27192

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

YEŞİLYURT'TA (MALATYA) NÜFUS, YERLEŞME VE EKONOMİK FAALİYETLER

(Yüksek Lisans Tezi)
Hüseyin ŞAHİN

Tez Yöneticisi
Yrd.Doç.Dr. Dursun ÇİTÇİ

ELAZIĞ - 1993

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

Türkiye, tarım, hayvancılık ve sanayii faaliyetlerine imkanlar verebilecek çok büyük bir potansiyele sahiptir. Fiziki ve beşeri elemanlardan meydana gelmiş olan bu potansiyeli açığa çıkarmak, ona dinamik bir biçim kazandırmak, bilim dalları içerisinde belki de en çok coğrafya bilimine düşmektedir. Çünkü, bu bilim dalı, insanın yaşama sahası olan coğrafi çevrenin imkanlarını bütüncü bir anlayış ve bakış açısıyla ele alarak incelemekte, sosyal ve ekonomik gelişmenin fizik sahada ve insan unsurunda yatan dinamik faktörlerini de büyük bir hassasiyetle görebilmektedir. Öyleyse bu görüş açısına sahip olan Coğrafyacı, yaptığı bilimsel çalışmalarla ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınmasına olumlu katkılar sağlayabilir.

"Yeşilyurt'ta (Malatya) Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler" adını taşıyan bu Yüksek lisans çalışması; yukarıda açıklamaya çalıştığımız, görüş ve bakış açısıyla yapılmaya çalışılmıştır.

Malatya şehir merkezine 9 km. gibi kısa bir mesafede bulunan Yeşilyurt'ta; ticaret'ten ziyade el sanatlarına dayalı bir endüstrinin gelişmekte oluşu(88 tesis), burasının güngeçtikçe Malatya'nın sanayi banliyösü durumuna gelmesine yol açmaktadır.

Çalışmamız, bu bakımdan 1990 yılında,C.İKİEL(1990) tarafından yapılmış olan " Yeşilyurt'ta El Sanatları, Endüstrileşme ve Ticaret" konulu çalışmayı "tümleyici" olmak

T.C. 1923 FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

sıyla da dikkat çekici olmaktadır. Çünkü, bize göre sanayileşme yönünden yapılmış olan bu çalışmada, İlçenin sanayi popotansiyeli ortaya konmuş olup, coğrafi anlamda "tümlenmesi" gerekiyordu. Bu bakımdan araştırma sahasında, insan etkinliklerinin gösterdiği durumun; antropocoğrafya, ekonomik coğrafya ve şehir coğrafyası açısından ne gibi özellikler göstermekte olduğu hususu, bizi bu çalışmayı yapmaya yönlenlendirmiştir.

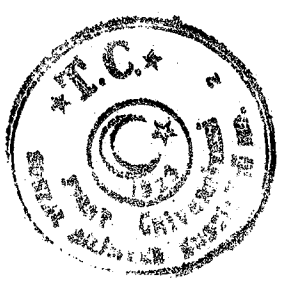
Bu çalışmada; Yeşilyurt İlçesi (Malatya) ve buraya başta idari yön olmak üzere, bağlı bulunan 2 kasaba ve 17 köy coğrafi bakış açısıyla incelenmiş olup; sahanın nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetleri etüd edilmeye uğraş verilmiştir. Çalışmamızda, özellikle Yeşilyurt İlçesi incelenmiş, sanayileşme yönünde gelişim gösteren İlçenin,Malatya merkezinin bir banliyösü haline gelmekte olan durumu üzerinde durulmuş, şehirsel fonksiyonları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, tarımsal faaliyeti örneklemek açısından da bir köy(Kuyulu Köyü) ele alınmış, bu köyün çeşitli özellikleri açıklanmıştır. Diğer taraftan İlçenin iki kasabası (Yakınca ve Gündüzbey) ile 17 köyü hakkında da bilgiler verilmiştir.

Bir araştırma çalışmasının, gözleme dayalı olarak arazide yapılmasının önemini bize öğreten; bu düşünme ve bakış tarzını kazanmamızda büyük emekleri geçen Prof. Dr. H. Hilmi KARABORAN'a; bu çalışmanın yapılmasında büyük katkıları bulunan. araştırmanın her aşamasında çalışmamıza elestirileriyle yön kazandıran ve araştırmamızın bilimsel danışmanlığını üstlenen Yrd.Doç.Dr. M.Dursun ÇİTÇİ'ye, araştırmanın fiziki bölümünün

hazırlanması aşamasında yapıcı eleştirilerini esirgemeyen Doç.Dr. Sadettin TONBUL'a, Fırat Üniversitesi Coğrafya Bölümü Doktora öğrencisi Cercis İKİEL ve Metin KIRIMHAN'a, Arastırma Görevlisi M.Ali ÖZDEMİR'e ve diğer arastırma görevlisi arkadaşlarıma; bu çalışmanın değişik aşamalarında katkıları bulunan Mimar Mihriye TOKLU'ya, Bilgisayar Operatörü Hasan KOÇ'a, Gazeteci Osman TUNÇ'a; Malatya İl Planlama Müdürlüğü,İl Kültür Müdürlüğü ve Yeşilyurt İlçesi resmi kurumlarında çalışan, bize yardımcı olan görevlilere teşekkür ederim.

Hüseyin ŞAHİN
Elazığ 1993

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I

İÇİNDEKİLER IV

1.GİRİŞ 1

1.1.Arastırma Sahasının Yeri. Sınırları ve Arastırmanın Konusu 1

1.2.Arastırmanın Amacı ve Yöntemi 2

1.3.Arastırma Konusu İle İlgili Önceden Yapılmıs Calısmalar 5

2.ARASTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ 7

2.1.Jeolojik ve Jeomorfolojik Yapı 7

2.2.İklim özellikleri 10

a.Basınç 11

b.Sıcaklık 12

c.Nismi Nem ve Bulutluluk 16

d.Yağıs 16

e.Rüzgar Durumu 18

2.3.Hidrografik özellikler 20

2.4.Toprak özellikleri 22

2.5.Bitki örtüsü 24

3.NÜFUS 27

3.1.Genel Bakıs 27

3.2.Yesilyurt'ta Nüfusun Tarihi Gelisimi ve Nüfus Artısı 30

3.3 Nüfusun Cinsiyet ve Yas Durumu 48

3.4.Nüfus Hareketleri 51

T.C.

3.4.1.Göçler 51
3.4.1.1.Dış ve İç Göç Hareketleri 52
3.5.Nüfusun Coğrafi Dağılışı ve Yoğunluğu 59
3.6.Nüfusun Sağlık ve Eğitim Durumu 68
4.YERLEŞME 74
4.1.Genel Bakış 74
4.2.Araştırma Sahasının Tarihi Coğrafyası ve Kültür Yöresi Değişikliği 75
4.3.Yerleşme Şekilleri..... 83
4.3.1.Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler 84
4.3.1.1.Fiziki Faktörler 84
4.3.1.2.Beşeri Faktörler 86
4.3.2.Kır Yerleşmeleri 88
a) Atalar Köyü 89
b) Bostanbaşı Köyü..... 90
c) Cumhuriyet Köyü 91
d) Çayırköy (Pirpirim) 91
e) Görgü (Cafana) Köyü 92
f) Gözene Köyü 93
g) Işıklı (Budalauşağı) Köyü 93
h) İkizce (Yazlak) Köyü 94
i) Kadiruşağı Köyü 95
j) Kozluk Köyü 95
k) Kuşdoğan Köyü 96
l) Kuyulu Köyü 97
m) Oluklu (Zeydanlı) Köyü 97
n) Seyituşağı Köyü 98
o) Üçgöze (Rafa) Köyü 98

T.C.

ö) Yalınkaya (Mendol) Köyü 99
4.3.2.1.Kır Meskenleri 103
4.3.2.1.1.Yapı Malzemeleri ve İnşaa Tarzı.....103
4.3.2.1.2. Meskenlerde Tip ve Fonksiyon 108
4.3.3.Şehir Yerleşmesi 110
4.3.3.1.Yeşilyurt'un Kuruluşu ve Gelişmesi ...119
4.3.3.2.İdari Sınırlar 123
4.3.3.2.1.Gündüzbey Kasabası 123
4.3.3.2.2.Yakınca Kasabası 126
4.3.3.3.Yeşilyurt İlçe Merkezinin İkametgah Sahaları 129
4.3.3.3.1.Mollakasım Mahallesi 131
4.3.3.3.2.Hamidiye Mahallesi 132
4.3.3.3.3.Hıroğlu Mahallesi 132
4.3.3.3.4.Gedik Mahallesi 133

5.YEŞİLYURT İLÇE MERKEZİNİN GÜNUMUZDEKİ FONKSİYONLARI 135
5.1.İdari Fonksiyon 136
5.2.Kültürel Fonksiyon 138
5.3.Sosyal Fonksiyonlar 141
5.4.Ekonomik Fonksiyonlar 142

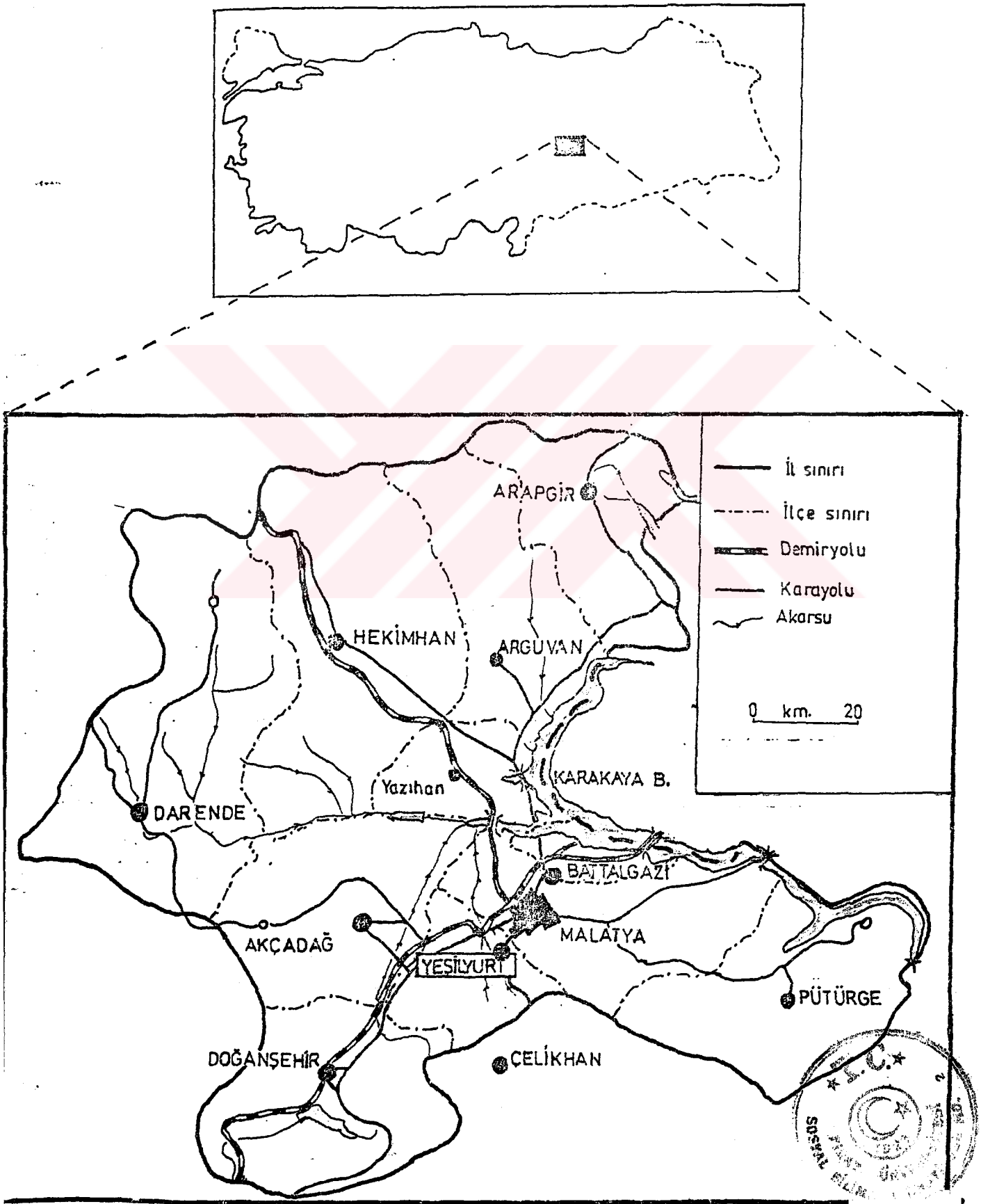
6.MERKEZİ YER OLARAK YEŞİLYURT 145
6.1.Merkezi Yer Kavramı ve Merkezi Yer Araştırmasının Hedefi 145
6.2.Merkezi Yer olarak Yeşilyurt 146
6.3.Yeşilyurt'un Fizyonomik ve Fonksiyonel Bölünüşü Farklı Kullanış Sahaları 150
6.4.Yeşilyurt'ta Merkezi İş ve Ticaret Sahaları 152

T.C. 1923 FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

a) Cumhuriyet Meydanı 155
b) A.Atılgan Caddesi 156
c) Adıyaman Caddesi 157
d) Malatya Caddesi 159
e) Belediye İshanı 159
7.EKONOMİK FAALİYETLER 165
7.1.Tarım 165
7.1.1.Tarım Hayatına Genel Bakış 165
7.1.2.Toprak Mülkiyeti 169
7.1.3.Yeşilyurt İlçesinde Arazi Kullanımı 177
7.1.4.Başlıca Tarımsal Ürünler 181
7.1.5.Tarımsal Makinalasma 197
7.1.6.Sulama Gübreleme ve İlaclama 200
7.1.7.Meyvecilikte İyilestirme Faaliyetleri..... 208
7.2.Hayvancılık 209
7.2.1.Büyükbas Hayvancılık 210
7.2.2.Küçükbaş Hayvancılık 212
7.2.3.Yük ve Kosum Hayvanları..... 215
7.2.4.Kümes Hayvanları..... 215
7.2.5.Arıcılık..... 216
7.3. Maden Kaynakları..... 217
7.4.Endüstri ve El Sanatları 219
7.5.Ulaşım ve Haberlesme 222
7.6.Turizm 223
8.SONUÇ VE ÖNERİLER 225
Bibliyoğrafya 235
Haritalar, Şekiller, Tablolar Listesi 240
Anket örneği 247
Fotoğraflar 250

T.C.

LOKASYON HARİTASI

Harita 1

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Araştırmanın Konusu

Araştırma sahası olarak seçilen Yeşilyurt İlçesi;Tür-Türkiye coğrafi bölgeleri içerisinde Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde,Malatya İl Merkezinin 9 km.güneybatısında 568 km² yüzölçümüne sahip bir sahada yeralmaktadır.

1560 tarihli Malatya Tahrir Defterinde " Çırmuhtı " (YINANÇ-ELİBÜYÜK,1983,s.50) ve daha sonraları "İsmet Paşa" adlarıyla anılan ilçe, 1918 yılında Belediyelik olmuş, 1957 yılında ise Yeşilyurt adıyla ilçe merkezi hüviyetini kazanmıştır. (Harita: 1)

Deniz yüzeyinden 918 m.yükseltide yer alan İlçe, Malatya Ovası İle Beydağları arasındaki engebeli arazide,nispeten yüksek tepeler ile çevrili (Malkuyu Tepesi 1195 m., Gedik Tepesi 1085, Düzbağı Tepesi 1082 m.,Kölkuşağı Tepesi 1124 m., Koruluk Tepesi 1525 m., Halaçık Tepesi 1312 m., Yumrutepe 1550 m. vb. gibi), çevresine göre oldukça yüksek ve arızalı bir topografya gösterir.(Harita : 2)

İlçe, kuzeyde ve doğuda Malatya merkez, güneybatı ve batıda Doğanşehir ve Akçadağ, güneyde Adıyaman'ın Çelikhan İlçesi ile çevrilidir. (Harita : 1)

Yeşilyurt İlçesi'nin "toprakları, güneydoğuda yeralan Beydağı sırtlarını yer yer derin ve oldukça geniş vadiler ile Karataş Dağının daracık vadilerini içine alır.Vadileri oluşturan sırtlar çıplak sayılır. Güneye inildikçe bu çıplaklık daha da artar, çok yerde kayalık halini alır. (İKİEL, 1990,s.3)

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Şehir ile kırsal kesim arasında yeralan Yeşilyurt'ta genelde geçim sahasının tarım ve hayvancılığa bağlı olmasının yanı sıra İlçe merkezi,Gündüzbey ve Yakınca Kasabalarında bahçecilik (kiraz, kayısı, üzüm) önemli bir yer tutar. Yine İlçe merkezinde Dokumacılık ağırlıklı el sanatları önemli geçim faaliyetleri arasındadır.

Bu çalışmamızda; Yeşilyurt İlçesinde yeralan kırsal yerleşmeler, bunların ekonomik ve sosyal etkinlikleri etüd edilmektedir. Beşeri ve İktisadi Coğrafyanın bakış açısı yönünden yapılan bu çalışmada, sözü edilen araştırma sahasının nüfus, yerleşme ve iktisadi faaliyetleri üzerinde durulmakta; gittikçe Malatya kent merkezi ile birleşmekte olan ilçenin bugünkü yapısı, problemleri ve karşılıklı etkileşimi araştırılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Yeşilyurt İlçesinde Nüfus,Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetlerin araştırılıp, incelendiği bu çalışmada amaca uygun olarak ilk önce literatür çalışmaları yapılmış,bunun yanı sıra araştırma sahamızı yerinde daha iyi tanımak amacıyla da arazi çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

Kırsal yörelerin coğrafi, fiziki sosyal, kültürel ve ekonomik yönden araştırılması ve bu yörelerin ihtiyaçlarının tesbit edilmesi,ekonomik ve sosyal kalkınma ilkesi önde tutulan ülkemizde ön sırayı almaktadır. (KARABORAN,1987,s.43)

Diğer taraftan, Ülkemizde kırsal yöreleri etki sahasına almış olan ve bu yereler için bir çekim merkezi olma fonksiyonu taşıyan küçük şehirsel yerleşmeler, bu yerleşmelerin taşıdığı gelişme potansiyeli, nüfus, sosyal yapı, yoğunluk

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

yayılma sahası, ekonomik faaliyetler ve gelişme seyri, her zaman iktisadi-beşeri coğrafya için ilginç olmuştur. Fakat Ülkemizde bu tür araştırmaların sayısı oldukça azdır. Onlarda "olay"ı tek yönlü ele alıp, çok boyutlu görememe gibi bir özellik de arzederler.

Yapılan bu araştırmanın amaçlarını şöylece sıralamak mümkündür :

Yeşilyurt ilçesinde yaşayan nüfusun temel özelliklerini ortaya koymak, nüfusa bağlı olarak ortaya çıkan yerleşmeleri ve bu yerleşmeleri etkileyen beşeri ve fiziki faktörleri incelemek, araştırma sahasında yaşıyan nüfusun ekonomik etkinliklerini belirlemek ve sonuçta bu ilçemizin gelişmesini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak, saklı olan potansiyeli harekete geçirmek için gerekli noktalara değinmek olacaktır. Sosyal değişmenin çok hızlı bir şekilde yaşandığı Ülkemizde ekonomik gelişme ve değişme her geçen gün yeni boyutlar kazanmakta, toplumun yaşama tarzı, hayata bakışı,tüketim kalıpları bu değişmeden payını almaktadır. Sosyal değişmenin toplumu sarsan problemlerinin çözümlenmesi, toplum bütünlüğünün korunması, coğrafi sahanın bu değişme ve gelişme içinde insanın faydasına olacak biçimde kullanılması planlı ve dengeli bir kalkınma için gerekli görülmektedir.Bir yörenin değişik özelliklerinin araştırılıp ortaya çıkarılmasında, Bölgesel kalkınma planlarının gündeme getirilmesinin ve gerçekleştirilmesi açısından da önem arzeder.

İdarenin yeniden düzenlenmesi ve yeni idare merkezlerinin oluşturulması Türkiye'nin gündemindeki konulardandır. Bu çalışmanın sonuçları bize bu konuda fikir verebilecek-

dir. Beşeri coğrafya'ya göre insan toplulukları ve onların hayat ve faaliyeti büyük ölçüde geliri altında bulundukları, iklim,yerleştikleri memleket,ekip biçtikleri topraktan tecrit edilemez. (TANOĞLU,1964,s.5). Bu anlayıştan hareketle Coğrafyacı araziyi arazide tanımak, Beşeri olayları yerinde gözlemlemek zorundadır. Aslında coğrafik bir araştırmada temel yöntem de bu olmaktadır. Bu çalışmamızda da gözlem yöntemi ön planda tutulmuştur.

Araştırmanın ön aşamasındaki coğrafi açıdan yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Bu arastırmalarda özellikle metod yönünden yararlanılmıştır.

Araştırma sahasına çıkılmadan önce gerekli ön çalışmalar yapılarak gerekli haritalar sağlanmış,inceleme sahası ve yakın çevresinin genel özellikleri hakkında bu haritalardan ön bilgiler edinilmiştir. Çalışmada Yeşilyurt ve yakın çevresini konu alan 1/25 000 ölçekli topografya, eğim ve Jeomorfolojik haritalardan da azami ölçüde yararlanılmıştır.

Araştırmanın diğer aşamalarında; çalışma sahasına çıkılmış,anketler uygulanmış, gözlemler yapılmış ve eksik olan verilerin tamamlanması yoluna gidilmiştir. Yine, bu çalışmanın oluşmasında sahada gözlemlediğimiz kimi olay ve olgular değişik evrelerde slayt ve fotoğraf olarak belgelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşlarının döküman ve raporlarından da yararlanılmıştır.

"Yeşilyurt'da Nüfus,Yerleşme ve Ekonomik faaliyetler" konulu araştırmanın en son aşamasında ise topladığımız malzeme, belge ve bilgiler coğrafi bir bakış açısıyla değerlendirilmiş, coğrafya biliminin nedensellik prensibi

T.C. ... SOSYAL BİLİMLER ...

(Kozalite prensibi) dikkat alınmak suretiyle olay veolguların açıklanması yapılmış, insan çevre ilişkisi ve kültür değişikliği üzerinde durulmaya özen gösterilmiştir.

1.3. Arastırma Konusuyla İlgili Önceden Yapılmış Çalışmalar

Arastırma sahasının yer aldığı Doğuanadolu Bölgesi'ne ait birçok beşeri-iktisadi nitelikli coğrafi çalışmalar yapılmış ve çeşitli yönleriyle kimi bilgiler veren bu çalışmalarda genel bilgiler verilme yönüne gidilmiştir. Arastırma sahamız olan Yeşilyurt'u doğrudan konu edinen,orasının"Nüfus, Ekonomi ve Yerleşme" açısından incelendiği başlıbaşına bilimsel bir beşeri coğrafya çalışması yoktur.

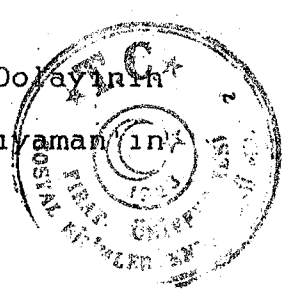
Ancak, Yeşilyurt'tan genelde olsa söz edilen çalışmaların birisi, ATALAY, " Türkiye Jeomorfolojisine Giriş "(1981) adlı çalışmasında, Yeşilyurt'un jeomorfolojik yapısı hakkında bilgilere yer verilmiştir.

TANOĞLU,"Malatya Dolaylarında Coğrafi Geziler"(1943) adlı makalesinde, iklim özellikleri ve bitki örtüsü hakkında bilgiler vermektedir.

BALARISI-ŞENTÜRK, "Yeşilyurt" (1991) adlı eserlerinde Yeşilyurt ve köylerinin jeolojik ve jeomorfolojik yapısı,su kaynakları,maden durumu ve köylerle ilgili genel bilgiler verilmiştir.

ARTAŞ, "Malatya İli ve Çevresinde Bulunan Kasabaların Jeolojik Raporu"(1978) konulu raporda Yeşilyurt, Gündüzbey ve Yakınca hakkında jeolojik yapı anlatılmaktadır.

ÖNAL-SAHİNCİ-GÖZÜBOL, " Yeşilyurt-Çelikhan Dolayının Hidrojeolojik İncelenmesi" (1989) adlı makalede Adıyaman'ın

Çelikhan ve Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinin bulunduğu sahanın hidrojeolojik incelemesi sonuçları açıklanmaktadır.

DSİ Genel Müdürlüğü tarafından,Çat Barajı'nın sulama sahalarıyla ilgili olarak hazırlanan " Malatya-Çat Projesi Fizibilite Etüd Raporu" (1977) adlı çalışmada sulama neticesinde ekim sahalarında meydana gelecek değişmeler, ürün türleri konularında Araştırma sahasını direkt ilgilendiren bilgiler verilmiştir.

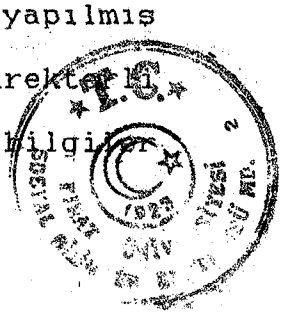
Topraksu Genel Müdürlüğü tarafından yapılan "Malatya İli Arazi Varlığı Raporu"(1984) adlı çalışmada, Arastırma sahasındaki toprak yapısı,ziraat değerleri, erozyon durumuyla ilgili bilgiler ve tablolar yer almıştır.

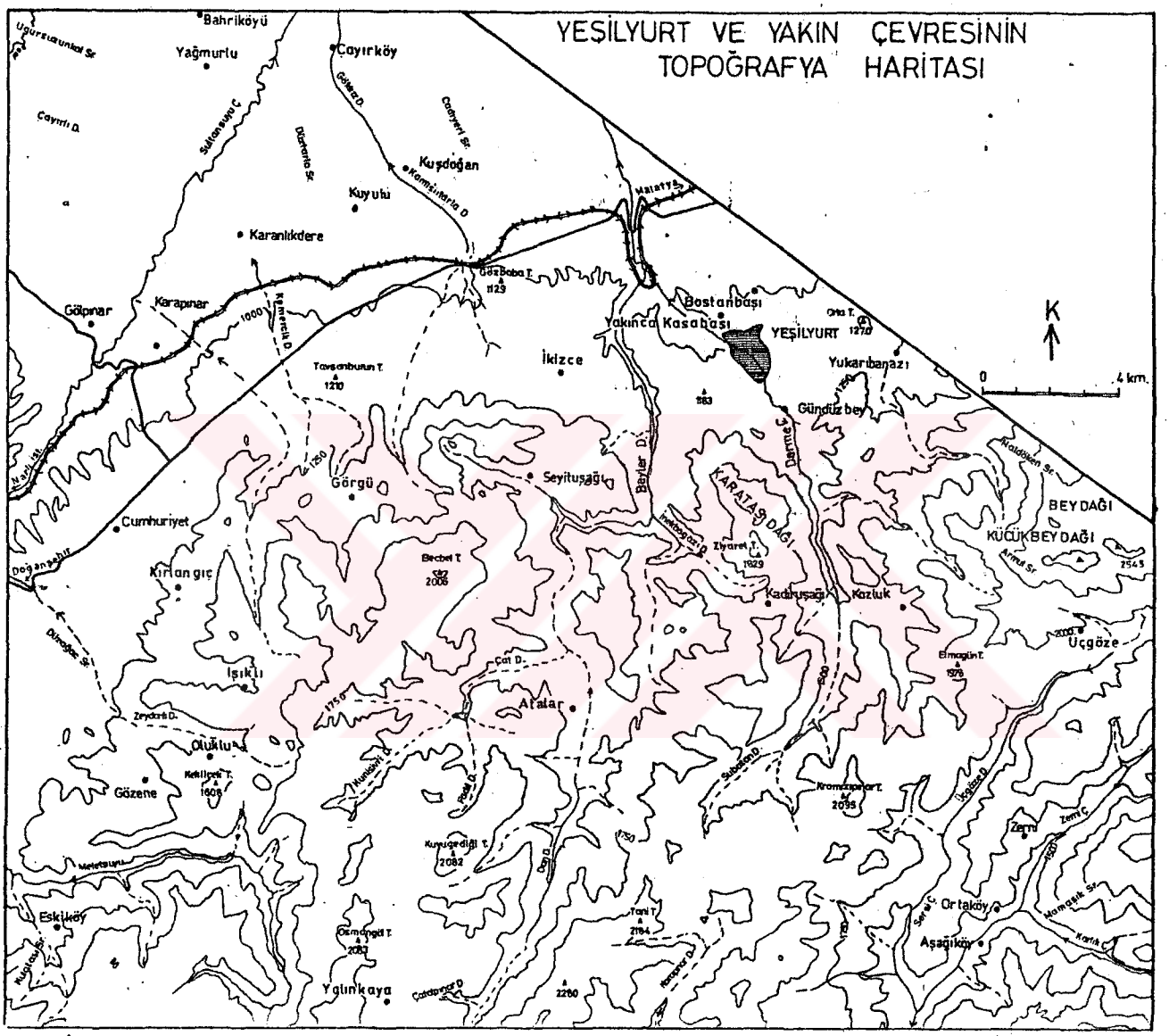
SARAÇOĞLU, " Doğu Anadolu Bölgesi" (1989) ve "Bitki Örtüsü, Akarsular, Göller" (1990) adlı eserlerinde Arastırma sahasında yer alan Mendol yaylasından ve buralarda üretilen balın yapılışından sözeder.

TEMİZ, "Malatya'nın Yeşilyurt ilçesindeki Geleneksel Evlerin Plan Tipleri ve Onarım Yöntemleri" adlı çalışmasında, yüksek lisans tezi olarak, Yeşilyurt'taki geleneksel mimariyi incelemiştir.

Bu çalışmaların yanı sıra, Yeşilyurt'u endüstri, el sanatları ve ticaret bakımından, sanayi coğrafyası görüş açısıyla, yüksek lisans tezi olarak çalışan İKİEL (1990), çalışmasında Yeşilyurt ilçesinde yeralan 88 endüstri tesisi ile ilgili geniş bilgiler vermektedir.

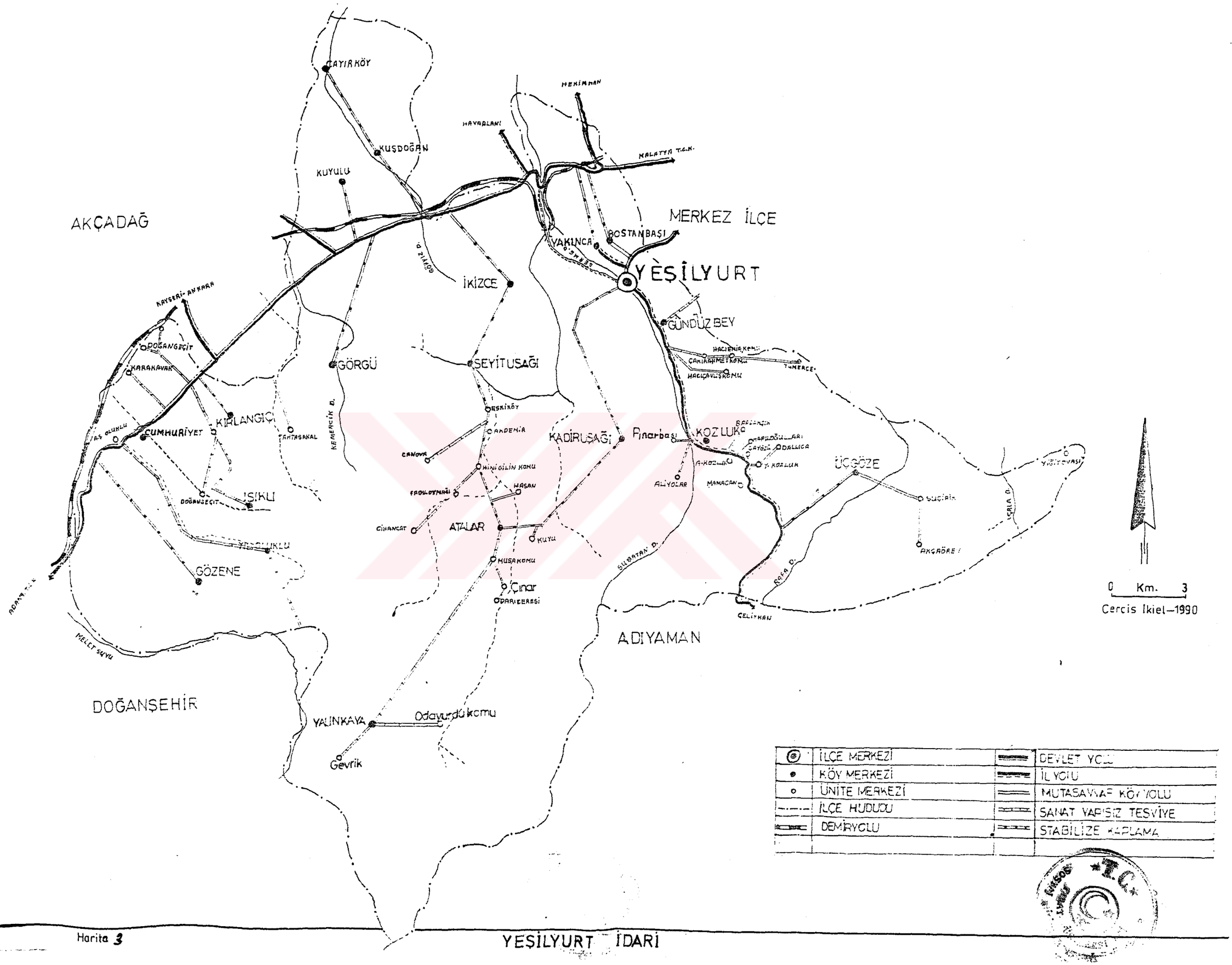
Özetle, arastırma sahasıyla ilgili olarak yapılmış çalışmaların çoğu, sahayı jeolojik, hidrojeolojik karekterli olarak, tek başına bir arastırmadan ziyade genel bilgiler

Harita: 2

T.C.
1923
SOSYAL

Harita 3

YEŞİLYURT İDARİ

veren kaynaklardır. Konumuzu yakından ilgilendiren tek çalışma, önceden de söz edildiği gibi İKİEL (1990)'in çalışması olmuştur.

Yeşilyurt ve köylerini doğrudan konu edinen ve beşeri iktisadi coğrafya açısından yapılmış olan bu çalışmayla, inceleme sahasının nüfus,ekonomi,yerleşme gibi değişik özelliklerinin ortaya konularak, değerlendirmeler yapılmaya ve sonuçlar çıkarılmaya çaba sarfedilmiştir.

2. ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

2.1. Jeolojik ve Jemorfolojik Yapı

Malatya Havzası güneyde yüksekliği 2.500 m. yi aşan Beydağı Peleozoik arazisi, diğer kesimlerde ise yüksekliği genellikle 1500-2000 m. arasında seyreden paleojen ve neojen arazileri ile çevrili bir durumdadır. (ATALAY, 1981, s.80)

Malatya şehir merkezinin güney batısında yeralan Yeşilyurt; Doğu Toros Dağları Sisteminin güneyinde Beydağları ile Malatya ovası arasında, Beylerderesinin kuzey bitiminde bulunmaktadır.

Tektonik kökenli bir deprasyon olan Maltya havzası, Tersiyer başlarında Eosen denizi tarafından işgal edilmiş ve bu devre esnasında karbonatlı malzemeler çökeltilmiştir.. Bu denizel ortamın arazileri,Malatya-Yeşilyurt arasında yer alan sahada görmek mümkündür. (ATALAY,1981,s.80)

Yeşilyurt'un engebeli sahalarında permokarbonifer kireç taşlarının üzerine uyumsuz olarak gelen eosen kirectası ile marn ve killi tabakaları, genel olarak 10-20° derece arasında değişen bir eğim gösterirler. Bu sahadan Malatya Havza-

T.C.

sına açılan dereler, güney-kuzey yönünde marn ve killi olan yumuşak tabakalar üzerinde kuestaları oluşturmuştur. (ATALAY, 1981,s.141)

Beydağları ve Yeşilyurt'un güneyindeki Karataş Dağı (1657m.) tamamen 1.Jeolojik zamanda oluşmuş arazileri meydana getirmişlerdir. Arazinin üst kısmında kireç taşı,alt kısmında ise metamorfizmaya (başkalaşmış) uğramış olan killi şist, kloritli-serizitli şist, fillat; güneye doğru gnays, mermer ve nika sistleri görülür. Gündüzbey'in Akseki ve İnekpınarı arazisi ise mezozoik'de oluşmuştur. Yeşilyurt'un Gündüzbey, Yakınca, Bostanbaşı ve Beydağlarının etekleri Tersiyer'de oluşmuş sahaya karşılık gelir.(ŞENTÜRK BALARISI,1991,s.32)

Malatya'nın kuzey kesimleri ve Beydağları'nın kuzey eteklerinden başlayıp Tohma ve Fırat kıyılarına kadar olan Malatya Havzası dahilinde konglomera, kumtaşı, kil, mil ve çakıl depolarından ibaret genç araziler (4.zaman) görülür. Bu malzeme çoğunlukla Beydağlarından taşınan çeşitli boyuttaki malzemeden oluşur. Ayrıca Gündüzbey kasabasının Kapılık mevkiinde görülen kalker türü veya traverten kayalarda kuaterner'e aittir. (ŞENTÜRK-BALARISI,1991,s.33)

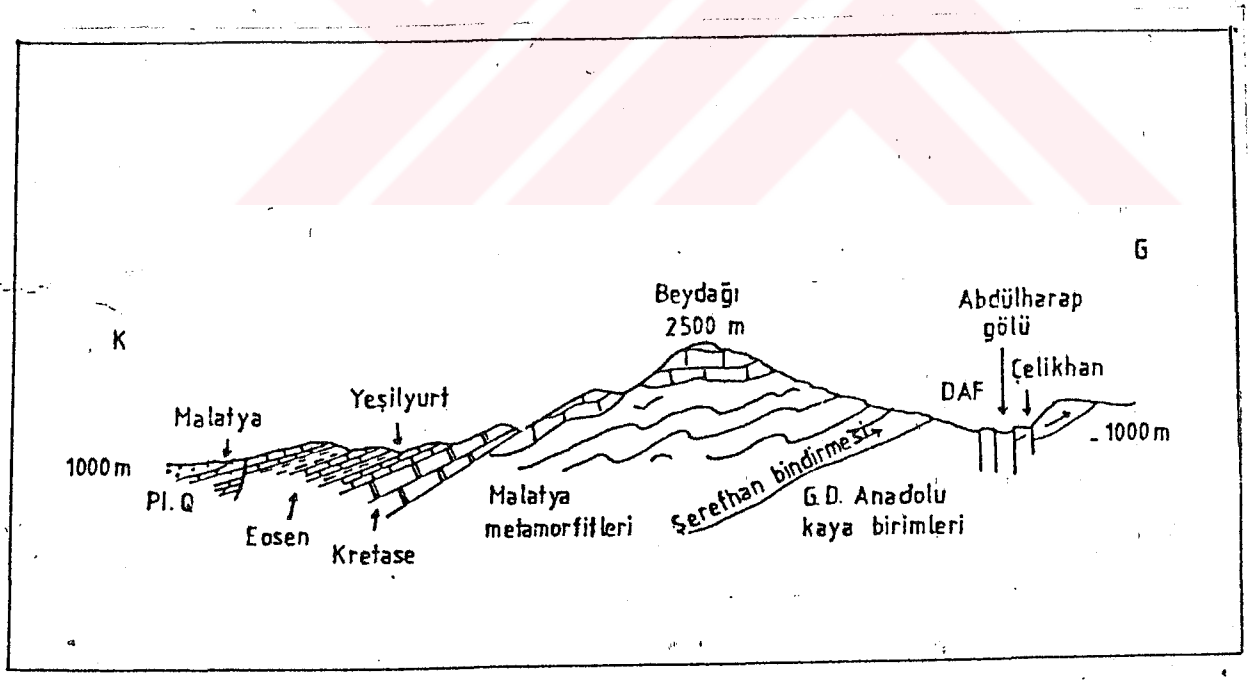
İnceleme sahasında yapılan jeolojik araştırmalar sonunda, üst kretase'nin başında meydana gelen bazik magnatizmayla deniz transgrasyonu'nun bu devrede sakin geçmediği anlaşılır. Transgrasyon-formasyonunda Globotruncana fosil türlerine de rastlanmıştır. Bunların en önemlisi Globotruncana stephani ile Globotruncana lapparenti fosilleridir. Yeşilyurt ve Gündüzbey cevresinde bulunan filişler üst kratase'ye aittir. Üst kratesenin sonlarında ise birçok komşu provenste

T.C.

çöküntüler olmuştur. (Şekil : 1) Bunun sonucunda bir takım havuz,boğaz veya koridor gibi oluşumlar da meydana gelmiştir. Üst kratesenin sonlarında çökelen kalker ve marnlar bu zamanın sakin geçtiğini gösterir. (ARTAŞ, 1978,s.2)

Neojen Sonu ve kuaterner (IV. Zaman) başlarında Malatya Havzasının bulunduğu kesim faylanma sonucu çökmüştür ve güneydeki Beydağları kütlesiyle Malatya Havzası arasında büyük bir seviye farkı meydana gelmiş ve bu dönemde akarsular, dağlık - yüksek kesimlerdeki yataklarını şiddetli bir şekilde derinleştirmiştir. (ŞENTÜRK-BALARISI, s.33-34)

Güneydeki Beydağları üzerinde yeralan Yeşilyurt, bu faylanma sonucunda çevresine nazaran daha yüksek ve engebeli bir hal almış, bugünkü jeomorfolojik özelliğine ulaşmıştır.

Şekil :1 Yeşilyurt ve çevresinin kuzey_güney yönünde alınmış jeolojik kesiti

(Prof.Dr. İbrahim Atalay'dan aktaran Şentürk_ Balarısı, 1991, s.30)

T.C.

2.2. İklim Özellikleri

Araştırma sahasına esas olarak kabul edilen meteorolojik veriler, Malatya meteoroloji istasyonunun kayıtlarına dayanmaktadır.Çünkü Yeşilyurt'ta yapılmış uzun süreli meteoroloji rasatları mevcut değildir. Bu nedenle Yeşilyurt iklimi incelenirken İlçenin Malatya'nın hemen 9 km. güneyinde bulunması ve aynı iklim özellikleri göstermesi bakımından Malatya iklimiyle birlikte düşünülmüştür.

"Malatya; kışları sert ve sürekli, yazları sıcak yağışları az, karasal bir iklim tipi gösteriyorsa da Akdeniz iklimi özelliklerini yer yer görmekteyiz. Bu durumda Malatya bölgesi (yöresi), Güney Doğu Anadolu Karasal-Akdeniz yağış rejimi ile Doğu Anadolu Karasal-İç Bölge yağış rejimi arasında bir geçiş alanıdır. Burada kış ve ilkbahar yağışları hemen hemen birbirine yakın değer gösterir. Yıllık yağışın % 38'i ilkbahar'a, % 35'i i kış aylarında düşer.

Bu durumda Malatya kış yağışı ile Güney Doğudaki özelliği,İlkbahar yağışları ile İç Bölge özelliğini gösterir. Haziran'dan Ekim başına kadar dört ay kuraktır. Bu durum ile de Akdeniz kurak dönemi burada belli olur". (ÖZTAN, 1977,s.2)

Çalışmamızda,Yeşilyurt'a ait iklim verilerini Malatya Meteoroloji istasyonunun rasatlarına göre açıklamamıza rağmen; ilçede yaptığımız gözlemlere dayanarak şu bilgileri de rahatlılıkla söyleyebiliriz: Araştırma sahasının nisbeten yükseltisinin Malatya'dan fazla olması, arazinin arızalı bir yapı göstermesi, burada kışların daha şiddetli geçmesine sebebiyet vermektedir. Kasım ayında başlayan kar yağışları Mart sonlarına kadar devam eder.

T.C. 1923 İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MD.

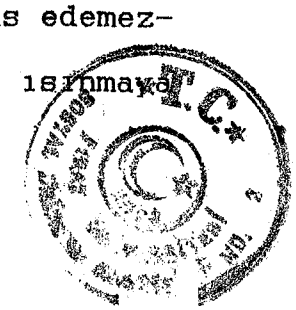
a) Basınç

Yıllık ortalama Aktüel basınç 899.9 milibardır. Basıncın ortalama olarak en yüksek olduğu ay 904.3 mb.ile Kasım ayıdır. En düşük olduğu ay ise 894.6 mb. ile Temmuz'dadır. (Tablo : 1)

Rasat Yılı	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII
33	902.3	901.5	899.2	893.9	898.9	897.2	894.6	895.6	899.5	902.8	904.3	904.0	899.
	Ortalama Aktüel Basınç (mb)												
33	919.8	920.4	914.7	911.6	911.1	909.0	904.3	907.0	911.3	913.6	918.2	917.8	920.4
	En Yüksek Aktüel Basınç (mb) ve Günü (8.2.1950)												
33	880.7	880.6	873.4	884.0	884.5	881.4	880.8	881.3	885.3	889.1	882.5	885.2	873.
	En Düşük Aktüel Basınç (mb) ve Günü (21.3.1952)												

Tablo :1 Aktüel Basınç Tablosu

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi aylar içerisindeki ortalama basınç değişikliğinin çok az olduğu görülür. Bu durum şöyle izah edilebilir; kışın karaların denizlere nazaran çok soğuk olması, D.Anadolu Yüksek yaylasının karla örtülü bulunması,suhunet şartlarının daha sert geçmesini sağlar.Alçak basınç sisteminin hava hareketleri suhunet şartları düşük olan Doğu Anadolu yüksek yaylasına fazla nüfus edemezler.İlkbahar ortalarına ve hatta yaz başlarına doğru ısınmaya

baslayan Malatya, bir taraftan Sibirya'da tesekkül eden yüksek basıncın diğer taraftan Akdeniz Barometrik deprasyonlarının ve basra alçak basıncının (Çöl ikliminin) tesiri altındadır.

Uzun yıllar içerisinde tespit edilen en yüksek aktüel basınç 8.2.1950 yılında 920.4 mb. en düşük basınç ise 21.3.1952 tarihinde 873.4 mb. olarak kayıt edilmiştir.

b. Sıcaklık

Yeşilyurt İlçesi, yazları sıcak ve kurak kışları soğuk ve şiddetli geçen bir ilçemizdir. Mayıs'da birden ısınmaya başlayan havalar Temmuz ve Ağustos aylarında azami değerlerini bulmakta sıcaklık değerlerinde biraz düşmekle beraber Ekim sonlarına kadar sıcaklar devam etmektedir. Kasım ayında başlayan soğuklar Mart'a kadar devam eder.

Sıcaklık, bir iklim elemanı olarak çeşitli yörelerde özellikle tarımsal ürünlerin yetişmesi ve gelişmesi üzerinde etkili olur.Malatya meteoroloji istasyonunun 60 yıllık rasatlarına göre yıllık ortalama sıcaklık 13.3°C dir. Bu süre içerisindeki ortalamalara göre Ocak ayı sıcaklık ortalaması -1.0° C ve Temmuz ayı ortalaması 26.8°C dir.

Buna göre en soğuk geçen ay ile en sıcak ayın ortalama değerleri arasındaki fark 27.8°C'yi bulur. Bu da oldukça yüksek bir değerdir.Bu değerler değerlendirildiğinde arastırma sahasının karasal bir özellik arzettiğini söyleyebiliriz.

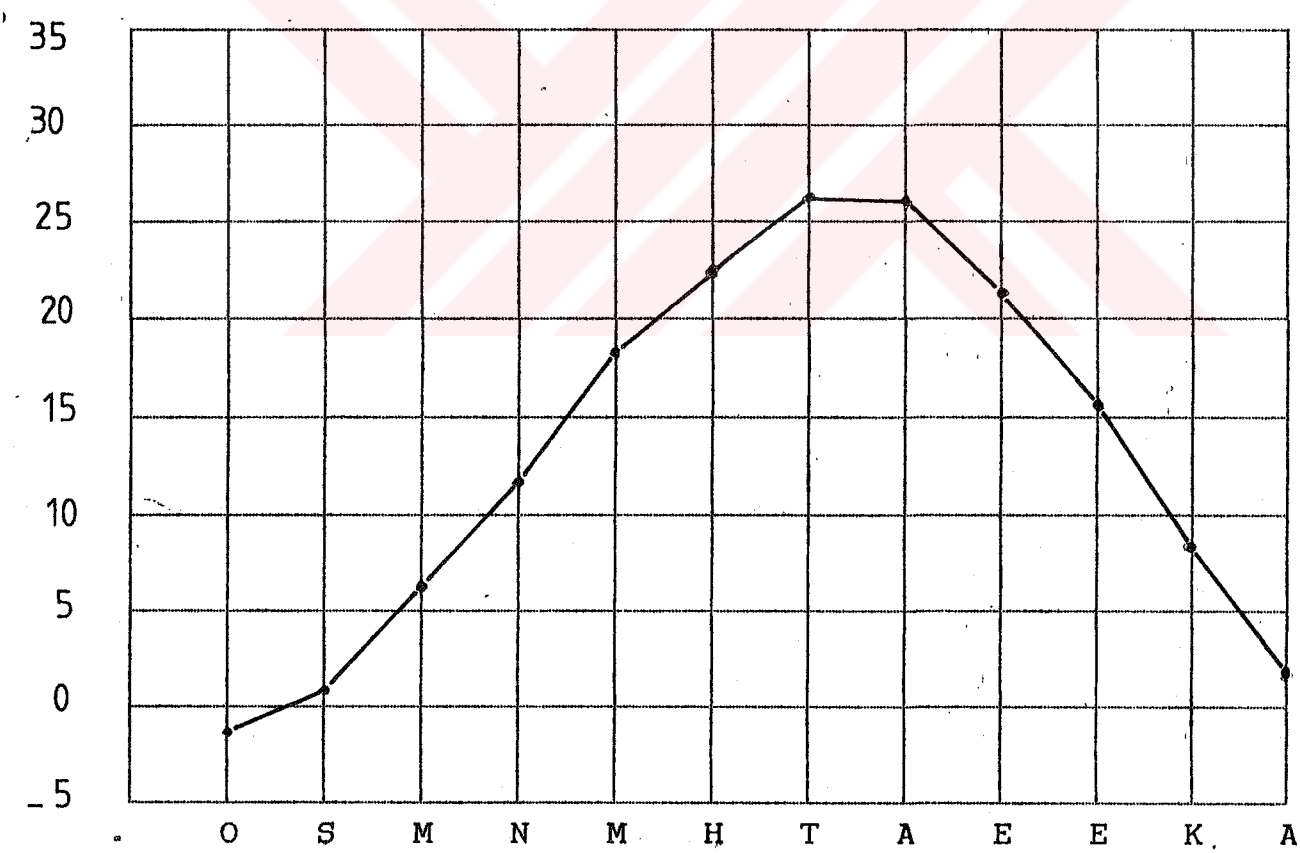
60 yıllık ortalamalara göre sıcaklığın aylara göre gidişi aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.(Şekil: 2) Buna göre sıcaklık yalnızca Ocak ayında 0°C'nin altına düşmekte (Ocak: -1.0°C), Şubat ayından itibaren ise devamlı ve hızlı bir

şekilde artış gözlemlenmektedir. Bu artış en yüksek değerine Temmuz ayında ulaşmaktadır. (Temmuz:26.8°C) Bundan sonra hayli bir hızla sıcaklık değerleri düşmeye başlamakta Aralık ayında 1.8°C'ye kadar düştüğü görülür. (Tablo :2)

	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
C°	-1.0	0.8	6.2	12.7	18.0	22.9	26.8	26.7	21.7	15.3	8.0	1.8

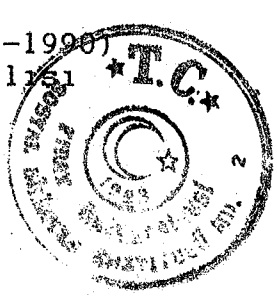
Tablo : 2

Son 60 Yıllık Sıcaklık Ortalamalarının
(1930-1990) Yıl içindeki Dağılımı

Şekil : 2

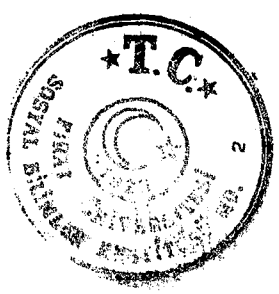
Arastırma Sahasındaki Son Altmış Yıllık (1930-1990)
Sıcaklık ortalamalarının Yıl İçindeki Dağılışı

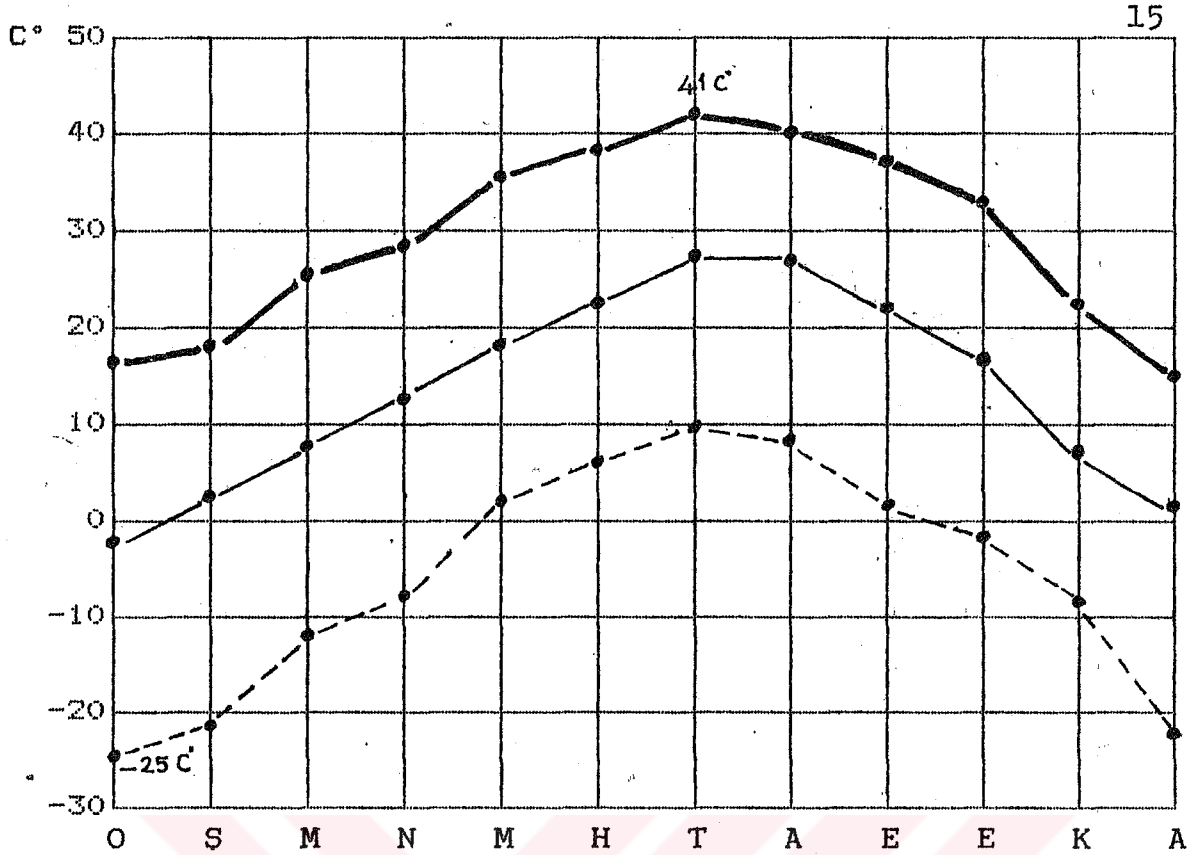

Bu verilerin bütününe dayanarak araştırma sahasında görülen sıcaklık değerlerinin uzun seneleri kapsayan rasatları değerlendirildiğinde; karasal bir özellik arzeden Yeşilyurt'ta yaz mevsiminin neredeyse Mayıs'tan itibaren başladığını ve Sonbaharın ilk aylarına kadar devam ettiğini anlamak mümkündür. Yaz mevsiminin böylesine uzun sürmesi, tarımsal etkinlikler için olumlu bir ortam hazırlar. Yalnız, yağış miktarlarının aynı mevsim içinde yeterli olmaması, sıcaklık elemanının olumlu etkisini sonuca taşımaz. Çünkü ürünlerin yetişmesinde sıcaklık kadar suya da ihtiyaç duyulmaktadır.

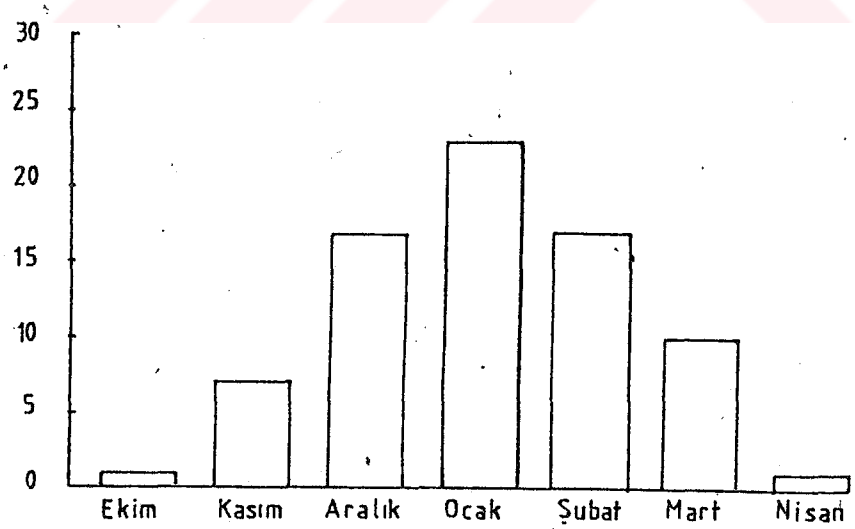
Araştırma sahasında yüksek sıcaklık derecesinin 25.0°C ve daha yukarı çıktığı yaz günleri sayısı ortalama olarak 132.5 gündür. Yüksek sıcaklığın 0.1°C ve daha aşağı olduğu kış günleri ortalama sayısı 16.5 gündür. Kasım'da başlayan kış günleri Mart ortalarında son bulmaktadır.(Şekil: 3)

Araştırma sahasında donlu günlerin sayısı oldukça fazladır. (Şekil:4) Düşük sıcaklığın -0.1°C ve daha aşağı düştüğü donlu günler ortalama sayısı 74 gündür. Donlu günler en erken Ekim sonlarında başlayıp, Nisan başlarında son bulmaktadır. Şiddetli donlu günler sayısı ise ortalama 9 gündür. Şiddetli donlu gün Aralık sonunda başlamakta,Mart başında son bulmaktadır. (ÖZTAN,1977,s.7-8)

Şekil : 3
Araştırma Sahasındaki Son Altmış Yıllık (1930-1990) Rasat Dönemindeki Yılık Ortalama,En Yüksek ve En Düşük Sıcaklığın Dağılışı

Şekil:4
Araştırma Sahasındaki Son Altmış Yıllık (1930-1990) Rasat Dönemindeki Donlu Günlerin Aylara Göre Dağılışı

Not:(1 cm'si=2.5gün)

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ 1975

Yeşilyurt ve çevresinde donlu günlerin mevsimlik dağılışı yüzde olarak ifade edilecek olursa, donlu günlerin % 76.1'inin kış aylarına rastgeldiği görülür. İlkbahar mevsimi için bu payın %13.7 oluşu ise bitkilerin, özellikle kayısı ağaçlarının çiçeklenmesi açısından bir avantaj kabul edilse de, Nisan ayının sonlarına doğru görülen 1-2 günlük donlu günler büyük ekonomik kayıplar doğurmaktadır. Sonbahar'da ise donlu günlerin yıl içindeki oranı % 10.2 olmaktadır. Bu da sebzecilik üzerinde bir avantaj olarak kabul edilebilir.

c) Nisbi Nem ve Bulutluluk

Malatya'da 38 senelik ortalama nisbi nemin değeri % 53'dür. Ortalama olarak nem kış aylarında % 70-80 arasında değişiklik gösterir.Bahar aylarında %50-69, Yaz aylarında ise %30-40'a düşmektedir. Nem'in en düşük olduğu ay %30 ile Ağustos, en yüksek olduğu ay %78 ile Aralık aylarıdır.

Malatya'da ortalama yılda onda 4.2'si bulutlu geçer. En fazla olduğu ay Ocak, en az olduğu ay ise Temmuz-Ağustos aylarıdır.

d) Yağış

Yeşilyurt ve çevresi yağış bakımından İç Anadolu ve Doğu Anadolu'nun Erzurum, Erzincan ve Kars çevrelerinde uzanan kara tipi ile Akdeniz kıyı boyu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde görülen Akdeniz tipi arasında bir geçiş sahasıdır. Burada dağlık arazilerle Beyler Deresi boyu çukur vadiler arasında oldukça farklılıklar görülür.

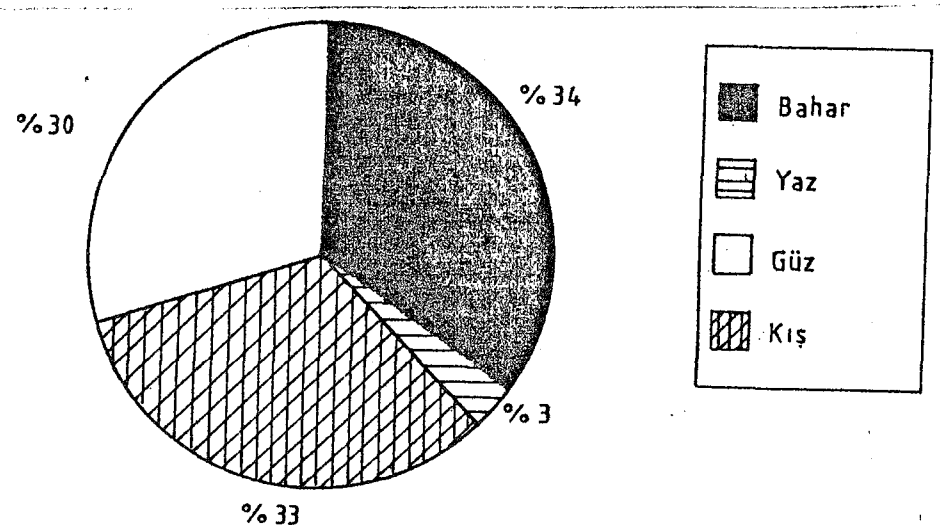
Yağışların mevsimlere dağılışı ise kış ve İlkbahar yağışları hemen hemen birbirlerine yakın değerdedir. İlkbahar yağışlarının fazlalığı İç Anadolu ve Doğu Anadolu kara iç

T.C.

yağış rejimini,kış yağışlarının fazla olması da Akdeniz yağış rejiminin tesirlerini gösterir.Yaz yağışlarının çok az olması ise, Araştırma sahasının Doğu Anadolu yağış rejiminden tamamiyle ayrıldığını,Akdeniz kuraklığına tabii olduğunu göstermektedir. (ÖZTAN, 1977,s.12)

Yıllık yağış miktarı Yeşilyurt'ta 470.2 mm.dir. En çok yağış Mayıs(47.1 mm) en az yağış Temmuz (1.1 mm.) ayında görülür. Yağışlı günler bakımından Yeşilyurt 84.4 gün yağış alır. En fazla ay ise 12.5 gün ile Ocak ayı, en düşük ay ise 0.7 gün ile Temmuz ayıdır. (Şekil: 5)

Yağışın bu düzensizliği araştırma sahasındaki bitkilerin yetişmesinde suya olan ihtiyacın karşılanamamasına neden olmaktadır.Sulamada bundan dolayı doğan açığı kapatmak için Derme ve Beyler deresininden yararlanma yoluna gidilmektedir. Yapımı devam eden Çat Barajı bitirildiğinde, yağışdan doğan su açığının bir ölçüde kapatılması sağlanılacaktır.

Şekil:5
Araştırma Sahasındaki Yağışın
Mevsimlere Göre Dağılışı

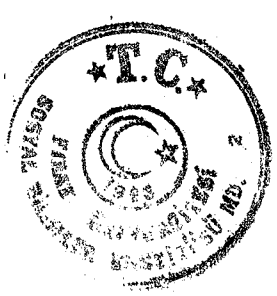
T.C.

İlçe'de yağış türleri hakkında açıklama yapmak gerekirse, karlı günler sayısı yıllık ortalam 15 gündür.Ortalama, yerin yıllık karla örtülü gün sayısı ise 24 gündür. Karın yerde kalış süresinin uzun süreli olması, kışların oldukça soğuk geçmesinden kaynaklanır.Bu da kar erimelerinin ilkbahar yağışlarıyla karışmasına ve sel karekterli akarsuların oluşmasına neden olur. Bundan dolayı da aşırı bir erezyona sebep olmaktadır. Kar kalınlığı ise Şubat ayında en yüksek değere ulaşır. (43 cm) Hatta araştırma sahası içinde yer alan yüksek kesimlerde 100 cm. yi aştığı görülür. (Üçgöze,Yalınkaya)

e) Rüzgar Durumu

Araştırma sahasında ortalama rüzgar hızı 1.2 m. dir. Bölgede güney yönünde esen rüzgarlar hakimdir. Kuzey yönlü rüzgarlar ise daha çok kış aylarında görülür. Bölgede hakim rüzgar yönü Güneybatı yönlüdür. (Tablo :3)

En siddetli rüzgar Ocak ayında kuzey yönünde esmiş ve saniyede hızı 33.6 m. olarak ölçülmüştür.

Rüzgar Esme Yönü	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
N	78	66	72	76	80	109	72	71	76	91	76	80	947
NNE	65	50	51	58	55	37	35	39	40	41	50	33	554
NE	120	99	115	133	146	122	102	124	110	154	122	111	1458
ENE	19	15	34	37	27	12	13	14	32	19	31	24	277
E	77	80	103	102	72	44	52	60	106	117	136	116	1065
ESE	11	8	26	13	14	7	7	10	26	23	25	20	190
SE	126	115	36	184	74	59	70	93	152	134	213	137	1493
SSE	35	25	30	30	22	20	28	21	35	34	38	42	360
S	115	94	102	109	143	115	101	140	156	174	148	89	1486
SSW	79	64	73	117	106	127	92	102	108	46	67	69	1052
SW	178	232	319	277	332	330	402	375	264	204	154	170	3237
WSW	35	57	56	67	64	83	77	80	43	13	43	44	662
W	82	99	108	142	125	165	173	165	117	91	58	78	1403
WNW	24	26	35	47	45	46	65	60	33	20	22	31	454
NW	101	86	119	107	128	146	151	129	109	94	59	91	1320
NNW	43	49	58	38	53	74	98	24	42	21	16	31	587
C	579	444	330	273	281	214	229	220	261	391	452	601	4275

Tablo: 3
Malatya'nın Hakim Rüzgar Yönü (Esme Sayıları Toplamına göre). (ÖZTAN, 1977'den).

Araştırma sahasında yukarıda da açıkladığımız gibi, Saha De Martonne'nin kuraklık indisi formülüne göre yarı kurak bölgeye girmektedir. Yıllık ortalama kuraklık indisi 16.1 dir. Nemli geçen aylar sıcaklığın düşük-yağışın fazla ol-

T.C.

duğu kış aylarıdır. Bu ayların indisleri 40'ın üzerindedir. Mart ayı 36.5 indisi ile yarı nemli ile nemli arasında geçmektedir. Kasım ayı ise 29.2 indisi ile yarı kurak ile yarı nemli iklim arasında yeralır.Kurak devre Nisan ayından itibaren sıcaklıkların artmasıyla başlar,Haziran-Temmuz-Ağustos ve Eylül ayları çok kurak çöl iklimi havasını almaktadır.

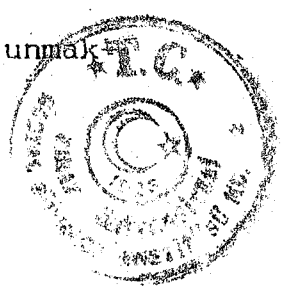
Araştırma sahasının iklim özelliklerinin bir değerlendirmesi yapıldığında; Malatya iklimi ılık gibi görünürse de "Bu ılıklık ne zeytin ne de hatta incir ağacını barındıracak derecede değildir"(TANOĞLU, 1943,s.43).Yeşilyurt'ta doğal bitki örtüsü tahrip edilmiş olup, arazi bozkırlarla kaplı bir durumdadır. Vadi tabanlarında ve sulanabilen yamaçlarda bulunan meyve bahçeleri ise ilçeye yeşil bir görünüm kazandırmıştır.

2.3. Hidrografik özellikler

Yeşilyurt'u Gündüzbey kasabasından başlayarak drene eden en büyük akarsu Derme Çayı'dır. Bununla birlikte "Derme Çayı ve Atmalı Çayı (İnek Pınarı deresi) Yeşilyurt çevresinin başlıca akarsularını oluşturur." (İKİEL.1990,s.8)

Şu anda aktif olan derelerin ve sel mecralarının kenarlarında ve yataklarında "İnce taneli silt veya kil birikiği görülür "(ARTAŞ, 1978,S.5). Bu durumun araştırma sahası içinde en çok rastlandığı çevre ise Yakınca Kasabasının kuzeyidir.

Özellikle, Yeşilyurt Kapuluk'da Vadi kenarlarında yüksek alanlardan kaynaklanan suların eriyik halde taşıdıkları kirecin birikmesi ile oluşmuş traverten depoları bulunmaktadır.(ATALAY,1981,s.130)

Malatya ve Yesilyurt sulamalarının can damarı durumunda olan Derme Suyu; baslıca kaynağını Pınarbası kaynağından almaktadır. Derme Suyu, Pınarbası'nın biraz asağısında, Çaybası mevkiinde büyük bir dere halini alır ve daha asağıda Beydağı'ndan inen diğer bir kol olan Atmalı deresi ile birleşerek "Beylerderesi"adi altında Malatya Havzasını Güney-Kuzey doğrultusunda geçerek Tohma Suyu'na dökülür.Suyun diğer kısmı ise Yesilyurt ilçesine kadar dereye paralel olarak giden ve buradan itibaren Yakınca (Kilayik), Bostanbası (Barguzu), Tecde köylerinden geçmek suretiyle, Malatya doğrultusunda çevrilen büyük bir kanala (Derme Kanalı) alınmıstır.(İKİEL. 1990,s.8)

Derme Çayı ve Atmalı deresini olusturan kaynakların olusumu ise karstlaşma, karst-fay, geçirimli ve geçirimsiz Litoloji dokunakları ve fayların denetimindedir. Pınarbası kaynağı 300 L/sn. İnekpınarı kaynağı 0-30 L/sn.arasında değişir. Küçük ölçekli kaynakların debileri 0.52-0.2 L/sn. arasındadır.(ÖNAL-ŞAHİNCİ-GÖZÜBOL.1989,s.5-9) Atmalı deresinin kaynağını olusturan İnek Pınarı, paleozoik kalkerlerin faylanması sonucu meydana gelmistir.Yine Beyler deresinin ana kollarından birini olusturan Davullu Pınarı miosen kalkerlerinden olusan vadi içinde çıkmaktadır.Debisi 100 L/sn.civarındadır. (Malatya-Çat Projesi Fizibilite Etüd Raporu,1977 s. III;10)

Yesilyurt ve çevresinde birçok pınarın bulunduğunu söylemek mümkündür.Bu pınarlardan bazıları; Dutlu pınar (Alikayası civarındadır, yaz-kış kurumaz), Sabandede (Atmalı mevkiindedir), Koruderesinin Göze, Güvercin Pınarı (Koruderesinin doğusundadır), İnek pınarı (Yesilyurt'un güneyinde-Kadil

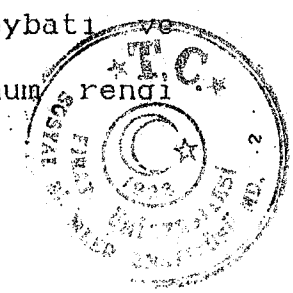
T.C. 1933 Üniversitesi

uşağı Köyü sınırları içerisindedir, yağışın az olduğu senelerde kurur. Mesire yeridir.), Dana Pınarı (İnek Pınarı'nın yakınındadır),Fazlının Pınar (Atmalı deresi yakınından çıkar. suyu yaz-kış akar), Aşık Pınarı (Karataş mevkiindedir. suyu sürekli akar), Fatma Pınarı (İlçe merkezinden çıkar, suyu Belediye Parkında kullanılır), Sülüklü Pınar(Konak Yolu üzerindedir) sulamada kullanılır.

Yeşilyurt araştırma sahası içerisinde yer alan irili -ufaklı akarsulardan derelerin bol su taşıdığı bölümlerde vadi tabanında ve yamaçlarda sık dokulu bahçelik alanlar mevcuttur. Derme Suyunun ana kanallar ile sulamada etkin bir şekilde kullanıma aktarıldığı görülür. DSİ tarafından Yesilyurt İlçesi ile Adıyaman'ın Çelikhan İlçesi sınırları içerisinde yer alan Abdulharap Çayı üzerinde 1985 yılından beri yapımı devam eden Çat Barajı'nın tamamlanmasıyla birlikte ise toplam 17.664 hektarlık bir alan sulanabilecektir. Baraj'dan Derme ana kanalına verilecek bir kol ile Taftacık tarafından akıtılarak ovada yer alan kurak arazinin sulanması sağlanacaktır. Böylece Yesilyurt'un merkez, Gündüzbey ve Yakınca kasabaları ile Bostanbaşı, Kuşdoğan, Kuyulu köylerinin arazileri sulanabilecktir. Bu durum da tarımsal üretim ve verimin artmasında önemli bir katkı sağlayacaktır.

2.4. Toprak özellikleri

Araştırma sahası Yeşilyurt ve köylerinin bulunduğu çevrede hakim toprak tipi 41.401 hektarla Kırmızımsı Kahverengi topraklardır. İlçe topraklarının batı, kuzeybatı ve güney kısımlarını kaplayan bu tip toprakların solunum rengi

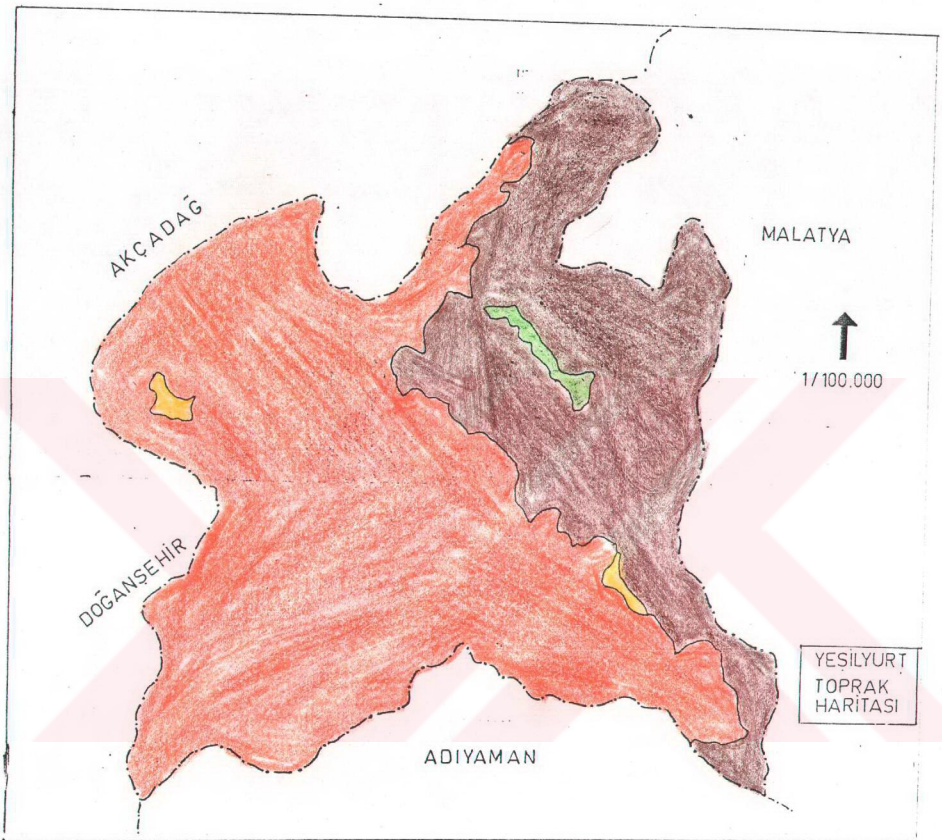
hariç, hemen hemen diğer bütün özellikleri Kahverengi toprakların aynı veya benzeridir. AB profilli olan topraklar, yine aynı harizona sahiptirler. A harizonu tipik olarak kırmızımsı kahverengi veya kırmızıdır, yumuşak kıvamdadır. B horizonu kırmızımsı veya kırmızımsı Kahverengi, daha ağır bünyeli ve oldukça sıkıdır.

Araştırma sahasında ikinci tip hakim toprak grubu Kahverengi topraklardır (17.342 hektar). Yeşilyurt merkez, Gündüzbey, Kadirusağı, Kozluk, Kuyulu, Kuşdoğan köylerinin bulunduğu saha bu tip topraklarla kaplı olup, ABC profilli topraklardır. Oluşumlarında kalsifikasyon rol oynar. Bu işlem sonucu profillerinde çok miktarda kalsiyum bulunur. Erozyona uğrayan sahalarda A ve C harizonları görülür. Bütün profilin kireçli olduğu bu topraklarda, yazın kuruma artar, böylece de kimyasal ve biyolojik etkinliklerde yavaşlar.

Kolivyal topraklar (650 hektar), İlçenin kuzeyinde, batı sınırında ve üçgöze köyü çevresinde yer alır. Bu tip topraklar genellikle dik eğimlerin eteklerinde ve vadi ağızlarında yer alırlar.(A) C profilli genç topraklardır. Profilde, yağışın veya yüzey akışının yoğunluğuna ve eğim derecesine göre değişik parça büyüklüğünü içeren katlar görülür. Bu tip topraklarda eğim tek tip olup, metaryalin geldiği yöne yöne doğru artmaktadır. Bunların tuzluluk ve sodiklik gibi sorunları bulunmamaktadır.

Araştırma sahasında en az görülen toprak tipi, sahanın güneyinde 19 hektarlık bir sahayı kapsayan Kireçsiz kahverengi topraklardır. Bunlar A (B) C profilli topraklar olup

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MD. 1923

Harita: 4

Malatya Arazi Varlığı Raporundan
değiştirilerek. H. Şahin _ 1993

Kırmızı Kahverengi Topraklar

Kolivyal Topraklar

Kireçsiz Kahverengi Topraklar

Kahverengi Topraklar

A ve B horizonlulardır. Bu tip toprakların bulunduğu çevrede doğal bitki örtüsü olarak çalı ve otlar bulunur. (Harita: 4)

Yeşilyurt topraklarının %73'ünü mera arazileri oluşturmaktadır. Eğim dik, çok dik veya sarp, toprak sığ veya çok sığdır. Buralarda şiddetli ve çok şiddetli erezyon hüküm sürmektedir. 8717 hektar alana sahip kuru tarım arazilerinin %65.1'i düz ve hafif eğilimlidir. %1.3'lük bir sahayı işgal eden sulu tarım arazilerinin %73.4'ü derin ve orta derin %26.5'i ise sığ topraklardır. 4720 hektarlık bağ-bahçe alanlarının %28.9'u düz ve hafif, %2.4'ü orta ve %68.7'si dik eğimli olup, % 68.7'si sığ ve çok sığ topraklardır. %1.2'lik bir oran teşkil eden fundalıkların tamamı dik eğilimli, çok sığ topraklı ve şiddetli erezyon altındadır. (Malatya İli Arazi Varlığı Raporu, 1984, s.14-27)

2.5. Bitki Örtüsü

Malatya ovasında 1600 m. yüksekliğe kadar olan alanlar step, 1000 m.den yüksek sahalar ise kuru ortamda yetişen orman alanı (ŞENTÜRK-BALARISI 1991, s.36) içerisinde saylır. Herhangi bir alanda bitki örtüsünün tutunması ve gelişmesi, mevcudiyetinin devam etmesi, ATALAY'ın da belirtiği gibi, o alanın iklim, toprak, topoğrafya, biyotik (beşeri) faktörler gibi ortamı oluşturan ekolojik şartlara bağlıdır veya bu ekolojik şartlar bitki hayatı üzerinde etkili olmaktadır. (ATALAY, 1983,s.9). Araştırma sahasının engebeli bir araziye sahip olması dolayısıyla yüksek kesimlerde yetişen meşe, ardıç türünden kuru ormanlarla kaplı olması gerekirken; ancak seyrek bir karekterde meşe ve ardıç türleri karışık

ormanları dahilinde bulunmaktadır.Sahada dar alanlı serpiştirilmiş kümeler oluşturan bu orman kalıntıları dışında asırlardan beri devam eden kesim ve tahrip sonucunda ortaya çıkan degredasyona bağlı olarak, bu gün sahada hakim bitki örtüsünü antropojen dağ stepleri teşkil etmekte ve çıplak bir görünüm arzetmektedir.

Araştırma yöresinde bugün sadece küçük kümeler halinde meşelikler görülmekte ve bunun dışında yabani armut, dere kenarlarında Sümak, incir, yabani badem, alıç gibi ağaççıklar bulunmaktadır.Ot türlerini ise çoğunlukla keven, kekik, sığır kuyruğu, gelincik, sütleğen ve ayrık teşkil etmektedir.(SEN-TÜRK-BALARISI, 1991, s.36)

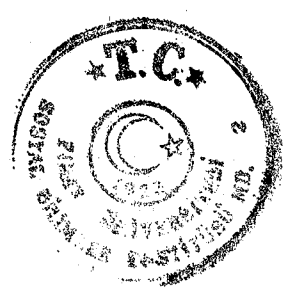
Doğal bitki örtüsünün tarihin başlangıcından itibaren insan eliyle tahribini daha iyi açıklamak için; Urartular döneminde ormanlarla kaplı olan Doğu Anadolu Bölgesinde.Urartularla savaşan Asurluların bu ormanları tahrip ettiğini en çırpıcı bir belgeyle açıklayan, Van yöresinde bulunan kitabeden de anlamak mümkün olmaktadır. (TUNCDİLEK, 1986,s.24).

Doğu Anadolu fitocoğrafya bölgesinin ormanlarını, step zonunun bitiminde başlayan, dağların üst seviyesindeki sup-alpin zona kadar yükselen, "kuru orman" karekterinden olan meşe ormanları teşkil etmektedirk.(ATALAY, 1983, s.174). Doğu Anadolu Bölgesinin batısında yer alan araştırma sahasında da yukarıda açıklanan "kuru orman" türlerinin, sahanın güney ve güneydoğu kesimlerinde ufak kümeler halinde yer aldığını söyleyebiliriz. Fakat, bu ormanlar uzun yıllardan beri sürekli olarak insan eliyle tahribe uğramış, otlak

rak kullanılmıs.. İste bu olayların sonucunda da siddetli ve çok siddetli erezyon olayları ortaya çıkmıştır.

Daha sonra bozuk nitelikli orman kalıntılarından baska canlı bir örtünün bulunmadığı arastırma sahasında, vadi boylarındaki söğüt, kavak ve meyve ağaçları doğal örtüye göre daha yaygındır (YURT ANSIKLOPEDISI 1981, s.5045). Derme suyunun kanallara aktarılarak ulastırıldığı Gündüzbey, Yesilyurt merkez, Bostanbası, Yakınca köylerinin bulunduğu saha yesil bir meyve ağaçları denizi görümündedir.

3. NUFUS

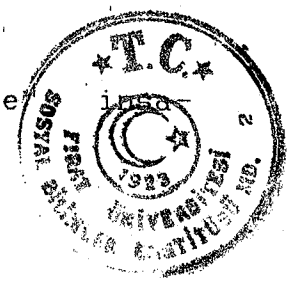
3.1. Genel Bakış

Bir yerleşme bölgesinin en önemli potansiyel gücünü, yine o bölge üzerinde yaşayan insanlar meydana getirirler. Çünkü" ekonominin gücü ve önemi bir ülkenin bütün nüfusunun durumuna bağlıdır. Bunun yanında, nüfus sosyal durum ve davranışı,dağılış ve sayısı, ekonomik hayatın teşkili ve düzenlenmesi için oldukça önemlidir" (KARABORAN, 1987a,s.1)

Beşeri anlamda kültür altına alınmış bir yöredeki nüfusun çeşitli özelliklerini bilmek o yöredeki sosyal ve ekonomik değişmeleri anlamak için son derece gereklidir.Demografik olaylardaki gelişmeleri ve değişmeleri iyi görmek, bu olaylara bakarak doğru sonuçlar ve çeşitli sentezler elde etmek, toplum kalkınmasında kullanılacak planların tasarımı ve gerçekleştirilmesi açısından da büyük bir önem taşır. (ÖRSKAYA, 1991,s.19). Öyleyse belirli kriterler doğrultusunda belirlenmiş bir fiziki saha üzerinde hayatını sürdüren nüfusun türlü ölçütlere göre değerlendirilmesi: sosyo-ekonomik yapının anlaşılması ve bu yapıda meydana gelen değişmelerin gözlenerek sentezlere ulaşılması bakımından gerekli bir çalışma olacaktır.

Hareketli bir yapı gösteren nüfus, her an ve durmaksızın değişen bir olaydır. Bu da doğum, ölüm, göç gibi olaylarla olmaktadır. Böylece insanların yeryüzü üzerindeki dağılış durumunda bir değişkenlik göstererek, durmadan değişim gösterir.

KARABORAN'ın belirttiği gibi, bir ülke[illegible]

nının yaşama sahası" olarak araştırılmak istenirse, en önde gelen meselelerden birisi şüphesiz nüfus dağılışının incelenmesidir. (KARABORAN,1987b,s.95). Böylece her sahada değişen nüfusun sıklığı insanın yaşama sahası olarak bulunduğu yerin ekonomik ve sosyal elverişliliği bakımından önemli bilgiler verir.

Nüfusun dağılışının yanı sıra,her mekan ve ölçüde değişen özelliklerden birisi de yaş yapısıdır. "Gerçekten belirli mekandaki nüfusun miktarı yanında, yaş gruplarının da, özellikle çalışabilir ya da faal nüfus olarak adlandırılan 15-65 yaş arasındaki nüfus miktarlarının işgücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere olan ihtiyaç, aile tipleri.." (TÜMERTEKİN, 1982,s.143) gibi yönleri de önemlidir.

özetle,nüfusun coğrafi açıdan incelenmesinde yalnızca onun kantitatif özellikleri ortaya konulmaz. Nüfus olayının yorumlanması yoluyla, sosyo-ekonomik niteliklerinin açıklanmaya gidilmesi, incelenen toplumun iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

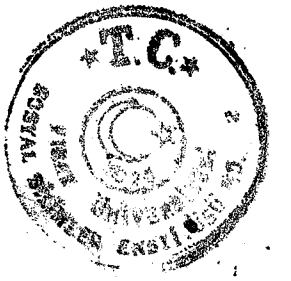
Nüfus olaylarını inceleyen bir Coğrafyacı,sosyolojik, demografik, tarihi, Sosyal/Kültürel Antropolojik, ekonomik vb. bakış açılarını da işin içine katar ve böylece toparlayıcı,özümleyici ve sentezci bir çözüm önerisinde bulunmayı sağlar. Böylece diğer sahalardaki bilim dallarında kullanılacak ve toplum kalkınmasında yararlanılacak yol gösterici politikaların geliştirilmesinde yardım etmiş olur.

T.C. 1923 Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yerleşim Adı	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
YEŞİLYURT	2406-2650 5056	2667-2762 5429	2582-2692 5284	5585	2961-2963 5924	3180-3123 6303	3840-3596 7436	3839-3928 7567	3892-3559 7451	3682-3464 7146	3782-3616 7398	9184
Atalar (Y. Haçiva)	603-534 1137	569-544 1113	420-397 817	765	443-385 828	461-397 858	404-371 775	346-357 703	304-303 607	222-250 472	217-239 456	389
Bostanbaşı	388-422 810	425-449 874	417-473 890	937	469-505 974	490-502 992	570-552 1112	629-641 1270	708-669 1377	918-880 1798	993-1002 1995	2212
Cumhuriyet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	507-495 1002	1229
Çayırköy (Pirpirim)	81-76 157	97-91 188	131-132 263	323	187-189 376	171-188 359	224-216 440	241-221 462	180-180 360	246-257 503	225-201 426	370
Gözene	229-229 457	354-333 687	359-299 658	586	442-389 831	518-453 971	582-487 1069	655-658 1313	518-509 1027	598-568 1166	591-571 1162	1279
Gündüzbey (B)	804-910 1814	859-944 1803	935-993 1928	2112	1139-1208 2317	1230-1280 2510	1458-1364 2822	1551-1505 3056	1444-1435 2879	1567-1533 3100	1602-1504 3106	4207
Görgü (Cafana)	297-313 590	394-417 811	338-327 665	750	479-440 917	552-499 1051	543-472 1015	708-619 1328	738-667 1405	659-693 1352	672-693 1365	1248
Işıklı (Budalauşağı)	83-85 168	88-107 195	107-108 215	240	136-133 269	127-142 269	148-146 294	140-160 300	162-160 322	105-108 213	80-70 150	37
İkizce (A. Haçiva)	-	-	138-123 261	327	253-218 471	266-247 513	267-246 513	313-272 585	228-211 439	205-182 387	183-171 354	330
Kadiruşağı	122-124 246	138-144 282	149-144 293	317	207-186 393	229-221 450	268-261 529	276-305 581	286-312 598	308-302 610	248-259 507	453
Kırlangıç	103-106 209	120-103 228	134-120 254	243	153-141 294	141-155 296	159-170 329	143-147 290	141-131 272	100-99 199	64-62 126	155
Kozluk	174-198 372	215-229 444		548	307-278 585	328-293 621	333-275 608	360-298 658	304-263 567	311-283 594	304-256 560	531
Kuşdoğan	61-54 115	61-55 116	81-72 153	209	124-126 250	146-130 276	189-176 365	181-207 388	191-205 396	208-204 412	171-143 314	320
Kuyulu	53-42 95		90-97 187	258	142-131 273	159-141 300	216-149 365	189-181 370	173-186 359	170-214 384	216-204 420	455
Oluklu (Zeydanlı)	126-99 225	119-111 230	117-116 233	240	219-161 380	191-195 387	193-222 415	93-120 213	199-210 409	191-223 414	183-190 373	346
Seyituşağı	194-193 387	202-198 400	195-183 378	381	237-200 437	251-232 483	276-235 511	248-195 443	200-169 369	192-153 345	169-141 310	238
Üçgöze (Rafa)	110-79 189	113-105 218	104-91 195	186	80-93 173	89-79 168	98-88 186	118-94 212	157-168 325	78-73 151	109-108 217	153
Yakınca (Kilayik)	638-677 1315	672-748 1420	771-771 1542	1746	993-967 1960	1092-1105 2197	1359-1229 2588	1385-1335 2720	1516-1335 2816	1463-1353 2816	8454-1538 9992	8028
Yalınkaya (Mendol)	89-59 148	69-49 118	71-62 133	139	98-88 186	133-139 272	132-118 250	133-125 258	172-147 319	103-78 181	103-97 200	185
TOPLAM	13.766	14.942	15.350	16.376	18.448	19.888	22.296	23.339	22.919	23.008	30.433	31.349

TABLO : 4 YEŞİLYURT KASABA VE KÖYLERİNDE KADIN-ERKEK VE TOPLAMSNÜFUSUN YILLARA GÖRE GİDİŞİ

ERKEK-KADIN
TOPLAM

3.2. Yeşilyurt'ta Nüfusun Tarihi Gelişimi ve Nüfus Artışı

Araştırma sahasındaki nüfusun zaman içerisindeki durumunu ilk gösteren kaynak,1560 yılında Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki tutulan kayıtları içeren "Malatya Tahrir Defteri'dir.Defterdeki kayıtta "Karye-i Çırmuhtu,Tabi-i Kasaba" olarak geçen Yeşilyurt'ta vergi veren erkek nüfusun sayısı 183, adına vergi olmayan nüfusun sayısı 85; hane sayısı ise 116 olarak kaydedilmiştir. Yine, defterde Çırmuhtı'ya bağlı olarak Tirircik mezrası,Taftacık mezrası'ndan da söz edilmekte olup,. Taftacık'ta vergi veren erkek nüfusun 7, adına toprağı olmayan erkek nüfusun ise 4 olduğu yazılıdır. Defterdeki kayıtlarda kadın ve çocuk nüfus hakkında bilgi verilmemiştir. Bu da o dönemdeki nüfus hakkında yeterli bir yorum yapmamızı engellemektedir.(YINANÇ-ELİBÜYÜK,1983, s.50).

Yeşilyurt'taki nüfus gelişimini 1935 yılından bu yana yapılan sayım sonuçlarına göre değerlendirebiliyoruz. (1927 yılında Malatya'ya bağlı bir köy özelliğindedir.)

Yeşilyurt İlçesindeki kır nüfusu 1935'te 8.720 kişidir. Bu miktar 1935-1980 arasında 2 kat bir artış göstererek 1980 yılında 15.862'ye ulaşmıştır. Bu artış oranı Malatya İli'nin kırsal nüfusu artışından fazladır.Bu da Malatya'ya bağlı olan Adıyaman,Besni ve Kahta'nın 1954 yılında ayrılmalarından doğan bir azalmadan(% 86.1 azalma) doğmaktadır. Fakat 1980 döneminde İlin kır nüfusu artış hızı %45 olmuştur. Malatya'nın kırsal nüfusunun hızlı bir artış gösterememiş olması; kırdan kente olan göç hareketlerinin 1955-1980 arasında en hızlı devresini yaşamış olmasından kaynaklanmıştır. (YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1982,Clt:8, s.5461).

T.C. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MD.

Araştırma sahasındaki kır nüfusunun çeşitli sayım dönemlerinde artış veya azalış yönünde farklılaştığı, kırsal nüfusun seyrini gösteren grafikten de anlaşılmaktadır.(Sekil: 6).55 yıllık süre (1935-1990) içerisindeki 12 sayım devresinde İlçe kırsal nüfusu düzenli olmayan bir değerde artış ve azalmalar göstermiş; artışın en fazla olduğu dönem 1950-1955 yılları (%13.8) arası ile (1960-1965 (%8.6) arasındaki dönemde gerçekleşmiştir. Negatif yöndeki kayma ise 1970-1975 yılları (% 5) ve 1980-1985 yılları (% 55.5) arasındaki döneme rastlamaktadır. Bu, yüksek orandaki azalmanın nedeni, 1980 yıllarına kadar küçük kasaba karekteri gösteren Gündüzbey ve Yakınca'nın, şehirsel bir karekter kazanma eğilimine girmeleri; özellikle Yakınca'nın idari yerleşim sahası üzerinde yapılan sanayi tesisleri,devlet lojmanları vb.nin de etkileriyle,kırsal nüfusu temsilden kopmaları ve Şehirsel nüfusa dahil olmalarıyla açıklanabilir kanaatini taşıyoruz. Kırsal nüfusta 1980-1985 arasında gözlenen yüksek düşüş hızı,kırdan kentlere doğru olan çok hızlanmış bir göç hareketliliğinden değil, iki kasabanın şehirsel nüfus içerisinde değerlendirilmesinden dolayı ortaya çıkmaktadır. (Tablo:5).

Araştırma sahası şehir nüfusu 55 yıllık süre içerisindeki sayım dönemlerinde inişli-çıkışlı bir seyir izlemiştir. (Şekil:6).1935 yılında nüfusu 5056 olan Yeşilyurt şehir nüfusu 1940-1950-1979-1980 yıllarında düşüş göstermesine karşın,diğer sayım devrelerinde yavaş bir artış gösterme eğilimine girmiştir.(Tablo:4)Ancak, araştırma sahası şehirleşmiş nüfus açısından değerlendirildiğinde 1980'den itibaren artış hızının yüksek olduğu görülür. (Tablo:5).

T.C. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yesilyurt Şehir merkezindeki mevcut nüfusun en fazla arttığı dönem 1985-1990 arası döneme rastgelmekte ve bu dönem de mevcut nüfus %19.4 oranında artmıştır.

1935-1940 devresinde sehir nüfusunda ve kırsal nüfusta artış gözlenmiştir. Bu durum 1940-1945 yılları arasında şehir nüfusunda negatif bir gelişim gösterirken,kırsal nüfusta artış yönündedir. Yesilyurt merkezde görülen bu düşüsün nedeni yöredeki yaşlı insanların anlatımına göre Adana, İstanbul gibi illere olan dışa göçten kaynaklanmıştır.

1945'ten 1970 yılına kadar geçen 25 yıllık sürede şehir nüfusu normal bir seyirle artış gösterme eğlimini gösterir.Bu da dışa olan göçün yavaşladığını göstermekle beraber ilçe merkezinin Malatya'ya çok yakın olması (8 km) nedeniyle: birkısım nüfusun ya günübirlik il merkezine çalışmaya gidip-dönmesi yahut da orada yerleşmesini de ön plana çıkarmaktadır

Araştırma sahasında 1950-1955 yıllarına rastlayan dönemde kırsal nüfusun önceki yıllara nazaran % 13.8 gibi bir oranla büyük bir artış eğilimi göstermesi, Adıyaman'ın Yesilyurt'a yakın ilçe ve köylerinden gelen nüfusun iş amacıyla yerlesmesiyle yasanmıştır. Bu gelişmeler, bundan sonraki yıllarda hem Yesilyurt'a hem de Malatya'ya devam etmiştir. 1975 yılı sayımlarında kırsal nüfusta görülen %1.9 oranındaki düşüş ise. o yıllarda siyasal-ekonomik durumun etkilemesiyle meydana gelmis olan dışa göçten dolayıdır. (Tablo:5). Bunun ardından yine 1980'den itibaren tablo :5 de görülen kırsal nüfustaki %55.5 oranındaki azalma ise önceden de izah edildiği gibi Yakınca ve Gündüzbey nüfusunun sehirsel nüfus içeri-sinde değerlendirilmesinden doğmaktadır.

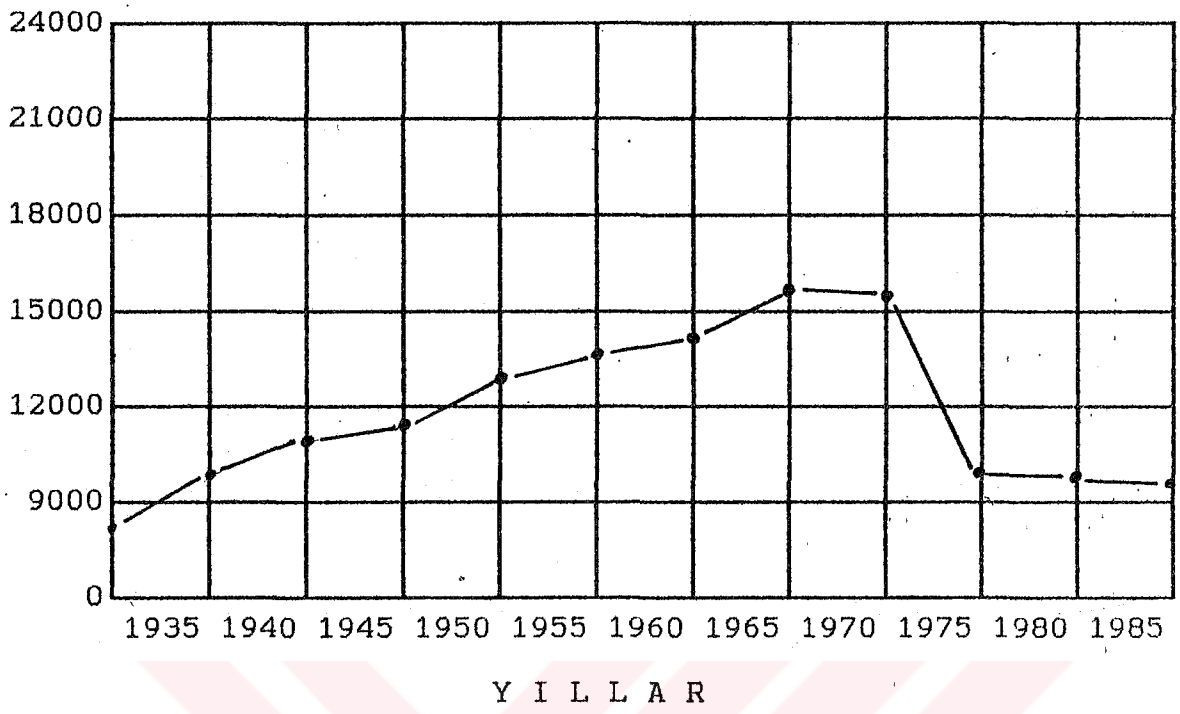
T.C. ... 1933 ... SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YIL(X)	NÜFUS	ARTIŞ %	AZALIŞ %
1935	8.720	--	--
1940	9.513	8.3	--
1945	10.666	5.5	--
1950	10.793	6.7	--
1955	12.524	13.8	--
1960	13.583	7.8	--
1965	14.860	8.6	--
1970	15.772	5.8	--
1975	15.468	--	1.9
1980	9.946	--	55.5
1985	9.937	--	0.09
1990	9.930	--	0.07

Tablo : 5
Sayım Devrelerine Göre Kırsal Nüfus Artış Miktarları ve Oranları

(x) Yeşilyurt'un kasabalarından olan Gündüzbey'in nüfusu 1980 yılından itibaren şehir nüfusu içerisinde değerlendirilmiştir.Yine,1980 yılından itibaren büyük bir nüfus patlaması yaşanan Yakınca Kasabası da, bu tarihten itibaren sunulan şehirsel hizmetler ve nüfusu yönüyle, kır karekterinden kurtulduğu ve şehirsel karekter kazanmaya başladığı için kır nüfusu içerisinde değerlendirilmedi.

T.C.

Şekil: 6
Araştırma Sahasında Kır Nüfusunun Gidişi

1940-1945 yılları arasında Türkiye'nin II. Dünya Savaşına girmemiş olmasına rağmen bir kısım nüfusun silah altına alınmış bulundurulması dolayısıyla köylerin nüfuslarının bu süre içinde ya çok az arttığını ya da azalma gösterdiğini bize açıklamaktadır.Yine bu azalmaya gerek savaşın psikolojik sebepleri gerekse ekonomik sebeplerden doğan kıtlıklar sebebiyle kır nüfusu yeterli bir artış gösterememiştir. TANOĞLU'nun bu duruma bakışı ise; 1.Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı'nın o devrelerde ana ve baba olacak yaştaki nüfusu azaltmış olması,yine 1940-1945 yıllarında nüfus artış hızının düşük olmasında rol oynayan sebeplerden biri olarak kabul edilebilir görüşünde yatmaktadır. (TANOĞLU,1969,s.186).

Yeşilyurt kırsal nüfusunda 1945-1950 dönemlerinda sında %5.5 gibi bir oranda görülen artış hızı, büyük bir hıza

1950-1955 döneminde ulasmıs ve bu oran %13.8 gibi birartıs hızına ulasmıstır. Bu da Ülkede büyük bir sanayi ve tarımsal kalkınma atağının basladığı bir döneme rastlamakta, doğurganlık hızının da bu gelismenin düzeltmeye basladığı sağlık, ekonomik vb. etkenlerin olusmasıyla paralel bir biçimde artıs gösterdiği görülür.

1940-1945 arasında Atalar, Görgü, Gözene, Seyitusağı, Üçgöze köyleri haric,diğer köylerin nüfusu çok yavas bir hızla da olsa bir artıs göstermistir.

1945-1950 dönemleri arasında ekonomik sebeplerle sürekli bir biçimde dısa göç veren Atalar (Yukarı Haçive) yine negatif bir düsüs gösterir. Aynı durumda olan diğer bir köy ise Görgü'dür.O yıllarda köyde var olan geçimsizlikler ve kan davaları sonucu buradan da sehire sürekli göçler yasanmıstır. Bir önceki dönemde nüfus kaybeden Gözene'de de bu devrede de nüfusun düstüğü gözlenmistir. Dağlık bir kesimde yer alan Kırlangıc,Üçgöze gibi köyler'de ekonomik yetersizlikler nedeniyle göç hareketleri icine girilmis ve nüfusta düsmeler görülmüstür.

Ekonomik gelismenin giderek artması, sağlık sartlarının iyilesmesi gibi etkenlerle desteklenen doğurganlık hızı 1955-1960 döneminde de artısını sürdürmüs ve artıs hızı, bir önceki döneme göre (1950-1955 döneminde hız oranı 13.8) biraz yavas seyretmis olsa bile %7.8 dolayında gerceklesmistir. Bu dönemde Cayırköy negatif bir gelisim gösterirken, özellikle kasaba merkezi hüviyetinde olan Gündüzbey ve Yakınca'da büyük artıslara varan gelisme olmustur. Bu da Yakınca cevresinde sanayinin gelismeye baslaması,Gündüzbey'inde bir çekim merkezi durumuna gelmeye baslamasıyla bağlantılıdır.

T.C. 1923 ÜNİVERSİTESİ

1960-1965 arası köylerde Atalar ve Kırlangıç yine nüfus kaybetmiş, bu negatif yönlü nüfus artışı gösteren köyler arasına Kozluk ve Oluklu köyüde karışmıştır. Ekonomik güçlüklerin, tarım hayatının dar olduğu bu yörede daha da artması dolayısıyla başta Malatya Merkez olmak üzere İstanbul Adana ve yurt dışına göçler olmuş, bu da nüfus hızını geri-letmiştir. 1960-1965 döneminde en fazla düşüşün görüldüğü köy Oluklu köyü olmuştur. 1960 sayımında 415 olan nüfus, 1970 sayımında 213'e düşmüştür.

1970-1975 arasında Araştırma Sahası köy nüfusunun % 0.5'lik bir gerileme göstermesi, artış hızının yavaş olması gibi durumlarla karşımıza çıkmaktadır.Bu devrede yavaşlamanın nedenlerinden birisi yurtdışına işçi göçü ve yine çalışmak amacıyla İstanbul,Adana, İzmir gibi yörelere olan göçlerin artmasıyla açıklanabilir. Bu dönemde en fazla nüfus kaybeden köyler Atalar, Çayırköy, Gözene,Gündüzbey, İkizce, Kırlangıç, Seyituşağı ve Üçgöze köyleridir.

Araştırma sahasında Yeşilyurt şehir nüfusu 1975-1980 arası düşme gösterirken, kır nüfusu da bir önceki döneme paralel olarak ancak 1.9' luk bir artış gösterme eğilimine girmiştir. Bu da önceki dönemde yaşanan hızlı göç hareketinin devam ettiğini belirlemektedir.Ancak,1980'den itibaren kırsal nüfus hızlı bir düşüş gösterme eğilimine girmiştir.

1980-1985 arası dönemde Çayırköy,Işıklı,Atalar,İkizce, Kadiruşağı, Kırlangıç, Kozluk, Kuşdoğan Oluklu, Seyittuşağı nüfus kaybetmeye devam etmişlerdir. Yöredeki tarımsal hayatın hayatın geçim şartlarını zorlaması, okuma, işe girme gibi

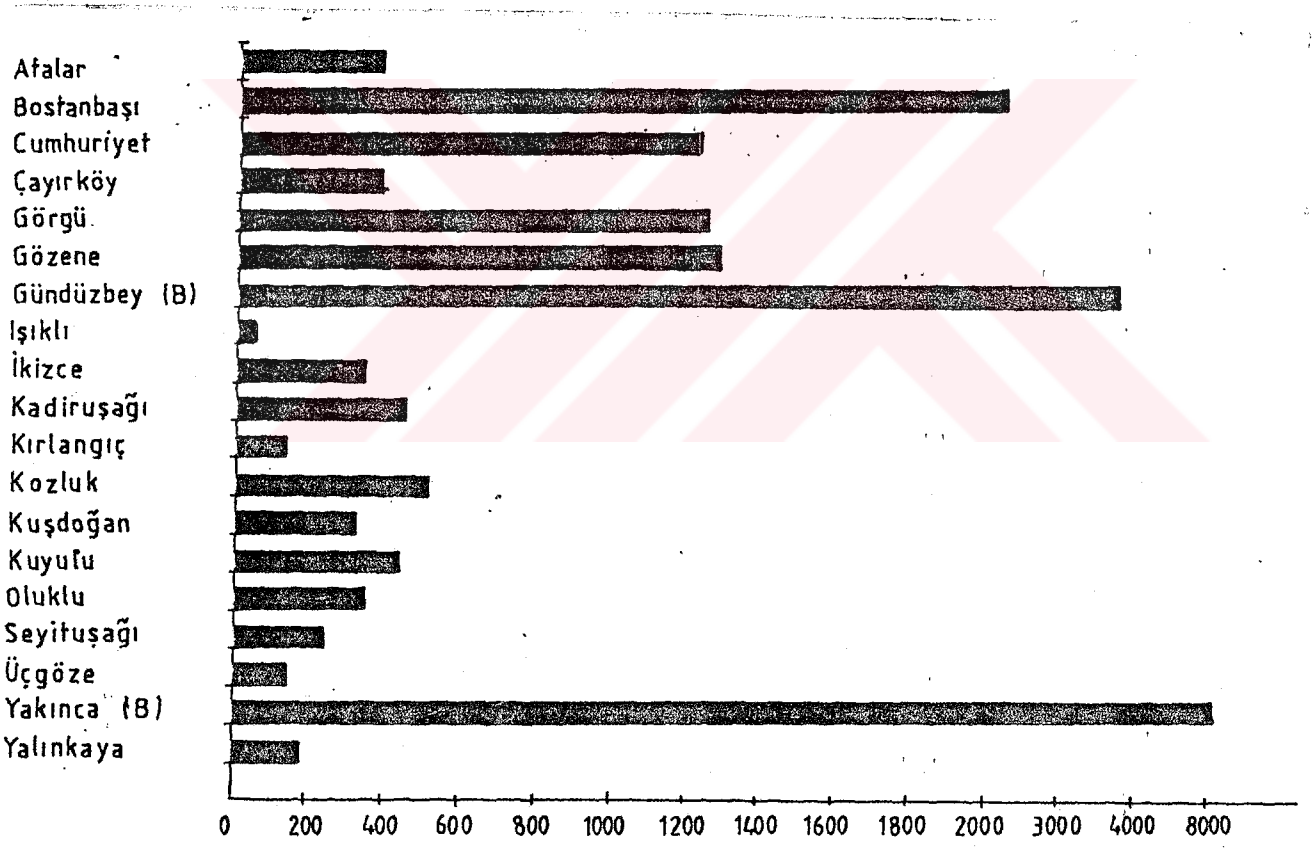
faktörlerin de etkisiyle bu köylerde artış hızı gerilerken; diğer taraftan 1984 yılında Doğangeçit, Oluklu, Onatlı, Kırlangıç köylerinden göçen ailelerin yerleştirilmesiyle oluşturulan Cumhuriyet Köyü'nün kurulusu da nüfus kaybeden köylerin nüfusunun azalmasındaki diğer bir etken olarak görülür.Köylerin bazılarının gösterdiği bu negatif yönlü artış, diğer yörelerde de paralel bir durum göstermiştir.

1985-1990 döneminde ise düşüş hızı 0.09 'luk bir negatif ivmeyle azalış göstermiştir.Bu devrede,önceki yıllarda devamlı olarak dışarı göç veren Atalar Köyü, bu durumunu yine devam ettirmiş, Çayırköy, Işıklı, İkizce, Kadirusağı, Kozluk, Oluklu, Seyitusağı, Yalınkaya köylerinde de negatif ivme hızlanmıştır.Önceden de belirtildiği gibi tarımsal geçim sahasının darlığı nedeniyle oluşan bu durum,dışa göçü hızlandıran faktörlerin en önemlisi olarak belirmektedir.Sebzecilik ve bahçecilik tarımının yanı sıra besicilik ekonomisinin de geliştiği, hemen hemen şehirle birleşmiş durumdaki Bostanbaşı köyünde nüfus hızı pozitif bir ivmeyle devamlı artış gösterir durumda seyretmektedir.

Araştırma sahasında 1980 yılına kadar kırsal nüfusun içerisinde incelediğimiz Yakınca kasabasının bugünkü durumuna bir göz atılacak olursa (Şekil:7) nüfus bakımından ilk sırayı 8028 kişilik bir nüfusla almaktadır. Yakınca 1964 yılında belediyelik olmuş bir köyümüzdür.Bahçe tarımının yanı sıra, etrafında gelişen fabrikalaşmanın da buranın nüfusunu pozitif yönlü arttırdığı bir faktör olarak beliritilmektedir. Yine, 1948 yılında belediye olmuş Gündüzbey'in ise ilçe merkezine

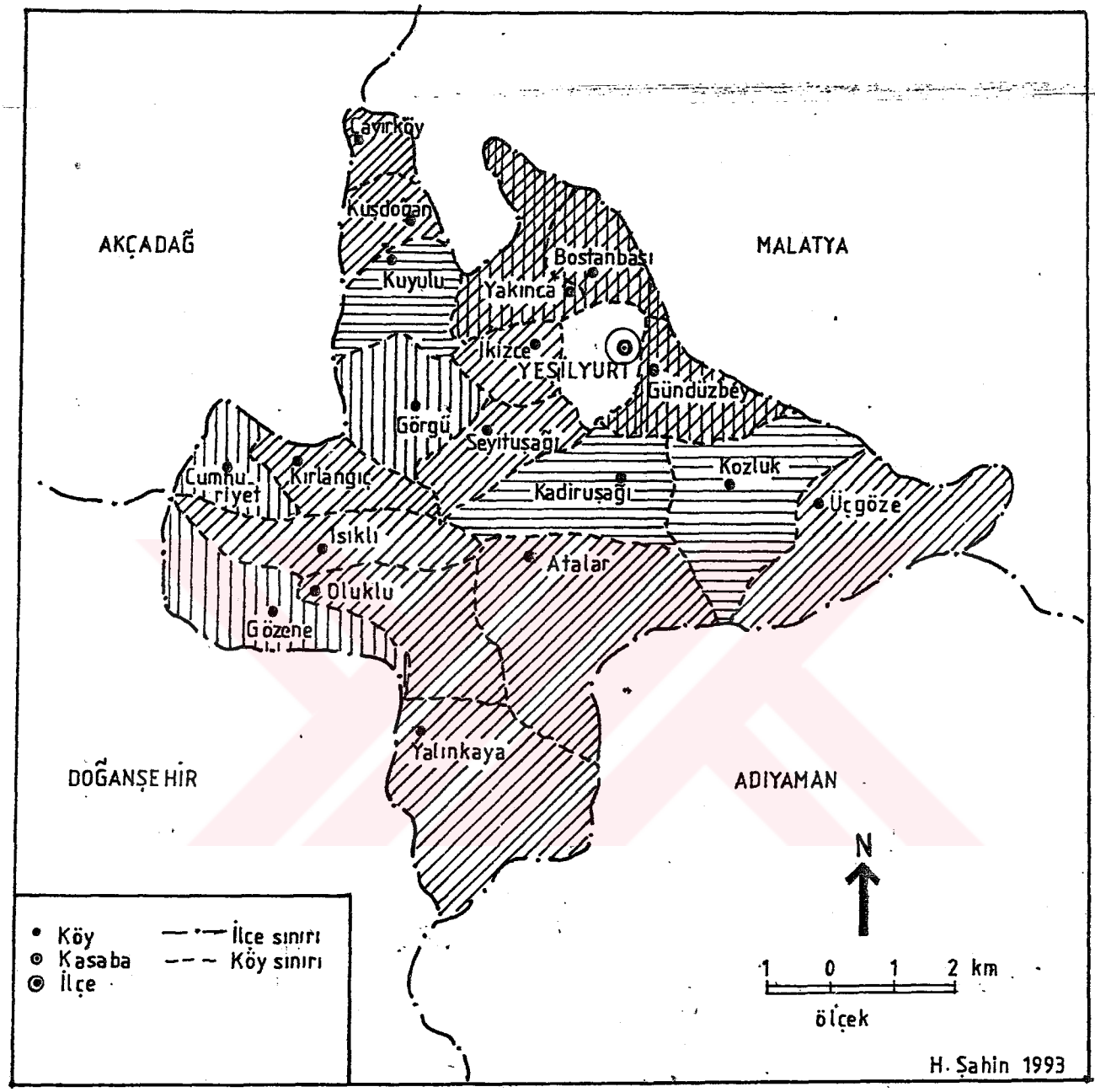

ve İl'e çok yakın olması (İlçeye 1 km. ile 9km) gelişen bir merkez olarak nüfusunun artmasını sağlamaktadır.Yeşilyurt İlçe merkezi ile Yakınca arasındaki büyüme hızındabir paralellik dikkati çekmektedir.İlçeyle arasındaki mesafe kuşuçuşu 800 m. olan Yakınca'nın ve İlçenin çevresindeki sanayi kuruluşlarının artması, nüfus artışı ve diğer sosyal/ ekonomik yönlü gelişmede bir paralellik meydana getirmektedir.

Şekil:7
Araştırma Sahasındaki Köy ve Kasabaların
Toplam Nüfusları (1990)

HARİTA: 5

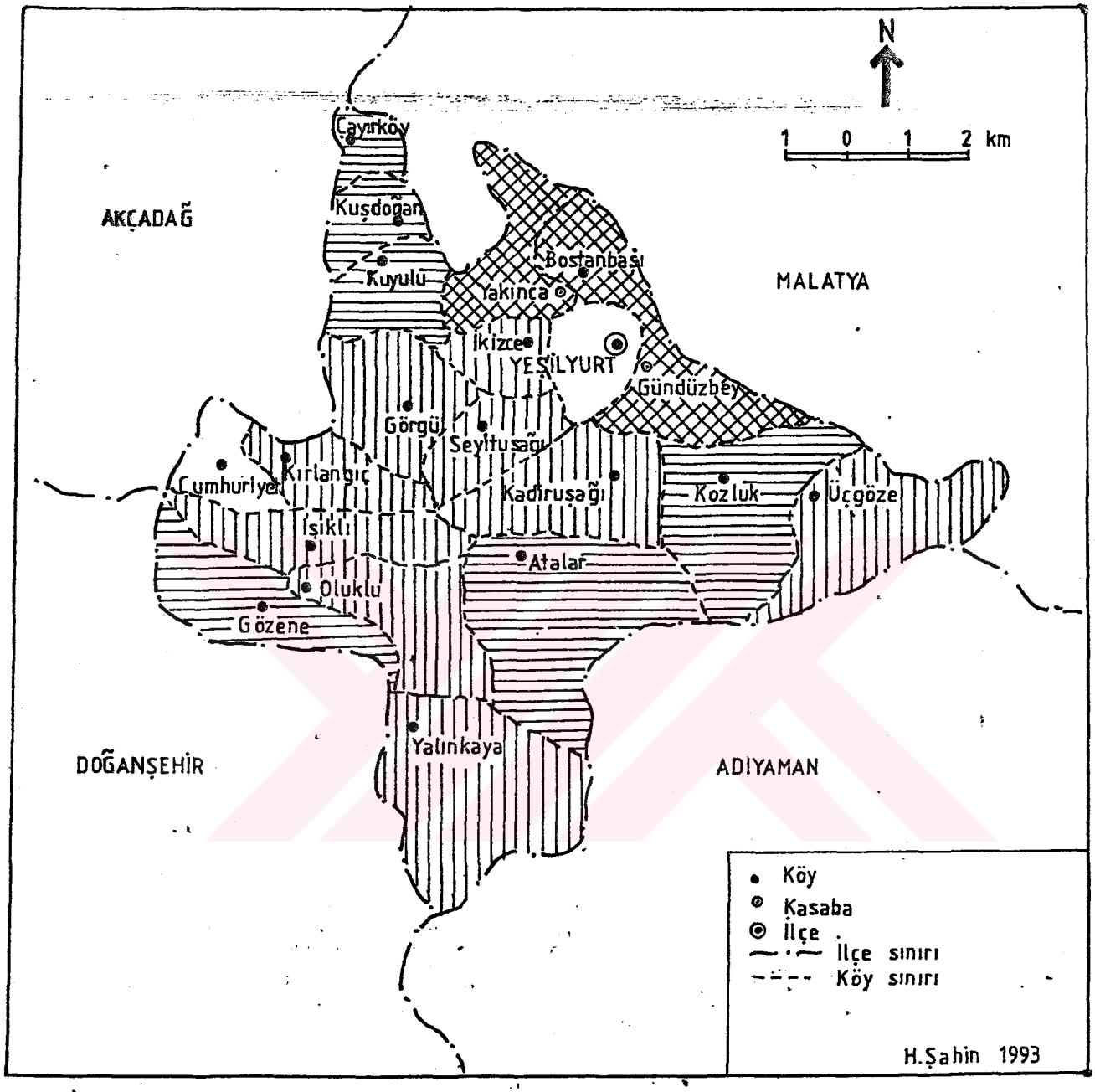
0_ 400 Kişi

400_ 800 Kişi

800_ 1400 Kişi

1400 +'den çok

ARAŞTIRMA SAHASINDA KÖY VE KASABALARIN NÜFUS MIKTARLARINA GÖRE GRUPLANMASI. (1990)

HARİTA: 6

0_50 Kişi

50_100 Kişi

100_150 Kişi

YEŞİLYURT'TA KÖY VE KASABALARIN ARİTMETİK NÜFUS YOĞUNLUKLARI (1990)

Kırsal nüfusun sayım devrelerine göre değerlendirilmesinin ardından Yeşilyurt yerlesmesinin sayım devreleriyle ilgili istatistikler bakımından değerlendirilmesi yapıldığında; İlçe merkezinin 1935 yılındaki nüfusu 100 olarak alınırsa 1935- 1940 yılları arasında % 7.3, 1945-1950 yılları arasında % 5.6, 1950-1955 arasında % 6.1, 1955-1950 yılları arasında % 6.3, 1960-1965 yılları arasında % 3.5 oranlarında artarken: Buna karşılık 1940-1945 yılları arasında % -2.6, 1970-1975 yılları arasında %-1.5, 1975-1980 yılları arasında %-4.1 oranlarında düşüş görülmüştür. Yeşilyurt ilçe merkezinin nüfusu 1935-1990 döneminde 5056 dan 9184'e çıkarken 4128 kişilik bir artış ile % 81.6'lık oranında artmıştır. Aynı dönemde Türkiye nüfusu üçkatından fazla Malatya nüfusu da iki kat artmıştır. Yeşilyurt'taki artısın yavaşlığı daha çok ekonomik sebepler ile Malatya İl Merkezine İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlere yönelen göcün etkilemesindendir. Bunların yanı sıra İlçe merkezine de 1940'lardan başlayarak göçler olmuş, bu insanlar Gedik Mahallesini meydana getirmişlerdir.

İKİEL' in İlçenin " El Sanatları, Endüstrilesme ve Ticaret " i ile ilgili olarak 1990 yılında gerçekleştirdiği arastırma sırasında, göç konusunda mahalle sakinlerinden aldığı bilgilere göre "kız kacırma, kan davası,is bulma, eğitim ve sağlık imkanlarından faydalanma gibi sebepler ile göç etmişler, bunda Yeşilyurt'un Malatya'ya olan yakınlığı da etkili olmuştur. Gedik mahallesine göç edip yerlesenler daha çok Yeşilyurt'un güneyinden, Beydağları ve Karlık dağı eteklerinde bulunan köylerden Porga adlı mevkiden gel-
mişlerdir. (İKİEL,1990, s.13).

T.C.
YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Yeşilyurt'ta şehirsel nüfusun 1990 sayım devresinde 1985 yılına göre 1786 kişi artarak 9184'e ulaşması (Tablo:6), İlçe'nin sanayileşme yönünden gelişen bir merkez durumuna gelmesi ile orantılı olmaktadır.

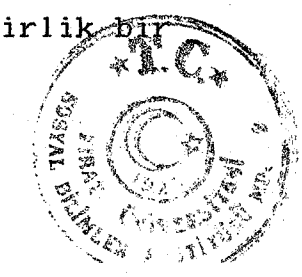
Sayım Devresi	Toplam Nüfus	Artış %	Azalış %
1935	5.056	--	--
1940	5.429	6.8	2.7
1945	5.284	--	--
1950	5.585	5.3	--
1955	5.924	5.7	--
1960	6.303	6.0	--
1965	7.436	15.2	--
1970	7.567	1.8	--
1975	7.451	--	1.5
1980	7.146	--	4.1
1985	7.398	3.4	--
1990	9.184	19.4	--

Tablo : 6

Yeşilyurt'ta Nüfusun 1935-1990 Yılları Arasındaki Gelişimi

İlçe'de yaygın bir sektör olarak karşımıza çıkan endüstri tesisleri (88 endüstri tesisi olan İlçede bu tesis-tesislerin 76'sı dokuma endüstrisidir)'nde toplam 520 işçi çalışmaktadır.Bunlardan 270'i Yeşilyurt'ta ikamet etmektedir. Bu nüfusun, İlçe nüfusu üzerindeki etkisi diğer aile nüfusuyla ele alındığında büyük bir orana ulaşmaktadır.

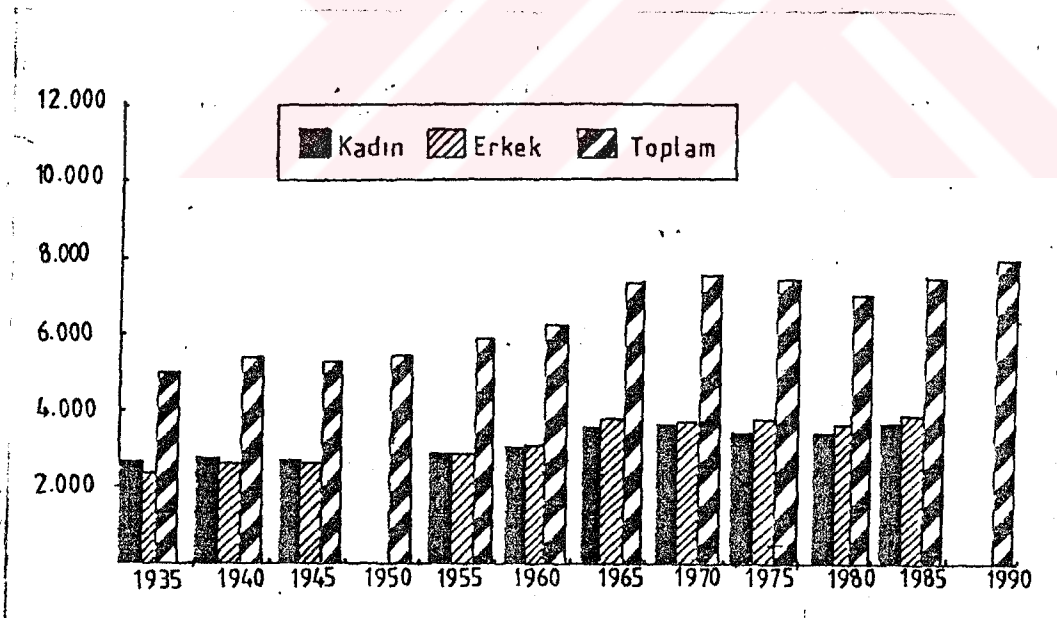
İlçeye bağlı köylerden ve şehirden günübirlik bir

nüfus akısı olduğu da görülür. İlçede görev yapan memur kesimin çoğunluğunun İl merkezinde oturması, yine ilçede ve ilde çalısan yakın köylerde ikamet eden memur-isçi ve esnafın akşamleyin evlerine geri dönmeleri; ilçede günübirlik nüfusun artmasına sebep olmaktadır.

Buda önemli bir coğrafi hareketlilik yaratmakta ve ekonomik bir dizi fonksiyonunun yanı sıra, idari bir merkez olma fonksiyonu,ulaşım fonksiyonu gibi görevleri de üstlenmesine yol açmaktadır.

Diğer taraftan, İlçede barınan nüfusun cinsiyet bakımından seyrine bakıldığında (Sekil:8) kadın erkek nüfusun biribirine hemen hemen denk bir gelisim gösterdiği gözlenmektedir.

Sekil: 8
Yesilyurt'ta Kadın,Erkek ve Toplam Nüfusun
1935-1990 Yılları Arasındaki Gelisimi

T.C.
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MD.
1923

Yeşilyurt İlçe merkezindeki nüfusun artış hızı hakkında bir fikir edinebilmemiz, onun Malatya'ya bağlı diğer İlçe merkezlerinin nüfuslarıyla karşılaştırılması yoluyla da mümkündür. (Tablo:7). Bu karşılaştırma bize gösteriyor ki, son yıllarda Yeşilyurt İlçe merkezi ile Darende,Hekimhan, Arapgir İlçe merkezlerindeki nüfus artış oranı bakımından diğer ilçeler arasında büyük farklar olmaktadır. 1980-1990 yılları arasında Arguvan İlçesi % -14.7 gibi bir oranda nüfus kaybederken, bunu % -4.1 yüzdeyle Pütürge izlemektedir.Yeşilyurt ise %22.1 gibi bir yüzdeyle diğer ilçelerden önde görünür.İlçe'deki nüfusun büyüme ve gelişmesindeki hızın son yıllarda artışa geçmesi, yani nüfusça sürekli büyümesi, onun il merkezine çok yakın olması, önceden de söz edildiği gibi endüstri tesislerinin varlığı ve idari bir merkez olma özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

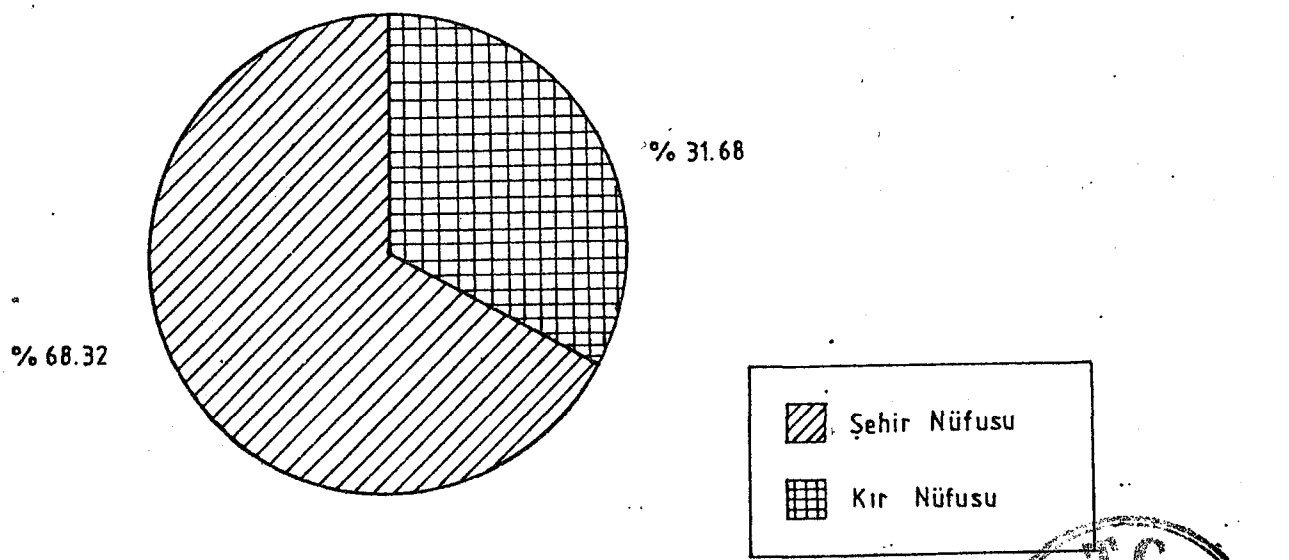
Şehirsel nüfusun sürekli bir yönde artışa geçtiği Yeşilyurt araştırma sahasında şehir nüfusunun kır nüfusuna oranı % 68.32'dır. (Şekil:9). Bu oranda bir çelişki görülebilir. Ancak Gündüzbey ve Yakınca kasabalarındaki nüfusun da şehirsel karekterli nüfusu içinde hesaplanmış olması,nüfusun şehirsel sahada daha ağırlıkta olduğunu gösterir.

T.C.
1923
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FIRAT ÜNİVERSİTESİ

İlçe Merkezi	1980	1985	1990	(1980-1990) Arası Artış	Artış Yüzdesi
Akçadağ	9.548	10.285	10.839	1.291	11.9
Arapgir	8.630	8.531	10.420	1.790	17.1
Arguvan	2.144	2.101	1.827	-317	-14.7
Battalgazi	--	--	14.994	--	--
Darende	8.941	9.093	11.488	2.547	22.1
Doğanşehir	10.172	11.242	11.046	874	7.9
Doğanyol	--	--	3.723	--	--
Hekimhan	11.355	11.579	13.612	2.257	16.5
Kale	--	--	818	--	--
Kuluncak	--	--	2.240	--	--
Pütürge	4.550	4.256	4.359	-191	-4.1
Yazıhan	--	--	2.862	--	--
Yeşilyurt	7.146	7.398	9.184	2.038	22.1

Tablo :7

Malatya İlçe Merkezlerinde
Nüfusun Gelişimi(1980-1990)

Şekil:9
Arastırma Sahası Kır ve Şehir Nüfusunun
Birbirine Oranı(1990)

T.C. 1923 SOSYAL Üniversitesi

Gündüzbey ve Yakınca Kasabaları bir köy karekterinden ziyade gelişmesini başlatmış bir kasaba karekterindedirler. Bu iki kasabanın nüfusu da Yeşilyurt Şehir nüfusuna eklendiğinde 21.419 gibi bir nüfusa ulaşan şehirsel nüfusun, kır nüfusuna oranı % 68.32'ye ulaşmaktadır.

Seçilmiş ilçeler bazında,Yeşilyurt İlçesi kentsel nüfus gelişmesi indeksi 1960-1990 arası yıllarda incelendiğinde Yeşilyurt şehir nüfusunun sürekli bir artış indeksi gösterdiği görülür.(Tablo:8)

İlçeler	1960	1970	1980	1990
Akçadağ	129	163	176	156
Arapgir	91	98	92	92
Darende	122	145	176	169
Hekimhan	116	137	135	117
Pütürge	81	89	97	68
Doğanşehir	123	161	198	197
Yeşilyurt	112	135	127	164

Tablo : 8

Malatya'da Seçilmiş İlçeler İçin
Kentsel Nüfus Gelişme İndeksi(1950=100)

1990 yılında Yeşilyurt yerleşmesinin gelişim indeksinin 1980'e göre 127'den 164'e ulaştığı gözlenir. Bu artış, herşeyden önce, "endüstrileşme" ve "idari merkez" olma faktörüne bağlı olarak şehirsel fonksiyon özelliği kazanmasıyla ilgilidir.

Bu duruma daha önceki değerlendirmelerde değinilmiştir. Yine kırsal nüfusun, sürekli azalmaya yönelik seyri de

T.C.
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

(Bkz.Tablo:4) yöredeki ekonomik faktörün, geçim sahası bakı-bakımından yeterli düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır.

"Nüfus artışı" konusu, bugün özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir problem olma durumunu korumaktadır. Bu konuya,daha çok ekonomik kaygılarla yaklaşılmaktadır.Konu, ülkemizde de birçok bilim adamı tarafından çeşitli taraflarıyla tartışılmış ve yine çeşitli düşünceler ileri sürülmüştür.

Herşeyden önce şunu belirtmeliyiz ki, Ülkemiz birçok bâkımdan sonsuz imkanlara sahiptir ve bu potansiyel yeterince kullanılamamaktadır. 1980 nüfus sayımına göre kırsal kesimde zirai nüfus yoğunluğunun km² ye yaklaşık 80 kişi olduğu görülür.Bu da 80 kişinin 1 km² 'lik bir sahayı değerlendirme imkanına sahip olduğu biçiminde anlaşılır. Nitekim Türkiye'de yaşayan her ailenin geçimlerini temin etmek için işledikleri faal geçim alanının en iyimser ölçüler içinde 40-50 dekarı geçmemesi, her işleticinin arazinin ancak 1 km² den 50.000 m² sini işlettiğini göstermektedir. (TUNÇDİLEK, 1978, s.133). Bu da Türkiye kır nüfusunun kullanma olanaklarına sahip olduğu alanın çok geniş olduğunu gösterir.

Özetle, nüfus artışı'yla birlikte meydana gelen istihdam açığının, ekonomik sosyal ve kültürel gelişmeye entegre edilmesi gerekmektedir. Bunun yapılabilme imkanları araştırıldığı ve uyumun gerçekleştirildiği süreçte, büyümenin ve kalkınmanın da en iyi şekilde gerçekleştirilmesi söz konusu olacaktır.

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ 1923

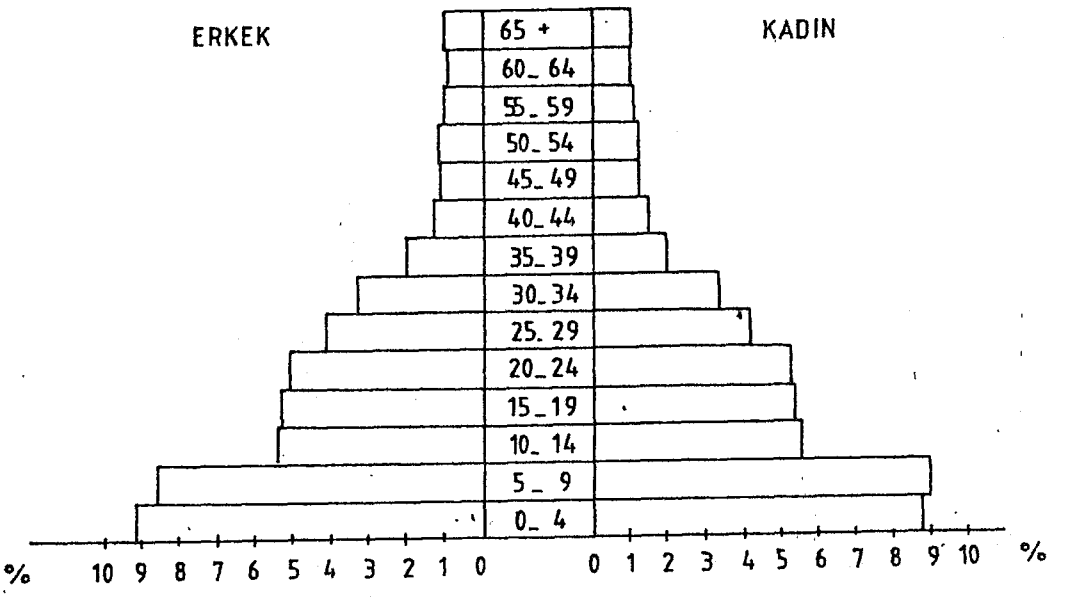
3.3. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Durumu

Yeşilyurt araştırma sahasının nüfusu,1990 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre 31.349 kişidir.Bu nüfusun %49.3'-ünü (15.480) erkek, %50'sini (15.869) kadın nüfus meydana getirmektedir. (Tablo:10).

Konu, şehir nüfusu ve kır nüfusu açısından ele alınıp incelenecek olursa, Yeşilyurt İlçe merkezinde nüfusun % 54'-ünün erkekler, % 46'sının kadınlar tarafından; kırsal nüfusu meydana getiren nüfusun ise % 52'sinin kadınlar, %48'ini de erkekler tarafından oluştuğu görülür.Kırsal sahadaki nüfusun %4'lük bir oranda kadınlar yönünde fazlalık göstermesi;erkek nüfusun genelde dışarıya çalışmaya gitmesi ile açıklanabilir. Bu da erkek nüfusun kırsal sahadan kopma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Araştırma yöresi nüfus piramidine bakıldığında;kadın -erkek nüfus sayısının çok az farklarla birbirine paralel bir seyir gösterdiği izlenebilir. Yine, nüfus piramidinde 5-9 yaş grubundaki nüfusun en çok nüfus grubunu oluşturduğunu, hatta genç nüfusun fazlalığının da dikkat çekici bir biçimde gözlemlenebildiğini ortaya koymaktadır. (Şekil: 10)

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Şekil:10
Araştırma Sahasının Nüfus Pramidi(1990)

Araştırma Sahasına ait geniş aralıklı nüfus gruplanmasını gösteren tablo (Tablo:9) incelendiğinde; en kalabalık nüfus grubunun 15-64 yaş grubunun yer aldığı çalışabilecek yaştaki nüfusun oluşturduğu grup olduğu görülür.(%51.4). Yine 0-14 yaş grubundaki nüfus % 46.6 gibi bir değerle bu orana %4'lük bir yaklaşımla çok yakın bir değer oluşturur.

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam	%
0 - 14	7.265	7.337	14.602	46.6
15 - 64	7.901	8.199	16.100	51.4
65 +	314	333	647	2.0
Toplam	15.480	15.869	31.349	100

Tablo : 9

Araştırma Sahası Nüfusunun Geniş Aralıklı Gruplandırılması(1990)

65 ve üzerindeki yaş grubunun ise en az nüfus grubunu oluşturduğu (2.0) ortaya çıkar.

Araştırma sahasında yaşayan nüfusun dar aralıklı gruplandırılmasında ise 0-4 yaş arası nüfusun % 18.0 gibi bir değerle en yüksek miktarı oluşturduğu, bunu % 17.7 gibi çok yakın bir değerle 5-9 yaş arası nüfusun izlediği görülmekte-

Yaş Grubu	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0 - 4	2.389	9.1	2.776	8.9	5.615	18.0
5 - 9	2.712	8.7	2.798	9.0	5.510	17.7
10 - 14	1.714	5.4	1.763	5.6	3.477	11.0
15 - 19	1.671	5.3	1.698	5.4	3.369	10.7
20 - 24	1.573	5.1	1.639	5.2	3.212	10.3
25 - 29	1.267	4.1	1.298	4.2	2.565	8.3
30 - 34	1.022	3.3	1.062	3.4	2.084	6.7
35 - 39	608	1.9	621	2.0	1.229	3.9
40 - 44	407	1.3	449	1.5	856	2.8
45 - 49	346	1.1	379	1.2	725	2.3
50 - 54	359	1.1	373	1.2	732	2.3
55 - 59	336	1.0	351	1.1	687	2.1
60 - 64	312	0.9	329	1.0	641	1.9
65 +	314	1.0	333	1.0	647	2.0
Toplam	15.480	49.3	15.869	50.7	31.349	100

Tablo : 10

Araştırma Sahası Nüfusunun Dar Aralıklı Gruplandırılması(1990)

T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1979

dir. Dar aralıklı gruplamada en az nüfusun yeraldığı nüfus ise % 1.9 ile 60-64 arası yas grubu, 65 ve daha yukarı yastakilerinin olusturduğu % 2.0'lık bir orana sahip yas grubudur. Bu da, yaslı nüfusun payının Yesilyurt nüfusunda en az payı olusturduğunu gösterir.

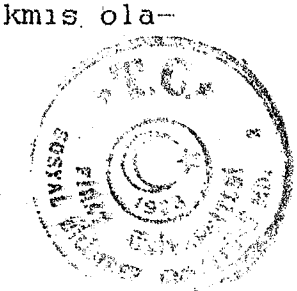
Tablo 10 ve 9 çalısabilir nüfus bakımından incelendiğinde ise, çalısabilir nüfusun %51.4 gibi yüksek bir oranla 15-64 yas grubunda toplandığını, bunun toplam nüfus içinde %26.2'sini kadınların, %25.1'ini erkeklerin meydana getirdiği görülmektedir.

3.4. Nüfus Hareketleri

3.4.1. Göçler

Arastırma sahasında meydana gelen göç hareketliliğini incelemeden önce, göç'ün ne olup olmadığına bakmak gerekir. "Nüfusun devamlı yasama yerini; kisisel olarak, aileler veya gruplar halinde terkedip geçici veya sürekli olarak yasamak amacıyla bir baska yere gitmesi olayına göç etmek" diyebiliriz.(DOĞANAY, 1985,s.85).

Bir toplum ya da yöredeki göç olgusuyla, o toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ve bu yapıda meydana gelen değişmeler arasında karsılıklı olusan bir etkileşimin varlığı söz konusudur. Göçlerin olusmasında o toplumu ya da topluluğu olusturan kişilerin kişisel beklenti ve tercihlerinin yanı sıra, ekonomik ve sosyal yapıya bağlı olarak ortaya çıkan faktörlerin de önemi vardır. Bunlara ek bir faktör ise içinde yasanılan sahanın fiziki sartlarının ön plana çıkmıs olabilmesidir.

Yeryüzünde nüfusun dağılışını etkileyen beşeri olayların en önemlilerinden birisi, KARABORAN'ın da belirttiği gibi, süphesiz göçlerdir. Bölge, ülke, kıta ve dünya çapında süregelen göçler,yeryüzünde nüfusun su anda karşımızda duran dağılış dokusunun kazanılmasında büyük etken olmuştur. (KARABORAN. 1984,s.12).

Göçlerin nedenleri çeşitlidir;

1. Doğal nedenlerle oluşan göçler.
2. Beşeri nedenlerle oluşan göçler,
3. Ekonomik nedenlerle oluşan göçler.

(KARBORAN.1984.s.14)olmak üzere üç büyük nedenden kaynaklanan göçler: genel olarak "iç göçler" ve "dış göçler" gibi iki kısımda inceleyeceğiz. "İç göçler" nüfusun o ülke içindeki iller ve bölgeler arasındaki coğrafi hareketliliği,"dış göçler" ise Ülke dışından ya da Ülke dışına olan göçleri içermektedir.

Diğer bir deyişle, "iç göçler" milli sınırlar içinde cereyan eden nüfus hareketleri olduğundan, memleketin genel nüfusunu arttırıcı mahiyeti yoktur. Ancak, birçok Sosyal-Ekonomik problemin temelinde bu sorun bulunmaktadır.(AKKAYAN. 1972, s.59).

3.4.1.1. Dış ve İç Göç Hareketleri

Arastırma sahası dış ve iç göçler bakımından incelendiğinde; arastırma sahasına dışardan birgöçün olmadığı görülmüştür. Arastırma sahasına ya da yöreden başka yerlere doğru olan coğrafi hareketliliğin yönü "iç göçler" karekterini tasımaktadır.

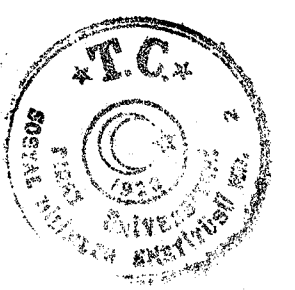
Arastırma sahasında görülen dıs göç olayının yurt dısına çalısmak amacıyla giden "isgücü göçü" biçiminde ortaya çıktığı görülür. 1961 yılından itibaren ilk başlangıçta Batı Almanya'ya olan bu göçler, 1970'lerden itibaren de cesitli Avrupa Ülkeleri ve Arap Ülkelerine doğru genislemistir.

Avrupa ülkeleri ile yapılan resmi anlaşmalardan sonra işçi göndermeler İş ve İşçi Bulma Kurumu kanalı ile yapılmış; 1961-1968 yılları içinde örneğin 235.131 kisi bu kanalla yurt dışına gönderilmistir. Aynı dönem içinde Ortak Pazar ülkelerinde çalışan Türk işçilerinin sayısı 338.036'ya yükselmistir.(ÖRSKAYA,1991,s.34).

Türkiye genelinde olduğu gibi, Arastırma sahasında da yurt dışına resmi, gayri resmi (turist olarak, iltica vb. yollar) kanallardan isci göcü olmustur. Fakat, 1970'lere kadar hızlı bir seyir halinde görülen bu göç hareketliliği, bugün yine sürmekte, fakat bu daha çok gayriresmi kanallardan olmaktadır. Başka bir deyişle, bu sayı azalmıştır.

Arastırma yöresinden yurt dışına olan isci göçleri, ilk başlangıçta tek tek bireylerin gitmesiyle başlamış, ancak belirli bir süre sonra aileler de oraya göç etmislerdir. Yeşilyurt'ta Yurt dışına olan göçler genellikle Almanya, Fransa, Hollanda, Avusturya, Suudi Arabistan'a doğru bir hareketlilik gösterir.

Arastırma yöresindeki köylerden yurt dısında çalışan nüfusun aile sayısı bazındaki dağılımı tablodaki gibidir (Tablo :11).

Köyün Adı	Yurt Dışında Çalışan İşçi Sayısı(Aile)
Atalar	8
Bostanbaşı	14
Çayırköy	8
Görgü	5
Gözene	18
Gündüzbey(B)	14
Işıklı	10
İkizce	8
Kadıruşağı	5
Kozluk	4
Kuşdoğan	11
Kuyulu	4
Oluklu	23
Seyituşağı	24
Kırlangıç	2
Üçgöze	1
Yakınca (B)	13
Cumhuriyet	6
T O P L A M	178

Tablo : 11

Yurt Dışında Çalışan İşçi Sayısının
Köy ve Kasabalara Göre Dağılımı (1992)

Arastırma sahasında görülen iç göçlerin durumunu gözden geçirmeden önce, "İç göçlerin" yapıları hakkında bilgiler aktarmak istiyoruz.

RAUENSTEIN'in "Göç Kanunları" hipotezine göre;

a) Göç edenler genellikle kır yerleşmelerinden hemen yakınındaki küçük şehirsel merkezlere (Kasabalar veya şehirsel köyler), oradan daha büyük şehirlere giderler.

b) Göç edenlerin bir kısmı da kır yerleşmelerinden doğrudan doğruya memleketin başlıca sanayii ve ticari merkezlerine,yani büyük şehirlerine giderler (TÜMERTEKIN 972,s.47).

Ülkemiz de iç göçlerin temel faktörü, nüfsun kalabalık bir kesiminin yaşadığı köylerdeki, tarım alanlarının yetersizliği, koşulların elverişsizliği gibi nedenlerle, kırsal alanda nüfusun tutulamamasıdır. Böylelikle ilk etapta yeni iş imkanları ve daha olumlu bir hayat standartı arayan kırsal nüfustan kopan göçler, kentsel merkezlere doğru bir yönelme göstermişlerdir. Bu durumlarla ortaya çıkan iç göç olayında ilk olarak şehirsel bir merkeze yönelen nüfus, ikinci bir aşama neticesinde "kademeli göç" hareketliliği ile başka bir merkeze göç edebilmektedir. (Bkz. TÜMERTEKİN,1972, s.47-52) .

Araştırma sahasındaki iç göçlerin büyük bir kısmı Malatya şehir merkezine ve İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin gibi merkezlere doğru olmaktadır.Kırsal alandan kentsel merkezlere doğru yönelen bu göç olayında, Yeşilyurt İlçe merkezi yeterince nüfus çekememektedir.Bu da İlçe'nin şehirin banliyösü durumunda olması,ki bundan dolayı göçler ilkin ilçe merkezi yerine Malatya'ya olmaktadır ve bir kısım nüfusunda günübirlik Malatya'ya gidip orada çalışarak,akşamleyin tekrar köylerine dönme imkanlarının bulunmasından kaynaklanır.İlçe -

de bulunan endüstri kuruluslarında calışan nüfusun büyük bir çoğunluğunun da Malatya'da oturması, işçi ailelerinin ilçe merkezine göçünü engeller bir durum gösterir.

Bu durumun yanı sıra Yeşilyurt İlçe merkezine; 1940' lardan itibaren çevre köylerden ve özellikle İlçe'nin güneyinden Adıyaman köylerinden, Beydağları ve Karlık Dağı eteklerinde bulunan Porga köyleri diye anılan yöreden nüfus göçü yaşanmış, bunlar Gedik Mahallesini oluşturmuşlardır.Bu göçte Coğrafyacı İKİEL'in yörede yaptığı araştırmalardan çıkardığı sonuçlara göre; bu göçler "kız kaçırma, kan davası, iş bulma, eğitim ve sağlık imkanlarından yararlanma gibi sebepler " den kaynaklanmıştır.(İKİEL,1991,s.315).

İç göçler konusu, İlçeye bağlı yerleşim birimleri açısından değerlendirildiğinde; bağlı köylerden ayrılan nüfusun, bu göç olayında ilçe merkezini bir ilk yerleşme kademesi olarak kullanmaktan ziyade, burayı atlayarak Malatya'ya ya da diğer illere doğru yönelmektedir. İlçe, sadece eğitim olanaklarının kullanılması ve idari bir bağlılık dışında, köyler için bir çekim merkezi olamamıştır. Bu faktörlerin değişik yönlü çekim yaratmaması ilçeye göçü alt seviyede tutmustur.

VII. 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda da belirtildiği üzere, kırlardan kentlere olan göç, daha çok ülkenin doğusundan batısına doğru cereyan etmektedir.Bu da aslında kırsal alandakinden daha düşük olan kent nüfusun artış hızını yükseltmekte, böylece yılda % 5 civarında kent nüfus artış hızları ortaya çıkarak kentlerin sorunlarını daha da ağırlaştırmaktadır. (VI. 5 Yıllık Kalkınma Planı, 1993 Yılı Destek Çalışmaları ...s.167).

T.C. 1923 İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

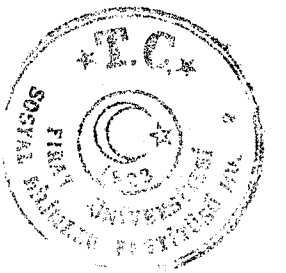
Yeşilyurt, araştırma sahasında bulunan köylerden de Ülkenin batısına hızlı bir göç olayı yaşanmaktadır. Bu da kırsal nüfusun yüksek doğurganlık oranına karşın, nüfusun sürekli gerilemesinde başlıca etken olmaktadır. (Tablo : 12).

Adı Adı	Toplam Nüfus Durumu			1980-1990 Artış (%)
	1980	1985	1990	
Atalar	472	456	389	-17.5
Bostanbaşı	1.798	1.995	2.212	+18.7
Cumhuriyet(*)	-	1.002	1.229	+18.4
Çayırköy	503	426	370	-26.4
Görgü	1.352	1.365	1.248	-7.6
Gözene	1.166	1.162	1.279	+8.8
Gündüzbey(B)	3.100	3.106	4.207	+26.3
Işıklı	213	150	37	-82.6
İkizce	387	354	330	-14.7
Kadıruşağı	610	507	453	-25.7
Kırlangıç	199	126	155	-22.1
Kozluk	594	560	531	-10.6
Kuşdoğan	412	314	320	-22.3
Kuyulu	384	420	455	+15.6
Oluklu	414	373	346	-16.4
Seyituşağı	325	310	238	-26.7
Üçgöze	151	207	153	+1.3
Yakınca(B)(**)	2.816	9.992	8.028	+64.9
Yalınkaya	181	200	185	+2.1

Tablo : 12
Araştırma Sahası Köy ve Kasabalarda 1980-1990 Arasındaki Nüfus Gelişimi

(*) Cumhuriyet Köyü 1985 yılında devlet tarafından kurulmuştur.

(**)Yakınca'daki nüfus artışının yüksekliği, Kasabanın İdari sınırları içerisinde Sanayi kuruluşları, Devlet ve Polis Lojmanları, Şöför okulu,Cezaevi gibi kuruluşların bulunmasından kaynaklanmaktadır.

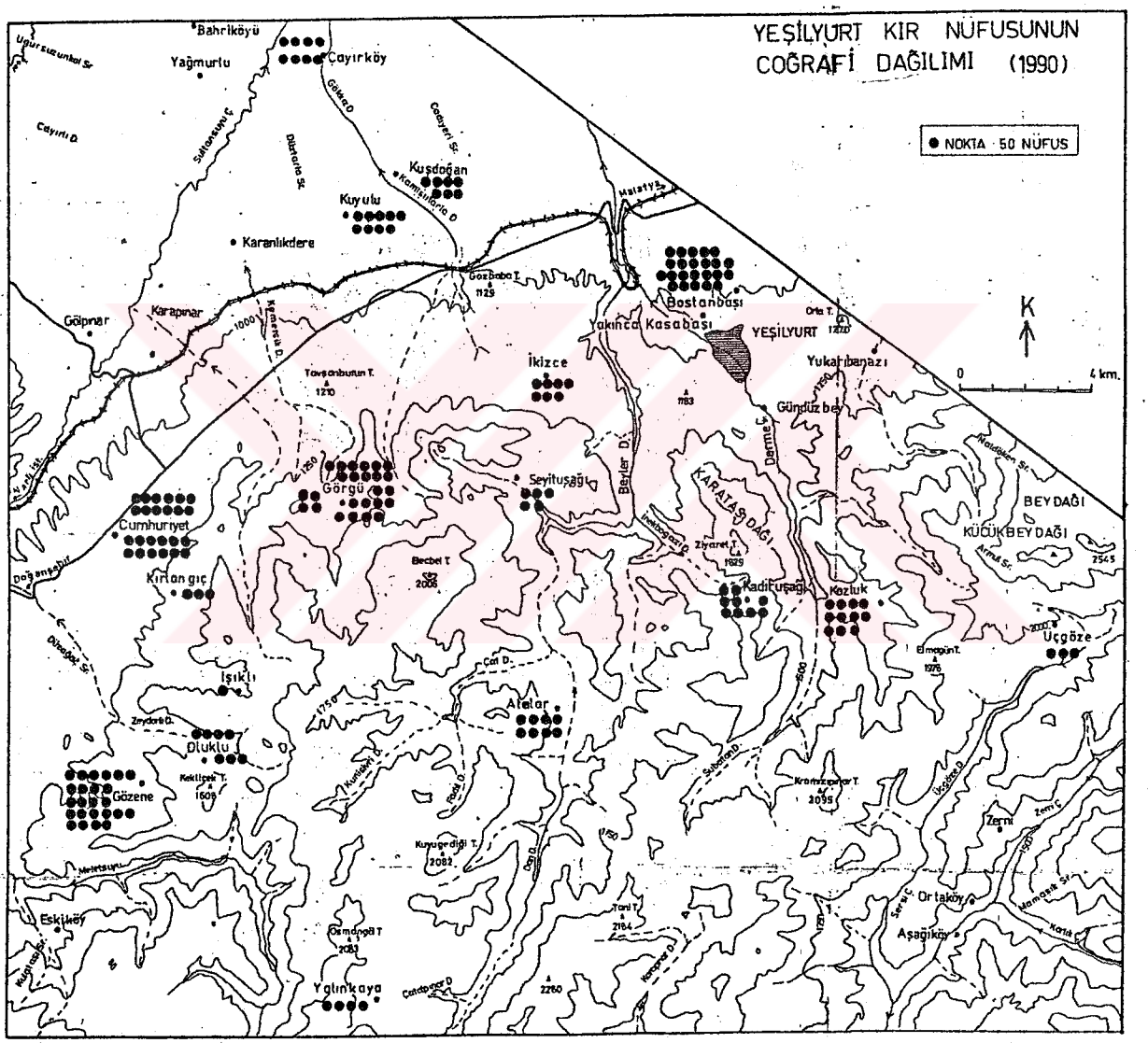
Tablo:12'den de anlasılacağı üzere Yesilyurt köylerinde iki yerleşim yerinin nüfusu (Yalınkaya ve Üçgöze) sabit dururken; 11 yerleşim yerinin dısarıya büyük oranda göç verdiği görülür. 1980-1990 dönemi arasında Bostanbası köyünün sulamalı tarım-besicilik-tavukculuk gibi ekonomik sahalardaki girdilerin fazlalığı dolayısıyla genellikle Adıyaman tarafından göç aldığı gözlemlenmistir. 1985 yılında Doğangeçit, Oluklu, Isıklı, Onatlı, Kırlangıç köylerinden gelen göçlerle kurulan devlet tarafından modern bir köy görünümünde yapılmış olan Cumhuriyet Köyü, göç alır durumdadır. Diğer, önemli göç alan yerleşme ise şehirsel karekter kazanmaya başlamış olan Gündüzbey kasabasıdır.Buraya da çevre köylerden göçler olmaktadır.

Yesilyurt köyleri içinde yerleşim yeri olarak düz bir ovada kurulmus olan Kuyulu'da Akçadağ Develi, Adıyaman, Görgü Köyü ve Cihadiye Köyünden yarıcılık yapmak amacıyla gelen nüfusun, oraya yerleşmesiyle göç almaktadır.

Böyle bir nüfus patlamasının görüldüğü Yakınca Kasabasındaki bu patlamanın nedenleri çok yönlü arastırılmıstır. Bahçecilik tarımının dar sahalarda yapıldığı yerleşmede dısardan göç olayı da yasanmamıstır. Ancak, yerleşme sahası sınırının Malatya merkezle iç içe girmis olması, yine bu sahada yer alan dokuma-gıda sanayii ve devlet lojmanlarında oturanların nüfusunun burada değerlendirilmesi nüfus artısının yüksek olmasına neden olmustur.

Arastırma sahasındaki köylerden Çayırköy nüfusunda İstanbul'a yönelik iç göç hareketi hızlıdır. İstanbul

T.C.

YEŞİLYURT KIR NÜFUSUNUN
COĞRAFİ DAĞILIMI (1990)
● NOKTA : 50 NÜFUS
K
0
4 km.
Bahrikoyu
Yağmurlu
Çayırköy
Kuşdoğan
Kuyulu
Karanlıkdere
Gölpınar
Karapınar
Gözbaba T.
1129
Bostanbaşı
Yakınca Kasabası
YEŞİLYURT
Orta T.
1210
Yukarıbahçı
İkizce
Tavşanburun T.
1210
Gündüzbey
Görgü
Seyituşağı
Cumhuriyet
Kırlangıç
Becbel T.
2082
Karataş Dağı
Ziyaret T.
1629
Kadıtuşağı
Kozluk
BEYDAĞI
KÜÇÜKBEYDAĞI
2545
Üçgöze
2070
Elmapınt.
1976
Işıklı
Çat D.
Atalar
Zeydere D.
Oluklu
Gözene
Kektepe T.
1609
Kuyugediği T.
2082
Kramzepeler T.
2095
Zerni
Eskiköy
Osmanpaşa T.
2081
Yağlıkaya
2260
Tavi T.
2164
Ortaköy
Aşağıköy
Korta
1500
1750
1000

HARİTA : 7

T.C.

iş amacıyla göçlerin olduğu belirlenmiştir. Yine, Atalar Köyündeki göç yönünün İkizce ve Malatya İl merkezine yönelik olduğu görülmüştür.

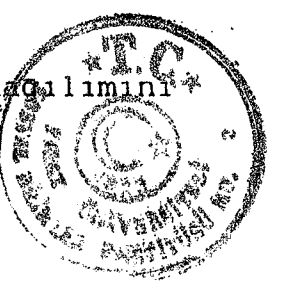
Kadirusağı ve Kozluk Köyleri'de Yesilyurt, Malatya ve İstanbul yönlü göçe sahne olan köylerdendir.Kırsal alandan dışa verilen "iç göçler" son yıllarda yoğunluk kazanarak sürmektedir.

Araştırma sahasında görülen, iç göçlerin bir türü olarak kabul edebileceğimiz "mevsimlik göç" olayına ise bahar aylarıyla birlikte yaylaya çıkan yarı yerlesik tarzdaki yasamı devam ettiren hayvancılıkla uğrasan köylerde rastlamaktayız. Burası, Malatya arkasına düsen, Yesilyurt'un güneyindeki "Mendol Yaylası" (SARAÇOĞLU,1989,s.46), Üçgöze köyünün bulunduğu saha gibi Otu-suyu bol yaylalar olmaktadır.Üçgöze köylüleri ise kışı Malatya'nın Tecde, Konak gibi kasabalarında geçirirler, baharla birlikte hayvanlarını da alarak köylerine giderler.Buradan Malatya'ya kıslağa dönüş güzündür. Bu türlü mevsimlik göç hareketlerinin yasandığı durumlarda, ortaya çıkan faktör hayvanlara bol ot ve yem sağlama ve hayvanlara kışı daha elverisli ortamda geçirme düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

3.5. Nüfusun Coğrafi Dağılışı ve Yoğunluğu

Araştırma sahasında bulunan toplam 17 köyün temsil ettiği kırsal nüfus miktarı 22.165'tir Bu nüfusun sahadaki coğrafi dağılışı incelendiğinde esitsiz bir dağılım olduğu görülecektir. (Harita:7).

Genelde Coğrafya bilimi açısından nüfusun dağılımını

etkileyen birden fazla faktör.nüfusun dağılışında belirleyici olmaktadır. Bunlar;

1. Fiziki Faktörler; (İklim, su, kaynakları, toprak, yüzey şekli, maden zenginlikleri).

2. Beşeri Faktörler (Sosyal ve ekonomik örgütlenme, teknolojik durum, coğrafi konum.)

3. Tarihi Faktörlerdir (KARABORAN,1984,s.7-9).

Bir çok bilim adamı, nüfusun dağılışı ile doğal elemanlar arasındaki yakın ilişkinin etkisinde kalarak, nüfusun dağılışını daha çok doğal koşullara göre ana çizgileriyle belirtmeye çalışmışlardır.öncelikle seyrek olarak nüfuslanmış alanların, genel olarak soğuk ya da kurak iklimin hüküm sürdüğü, dağlık ve yoğun bitki örtüsünün yer almadığı alanlara uyduğu üzerinde önemle durmuşlardır... Gerçekten, iklim, bitki örtüsü, yüzey şekilleri,nihayet maden ve topraklar gibi fiziki faktörlerin nüfus dağılışı ve büyüklüğünün şekillenmesinde önemli yerleri vardır. (KARABORAN, 1984,s.7).

Yükselti ve iklim faktörünün ön plana çıktığı Doğu Anadolu Bölgesinde olduğu gibi,araştırma sahasında da nüfusun dağılışını etkileyen fiziki faktörlerden en önemlisi yükselti ve iklim koşullarıdır. Yükselti faktörüne bağlı olarak,sıcaklık derecesinin azalması nüfusu ve buna bağlı olarak yerleşmeleri etkiler durumdadır. özetle, denilebilir ki Yeşilyurt araştırma sahasında klimatolojik faktörler nüfuslanmadan başlayıp,tarıma kadar bir dizi olay üzerinde etkiler yapmakta olup,beşeri görünümün biçimlenmesinde rol almaktadır.

T.C.

Sahada nüfusun coğrafi dağılışını etkileyen en önemli faktör, yükseltiye ve arızalı araziye bağlı olarak, daha çok tarım topraklarının verimliliği,tarımsal alanların yeterliliği ve su kaynaklarının durumu olmaktadır. Yeşilyurt ve çevresi Doğu Toros Dağları sisteminin güneyinde Beydağları ile Malatya Ovası arasında Beylerderesinin kuzey nihayetinde yer almaktadır.

Nüfusun dağılışı bakımından en fazla yoğunluğun, sulu tarım yapma imkanlarının olduğu Derme suyunun drene ettiği vadi çevresinde yer alan yerleşmelerde olduğu görülür. Diğer taraftan, tarım arazilerinin kapladığı alan bakımından fazla olduğu köylerde ve ova köylerinde (Gözene, Cumhuriyet, Görgü, Kuyulu, Kuşdoğan, İkizce, Çayırköy) nüfusun coğrafi dağılışı yoğundur. Yine, nüfus bakımından yoğun bir dağılış gösteren düzlükte yol boyunca yer alan Cumhuriyet, Bostanbaşı köyleri'nin nüfus miktarları dikkat çekicidir. Genellikle dağlık kesimde yer alan, tarıma elverişli alanları ya çok az ya da hiç bulunmayan Yalınkaya, Üçgöze, Işıklı gibi köylerde nüfusun coğrafi dağılışı çok düzensizdir. Hele, kış aylarında ikamet sahalarını terk edip Malatya'ya gelen Üçgöze nüfusu ile, yine kışın, kısmen köylerini terk edip Malatya Elemendik Ovasına inen Yalınkaya nüfusu böyle bir düzensiz nüfus dağılışı gösterirler.Bunun nedeni de hayvancılıkla uğraşmalarından ve oturma sahalarında görülen kışın ağır şartlarında yatmaktadır.

Yeşilyurt, araştırma sahasında çok nüfuslanan Yakınca kasabası; hem bulunduğu coğrafi sahanın elverişliliği, su

T.C.

kaynaklarının bolluğu, hem de etrafındaki yoğun sahalarda kurulu bulunan sanayi tesislerinin varlığı ile nüfuslanmıştır 1985 yılında devlet tarafından kurulan,modern bir köy görünümünde olan Cumhuriyet köyünde de coğrafi nüfus dağılışı; etraf köylerden buraya nakledilen nüfus ile artmıştır.Buranın tarım arazilerinin verimliliği, ulaşım sorununun olmayışı, nüfuslanma açısından olumlu bir faktör olmuştur.

Yeşilyurt araştırma sahasının nüfuslanması üzerinde tarihi ve beşeri olayların etkileri de olmuştur. Tarihi zaman süreci içerisinde, değişik kültürlerin geçiş ve etki sahası içinde kalan yörede; bu etkileşmenin hangi derecelerde ve tarihlerde olduğu konusunda ise yazılı kaynaklar da yeterli bilgiye rastlayamamış bulunuyoruz. Ancak, eldeki bilgilere göre, Yeşilyurt sahasının ilk nüfuslandığına dair yerleşmelerin Roma-Bizans döneminde başladığı, Abbasiler döneminde ise geçici bir iskan yaşadığı, Dulkadiroğlu Beyliği'nin 1516 yılında Osmanlı yönetimine bağlanması sonucu, beylikten kopan küçük konar-geçer grupların yöreyi nüfuslandırdığı anlaşılmaktadır. (SENTÜRK-BALARISI,1991,s.2-8)

Yine, araştırma sahasının, tarihi süreç içerisinde İlçe'nin 1243-1254 yılları arasında Elazığ Keban yöresinden nüfus aldığı bilinmektedir.(ŞAHHÜSEYİNOĞLU,1991,s.23). Diğer taraftan, özellikle 1950'li yıllardan sonra Adıyaman yönlü göçün de alındığı yörede;çeşitli kültürlerden gelen toplulukların barındığı ve bu iskan olaylarının çok renkli bir görünüm arzettiğini söyleyebiliriz.

Saha bakımından Türkiye'nin %21'ine sahip (163.856

T.C. Yükseköğretim Kurulu Sosyal Bilimler Enstitüsü No.

km²) olan Doğu Anadolu'nun Türkiye nüfusunun % 11'ine tekabül edisi, onun ortalama kesafetinin azlığını ortaya koyar. (ÖRSKAYA,1991, s.38). Arastırma sahasının içinde yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesinde, nüfus bugünkü durumuna ulaşırken yalnızca fiziki şartlar ve tarımsal alanların elverisliliği durumu etkileyici olmamış; bunlara ek olarak tarihi sürec içinde geçen olaylar,ulaşım şartları,ekonomik sahadaki gelişmeler,sosyo-psikolojik faktörler,göçler vs.de önemli derecede rol üstlenmişlerdir. Sahada bu gibi faktörlerin de etkilerinin olduğu görülmektedir.

Yeşilyurt'ta 1990 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 31.349 kişi yaşamaktadır. Bu sayı kır ve şehir nüfusunun toplamını meydana getirir. Arastırma sahasında (568 km²), km²'ye 1985 yılında 54 kişi düşerken, 1990 yılında ise 55 kişi düştüğü anlaşılmaktadır. Türkiye'de 1990 yılındaki nüfus yoğunluğu km²'ye 74 kişidir. (Kaynak: Malatya İl Envanteri. 1985-1994). Bu değer Türkiye ortalamasının altındadır. Yine, 1990 nüfus sayımına göre, nüfusu 6.867.415 olarak tespit edilen Doğu Anadolu Bölgesi'nde nüfus yoğunluğu km²'ye 42 kişidir. Malatya İl merkezinde km²'ye 170, İl genelinde ise km²'ye 54 kişidir.Bu veriler değerlendirildiğinde Doğu Anadolu Bölgesi'nde Malatya İl sınırları içerisinde yer alan, Yeşilyurt arastırma sahasında 55 kişi olan nüfus yoğunluğunun Malatya Merkezden düşük, İl geneli gözönüne alındığında aynı değerde olduğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki km²'ye düşen yoğunluk bakımından da yakın bir değer gösterdiği anlaşılacaktır.

Arastırma sahasındaki nüfus yoğunluğunun düşük olma-

T.C.

sı; kırsal kesimdeki ekonomik ve sosyal gelişme fonksiyonunu yükselti-iklim gibi faktörlerin: coğrafi dağılımı ve nüfus gelişimine. negatif yönlü etkisiyle ortaya çıkan sebeplerin belirleyici olmasından kaynaklanmıştır.

Araştırma sahasındaki nüfus durumunun dağılışını gösteren harita gözden geçirildiğinde nüfusun daha yoğun olarak İlçe merkezi, kasabalar. akarsu kaynaklarının varolduğu sahalar. ovalar ve yol boylarında toplandığı anlaşılır. (Harita: 7).

Yeşilyurt'ta 14.071 hektarlık bir saha üzerinde sulu ve kuru ziraat yapılmakta olup. zirai yoğnluk km² 'ye 157 kişidir. Zirai yoğunluğun aritmetik nüfus yoğunluğundan fazla olması durumu. sahanın nüfuslanma derecesi hakkında bize bazı fikirler verebilir. Türkiye'nin 1990 yılı zirai yoğunluk değeri km² 'de 78. aritmetik yoğunluk değeri ise km² 'de 74 kişidir. Yeşilyurt arastırma sahasındaki zirai nüfus yoğunluğunun Türkiye ortalamasının iki katı yüksek olması.bu sahanın tarımsal nüfus açısından aşırı bir yığılmayla karşı karşıya olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu da araştırma sahasındaki potansiyelin aşırı zorlanmış olduğunu gösterir.

Aritmetik nüfus yoğunluğu bakımından düşük bir değerle. Türkiye ortalamasının altında olan Yeşilyurt'ta, zirai nüfus yoğunluğunun yüksek olması. tarımsal sahaların darlığı nedeniyle olusan bir yığılmayı göstermektedir.

Yine. Arastırma sahasında toplam sulanabilir tarım alanının 13.000 hektar olmasına karşın bunun 2981 (ha'lık)

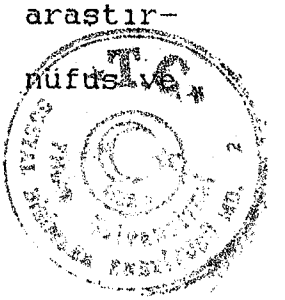
T.C. ... ÜNİVERSİTESİ ... ENSTİTÜSÜ

sulandığı, kuru ziraatin yapıldığı alanın ise 12.090 (ha) olduğu düsünülürse ve diğer taraftan bu alanların 4.196 (ha)' nın nadasa bırakıldığı da göz önünde bulundurulursa; arazinin simdiki kullanımıyla ekonomik açıdan fazla bir değer ifade etmediği, böylece de zirai yoğunluk değerinin giderek artacağını bize işaret eder. Çünkü nadasa bırakılan saha, o yıl için tarım dısı alanlar olmaktadır. Sahada nadasa bırakılan arazi, toplam tarım arazisinden çıkarıldığında zirai yoğunluğun km² 'de 224 kisiyi bulması, Malatya geneline göre yüksek bir değeri anlatır ki, Malatya ölceğinde nadas haric zirai Nüfus yoğnluğu 123 kisidir. (Kaynak:Malatya İl Envanteri 1985-1994).

Yesilyurt arastırma sahasındaki kırsal nüfusun ortalama hane büyüklüğü bakımından değerlendirilmesi sonucu bu değer 5.8 kisi olarak bulunmustur. bu değer Türkiye kırsal nüfusu için 6.1, Doğu Anadolu Bölgesinde ise 6.3'dür. (Bkz. TİMUR, 1972, s.37).

Bu değerler karşılastırıldığında hemen hemen aynı değerlerle birbirlerine yaklastıkları görülür. Yine, Ülke genelinde ortalama hane büyüklüğü DPT verilerine göre 4.8 olarak tespit edilmistir.(Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı.. 1993 Yılı Programı Destek Çalışmaları...s.129).

Değerlerin belirlenmesinde; arastırma yöresinde hane halkı büyüklüğünün 5.8 değerinde görülmesinin (Tablo 12) sebeplerinden birisi, nüfusun genis aile karekterini sürdürmesi ve böylece de oturulan hane sayısının azlığından kaynaklanmaktadır. Bir genelleme yapıldığında; Antropolog Nephan SARAN'ın Türkiye'deki kırsal nüfusu değerlendirdiği arastırmasında ortaya çıkan "Türk köyleri genellikle nüfusu ve

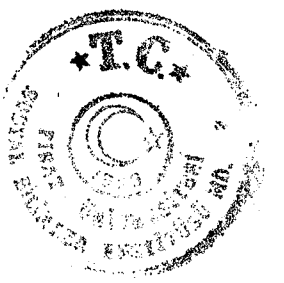

hane sayısı bakımından küçük köyler olup, genç bir nüfus yapısına sahiptirler" sonucu, araştırma sahası özeline indirgendiğinde de geçerli olacaktır (SARAN,1984,S.142).

Köyün Adı	Hane Sayısı	Nüfus(1990)	Ortalama Hane Büyüklügü
Atalar	75	389	5.1
Bostanbaşı	355	2.212	6.2
Cumhuriyet	150	1.229	8.1
Çayırköy	84	370	4.4
Görgü	216	1.248	5.7
Gözene	189	1.279	6.7
Gündüzbey(B)	620	4.207	6.7
Işıklı	30	37	1.2
İkizce	70	330	4.7
Kadirusağı	90	453	6.1
Kırlangıç	47	155	3.2
Kozluk	91	531	5.8
Kuşdoğan	60	320	5.3
Kuyulu	60	455	7.5
Oluklu	60	346	5.7
Seyitusağı	60	238	3.9
Üçgöze	24	153	6.3
Yakınca(B)*	748	8.028	10.7
Yalınkaya	37	185	5.0

Tablo : 13
Araştırma Alanındaki Köy ve Kasabaların Nüfus Miktarları. Hane Sayıları ve Ortalama Hane Büyüklükleri

*Yakınca Cevresinde Sanayi kurulusları,Devlet ve Polis Lojıları,Cezaevi,Şöför Okulu'nun bulunması ve bunların Yakınca Fusuna sayılması, hane ortalamasını büyük göstermiştir.

Araştırma sahasında, İlçe merkezi Gündüzbey ve Yakınca'daki şehirsel nüfustaki ortalama hane büyüklüğü'nün kırsal kesimdeki ortalama hane büyüklüğünden farklı olduğu görülür. (7.3 kişi). Araştırma sahasındaki toplam nüfusun ortalama hane büyüklüğü değeri'nin,4.8 kişi olan Türkiye ortalamasının üzerinde tespit edilmesi, şu değerlendirmeyle açıklanabilir; araştırma sahasından dış merkezlere verilen göç'ün, önceki yüksek doğurganlık hızı nedeniyle, hanede yaşayan nüfusun sayısını bir ölçüye kadar azaltığıdır. Diğer taraftan geniş aile karekterini koruyan sahada, haneden ayrılıp ayrı bir ev açmalar, ancak başka bir merkeze göç ile olusmaktadır. Yine, ortalama hane halkı büyüklüğündeki değerin yüksekliği, sosyal ve ekonomik gelişmişlik arttıkça düşecektir kanaatindeyiz.

Doğurganlık oranları; kırsal kesimlerde ailelerin ekonomik sahadaki üretimi arttırmak için kullandıkları teknolojilere göre de değişir. Genellikle tarımsal üretimde basit teknolojinin kullanıldığı yörelerde fazla insan gücüne ihtiyaç duyulmakta, böylece aktif yaş grubundaki hane halkı üyelerinin sayısını arttırılmak zorunluluğu duyulmaktadır.Fakat, üretim teknolojileri geliştikçe, doğurganlık oranı da düşüş göstermektedir.Bu genellemenin ardından,araştırma sahasındaki duruma bakılacak olursa; nüfusun artmasıyla birlikte ortaya çıkan, iş gücü fazlası nüfus, ekonomik nedenler başta olmak üzere,sosyal-psikolojik faktörlerin de etkisiyle kırsal alanı terk etmekte, başka merkezlerde kendilerine ikamet sahaları oluşturmaktadırlar. Sonuç olarak denilebilir ki; Yeşilyurt ilçe merkezi şehir nüfusu bir yönetim merkezi olmakla beraber içindeki endüstri tesisleri, perakendeci dükkanları,bankalar,

sağlık ocağı, kütüphane, eczane vs. ile ekonomik bir merkez özelliği de taşır. Ancak, nüfusunun büyük çoğunluğu'nun yaşamını ve gelirini tarımdan sağlayan zirai bir merkez olmaması; nüfuslanmasını da yavaş kılmaktadır.

Yıllık nüfus artış hızı % 0 5.93 olan İlçe'nin Malatya Şehir merkeziyle hemen hemen birleşme durumunda olması dolayısıyla endüstri tesislerinin artmasına karşın burada çalışanların çoğunun Malatya'da oturmaları ve İlçe'nin dışardan göçü çekerek nüfuslanmasına imkan tanımamaktadır.

Bu duruma ilçe merkezi'nin Adana'nın 6.kademe etki sahasına, Malatya'nın 3. kademe etki alanı içinde yuvalanmış 2. kademe merkez olması, İlin banliyösü durumunda bulunması nedeniyle, daha üst bir merkeze dönüşmesi (YURT ANSK.Cilt:8. s.5449) ve nüfuslanarak bir sosyo-ekonomik çekim sahası haline gelerek, geniş bir etki sahası oluşturması şimdilik düşünülemez.

3.6. Nüfusun Sağlık ve Eğitim Durumu

Araştırma sahasında yaşayan nüfusun yayıldığı yaşama sahasında genel anlamda sağlığı tehdit edici bir problem bulunmamaktadır.Fakat, yapılan gözlemler, mülakatlar sonucunda kırsal kesimde yaşayan insanların , insan ve çevre sağlığı konularındaki bilgileri çok yeterli olmadığı,sonucuna bizi ulaştırmıştır. Ancak, bu sorun, içinde yaşanılan bölgeden soyutlanamaz. Bütün gelişmekte olan ülkelerin de sorunlarından biri olan ve ortaya çıkan "tek yönlü" ve "dengesiz" beslenme alışkanlıkları araştırma yöresinde de karşımıza çıkmaktadır. Fakat, son yıllarda yöre insanının kentle etkileşimin

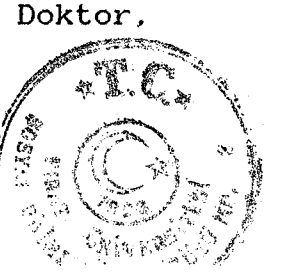

gidiş gelişler, eğitim vb. açılardan artış göstermesi,iletişim araçlarının özellikle TV'nin gözle görülür derecede olumlu etkileri gözlemlenmiştir. Böylece sağlıklı bir bilinçlenme ortaya çıkmaktadır.

Kırsal kesimdeki nüfusun,özellikleri çocuk hastalıklarında ilk etapta sağlık ocaklarına başvurdukları, sağlık ocağı kayıtlarından anlaşılmaktadır. Ne varki sağlık koşullarının iyileştirilmesi için sadece eğitim düzeyi, şehre gidişgeliş sıklığı, TV'nin etkisi yeterli olmamaktadır. Hemen her köyde belirli aralıklarla da olsa sağlık taramalarının yapılması, çocukların 0(sıfır) yaştan itibaren aşılarının sağlık kuruluşlarınca takip edilmesi gerçekleştirilse bile; özellikle halkın temel sağlık konularında bilgilerindirilmeleri, ilk yardım,çevre sağlığı konularında uygulamaya yönelik eğitilmeleri ve batıl inançların ve buna dayanılarak yapılan uygulamaların yok edilmeleri gereklidir.

Yeşilyurt'a bağlı yerleşim birimlerinden 9 yerleşmede sağlık evi ve ebesi (Bostanbaşı, Cumhuriyet, Görgü, Gözene, Kadirusağı, Kozluk, Kuyulu, Kuşdoğan, Seyitusağı), 2 kasaba da Sağlık Ocağı (Gündüzbey,Yakınca) bulunur. Sağlık evinin bulunmadığı köylerin nüfusları az ve genelde dağlık kesimlerde yer alan köylerdir. Buralar, başta doğum olayları olmak üzere, diğer sağlık konularında ya yakın köylerdeki sağlık evlerine ya da ilçe ve il merkezindeki sağlık kuruluşlarına gitmektedirler.

Yeşilyurt İlçe merkezinde ise bir sağlık Ocağı bulunmakta ve 1993 yılı itibariyle burada 3 pretesyen Doktor,

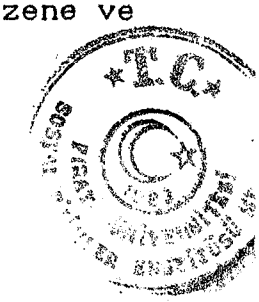
3 Hemşire, 7 Ebe,1 Sağlık Memuru, 1 Çevre Sağlığı Teknisyeni, 1 Aile Planlaması Ebesi, 1 Sağlık Savaş Memuru, 1 Trahom Savaş Memuru mevcuttur. İlçede serbest çalışan doktor yoktur, yalnızca iki eczane bulunmaktadır. İlçe merkezinin Malatya'-ya çok yakın olması nedeniyle sağlık hizmetlerinden yararlanmalar İl merkezine yöneliktir.

Yeşilyurt araştırma sahasındaki köyler eğitim imkanları ve okur-yazarlık bakımından da incelenmiştir.(Tablo;14). Araştırma sahasında, zaman içerisinde nüfusun eğitim imkanları artmış, buna bağlı olarak da okur-yazar insan sayısında çoğalmalar olmuştur. 1993 yılı itibariyle öğretmensizlik nediniyle hiçbir ilkokul kapalı değildir.

Ancak Cumhuriyet Köyü Değirmenbaşı Mezrası, Atalar Köyü Darıderesi Mezrası İle Yalınkaya Köyü Gevrik Mezrası İlkokulları öğrenci azlığı nedeniyle kapanmıştır. Araştırma sahasında yer alan Üçgöze Köyünde ise İlkokul yoktur. Bu da köy halkının kış aylarında kışı Malatya'da geçirmelerinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma sahası içerisinde,ilçe merkezinde okullaşma oranı yüksektir. İlçede 1 lise (Orta kısmı da mevcuttur), 1 İmam-Hatip Lisesi (Orta kısmı da mevcuttur), 1 Endüstri Meslek Lisesi, 1 Pratik Kız Sanat Okulu, 1 Anadolu Lisesi (Binası yapılmaktadır), 3 İlkokul bulunmaktadır.

Gündüzbey Kasabasında 1 Lise (Orta kısmı da mevcuttur), 1 İlkokul; Yakınca Kasabası'nda ise 1 Lise (Orta kısmı mevcuttur), 1 İlkokul mevcut olup, köylerden Görgü, Gözene ve Cumhuriyet köylerinde birer ortaokul vardır.

Okullaşma oranının yüksek görüldüğü araştırma sahasında, kız çocuklarının okula gönderilmeme sorunu yaşanmamaktadır.

Tablo 14'den de anlaşılacağı üzere, kırsal yerleşmelerde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Kaymakamlık "Köy Bilgi Formu" kaynaklarından alınan bilgilere göre okur-yazarlık oranı % 75 gibi bir değer göstermektedir.Okur-yazar oranındaki bu gelişme, yukarıda sayılan etkenlerin bir sonucudur ve bu gelişmede 1980'den sonra açılan okuma-yazma kurslarının da etkileri olmuştur.

Yeşilyurt İlçesi ve köylerindeki nüfusa yönelik, boş zamanı değerlendirme ve meslek edindirmek amacıyla Halk Eğitim Merkezi tarafından çeşitli kurslar düzenlenmektedir. 1992-1993 öğretim yılında toplam 27 çeşit kurs olmak üzere, bunların 19'u Halıcılık kursu,75'i öğrencilerin Anadolu Liseleri, Üniversite giriş sınavı ve ders destekleme kursları, 13 makina nakışı,5 biçki-dikiş,3 bilgisayar,10 halk oyunları, 6 trikotaj, 4 güreş, 3 kuaförlük, 1 boya-badana, 1 yapı, 1 elektrikçilik, 1 daktilo ve 1 teakwando, 1 okuma-yazma kursu olmak üzere toplam 123 kurs açılmıştır. Bu kurslara 1818 kadın,1178 erkek, toplam 2996 kursiyer katılmıştır. (Kaynak: Yeşilyurt Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistikleri).

Bunlara ek olarak Pratik Kız Sanat okulunda toplam 20 kursiyere Giyim, nakış ve el sanatları alanlarında beceri kazandırılmıştır.

Halk Eğitim Merkezi'nin açtığı kursalarda kursa katılanların büyük çoğunluğunu ilkokul mezunu kadınlar oluşturmuş, kursa devam eden kursiyerlerin ne fazla olduğu yaş grubu

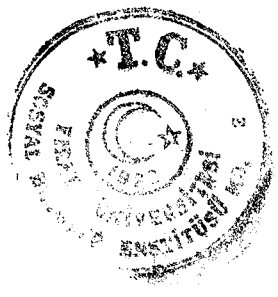
Yerleşme Adı	Nüfus (1990)	Öğrenci			Öğretmen	Okuma Yazma oranı	İlk ok.	Orta	Lise
		T	E	K					
Yeşilyurt	9.184	1.404	938	464	90	% 70	3	1	4
Ataalar	389	12	6	6	1	% 90	1	–	–
Bostanbaşı	2.212	186	101	85	14	% 90	1	–	–
Cumhuriyet	1.229	111	59	52	13	% 80	2	1	–
Cayırköy	370	30	16	14	2	% 80	1	–	–
Görgü	1.248	264	160	104	14	% 80	1	–	–
Gözene	1.279	246	158	88	12	% 80	1	1	–
Gündüzbey(B)	4.207	461	260	201	30	% 95	1	1	1
Işıklı	37	–	–	–	–	% 70	–	–	–
İkizce	330	20	9	11	1	% 70	1	–	–
Kadiruşağı	453	56	33	23	2	% 80	1	–	–
Kırlangıç	155	6	4	2	1	% 70	1	–	–
Kozluk	531	76	44	32	3	% 70	2	–	–
Kuşdoğan	320	47	29	12	2	% 80	1	–	–
Kuyulu	455	62	39	23	4	% 90	1	–	–
Oluklu	346	48	17	31	2	% 70	2	–	–
Seyituşağı	238	19	13	6	1	% 70	1	–	–
Üçgöze	153	18	8	10	1	% 40	1	–	–
Yakınca(B)	8.028	449	228	221	28	% 90	1	1	1
Yalınkaya	185	5	4	1	1	% 30	1	–	–

Tablo : 14

Yeşilyurt ve Köylerindeki Nüfusun Eğitim Öğretim Durumuyla İlgili Veriler (1992)

ise 15-22 yaş grubu olmuştur. Halk Eğitim Merkezi'nin açtığı halıcılık kursunu bitirenler, özellikle aile bütçesine katkı sağlamak bakımından önemli bir beceri elde etmişlerdir. Bu da ekonomik gelişmeyi etkiler bir grafik oluşturmaktadır.

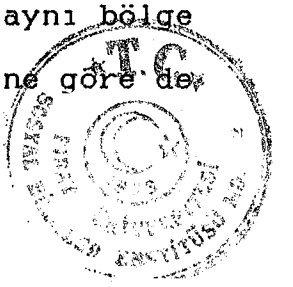

4.YERLEŞME

4.1. Genel Bakış

Yerleşmeler, evlerden, barınaklardan ve bunların oluş-oluşturduğu, insan oğlunun yaşama sahasının birlikteliğinden meydana gelmiş, insan ihtiyacına cevap veren iskanlardır. TANOĞLU'nun deyişiyle, evler yahut daha geniş bir deyimle barınaklar ve bunların meydana getirdiği köy, kasaba ve şehirler yeryüzünde insan hayat ve faaliyetlerinin dayanak noktaları ve bu hayat ve bu faaliyetin en karakteristik, en göze çarpan olaylarıdır. (TANOĞLU, 1969,s.211). Böylece, insan ile üzerinde yaşadığı doğal çevre arasında sıkı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkar. Yani, insanın kendi eliyle yaptığı ve oluşturduğu yerleşmeler, içinde yaşanılan çevreden büyük izler taşır. Yerleşmenin, insan ihtiyacına cevap verebilmesi bakımından, bütün yerleşmeler fiziki ve beşeri faktörlere göre şekil kazanır. Zaman süreci içerisinde sosyal faktörlerde meydana gelen değişmeler, yerleşmenin yeniden şekil kazanmasını, yine ekonomik faaliyetlerdeki değişmelerle de yeni fonksiyonların ortaya çıkmasına sebep olurlar. Bunlarla birlikte tarihsel süreç içerisinde oluşan her türlü olaydan etkilenebilirler, diğer çevreleri etkileyebilirler ve varlıklarını devam ettirebildikleri gibi, kaybolup gidebilme durumunu da gösterebilirler.

Fiziki faktörlerle, beşeri ve ekonomik faktörlerin karışımından meydana gelen şekiller, sadece bölgeler arasında birtakım farkların meydana gelmesini değil, hatta aynı bölge içerisinde yaşayan insanların ekonomik faaliyetlerine göre de,

meskenleri şekil ve fonksiyon bakımından bir takım farklılıklar gösterir. öyleyse, bir bölgedeki yerleşmeyi, oradaki geçim sahasından ayrı olarak ele almak mümkün değildir.

Geçim sahası olarak,kayısıcılık'la uğrasan bir yerleşmede meskenler ve bunların eklentileri; hayvancılıkla ya da tarla ziraatiyle uğraşan bir yerleşmenin mesken tarzı ve eklentileri farklılıklar gösterir. Yani, her bölgedeki insanlar, yaşadıkları sahanın fiziki şartlarına tabii olarak ve o çevre içerisinde tesis ettikleri sosyo-ekonomik faaliyetlerine göre meskenleri bir takım farklılıklar-farklı şekiller arzeder.

Araştırma sahasındaki kırsal yerleşmelerin ne şekilde oluştuğu konusu incelenecek olursa, burada etkili olan iki ana faktörün,fiziki ve beşeri faktörler olduğu görülür.

Araştırma sahasındaki iskanın meydana geterilişini etkileyen faktörlerle, o sahada nüfusun dağılışını etkileyen faktörler de aynı şeylerdir. Çünkü yerleşmelerin sürekliliği, orada yaşama sahası oluşturan nüfusun durumuyla doğru orantılıdır.Bu durumda nerede bir nüfus grubu varsa orada bir tarzda yerleşmemenin oluşmasını sağlamaktadır.

4.2. Araştırma Sahasının Tarihi Coğrafyası ve Kültür Yöresi Değişikliği

Yüzyıllar boyunca az-çok istikrar gösteren bir fiziki temel üzerinde bulunan Türkiye'de, bütün beşeri faaliyetler;bu fiziki yapı üzerinde 6000 yılı aşkın bir iskan devresi boyunca; zamanla değişikliklere uğramış, üzerinde birçok kültürlere ait kalıntı ve kaynaşmaların bulunduğu bir ortamda

hem bu kültürler tarafından etkilenmiş hem de onları etkileyerek cereyan edegelmiştir. İşte bu sebeple bir yerin, bir ülkenin sosyal ve beşeri karekterleri açıklanmak istendiğinde, onların üzerinde cereyan ettikleri mekanın da beraberce incelenmesi gerekir. Böylece coğrafi araştırmalarda incelenecek olan sahanın tarihi coğrafya açısından da incelenmesi, kültür yöresi değişikliğinin ortaya konulması gerekir. Bunlarla beraber, bu değişiklikler ortaya konulduktan sonra da buna neden olan temel faktörlerin belirlenmesi, değerlendirilmesi şarttır.

Ülkemiz toprakları üzerinde,yüzyıllar boyunca birçok kültürün yaşadığı, iskan sahalarında birçok kültür dokuları meydana getirdikleri bilinmektedir. Bu bakımdan Türkiye'yi bir "kültürler mozoyiği" olarak nitelen dirirsek hiç de yanılmış sayılmayız (ÖRSKAYA,1991,S.44).

Araştırma sahasının üzerinde bulunduğu coğrafi mekanın bugünkü durumunu ortaya koymak bakımından; sahanın kültür landşaftının, sosyal özelliklerinin ve fiziki şartlarının incelenmesi gerekir. Bu da sahadaki iskan'ın tarihi sürecinin ortaya konulmasıyla olacaktır.

Anadolu'nun birçok yerlerinde kazılar yapılmakta ve bu kazılar; "M.Ö.4000 civarında hemen bütün Türkiye'de prehistorik kültürlerin yaygın ve çeşitlenmiş olduğunu, M.Ö.2500 yıl önceleri şehir kültürlerinin gelistiğini, arazinin ve maden yataklarının işlendiğini ortaya koymaktadır." (ERİNÇ 1973,s.9). Buradan hareketle, Araştırma sahasının içerisinde yer aldığı Malatya çevresinde ise ilk iskan'ın paleolotik çağa kadar indiği, Malatya'nın Fırat nehri kenarında

T.C. ... SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ... 1993 ... Müdürlüğü ... Erzurum

bulunan (Şimdi Karakaya Baraj Gölü altındadır.) Caferhöyük'te yapılan kazılardan, iskan'ın M.Ö. 7000'de başladığı anlaşılmıştır. Yine, Aslantepe ve Değirmentepe höyük kazılarında, bölgede yerleşimin M.Ö. 5000-3000 yılları arasında devam ettiği belirlenmiştir (Malatya İl Yıllığı 1989,s.21).

Birçok kültürün hakimiyetinde ve etkisinde kalmış olan Malatya ve çevresinde; Asurlar, Hititler, Urartular, Medler, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Danismendiler, Selçuklular, Dulkadiroğulları'ndan Osmanlılar'a kadar birçok medeniyet belirli süreler içerisinde hüküm sürmüşlerdir (OĞUZ,1985,s.124-130).

Malatya şehir merkezine 9 km. mesafede bulunan Yeşilyurt'unda doğal olarak, sözüedilen uygarlıkların etki sahası içerisinde kalmış olabileceği düşünülebilir. Ancak, ilçenin tarihiyle ilgili yeterli bir bilgiye ulaşılmadığı için, araştırma sahasının tarihi coğrafyasıyla ilgili bilgilerin kaynağını çok geriye götürmek mümkün değildir.

Yeşilyurt'ta ilk yerleşmeyle ilgili çeşitli söylentiler vardır. Fakat, yazılı kaynaklardaki bilgilere göre, yörede ilk iskan'ın Roma-Bizans dönemine dayandığı ve M.S.300 yıllarından itibaren Atmalı mevkiinde başladığı söylenebilir. (SENTÜRK-BALARISI,1991;s.2-3).

Kayıtlara göre Bizans İmparatoru BASİLESİOS-I(877-886) Divriği ve Darende (Tarantom) şehirleri üzerine yürümüş, ardından Samsat şehrini ve bundan sonra Malatya'nın güneyinde Zabatra (Doğanşehir) şehrini ele geçirip,halkı imha ettikten sonra NAHR AL ZARNUK -Şimdiki Dermesih (Derme) suyu- yanda ÇIRMIHTI -Yeşilyurt- (kastra Karamis)'te karargah kurmuştur. (OĞUZ,1985,s.56).

T.C. 1923 Üniversitesi Fırat Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yine, yazılı kaynaklardan anlaşıldığına göre, Yeşilyurt'un batı sınırında yer alan Görgü Köyü(CAFANA)'yla ilgili bir bilgi de,M.S.1100 yılında Malatya'ya hakim olan GABRIEL'e saldırmaya gelen Haçlı Ordusu,Malatya bölgesine yaklaştıkları zaman Cafana (Gafina-Gafno)'da istirahate çekilmişler, bu sırada Gabriel'e yardıma gelen Danişmendliler, Haçlıları bozguna uğratmışlardır.(OĞUZ,1985,s.74)

Malatya'yı Artukoğulları'ndan 25 Ekim 1178'de teslim alan Selçuklu hükümdarı II.Kılıç Aslan 1181 tarihinden sonra Türkmenlerden büyük bir grubu Malatya ovasına yerleştirmiştir.(OĞUZ, 1985,s.97).

Moğolların 1243'teki Anadolu'yu istilaları sonucunda Elazığ'ın Keban "mışar" bölgesinden ve Tunceli'den göç edenlerin bir kısmının Zeydanlı (Oluklu) köyünü kurdukları, yine Elazığ yönünden aynı tarihlerde Akçadağ Kamışlı'ya göç etmiş olan Balıyan Aşireti'nin bir oymağı, burayı 150 yıl sonra, konar-göçer Rışvan Aşireti'nin baskıları sonucu terk ederek, Mamazar (Doğangeçit) köyünü oluşturmuşlardır. Göçle gelen, bu aşiretin bir kısım nüfusu ise "Gelengeç" (Kırlangıç) adıyla bir köy kurmuşlar, diğer bir kısmı Işıklı'yı (Budalauşağı), Birim oymağı Onatlı (Kilise) köyünü kurmuşlardır.(ŞAHHÜSEYİNOĞLU,1991,s.17-18).

Araştırma sahasının yerleşim tarihiyle ilgili bilgilerin çoğunun söylentilere dayandırıldığını anlıyoruz.(Bknz. ŞENTÜRK-BALARISI, 1991, s.1-8). Sahaya ait en sağlıklı bilgileri 1560 tarihli Kanuni döneminde tutulmuş"Malatya Tahrir Defteri'nden edinebiliyoruz. Tahrir Defterine göre; o tarihte Çırmuhtu adıyla bir kasaba olan Yeşilyurt'un 116 hane olduğu,

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

güneyinde 47 hanelik Kündibeg (Gündüzbey) ile kuzeyinde 71 hanelik Yakınca (Kileyik) köylerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Araştırma sahasında bugün yerleşim olarak devam eden köylerde Zeytun Seli (Zeydanlı/Oluklu), Haçova (Atalar), Kilisecik (Kilise/Onatlı), Rafa (Üçgöze), Gözene(Gözene), Kamışlı (Mamazar/Doğangeçit), Gelengeç (Kırlangıç),Berğuzı (Bostanbaşı), Cefane (Görgü)'nin adları Tahrir defterinde geçmektedir. (Bkz. YINANÇ-ELIBÜYÜK, 1983).

Araştırma sahası sürekli göçlerin yaşandığı bir saha olarak da görülebilir. örneğin 1243-1254 yılları arasında Baliyan aşiretinin Elazığ'ın Keban Madeni bölgesi'nden ilk göçleri, yine 1514 yılında aynı yöreden olan göçler sayılabilir. (SAHHÜSEYİNOĞLU, 1991, s.22). 1870'lerde ise Kırlangıç köyünden Akçadağ'ın Karapınar'a göç olduğunu, yine Kırlangıç Köyünün bugünkü kurulu bulunduğu Cevizlipınar'ın aynı göçlerle oluştuğu bilinmektedir.Buradan birçok ailenin de Malatya'nın Hilan (Uğrak),Bahçebaşı ve Yeşilyurt'un Bostanbaşı köyüne göçleri yaşanmıştır.Aynı tarihlerde Onatlı köyünden Akçadağ'ın Kömekavak, Gölpınar'a ve Yeşilyurt'un Kuşdoğan köyüne göçler olmuştur. (SAHHÜSEYİNOĞLU,1991,s.24).

Bugün Akçadağ İlçesi sınırları içerisinde yer alan Sultan Suyu harası'nın bulunduğu sahaya 1867 yılında "Aziziye Kışlaları " denilmiş ve bu çiftliğin başına Miralay Rahmi Bey atanmıştır. Rahmi Bey, buraya sulama kanalları yaptırmıştır. (SAHHÜSEYİNOĞLU,1991, s.36). Sulama kanallarının yapılmasıyla birlikte,işletilmeyen tarım arazileri işletmeye açılmış ve bu yıllarda Hara'da işçi ve at bakıcısı olarak çalışanlardan bir grup aile, bugünkü Kuyulu köyünün bulunduğu sahaya Rahmi Bey

T.C. ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MD.

tarafından yerleştirilmiş ve Kuyulu köyü kurulmuştur.

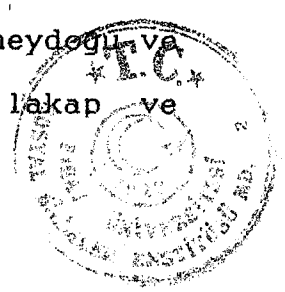
Önceden de belirtildiği gibi Arastırma sahası üzerindeki yerleşmelerin oluşması ve kültür yöresi değişiklikleri ile ilgili olarak yeterli bilgiler mevcut değildir.Bu konuda ileri sürülen söylentilerden bazıları ise şöyle sıralanabilir;

a) İlk yerleşmenin günümüzden 650-700 yıl öncesinde İnek Çayı ve Şabandede pınarı ile Gendere arasında kalan Atmalı, daha sonra Taftacık,Düğünyurdu ve Teviccik'te meydana gelmiştir. (ŞENTÜRK-BALARISI,1993,s.57).

b) Yeşilyurt'a güney'den gelen Kölükoğulları Pineci diye bir mahalle kurmuşlardır. (ŞENTÜRK,1984,s.66).

c) Bir zamanlar Elazığ-Halep yolu olarak bilinen yolun kuzey-güney yolu Yeşilyurt'tan geçiyordu....Bir söylentiye göre uzun süren bir kış süresince Yeşilyurt'ta kalan bazı kervancılar, yollarına devam etmeyerek buraya yerleşmiş olabilirler. Yine, 1337-1522 yılları arasında hüküm sürmüş Dulkadiroğulları, Malatya'yı da sınırları içine almışlardır. Bu dönemde ve 1516'da Dulkadiroğulları'nın Osmanlılara bağbağlanması süresinde beylikten kopan bazı oymakların Yeşilyurt'a gelerek yerleşmiş olabilecekleri söylenebilir. Tarih boyunca bir çok göçe maruz kalmış olan yöreye, diğer yörelerden, değişik kültürlerden göçler olmuştur. Bugün de böyle göçler sonunda Adıyaman ve çevre köylerden gelenlerin meydana getirdiği yeni bir mahalle Gedik mahallesi oluşmuştur. (ŞENTÜRK- BALARISI, 1991,s.7).

d) Yeşilyurt'a göçler genellikle güney-güneydoğu ve doğu'dan yapılmıştır. Bazı ailelerin taşıdıkları lakap ve

soyadlarından da gelis yerleri anlasılabilmektedir; Bunlar, Babagil (Sudan'dan), Cinoğlangil (Malatya/Hekimhan'dan), Tanzaragil (Kastamonu/Tanzara'dan), Karslıhocagil(Kars'tan), Urfalıgil (Sanlıurfa'dan), Salmangil (Suriye'den), Cartgil (Doğu Türkistan'dan), Kolukısagil (Adıyaman/Kahta), Kizırgil (Kars'tan), Mahogil (özbekistan/Taşkent'ten), Kavuklugil (Kafkasya'dan), Toydemirgil (Doğanşehir/Sürgü'den) diye sıralanabilir.(SENTÜRK-BALARISI,1991,s.8).

Çok eski çağlardan beri "dokumacılık"alanında gelişmiş bir durum sergileyen Yeşilyurt'un diğer yörelerden aldığı göçlerin bir nedeninin de iş sahasının dokumacılık yönlü gelişmiş olmasına bağlamak mümkündür. Şöyle ki "Derme Çayı vadisinde eski Adıyaman yolu üzerinde kurulmuş olan Yeşilyurt" (İKİEL,1990,s.20), 1560 Malatya Tahrir Defteri'nde "Çırmuhtı" adıyla geçen İlçe'de Boyahane'nin bulunması ve pamuk ekiminin yapılması (şimdi pamuk ekimi yapılmamaktadır), (ELİBÜYÜK-YİNANÇ, 1983,s.50).Yöreye başka sahlardan gelen insan akışını güçlendirmiştir kanaatindeyiz. Yine, sahada dokumacılığın gelişmişliğinin yanı sıra çiftçilik ve hayvan besiciliği'nin varlığı ile birlikte satışa sunulmak üzere perdelikler, bezler, kilim, cecim ve halı dokuyan özellikle Çırmıktı Bağ köyü (Yeşilyurt)'nde piyasa tezgahları'da gelişmiştir. (BAŞBAY,1987, s.100-101). Bu da araştırma yöresi'nin nüfuslanıp, yeni yerleşmelerin ortaya çıkmasında etkenler olmuştur.

Osmanlı arşivlerindeki belgelere göre 1598 yılında padişaha isyan etmiş bir "kapu ağası" olan "karayazıcı" adındaki eşkiya, etrafına topladıklarıyla Malatya'yı basarak

yağmalamış ve götürdükleri arasında kıymetli eşyaların başında yüzlerce dokuma ürünleri ve kumaş gelmiştir.(BAŞBAY,1987, s.101).Dokumacılığın Malatya'ya çok yakın bir mesafede (9 km) bulunan Yeşilyurt'ta gelişmiş olduğu düşünülürse, yağmanın Yeşilyurt üzerinde yoğunlaşmış olduğu söylenebilir.

Evliya Çelebi Seyahatname'sinde(17.y.y.'da) de yöre halkının çoğunun bağcı olduğu, bir kısmının da pamuk ipliği eğirdiği ve beyaz pamuk bezi dokuduğu anlatılır.(SEYAHATNAME. s.1101).

"Dokumacılık" sanat kolunun İlçe'deki gelişmişliği, İlçe'nin Osmanlı dönemi ve daha önceki dönemlerde nüfuslanmasına, böylece yerleşmelerin kurulup gelişmesine etkili olmuştur. Aynı zamanda dağlık bir arazi yapısına sahip araştırma sahasının köylerinin bir çoğunda hayvancılığa dayalı bir ekonominin de varlığının görülmesi burasının nüfuslanıp, yeni yerleşim birimleri meydana getirildiği de söylenebilir.

Bunlarla birlikte, Araştırma sahasının, Cumhuriyet döneminde gösterdiği tarihi coğrafya ve kültür yöresi değişikliği bakımından durumu ise şöyle olmuştur;

İlçenin içerisinden geçen Adıyaman Yolu (Halep Yolu)'nun İlçenin içerisinden geçişinin iptali ile birlikte bir yol güzergahı olma özelliğini kaybeden Yeşilyurt'un; 1.1.1909 tarihinde belediyelik haline getirildiği ve Cırmuhtu,Cırmıktı ve İsmet Paşa adlarıyla söylendiği, ardından 11.9.1930 tari- tarihinde bucak merkezi, 1.9.1957'den itibaren de Yeşilyurt adıyla bir ilçe konumuna ulaştığı görülür.2 nci Dünya Savaşı'ndan itibaren sürekli nüfus kaybetmeye başlayan Yeşilyurt'a Adıyaman, Beydağları ve Karlık Dağı eteklerinde bulunan Perga

T.C. 1975 ... ÜNİVERSİTESİ ... MİLLÎ ... EĞİTİMİ ...

köylerinden göçler olmuş ve bunlar Gedik mahallesini oluşturmuşlardır.

1971 yılında İlçe'nin batı kesminde yer alan Kırlangıç, Oluklu, Işıklı,Doğangeçit ve Onatlı köyleri bir protokol imzalayarak, birleşme talebinde bulunmuşlar; böylece Malatya-Adana yolunun 30 km.de Cumhuriyetin 50. yılı olan 29 Ekim 1973'de yerleşime açılması planlanan Cumhuriyet köyü'nün inşaatı başlatılmıştır. Yeni yerleşim yerine 300 hane, 1500 nüfusun yerleştirilmesi planlanmış, ancak 1985 yılına kadar 150 konut yapılmıştır. Protokolü imzalayan köylerden Doğangeçit ve Onatlı köylerinin tüzel kişiliği fesh edilmiş, yeni kurulan Cumhuriyet köyü Doğangeçit, Oluklu, Işıklı, Onatlı, Kırlangıç köylerinden göç eden aileler tarafından oluşturulmuştur.

4.3. Yerleşme Şekilleri

Yerleşmelerin yeryüzündeki dağılışına bakıldığında tek ev ve eklentisinden başlayıp, yüksek bir nüfusa ulaşmış metropoliten kentlere kadar varan değişik karekterde şekiller gösterdikleri görülür.Bu yerleşme şekilleri; nüfusun üzerinde yaşama sahası oluşturduğu coğrafi mekan üzerindeki, iktisadi faaliyet sahasının durumuna ve etkisine göre esas yapısını meydana getirir. Hiçbir yerleşme -ister tek bir kulübe, ister milyonları bulan nüfusuyla bir şehir olsun- kendine ait yaşama tarzından ve yerleşmenin hayati nüvesini veren fonksiyon ve faaliyetlerden ayrı olarak ele alınamaz.Bu birliktelik biribirini tamamlar ve yönlendirir. İşte, bu açılardan konuya bakıldığında yeryüzünde insanların yaşama sahalarında oluş-

turdukları yerleşme şekillerini ana hatlarıyla iki bölüm halinde incelemek mümkündür. Bunlar; kır yerleşmesi ve Şehir yerleşmesi'dir.

Bu iki ana yerleşme şeklinden hareketle,kuruluş biçimi yeri,görünümü ne olursa olsun, her yerleşme şekli, içerisinde yer aldığı coğrafi mekan üzerindeki yaşama sahasında, bir çok fiziki, beşeri ve ekonomik faktörün etkisinde kalır. Böylece de bu faktörlerin etki ve şekillendirmeleriyle kendine özgü bir karakter ve görünüme kavuşur.

Araştırma sahası olan Yeşilyurt ve köyleri'de açıkladığımız bu faktörler bakımından ele alınacak ve şehir ile kır yerleşmelerine günümüzdeki karakteri kazandıran etkenler üzerinde durularak, görünüm açıklanmaya çalışılacaktır.

4.3.1. Yerleşmeyi Etkileyen Faktörler

4.3.1.1. Fiziki Faktörler

Yeşilyurt araştırma sahasında nüfusun dağılışının yükselti ve iklim faktörüne bağlı olarak etkilendiğini, nüfusun daha ziyade ilçe merkezi,Gündüzbey ve Yakınca Kasabaları ile ova köyleri, akarsu kaynaklarının bulunduğu sahalar ve yol boylarında toplandığını görüyoruz. İlçe merkezi ve kasabalar dışında yaşayan 21.419 nüfusun bulunması kırsal nüfusun ise 9930 olması;nüfusun daha çok şehirsel merkezlerde, ova ve akarsu boylarında toplandığını, bunun da yükselti ve iklim faktörüne bağlı olarak yerleşmelerin etkilenmelerine yol açtığını belirtebiliriz.

Yerleşmelerin dağılışında etki eden faktörlerin başında gelen yükselti faktörü ve buna bağlı olarak ortaya çıkan

klimatolojik faktörlerin etkileriyle yerleşmelerin şekillendiği gözlemlenebilmektedir.

Gündüzbey'den başlayarak, Yeşilyurt ve Yakıncayı'da geçip Beylerderesi'n oluşturan Derme Suyu'nun geçtiği ve sulama sahasına girdiği vadi boyunca yer alan Gündüzbey, Yeşilyurt ve Yakınca yerleşmelerinin,vadi yamaçları ve kenar sahalarında yer almaları hidrolojik şartların da etkili olduğunu göstermektedir.

Kırsal yerleşmelerin dağlık,arızalı kesimde yer alanlarında ve buna bağlı olarak tarım arazisinin kıt olduğu yerleşmelerde, söz gelimi Üçgöze, Yalınkaya, Kozluk, Oluklu, Işıklı, Seyituşağı ve Kırlangıç köylerninde yerleşmelerin yamaç ve eteklerde kuruldukları, dağınık bir karekter gösterdikleri görülür.

Düzlük sahada yer almış olan Çayırköy,Kuşdoğan,Kuyulu, Cumhuriyet,İkizce gibi köyler toplu bir yerleşim gösterirler. Sulu tarımın önem kazanmış olduğu Bostanbaşı köyünde ise eğimli bir yamaçta toplu karekterde yerleşmenin karekter kazandığı görülür.

Kırsal yerleşmelerin düzenini etkileyen diğer bir faktör erezyon ve sel baskınlarının etkileriyle oluşmaktadır. Yeşilyurt merkezde ve Bostanbaşı köyünde 1964 yılında meydana gelen heyelan sebebiyle 47 ev ağır hasar görmüştür. Yine 1991 yılında Gündüzbey'de meydana gelen sel taşkını yerleşmelerin düzeninde ve karekterinde etkiler meydana getirmiştir.

Yeşilyurt'un arızalı bir yapıya sahip dağlık sahalarında yer alan Üçgöze, Yalınkaya gibi köylerinde kar yağışının bol olması sebebiyle, kış mevsiminde bu yerleşmelerin

terk edilerek şehire gelinmesine yol açmaktadır. Araştırma sahasında kırsal yerleşmelerin klimatik şartların da etkisiyle "bakı" faktörünün dikkate alındığını, evlerin daha çok dulda ve güneşe dönük olarak yamaçlara yapıldığını da görebiliyoruz.

Kırsal yerleşmelerin köy yerleşimlerinin yanı sıra mezra tipi yerleşim oluşturduğu da görülen araştırma sahasında 24 tane mezra yerleşimi vardır.Bundan da fiziki faktörlerden yükselti,iklim gibi faktörlerin etkisinin yanı sıra geçim sahasının da belirleyiciliği görülebilir.

1985 yılında devlet tarafından Adana-Malatya asfaltının 30 km.de kurulmuş bulunan Cumhuriyet köyünde Onatlı ve Doğangeçit köylerinin tüzel kişilikleri fesh edilerek yeni bir yerleşim yeri oluşturulmuş, bunda da dağınık yerleşmelerin toplulaştırılması amaçlanmıştır.Böylece yükselti faktörü etkisiyle "dağınık bir yerleşme" gösteren iki köy, toplu bir yerleşme haline getirilmiştir.

Diğer taraftan yamaç bir coğrafi alanda kurulmuş olan, Görgü köyününde düzlük bir sahada yeni bir yerleşim yerine aktarılması için çalışmalarda sürdürülmektedir.

Değerlendirmeler neticesinde ortaya çıkan sonuç,kırsal yerleşmeler ile coğrafi şartlar arasında bir uyumun olduğunu bize göstermektedir.

4.2.1.2 Beşeri Faktörler

Yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörlerden birisi de beşeri faktörlerdir. Araştırma sahasında, tarihsel süreç içerisinde 1243'ten itibaren Moğolların Anadolu'yu istilâ-

rıyla birlikte 1243-1254 yılları arasında Elazığ Keban ve Tunceli yöresinden göçler olmuş; özellikle buralardan göç eden Balıyan aşireti yeni köyler kurmuşlardır. Bu ailelerin yarı-göçebe bir yaşam tarzına sahip olmaları ve hayvancılık ekonomisiyle geçimlerini sürdürmeleri ev ve eklentilerinin yapılması, yerleşme içerisinde hayvan barınaklarının da yer almasını sağlamıştır.

Araştırma sahasında yerleşmenin dağılışı üzerinde eski yıllardaki eşkiyalık ve daha güvenli yerlerde korunma ihtiyacı dolayısıyla,yerleşmelerde evlerin birbirine girift olduğu dağ köyleri ile sırtını bir dağ yamacına vermiş köylerin varlığı da dikkat çeker. Bu da o yıllarda asayişsizliğin bir görünümü olsa gerektir.

Yine, hayvancılık ekonomisiyle uğraş veren köylerde (Yukarı Oluklu, Kozluk, Işıklı, Üçgöze, Yalınkaya, Atalar) köy yerleşmelerine bir-kaç km.uzaklıkta dağınık bir-iki veya 5-6 evden meydana gelen yerleşmelerin oluşturduğu görülür. Bu da geçim sahasıyla ilgilidir.

Diğer taraftan, son yıllarda kayısıcılık ekonomisinin gelişmesiyle birlikte, kayısı bahçesinin yanına evini inşaa edenlerin çoğaldığı, böylece yerleşmelerde bir dağılmanın da başladığı görülmüştür.

Tarım arazilerinin büyük ve verimli olduğu kırsal sahalarda ise (Kuşdoğan, Kuyulu, Gözene, Görgü, Bostanbaşı) yerleşmeler topludur.

Araştırma sahasında kırsal yerleşmelerin dağılışını etkileyen bir diğer faktör ise "ulaşım"la ilgilidir. Özellikle Malatya-Ankara asfaltına yakın bir düzlükte kurulu

FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MD. 1923

bulunan Kusdoğan, Kuyulu köylerinin büyümeleri ulaşım faktörüyle de ivme kazanmaktadır. Yine Adana asfaltı kenarında kurulan Cumhuriyet Köyü ve Malatya-Yeşilyurt yolu yakınındaki Bostanbaşı, Yakınca köylerinde büyüme yola doğru olmaktadır.

Sonuç olarak denilebilir ki, araştırma sahasında yer alan yerleşmeler, fiziki,beşeri ve ekonomik faktörlerin ortak etkileriyle günümüzdeki görünümlerine ulaşmış yerleşmelerdir.

4.3.2. Kır Yerleşmeleri

Araştırma sahasında yer alan yerleşmeler esas olarak iki bölüm halinde incelenebilir: Köy altı yerleşmeler, köy yerleşmeleri,

Araştırma sahasındaki yerleşmelere esas karekterini veren unsur köylerdir. Bunun yanı sıra köy altı yerleşim şekilleri olarak belirtebileceğimiz mezra'lar bulunmaktadır.

TUNÇDİLEK'in belirttiği gibi, şekil ve fonksiyonları bakımından şehir, kasaba ve köyleri biribirinden ayırdetmek nasıl mümkün ise, köy ile onun altında kalan daha ufak ve basit iskan şekillerini yapı ve fonksiyonları ile birbirinden ayırmaya o derece imkan vardır.(TUNÇDİLEK,1967,s.98).

Yeşilyurt araştırma sahasında köy altı iskan şekilleri olan mezraların sayısı 22'dir. Mezra bakımından en fazla yayılma İlçe'nin güney doğusuna düşen, İlçeye 13 km. mesafede bulunan Kozluk Köyü'nde görülür.Arazisinin dağlık ve tarıma elverişli olmaması sebebiyle köye en fazla 4, en az 1 km. mesafelerde 7 mezra bağlıdır.Köy altı yerleşmeler bakımından, ilçenin güney batısına düşen Atalar köyü'nün ise 6 mezrası bulunmaktadır. Diğer taraftan;Cumhuriyet Köyü'nün 2 ikizce

T.C. 1923 Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü MD.

nin 1, Kırlangıç'ın 1, Oluklu'nun 1, Üçgöze'nin 3 ve Yalınkaya'nın 1 mezrası bulunmaktadır.

Mezra yerleşmelerinin genellikle reliefin arızalandığı noktalarda kuruldukları ve köylerin geçim sahalarının darlığından kaynaklanan bir karekter taşımaları,dolayısıyla daha küçük üniteler şeklinde bulunmalarına sebep teşkil etmektedir.Mezralar'da yaşayan kişiler daha çok hayvancılıkla uğraşırlar, yaylacılık kültürü gelişmiştir. Bu küçük ünitelerin bağlı bulundukları köyün tarım sahalarının azlığı ve verimsizliği nedeniyle, hayvancılık esas geçim sahasını oluşturmuş bir duruma yönelmiştir.

Araştırma sahasında, köy altı yerleşim şekillerinden mezra'nın yanı sıra Yakınca kasabası idari sınırları içrisinde Enler mevkiinde yeralan Devlet ve Polis lojmanları gibi 300 haneyi bulan bir öbek içerisindeki yerleşmeye de rastlıyoruz. Burasının Yakınca Kasabasının arazisi üzerinde bulunmasından başka, Kasabayla hiçbir ilişkisi bulunmamakta,Sakinlerini ise memurlar ve aileleri oluşturmaktadır.

İnceleme alanındaki köyleri teker teker ele alarak kısaca tanıtmaya çalışmak gereğini duyuyoruz. Böylece, kır yerleşmelerinin karekteristik yapıları daha da anlaşılacaktır kanaatindeyiz;

a) ATALAR KÖYÜ

İlçenin güney batısında dağlık bir sahada yer alır. İlçeye 20· km. mesafede steblize bir yolla bağlıdır. Tarım arazisi kıraç ve elverişsizdir. Kültüre elverişli arazisi 51.760 (dk) olmasına rağmen bunun 2310 dk.işlenmekte,bağcılık

yapılmaktadır.Köyün asıl geçim kaynağı hayvancılık ekonomisine dayanır. Yazları Cihan,Kömür ve Fadıl Yaylalarına taşınırlar.Köye bağlı Cihan mezrası, Çat, Haniller, Darıderesi,Gedik ve Musin mezraları bulunmaktadır.Köyde ilkokul,telefon ve elektrik mevcuttur. Arıcılık Kooparatifi bulunmasına rağmen faal değildir.İlçeyle idari ilişkisi'nin yanı sıra az da olsa elde ettiği süt ürünlerini pazarlama bakımından sınırlı bir ilişki vardır.(*) Köy 75 hane olup, nüfusu 389 (1990)'dur.

b) BOSTANBASI KÖYÜ

İlçenin kuzeyinde yer alır.İlçeye 2 km.mesafede düz bir alanda yerleşmiştir. Ulaşım sorunu yoktur.Arazilerinin hepsinde sulu tarım yapılır. Sebzecilik ve bahçe tarımı'nın yını sıra kümes hayvanı ve büyükbaş hayvan besiciliği en önemli geçim kaynaklarını oluşturur. Tarım arazisi 4035 dk. dır. Köyde kayısı ve elmacılık önemlidir. Halkının çoğu kentte işçi veya memur olarak çalışır. Köyde ilkokul, sağlık evi, elektrik, telefon ve içme mlsuyu mevcuttur. Ürünlerini Malatya'da pazarlar. İlçeyle ilişkisi idari ve sağlık açısındandır. Köy, 355 hane olup nüfusu 2211 (1990)'dır.

(*) Köylerle ilgili bilgiler için " 1981 Köy Envanteri ", Yeşilyurt Kaymakamlığının " Köy Bilgi Formu-1990 " ve A. ŞENTÜRK-M.S.BALARISI'nın "Yeşilyurt,özmert Ofset mat.1991 Malatya" ve "Malat-ya İl Envanteri 1985-1994" gibi kaynaklardan yararlanılmıştır.

c) CUMHURİYET KÖYU

Yesilyurt'a 25 km.mesafede,batı kesminde Malatya-Adana aşfaltının 30 km.de düzlükte yer alır. 1985 yılında Onatlı ve Doğangeçit köyleri buraya taşınarak oluşturulmuştur. Köye Oluklu, Kırlangıç, Işıklı köylerinden de göçler olmustur. Modern bir köy görünümündedir.Planlı bir yerleşimi bulunmaktadır.Tarım arazileri susuzdur. Arpa, buğday, Nohut, mercimek tarımının yanı sıra mezralarında kayısıcılık ekonomisi yaygındır.Dağlarında yer yer meşelikler görülür. Son yıllarda bağcılık gelişim göstermektedir. Köyde 1 İlkokul,1 ortaokul, cami, hamam, elektrik, içme suyu, Sağlık evi ve 521 hat'lık Otomatik telefon mevcuttur. Köyün ilçeyle idari ilişkisinden başka, sosyal ve ekonomik ilişkileri Malatya ile olmaktadır. Köyün 130 hanesinde 1229 nüfus yaşamaktadır. Köyün Değirmenbaşı ve Karakavak isminde iki mezrası bulunur.

d) ÇAYIRKÖY(Pirpirim)

Yeşilyurt'un kuzeyinde, düz bir yerleşimi vardır. ilçeye 20 km. mesafede olup, ulaşımı yeterlidir.Ova köyüdür. Arazileri kısmen Sulu, çoğunluğu ise susuzdur. Kültüre elverişli 5463 dk. arazisi üzerinde tarla ziraati, kavak ve kayısıcılık yapılmakta olup, tahıl ürünlerinden buğday, arpa, nohut, mercimek yetiştirilir. Sanayi ürünü olarak ise pancar ve tütün ekilmektedir. Hayvancılık ekonomisi gelişmemiştir. Köyün büyük çoğunluğu İstanbul'a gurbete gider. Köyde 1 ilkokul,sağlık evi,elektrik ve telefon mevcuttur. Ürünlerini Malatya'da pazarlamaktadırlar. İlçeyle ilişkileri idari yön-

lüdür. Diğer sosyal ve ekonomik ilişkileri il ile olmaktadır. Köyde 84 hanede 370 (1990) nüfus bulunur.

e) GÖRGÜ (Cafana)

İlçenin batısında, dağlık kesimde yer alır. İlçeye 16 km.mesafede bulunan, dağ eteğinde kurulmus olan köyün ulaşımı yeterlidir. Tarım arazileri susuz olup, köyün kuzeyinde düzlük bir bölümde bulunur.Tarım arazileri 28.300 dk. olup, burada nadaslı kuru tarım yapılır. Tarıma elverişli olan arazilerinde buğday, arpa, nohut ve az miktarda tütün ve bağcılık üretimi vardır. Köyün Kurşunlu tepe civarında Kurşun-Çinko-Barit yatakları bulunur.Maden 1986 yılından beri ÇİNKUR tarafından işletilmekte olup, yaklaşık 500.000 ton cevher bulunmaktadır. Köyün arazisi içinde Cumhuriyet köyününde arazileri içerisinde yer alan 40.000 dk.lık Meydan Yaylası bulunur. Köyde hayvancılık ekonomisi,tarıma dayalı ekonomiyle birlikte yürütülür.Ürünler,Malatya'ya götürülerek pazarlanır. İlçeyle idari ilişkisi dışında,ticari bir ilişkisi gelişmemiştir.

Dağ eteğinde yerleştirilmiş olan köyün, Malatya-Adana asfaltı kenarında bir yere taşınması çalışmaları devam etmektedir.216 hanelik köyde 1248 kişi (1990) yaşamakta olup, köyün ortaokul, ilkokul, camii, sağlık evi bulunmaktadır. Köyde 306 hatlık PTT santralının yanı sıra, elektrik de mevcuttur. Sulama problemi bulunur.

f) GÖZENE

İlçenin batısında, dağlık bir kesimde, düz bir alanda toplu bir yerleşim gösterir. Köyün etrafı kısmen bodur ormanlıktır.İlçeye 40 km. mesafede bulunan köyün ulaşımı yeterlidir.Köyün kültüre elverişli 28.925 dk.arazi üzerinde 2000 dk. sulu tarım 8.000 dk. da ise nadaslı kuru tarım yapılmaktadır. Geçim sahasını tarla ziraati, kayısıcılık ve hayvancılık oluşturur.Yurt dışında çalışan aile sayısı fazla olan köyde; Taşocakları ve mozaik yatakları mevcuttur. Üretilen mozaik Malatya'da pazarlanmaktadır. Diğer tahıl ürünleri ve meyveler ise yine aynı şekilde İl'de satılmakta olup, İlçeyle ilişki idari bağlantı durumundadır.İlişkiler İl ile kuvvetlenmiştir. Köyde 1 ilkokul,1 ortaokul,sağlık evi, camii,köy odası, elektrik ve telefon mevcuttur. Köyün 23000 dk.lık Ballı dere isimli bir de yaylası bulunur. 189 hanelik köyün nüfusu 1248 (1990)'dir.

g) IŞIKLI (Budalausağı)

İlçenin batısında, ilçeye 40 km. mesafede yolu stabilizedir. Bir dağ köyü karekterinde olup, yerleşim yeri dağ eteğinde kurulmuştur. Kültüre elverişli 9580 dk. arazisinin 6150 dk. mera olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple hayvancılık en önemli geçim sahasını oluşturur. Az miktarda tarla ziraati yapılan köyde buğday, arpa mercimek yetiştirilir. Tarım Arazileri köyün kuzeyinde düzlüktedir, susuz tarım yapılır. Süt ürünleri ve koyunlardan elde edilen yün İl'e götürülerek ya da çevrede pazarlanır. İlçeyle olan ilişkisi

idari düzeyde kalmastır. Köyün Elmaçayı adında 5000 dk.lik bir yaylası mevcuttur.Köyde 1 ilkokul bulunmakta olup kapalıdır, telefonu ve elektriği mevcttur. Köyden son yıllarda Cumhuriyet köyüne göcler olmaktadır. 30 hanelik köyde 37 nüfus barınmaktadır. Bu durum köydeki tarım sahasının darlığı ve bundan doğan ekonomik faktörlerin etkisinden kaynaklanır.

h) İKİZCE (Yazlak)

Yesilyurt'un batı kesmine düser, İlçe'ye 8 km. stabibize bir yolla bağlıdır. Yerlesim yeri düzdür. Tarım arazilerinin 67662 dk. üzerinde nadaslı kuru tarım.8500 dk.üzerinde ise bağcılık ve kayısıcılık yapılmaktadır. Köyde hayvancılıkla da uğrasılır. Köy, Atalar köyünden olusan göçlerle meydana gelmiştir. Köyde tahıl ürünlerinden buğday, arpa. mercimek ve nohut ekilir. Üzümbağları oldukça genis yer tutar. İçme suyu yetersizdir.Köyün. Atmalı adında bir mezrası ve 2100 dk.lık Kömür ile Sinanlı diye iki yaylası bulunur. Köyde elektrik ve telefon mevcut olup. 1 ilkokul'u vardır. Köyün ilçeyle idari bağımlılığının yanı sıra, üzümlerini pazarladığı ticari ve sağlık yönlü ilişkisi bulunmaktadır. Köy, sürekli olarak Malatya'ya göç vermektedir. 70 hanelik köyde, 330 kisi (1990) yasamaktadır.

ı) KADIRUSAĞI

Yesilyurt'un güney doğusunda, ilçeye 10 km. mesafede bulunur. Stabilize bir yolla İlçeye bağlanır. Bir dağ köyü karekterinde olup, arazisi arızalı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle tarıma elverisli arazisi azdır. arazisinin 33 500 dk. mera. 2600 dk. ise bağ-bahçe ve tarım arazisi seklindedir. (Ek

önemli geçim kaynakları meyvecilik, bağcılık ve hayvancılıktır. Halkının çoğu Yeşilyurt ve Malatya'da işçi-esnaf-memur olarak çalışmaktadır. Yaz aylarında Üçpınar yaylasına çıkarlar. Köy sınırları içerisinde bulunan "İnekpınarı" mesire yeri olarak ilgi çeker. Köyde 1 ilkokul, camii, sağlık evi mevcut olup, elektrik ve telefonu vardır. Köy 90 hane olup, 453 nüfusu bulunur. Köyün, İlçeyle sosyal-ekonomik ilişkileri yoğundur. İl ve İlçeye sürekli göç verir.

i) KIRLANGIÇ (Cevizpınarı)

Yeşilyurt'un Batısında yer alan Kırlangıç, İlçeye 23 km. mesafede olup, yolunun 3 km. stabilize diğeri asfalttır. Dağlık bir arazide, dağ eteğinde kurulmuş, toplu bir yerleşimi vardır. Tarıma elverişli arazilerinin 8224 dk.da nadaslı kuru tarım, 450 dk.da ise bağ ve bahçecilik yapılar. Yer yer meşeliğe rastlanan köyde geçim hayvancılık ve tarla ziraatine dayanır. Köyden büyük bir kesim 1985'de kurulan Cumhuriyet köyüne taşınmıştır. Tahıl ürünü olarak nohut, mercimek arpa ve buğday yetiştirilir. İlçeyle idari bağımlılığının dışında ilişkisi yoktur, tüm ilişkileri Cumhuriyet Köyü ve Malatya ile olmaktadır. Köyün Eğridere adlı bir de yaylası bulunmaktadır. 47 hanelik köyde, 155 nüfus (1990) yaşar.

j)KOZLUK

Yeşilyurt'un güneydoğusuna düşer, İlçeye 13 km. bir yolla bağlanır. Bir dağ köyü karekterindedir. Mezralarıyla birlikte dağınık bir yapı gösterir. Tarıma elverişli 5000 dk. arazisinde nadaslı kuru tarım, bahçe ve bağ ziraati yapılır.

Tarım Arazisi büyüklülğü çok küçüktür. Hayvancılık en önemli geçim kaynağıdır. Bunun yanı sıra vişne, üzüm, fasulye gibi ürünlerin pazarlaması da yapılır. Dağlarında meşelikler mevcuttur.Köye bağlı 7 mezra bulunur,bunlar; Aliyolar,Bardakçık, Caygözü, Dallıca, Mamacanlar, Pınarbaşı ve Yukarı Kozluk'tur.Köyün Kızıltarla ve Darıçukuru adında iki yaylası vardır. Köyde ilkokul, camii ve sağlık evi bulunmakta olup, elektrik ve telefonu mevcuttur. 91 hanelik köyde 531 nüfus yaşamaktadır. Köyün İlçeyle idari, sağlık ve ticari bakımdan ilişkileri bulunur.

k) KUŞDOĞAN

Yeşilyurt'un kuzeyinde düzlük bir ovada kurulmuştur. Toplu bir yerleşim gösterir. İlçeye 16 km. mesafede olup, köyün toprakları tarıma elverişlidir. İleride Çat Barajı tamamlandığında köyün arazileri de sulanacaktır. Arazilerinin 5875 dk. nadaslı kuru tarım, 3400 dk. da sulu tarım ve bahçe ziraati yapılır. En önemli geçim kaynağı tarla ziraati ve son yıllarda iyice gelişmeye başlayan kayısıcılıktır. Buğday, arpa gibi tahıl ürünlerinin yanı sıra tütün ve pancar ekim de yapılır. Köye Adıyaman ilçelerinden yarıcı-çiftçi olarak gelen 20'den fazla aile yerleşmiştir. Köyden yurtdışına, Malatya ve İstanbul'a çalışmak amacıyla yapılmış göçler de fazladır. Köyün ilçeyle ilişkisi idari bağımlılıktan öteye gitmez. Tüm ilişkiler Malatya iledir. Köyde ilkokul, sağlık evi, telefon ve elektrik mevcuttur. 60 hanedir, 320 nüfusu (1990) vardır.

T.C. Üniversitesi

l) KUYULU

Yeşilyurt'un kuzeyinde yer alan Kuyulu, düzlük bir ovada kurulmuş toplu bir yerleşim gösterir. İlçe'ye 14 km. mesafededir. Köyün tarım arazileri 7.180 dk.dır. En önemli geçim kaynağını tarla ziraati ve kayısıcılık oluşturur. Köyde Elemendik gölünden gelen su ve tarlalara açılan kuyularla sulu tarımın yanı sıra kuru tarım da yapılmaktadır. Tahıl ürünleri olarak buğday,arpa, nohut'un yanısıra sanayi ürünleri olarak da pancar ve tütün yetiştirilir. Son yıllarda kayısıcılık ekonomisi önem kazanmıştır. Çat barajının tamamlanmasıyla öyün bir kısım arazisi daha sulamaya kavuşacaktır. Köye yarıcılık ve çiftçilik amacıyla Akçadağ ve Adıyaman köylerinde göçler olmuştur. Köyün İlçeyle ilişkisi idari düzeydedir. Diğer tüm ilişkileri İl iledir. Köyde İlkokul, sağlık evi, selektör ve camii mevcuttur. Köyün elektriği ve 70 hatlık manuel telefon santralı bulunur. İçme suyu kuyulardan karşılanan köye içmesuyu getirme çalışmaları başlamıştır. 60 hanelik köyde 455 (1990) nüfus yaşamaktadır.

m) OLUKLU (Zeydanlı)

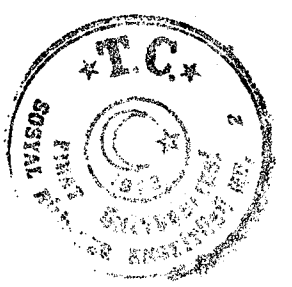
Oluklu iki yerleşmeden meydana gelmiştir. İlçenin batı-sında yere alır. Köyün merkezi durumundaki Aşağı Oluklu İlçeye 30 km. mesafede, dağınık yapılı, sırtta yerleşmiş bir dağ köyüdür. Köyde tarım arazisi tarıma elverişlidir. Köy Adana-Gaziantep şosesi kenarında kısmen düzlük bir araziye sahip olup, 8100 dk. arazide nadaslı kuru tarım, 2000 dk. arazide kayısıcılık ve bağcılık yapılır. Kayısıcılık ikinci

bir ekonomi oluşturur. Köyde arpa, buğday ve nohut yetiştirilir. Yukarı Oluklu ise İlçeden 33 km. uzaklıkta dağlık bir kesimde, engebeli bir arazi üzerinde yer alır,tarım arazileri kıraçtır. Halk geçimini hayvancılıktan sağlar. Son yıllarda bağcılıkta gelişmiştir.Köyün Uzunpınar isminde bir de yaylası vardır.

Oluklu ve mezrası durumunda bulunan Yukarı Oluklu'da birer ilkokul, elektrik ve telefon mevcuttur. İlçeyle ilişkileri idari yönlü olup, ilişkileri İl iledir. 60 hanelik köyde 346 nüfus (1990) yaşar.

n) SEYİTUŞAĞI

Yeşilyurt'un batı kesminde yer alan Seyituşağı Köyü, dağlık ve arızalı bir arazide, etekte kurulmuş, toplu bir yerleşim gösterir. İlçeye 10 km. mesafede bulunan köyün tarım arazilerinin 1000 dk.da nadaslı kuru tarım, 1663 dk. da ise bağcılık yapılır. Arazisi tarıma pek elverişli değildir. Köyün asıl geçim sahasını hayvancılık oluşturur. Az miktarda arpa, nohut ve mercimek ekilir. Kurşunlu ve Eskiköy isimli iki yaylası bulunan köyün dağları meşeliktir. Son yıllarda arıcılığa da önem verilmeye başlanan köyde; elde edilen süt ürünleri ve üzüm,pestil,üzüm sucuğu, bal gibi ürünler İlçe'ye ve İl' e götürülerek pazarlanmaktadır. Köyde İlkokul, Sağlıkevi, telefon ve elektrik mevcuttur. 60 hanelik köyün 238 nüfusu (1990) vardır.

o) UÇGÖZE (Rafa)

Yeşilyurt'un güneydoğusuna düşen, Adıyaman'ın Çelikhan İlçesiyle sınır oluşturan Üçgöze Köyü, İlçeye 26 km. mesafede, dağlık bir sahada kurulmuş, İlçeyle ilişkisi kışın tamamen kesilen bir köydür. Köyün 24.875 dk. olan kültüre elverişli arazisinin 22.375 dk.'ı meradır. Diğer kalan 2500 dk.da ise sulu ve kuru tarım yapılır. En önemli geçim kaynağı hayvancılıktır.Sonbahar'dan itibaren köy halkı Malatya Merkez Tecde, Konak ve Samanlı köylerine göç ederler.Baharla birlikte tekrar yayla durumundaki köylerine dönerler.Kısmen ormanlık olan köy, otlak bakımından zengindir. Yeşilyurt'tan buraya arı kovanları getirilir. Ünlü Karlık balı, buradaki yaylalarda üretilir. SARAÇOĞLU'nun da belirttiği gibi, buradaki yaylaların çiçekleri yağlı ve kokuludur, balları da ona göre ağırdır, yani daha fazla glikoz ihtiva ederler (SARAÇOĞLU, 1990.s.99).

Köye bağlı Eğit ve Hapololar adlarında iki mezra bulunur.Köyde ilkokul ve elektrik bulunmaktadır. 24 hanelik köyde 153 nüfus (1990) bulunur.

ö) YALINKAYA (Mendol)

Yeşilyurt'un batı sınırında yer alan Yalınkaya köyü, yerleşim yeri dağlık bir arazi üzerinde kurulmuş olup, yayla karekterindedir. Köy, İlçeye 40 km. mesafededir ve Atalar Köyünden sonra köye, keçiyolu ile ulaşılır. Arazisinin 23.650 dk.'ı mera, 800 dk. ise kuru tarım arazisi olarak kullanılır.Geçim sahası tamamen hayvancılığa dayanır.Dağları orman bakımından çıplaktır,fakat ot yönünden zengindir. Köyün

Akpınar adında bir de mezrası bulunur.Köyün yerlesim sahasına Mendol Yaylası denilir. Yaylaya Yesilyurt tarafından baharla birlikte arı kovanları götürülür. SARAÇOĞLU, Doğu Toroslarda en meşhur ve essiz bal çıkan yerler olarak, "batıdan doğuya doğru,sırasıyla Malatya'nın arkasında Beydağ ve Mendol yaylası ..."(SARAÇOĞLU,1990,s.99) 'ndan söz etmektedir. Köyden bir kısım aile kış aylarında Malatya'nın Elemendik civarına göç ederler ve baharda tekrar köylerine dönerler. Köyde ilkokul, elektrik ve telefon mevcuttur. 37 hanelik köyün nüfusu 185 (1990) dir.

Arastırma alanında yer alan köyleri genel yönleriyle açıkladıktan sonra, ekonomik fonksiyonları ve konumlarına göre de bir tablo içinde sınıflandırmak mümkündür.

Arastırma sahası içerisinde yer alan 17 köy, 2 kasabadan; 2'sinde hayvancılık-bağcılık, 2'sinde Tarla Ziraati, 3'ünde Tarla Ziraati-hayvancılık,3'ünde Tarla Ziraati- meyvecilik, 1'inde Besicilik-Sebze ve meyvecilik, 1'inde Meyvecilik-bağcılık, 1'inde Meyvecilik-hayvancılık, 1'inde Hayvancılık-Tarla ziraati-meyvecilik, 1'inde Bağcılık-Meyvecilik-hayvancılık, 2'sinde hayvancılık ve 1'inde meyvecilik ön planda görülmektedir.(Tablo:15).

T.C.

Köyün Adı	En önemli Geçim Kaynağı
Atalar	Hayvancılık-Bağcılık
Bostanbaşı	Besicilik-Sebze ve Meyvecilik
Cumhuriyet	Tarla Ziraati
Çayırköy	Tarla Ziraati
Görgü	Tarla Ziraati - Hayvancılık
Gözene	Tarla Ziraati -Meyvecilik
Gündüzbey(B)	Meyvecilik-Bağcılık
Işıklı	Tarla Ziraati-Hayvancılık
İkizce	Bağcılık-Meyvecilik-Hayvancılık
Kadirusağı	Meyvecilik-Hayvancılık
Kırlangıç	Tarla Ziraati-Hayvancılık
Kozluk	Hayvancılık-Meyvecilik
Kuşdoğan	Tarla Ziraati-Meyvecilik
Kuyulu	Tarla Ziraati - Meyvecilik
Oluklu	Hayvancılık-Tarla Ziraati-Meyvecilik
Seyitusağı	Hayvancılık-Bağcılık
Üçgöze	Hayvancılık
Yakınca (B)	Meyvecilik
Yalınkaya	Hayvancılık

Tablo 15

Yeşilyurt Köy ve Kasabalarının En önemli
Geçim Kaynaklarına Göre Gruplanması

Ekonomik uğraş sahalarına göre tasnif edilen köyler, konumlarına göre de tasnife tabii tutulabilirler. Böyle bir sınıflandırmanın esasını morfolojik yapı ve topografya özellikleri oluşturacaktır. Sınıflandırma bu açıdan yapı dışında,

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Yeşilyurt araştırma sahası içerisinde yer alan köylerden ovada kurulmuş olanları "Düzlüklerde kurulmuş köyler", diğerlerini ise "Eğimli yamaçlarda kurulmuş köyler"olarak tasnif edilebilir.(Tablo:16).

Düzlüklerde Kurulmuş Köyler	Eğimli Yamaçlarda Kurulmuş Köyler	
Çayırköy	Atalar	Kadıruşağı
Kuşdoğan	Bostanbaşı	Kırlangıç
Kuyulu	Görgü	Kozluk
Yakınca (B)	Işıklı	Oluklu
Cumhuriyet	Gündüzbey(B)	Seyituşağı
İkizce	Gözene	Üçgöze
		Yalınkaya

Tablo :16
Köy ve Kasabaların Fiziki Konumlarına Göre Sınıflandırılması

Araştırma sahasındaki köyler,fiziki konumları bakımından bir değerlendirmeye tabii tutulduğunda; sahada, düzlüklerde kurulmuş köylerin tarım arazisi bakımından, diğerlerine göre daha geniş ve elverişli bir durum gösterdikleri görülür. Ova köylerinde ortalama mülkiyet büyüklükleri de eğimli yamaç ve etek düzlüklerinde kurulmuş köylerden daha fazladır.

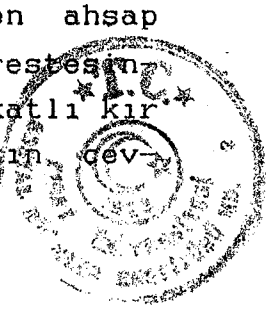
Araştırma sahasında düzlüklerde kurulu köylerde geçim sahasını tarla ziraati ve kayısıcılık oluşturmaktadır. Eğimli yamaçlar ve etek düzlüklerinde yer alanlar da ise ortalama mülkiyet büyüklükleri daralmakta olup, geçim sahalarında önemlilik sırası Hayvancılık, bahçecilik ve tarla ziraati şeklinde oluşmuştur. Bu da arazinin engebeli yapısından kaynaklanmaktadır.

4.3.2.1. Kır Meskenleri

4.3.2.1.1. Yapı Malzemeleri ve İnşa Tarzı

Araştırma sahasındaki kır yerleşmelerinin meskenlerinde kullanılan malzeme, tamamen içinde bulunulan doğal çevre şartlarını yansıtacak biçimdedir. Buna bağlı olarak da ovalarda kurulmuş bulunan meskenlerin yapımında ana malzeme taş temel üzerine kerpiçtir. Bunun yanı sıra modern inşaat malzemeleri de kullanılmıştır.Dağlık kesimde, engebeli bir arazi üzerinde yer alan yerleşmelerde ise doğal çevre şartları itibariyle en fazla taş ve bunun yanısıra kerpiç kullanıldığı görülür. Bununla birlikte bütün kır meskenlerinde hakim malzemelerin çoğunluğunu kerpiç meydana getirir. Meskenler yapılırken temelden itibaren kullanılan taş malzeme taban suyunun yüksek olduğu yerlerde daha fazladır. Yine, tamamen taşın kullanılarak yapıldığı meskenlere Gözene İkizce,Kozluk,Seyituşağı,Oluklu,Üçgöze,Yalınkaya köylerinde rastlıyoruz.Taş malzeme genellikle doğal çevrede taş malzemenin bol olduğu dağlık yerlerdeki yerleşimlerde ön plana çıkar.

Araştırma sahasında eskiden yapılmış kır meskenlerinin genellikle tek katlı,kerpiç ve taştan yapılmış düz toprak damlı meskenler olduğu görülür. Son yıllarda ekonomik yapının iyileşmesine bağlı olarak iki katlı ve kiremit çatılı, betonarme meskenler de yapılmaktadır. Tamamen ahşap malzemenin kullanıldığı meskenlere kır yerleşmelerinde rastlanmaz. Meskenlerin dam kısmını örtmede yörede elde edilen ahşap malzemeden iğde, söğüt, kavak.. gibi ağaçların kerestesinden yararlanılmıştır. Yine, çok az sayıda olan,iki katlı kır meskenlerinin ilk katını ayakta tutan direkler de yakın çev-

reden temin edilen malzemeden yapılmıştır.

Yeni yapılan kır meskenlerinde (Cumhuriyet Köyünün meskenleri betonarmedir), yaptıranın ekonomik durumuyla bağlantılı olarak, tuğla, demir, çimento, kireç.. gibi modern inşaat malzemesinin kullanıldığına da rastlamak az da olsa mümkündür.

Yeşilyurt araştırma sahası kır meskenlerinde meskenin yampımında genellikle şöyle bir yolun takip edildiği görülür:

Önce ev yapılacak yer belirlenir ve buraya yapılacak meskenin fonksiyonel durumuna göre çiviler çakılarak temel eşilecek yerlerden ipler gerilir. Bu belirlenen ipler hizasında yarım metre ile 1 m. arasında bir temel kazılır.Temele, yakın çevreden sağlanan taş malzeme; toprak, saman ve suyun karışımıyla yapılan "çamur" adı verilen harç kullanılarak üst üste bağlantılı bir biçimde örülür. Taş temel, toprak seviyesinden inşaa yapılan yerin taban durumuna göre-50-100 cm. yükseltilir. Bunun üzerine 50 cm. kalınlığında çift"anaç" ya da bir ana iki "kuzu" kerpiç (1) bağlantılı bir biçimde aralarına çamur konularak, kerpiç duvar 1 m. çıkılır. Bunun çüzerine, inşaatın dört dış duvarı dönülecek biçimde iç ve dış kenarlarına gelmek üzere ağaçlar uzatılır, buna "Arakıya" (hatıl) adı verilir. Hatıllar 50-60 cm. aralıklarla birbirine enlemesine çakılan ağaç parçalarıyla(ağaç basamaklı merdiven görünümünde) "kendek" lenir, yani bağlantılanarak, sabitlesterilir. Bu hatılın üzerine tekrar kerpiç örülür. Yapının arasına yerleştirilen söğüt, iğde gibi malzemeden meydana gelen bu kuşak, yapının sağlamlığını ve daha uzun ömürlü kılınması içindir.

(1) Anaç kerpiçin yarısına kuzu kerpiç (15x30cm) adı verilir.

Eğer mesken taş malzemeden yapılıyorsa, yine kerpiç te olduğu gibi, aralara ağaç hatıl atılır. Mesken yapılırken, pencere yerlerinin üst kısmının yan iç cephelerine de birer ağaç kuşak atılır.

Tek katlı meskenlerinde duvarların örülmesi tamamlandığında yine en üst kısımda dışa gelen duvarların üstüne bağlantıyı sağlamak ve kuvvetlendirmek kamacıyla ağaç kuşak atılır. Bunun üzeri tekrar 1-2 sıra kerpiçle örülür.

Meskenin örme işi tamamlandığında üzerine 20 cm. aralıklarla, daha önceden kesilmiş ve kabuğu soyulmuş olarak hazırlanmış olan "dam direkleri" (söğüt, kavak ağacından) dizilir. Eğer o da geniş bir biçimde yapılmış da,dam (döşeme) direkleri tek yanlı örtmüyorsa, odanın duvarlarının orta yerinde karşıya "Hezan" denilen döşeme direklerinden daha kalın genellikle iğde'den bir direk uzatılır. Karşılıklı olarak bunun üzerine diğer direkler yerleştirilir. Bu dam ağaçlarının üzerine de çal-çırpı, söğüt, kavak vb.'den oluşan "mertek" denilen malzeme döşenir. Merteğin üzerine ise kamış varsa kamış malzeme, yoksa buğday-arpa sapı dizilir. Son senelerde ise evin üzerleri kapatılırken, dam direklerinin üzerine İlçeden veya İlden satın alınan kavak tahtası kullanılır. Tahta malzeme dizilirken, iki tahtanın birleşim altlarına "puşta" adı verilen 1 cm. eninde şerit halinde ahşap malzeme yerleştirilir. Tahtalar çiviyle direklere çivilenir. Bunun üzerine kuru ot veya buğday arpa sapı dizilir.

Mertek ya da ahşap tahta malzemenin üzerine serilen ot vb. nin üzerine ise saman, toprak ve suyla yapılan çamur

T.C.

serilir ve bunun üzerine de toprak örtülür.Bu işleme "Püşürük" yapma adı verilir. Püşürük kuruduktan sonra damın dış duvarları çevresince "saçak" ya da "sivik/süvik" denilen 25-30 cm. kadar duvardan dışa çıkan saçaklar yapılır. Yağmur ve kar suyunun damdan dibe atılmasını sağlamak içinde, dam yüzeyinin akarganlık durumuna göre bir-iki yere "çortun/çörten" adı verilen oluklar yapılır.

Püşürük, "loğ" adı verilen silindirik taşın iki tarafındaki oyuklara "loğ ağacı" denilen ağaç takılarak loğlanır. iyice pekiştirilir. Bunun üzeri ya çamurla sıvanır ya da killi toprak ve ufak çakıl serilerek yine loğla toprak iyice sıkıştırılarak, düşen yağışın alta geçmesini engellenir.

İki katlı kır meskenlerinde. ahır ve samanlık olarak kullanılan alt kat içerisinde yer tutan direkler kalın ve sağlam ağaçlardan seçilir. Genellikle iğde ağacı kullanılır. İki katlı meskenlerde ilk katın üzeri ince mertek ya da kavak tahtasıyla kapatılır.

Yeşilyurt araştırma sahasının kırsal meskenlerinde düz damlı toprak meskenlerin yanı sıra,genellikle ova köylerinde (Cumhuriyet, Kuşdoğan, Kuyulu, Gözene, Bostanbaşı) beşik çatılı, üzeri kiremitle kapatılmış (az miktarda sac) daha modern tarzda inşaa edilmiş meskenlere de rastlanılır. Çatıyı örtmede sac malzeme pek az kullanılmaktadır.Çünkü yazın çok sıcak geçtiği yörede sac çatılar sıcağı içeriye daha fazla geçirmektedir. Kiremit'in fazla kullanılmasındaki sebep ise Malatya'da kiremit fabrikasının bulunması ve yazın sıcağı saca göre daha az tutmasındandır.

Araştırma sahasında yer alan köylerin çoğu plansız.

küme köy karekterindedirler ve meskenler yerlesme alanında sık dokulu ya da yamaçlarda kurulmus mezra karekterli iskanlarda ise dağınık yapıdadırlar. Sokakla ilgili düzenleme basta Gündüzbey ve Yakınca Kasabalarında olmak üzer Cumhuriyet köyünde görülür. Diğer kimi köylerde ise meskenlerin çoğu yanyana ya da sırt sırta dizilmişlerdir. Dağlık alandaki köylerin çoğunda ise meskenler bir araya sıkışmış durumdadır. Bunun da tarihi süreç içerisinde meydana gelmiş olan saldırı ve aşiret çekişmeleri dolayısıyla güvenlik nedeniyle meydana getirildiklerini zannediyoruz.

Araştırma sahasında bulunan kır meskenlerinin insaası düşünülürken ve yapılırken,pencerelerin güneş alan yöne dönük olduğu görülür.Bu da baki faktörünün etkisinden kaynaklanmaktadır. Ova ve düzlüklerde yer alan köylerde pencerelerin geniş, dağlık sahada bulunan köylerde ise küçük olduğu görülür. Evlerin dış kapıları da çoğunlukla güney yönlü olup, kuzey yönlüleri ise çok azdır.

Eklentiler olarak, araştırma sahasındaki tek katlı meskenler de ahır, samanlık,garaj evin hemen yanına yapılmıştır. Kayısının kükürt verilerek kurutulduğu "İslim damı" ise evin ya yakınında ya da bahçelerin uygun bir kösesinde bulunur. Birden fazla(iki katlı) katlı meskenlerde ise ahır, samanlık,garaj, depo gibi eklentiler 1 nci katta yer alırlar.

Kır meskenlerinin genellikle düz alanda yapılan yerlesimlerde, ön cephe alanının kerpiç ya da çoğunlukla 1-1,5 metre yükseklikte bir duvarla çevrilerek avlu(Havsa'da denilir) içerisinde yer aldığı, bazen de bu duvarın yerini çalı siperin aldığını görürüz. Bu tür yerlere de "Çevirme" adı

verilir. Çevirme yapılırken "çığ" denilen ince deyneklerin yan yana getirilip, bas-orta ve alt tarafından ip geçirilerek yapılan siperden de yararlanılmıştır. Avlu'nun çevrelediği meskenlerde avlunun bir köşesinde "ekmek damı" olarak yapılmış ekmek pişirme yeri, çamaşır kazanının konulduğu, yemek pişirilen ocağın yer aldığı kullanım alanları ve"Pin" denilen kümes bulunur.Tuvaletler ise genellikle evlerin arka kısımlarında evden bağımsız yerlerde yapılmıştır.

4.3.2.1.2 Meskenlerde Tip ve Fonksiyon

Araştırma sahasındaki kır meskenleri, üzerinde bulundukları coğrafi mekan üzerinde, yasama alanlarındaki sosyal, ekonomik ve kültürel şartlardan da etkilenmek suretiyle şekillenmişlerdir. Bu durumlara bağlı olarak da fonksiyon kazanmışlardır. Kır meskenlerinin tip ve fonksiyon bakımından şekillenmesinde en etkili unsur ekonomik şartlar ve bununla birlikte iktisadi etkilerin yol açtığı şekillenmedir.

Araştırma sahası, kır meskenlerinin % 90'a varan bir kısmı tek katlıdır. İki katlı evlerin çoğunlukta olduğu köy Bostanbaşı köyünde bulunur. Diğer taraftan Yeşilyurt'un Gündüzbey ve Yakınca Kasabalarında da iki veya daha çok katlılık hakimdir.

Araştırma sahası içerisindeki kır meskenlerini bir tasnife tabi tutmak gerekirse, genel olarak yeni, eski ve basit meskenler olarak bu tasnif yapılabilir.

Meskende kullanılan malzeme,işçilik ve yapım tekniğiyle beraber kullanıma yönelik amaç bakımından, diğer meskenlerden farklı özellik gösteren basit tipli meskenler tek

odalı olup,sürekli ya da geçici olarak ikamet edilen yapılardır. Bunlar ekonomik durumu güçlü olmayan, nüfusu az olan insanların evleri ile, hayvancılıkla-bahçecilikle uğraşan ailelerin ağıl ve komların yanında ya da bahçenin kenarında, köye yakın çevrede taşların üst üste basitçe örülmesiyle yapılmış yerlerdir. Hayvancılıkla geçimini sağlayan Atalar, Oluklu, Üçgöze, Yalınkaya gibi yerleşimlerin yakınlarındaki ağıl ya da komları da bu grupta saymak mümkündür.

Araştırma sahasındaki eskiden yapılmış kır kmeskenleri tip ve fonksiyon bakımından ele alındığında, bunların genelde tek katlı,düz toprak damlı bir ve iki odalıdırlar. İki katlı eski evlerde ise alt kat ahır ve samanlık, depo olarak kullanılmaktadır.

Bir diğer yön ise, aynı kabileden oluşan ailelerin ev öbeklerinin birbirine bitişik ya da aynı alan içinde kümelenmiş olarak görülmeleridir.Mesela, köy altı iskan şekillerinden olan mezralarda genellikle aynı kabile-soydan gelenlerin ev kümeleri biraradadır.

Bir katlı eski kır meskenlerinin hemen çoğu 1-2 oda, kimisinde 3 odalı, "hayat" denilen eve ilk giriş olan salon, kiler ve buradan da arkaya geçişle "Hızna/hıznalık" denilen fazla ve kullanılmayan eşyaların, yiyeceklerin bulunduğu bölüm vardır. Evin girişinde yer alan salon'da, özellikle de kiler(mutfak) kısmında duvara oyulmuş bir ocak yer alınır. Kilerde (ev damı) hem kab-kacak bulunur hem de yatakların bulunduğu "yüklük" mevcuttur. Odalar yatma ve oturma amacıyla kullanılır. Odalar da kapının karşısına düşen üst başta ahşap veya kerpiçten yapılmış "makat" denilen yerden 50 cm.yüksek

FEF 1923 İZMİR FIRAT ÜNİVERSİTESİ

liğinde oturma yeri bulunur. Odanın birisine "konuk/misafir odası" denildiği gibi, diğer odaya "oturma odası" denilir. Banyo ihtiyacını karşılamak için odaların hemen kapı arkasında yer alan "çark" denilen basit yerler olduğu gibi, evin dış eklentisi olarak yapılmış olan "ekmek damı "nın bitisiğinde yapılmış banyo'dan da yararlanılmaktadır.

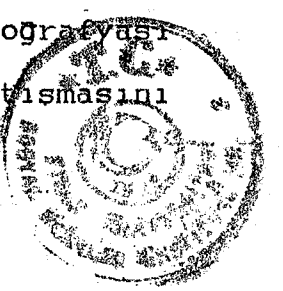
İki katlı geleneksel köy meskenlerinde önce de belirtildiği gibi, alt katta ahır, samanlık ve depo olarak kullanılan "hızna" bulunur. Yine eski yapılarda, ahır içinde "ahır sekisi"denilen yerden yüksek, yerlerde mevcut olup, buralarda önceden ahırların da yatma yeri olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.(Bu sekiler sonradan yıkılmış,daha fazla yer kazanma amacı güdülmüştür.

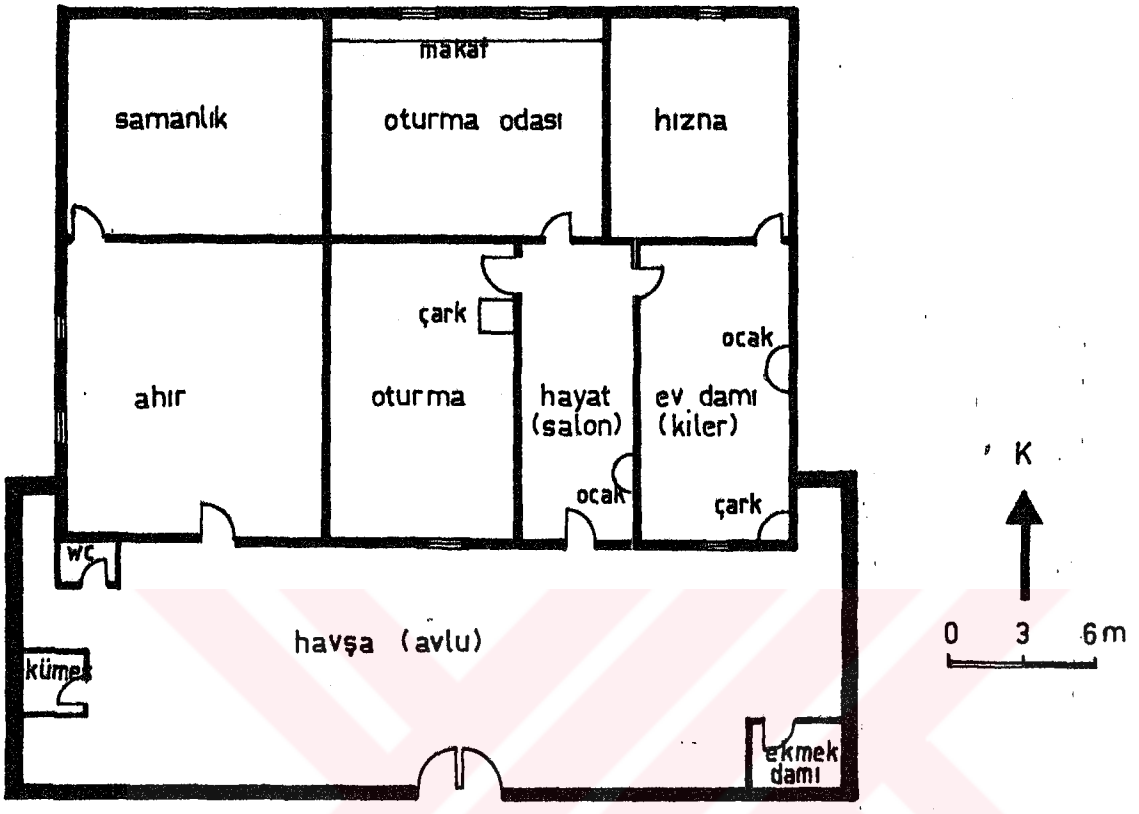
Meskenlerin iç mekanları beyaz toprakla badana edilmiştir.Güz aylarında odaların iç duvarları, suda beyaz toprak eritilerek " perdah " yapılır. Odalarda bir veya iki adet, duvarın içine oyulmuş "Takka" denilen nişler bulunur. Buraya hazırda kullanılabilen kimi eşyalar, kitap vb. konulur.

4.3.3. Şehir Yerleşmesi

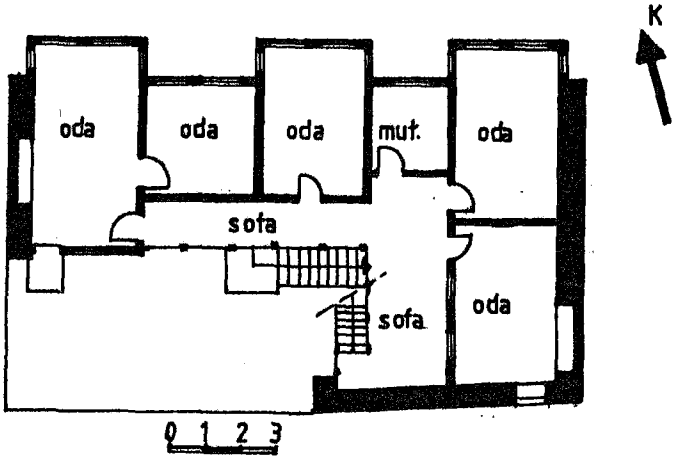
sayımında (1990) , diğer 13 ilçe merkezleri arasında ulaştığı düzeyle (9184),miktar bakımından yedinci sıraya yerleşmiştir. İlçenin şehir nüfusu 1975'de 7.451 iken, 1990'da 9.184 olmuştur.

Bugünkü Yeşilyurt yerleşmesini, yerleşme coğrafyası açısından bir "şehir" sayabilir miyiz? Bunun tartışmasını

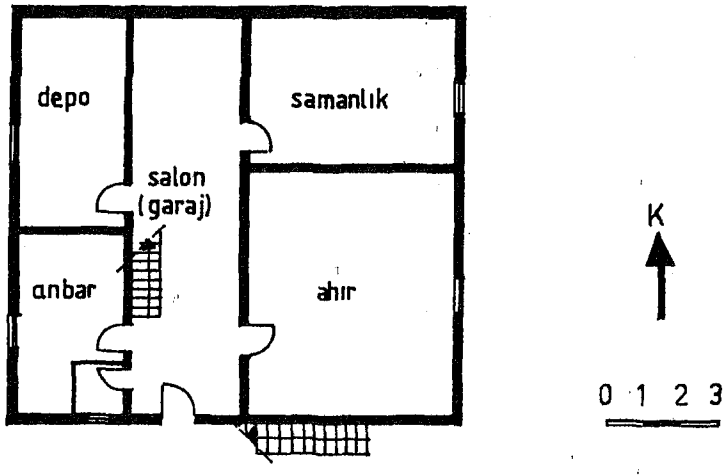

Şekil: 11 Arastırma sahasında görülen tek katlı, avlulu bir mesken planı (Kuyulu köyü). HÜSEYİN ŞAHİN

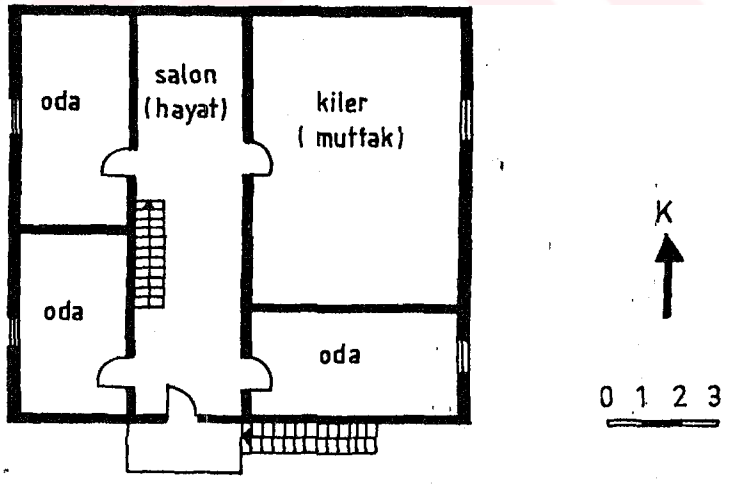

Şekil: 12 Yeşilyurt Merkezde Geleneksel Mimariyi yansıtan bir ev planı. (Karahacı sok. no:6) "Hüseyin TEMİZ. 1990" dan çizilmiştir.

T.C.

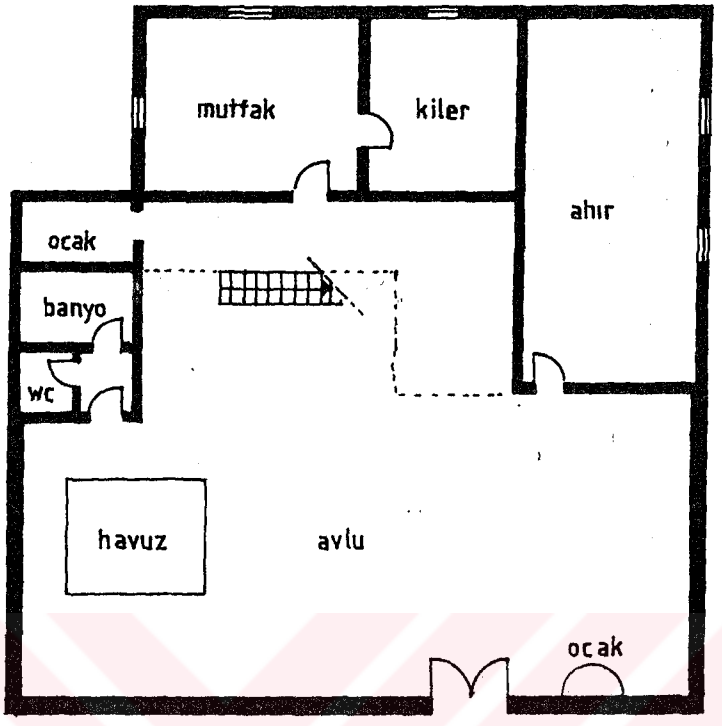

Şekil: 13 İki katlı meskenlerde alt kat planı. H. Şahin

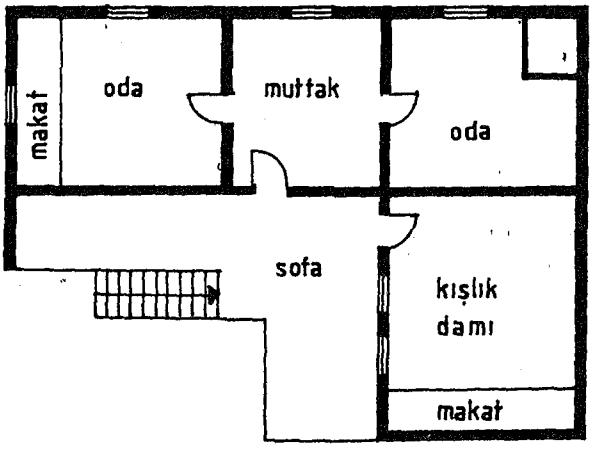

Şekil:14 Kır Yerleşmelerinde iki katlı meskenlerde sık rastlanan bir üst kat planı. H. Şahin

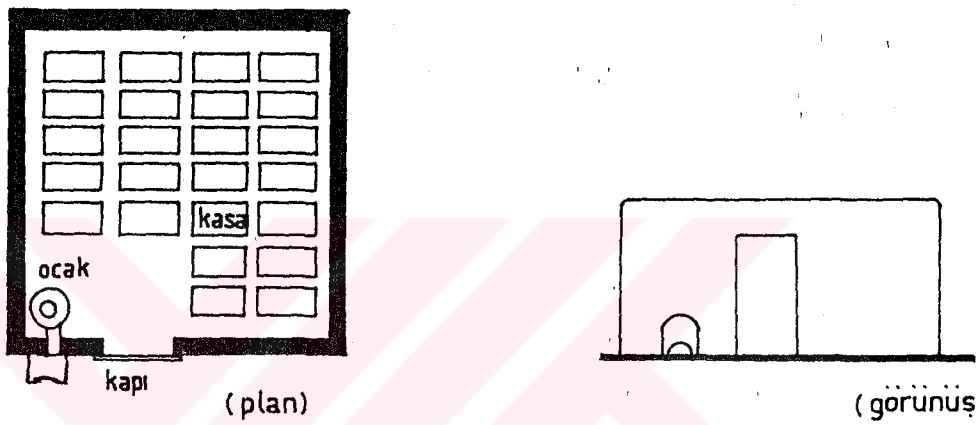
T.C. 1973 İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MD.

Şekil: 15 Yakınca Kasabasında iki katlı meskenlerde alt kat planı. H. Şahin

Şekil: 16 Ikinci kat planı. (Yakınca Kasabası) H. Şahin

Şekil: 17 Kayısıcılıkla uğraşılan kır yerleşmesinde işlim damı.

kriterler açısından açıklamaya çalışalım.

Şehir terimi ve bu terimin Türkiye'de; ama genellikle de modern Türkiye coğrafyasında kullanılışı ve gösterdiği değişiklikler üzerine 1950 yılından beri Türk coğrafyacıları tarafından hararetli tartışmalar yapılmaktadır. (KARBORAN, 1982,s.174).

1924 tarihli köy kanununa göre nüfusu 2000'e kadar olan köy; 2000-20000 arası kasaba; 20000'den fazla olan topluluklar da şehir olarak tanımlanmıştır. (TÜRKDOĞAN, 1977,s.57). Köy Kanununa esas olarak, bütün kaza idaresi (Kaymakamlık) olan bütün iskan merkezleri, nüfuslarına bakılmaksızın "Şehir" sayılmışlardır. Buna göre nüfusu 400-500 olan kaza merkezi sayılabilmektedir. Malatya'nın Arguvan (1824), Kale(818) ilçeleri bu duruma örnek teşkil edebilir.

DPT tarafından hazırlanan bir raporda imar kanunu açısından, imar planlarının yalnız şehirsel toplumlar için zorunlu olduğu görüşünden hareket ederek nüfusu 5000'in üzerinde olan yerleşim birimlerinin, belediyelerin imar planı yaptırmalarını ön görmektedir. Bu duruma göre nüfusu 5000'e kadar olan topluluklar köyün kapsamına girmektedirler (TÜRKDOĞAN, 1977,s.57).

Konuya, Türk coğrafyacılarının bakışında, bunların hemen hepsi bir yerin şehir sayılabilmesi için "idari merkez" olması şartına karşı çıkarlar. DARKOT'a göre, meskun bir yere ilmi manada şehir denilebilmesi için oranın mutlaka bir idari merkez olması icabetmez; fakat buna karşılık bu meskun yerin yaşayışı hemen hemen toprağa bağlı olmayıp, bünyesi içinde, toprağa bağlı bulunmayan geçim kaynaklarının da

T.C. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

katılmasıyla bir iş bölümünün belirmesi gerekir. (KARABORAN, 1982,s.175).

Türk coğrafyacılarından SELEN ve DARKOT bir yere " şehir " denilebilmesi için 3000 nüfusu, TÜMERTEKİN ve TUNÇDİLEK 5000 nüfusu, daha sonraki bir yayınında TÜMERTEKİN 10.000 nüfusu,DENKER 10.000 nüfusu kriter olarak kullanmışlardır. YÜCEL ise herhangi bir sayıyı sınır kabul etmemiştir. Yabancı Coğrafyacılardan LOUIS 3000 nüfusu, REUTER ise 10.000 nüfusu şehir tanımında kriter olarak kullanmışlardır(ÖRSKAYA, 1991,s.60).

BOBEK'e göre, coğrafi manada bir şehir çok yönlü, iktisadi olduğu kadar siyasi ve kültürel bakımından da kesin hatlarla sınırlanmamış bir bölgenin kavşak noktasıdır, demekte ve "şehirsel hayattan" bahsetmektedir. MAYER 'e göre ise, şehir homojen olmayan karektere sahip bir yerleşmedir. Yine Fransız ve İngiliz Coğrafyacıları şehirler için bilhassa şehre has hayat tarzı üzerinde durmuşlardır. (KARABORAN,1989, s.84-85).

Yine şehirlerin tanımlanmasından idari, nüfus kıstasına dayanan açıklamaların yanı sıra;İktisadi kıstasa dayanan tanımlamalarda, şehir, mal ve hizmetlerin üretim, çoğaltım ve dağılım neticesindetoplumun değişen ihtiyaçlarına cevap vermek üzere ortaya çıkan bir iktisadi mekanizma olarak da açıklanmaya çalışılmıştır.Sosyolog REISE ise,yerleşme sistemlerini incelemenin şehir olayını tahlilde doğru olacağını savunarak şehri şöyle tanımlar: Yaşadıkları,çalıştıkları yerlerin aynı olması nedeniyle, birbirleriyle olan ilişkileri bir takım olarak değerlerle idare edilen insan topluluğudur.

Diğer taraftan şehir planlamacıları ise şehiri, bir veya birden fazla belediye ile bunların dışında kalan yerlerle beraber bir bütün teşkil edecek şekilde tarımsal hayattan ayrılmış, şehir planlaması için bir birim teşkil edecek, şehirleşme problemleri bulunan yerler olarak açıklama getirirler.(KARABORAN, 1992, Şehir Coğrafyası Arastırma Metodları Yüksek Lisans Ders Notları).

Antropolglar ise, köyün tarımsal bir topluluk olduğu görüşünde birleşmişlerdir. FOSTER'e göre şehir köy ayrımında kullanılan ölçüt mesleki farklılaşmaya ağırlık tanımaktan ziyade yapı ve ilişkilerde aranmalıdır (GÖKÇE,1976,s.12).

Bütün bu tanımlama ve açıklamalar gösteriyor ki, diğer bilim dalları bir kenara bırakılsa bile coğrafyacılar arasında da "şehir" yerleşmesinin tanımında bir birlik sağlanamamıştır. Son yıllarda coğrafyacılar arasında bir yerin "şehir" ya da "kır" sayılmasında o yerin fonksiyonlarına bakılarak, değerlendirilmesi görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Yapılan açıklamalar esas alındığında ister "nüfus", ister "fonksiyon", ister "homojen olma" vb. kriterlerini kullanalım, bugün Yeşilyurt İlçe merkezi, şehirsel merkez olma özelliğini taşımaktadır. Yeşilyurt ilçe merkezi bu özelliğini, tarihsel süreç içerisinde önemli bir yeri olan "Dokumacılık" iş kolunun gelişmişliği, İl merkezine 9 km. gibi yakın bir banliyö durumunda bulunması gibi nedenlerle; 1957 yılında İlçe merkezi halini almasıyla birlikte 1960' dan itibaren nüfusun 6000'i aştığı devrede kazanmaya başladığını söyleyebiliriz. Son on yılda ise, İlçe civarında ve İlçe

merkezinde kurulu bulunan atölye ve fabrikaların teknolojik gelişmislikleri arttırılmıştır. Fakat, bu sanayiilesmesinin yanı sıra nüfuslanması yavaş bir ivme göstermektedir. Bağlı köylerin, İlçeye sosyal-ekonomik bir yönde değil, idari bağımlılıkları yönünde durum göstermeleri; sanayi kuruluşlarında çalışanların çoğunun kendi atölyesini isletmesi ve fabrikalarda çalışan işçilerin 2/3'sinin Malatya'da ikamet etmeleri; burasının Malatya merkezle birlesmeye eğilimli bir banliyö durumunda olması; Yeşilyurt'un merkezi bir yer olarak, sosyal-ekonomik yönlü çekim oluşturmasını engellemiştir.

Yeşilyurt'un iktisaden faal nüfusunun incelenmesi yapıldığında, nüfusun çeşitli geçim kaynaklarıyla farklılaştığı görülür. (Tablo:17). Bu da YÜCEL'e göre, nüfusu ne olursa olsun geçim kaynakları çeşitlenmnis olan yerleşme yerleri mutlaka "şehir" sayılmalıdır. (YÜCEL, 1960, s.31). Bu bakımdan tablo incelendiğinde, YÜCEL'in bu görüşü, Yeşilyurt açısından da doğrulanmaktadır.

Ulaşım Sektörü	279
Hizmet Sektörü (Memur)	649
Tarım Sektörü (Çiftçi)	68
Sanayii Sektörü (İşçi)	624
Serbest Meslek (Ticaret)	397
Yurt Dışında İşçi	34

Tablo : 17

Yeşilyurt İlçe Merkezinde iktisaden Faal Nüfusun Dağılışı(1992) (Kaynak: Yeşilyurt Sağlık Ocağı "ETE" Fişleri,Malatya İl Envanteri 1985-1994)

T.C. 1923 FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜD.

Tablo 17'de görüleceği gibi, Yeşilyurt İlçe merkezindeki iktisaden faal nüfus, değişik sahalarda faaliyet göstermekte, bir iş bölümüne giderek daha da farklılık kazanmaktadır. Bu farklılaşma, şehirsel fonksiyonların doğmasına ve oluşmasına neden olmaktadır.

4.3.3.1. Yeşilyurt'un Kuruluşu ve Gelişmesi

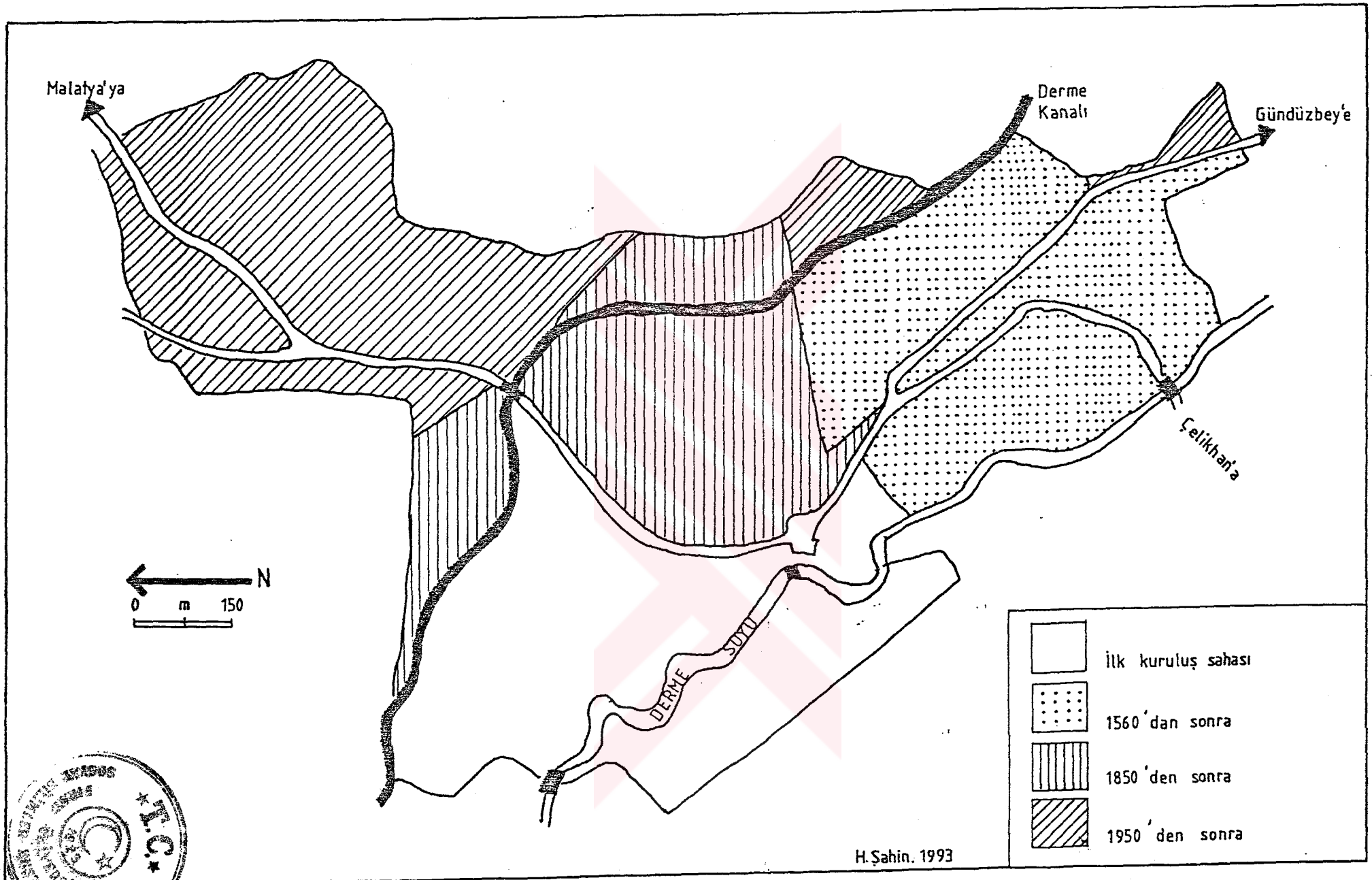
Yeşilyurt yerleşmesinin kuruluşu, yerleşme tarihinin gelişimin anlatıldığı bölümde de açıklandığı gibi belli değildir. Ancak, yerleşmenin Roma-Bizans döneminde, İlçenin yakın çevresinde kurulduğu, sonradan ise Derme Suyunun aktığı vadi tabanında başladığı tahmin edilmektedir. (Genis Bilgi için bkz.: ŞENTÜRK-BALARISI.1991,s.1-7 ve OĞUZ.1985.s.41-116).

Fakat, eldeki bilgilere göre, burasının Osmanlılar döneminde 116 haneli bir Türk köyü olduğu ve isminin de "Karye-i Çırmuhtı" olduğu (YINANÇ-ELİBÜYÜK.1983,s.50)anlaşılmaktadır.

Yeşilyurt'un kuruluşunun ilk nüvesini meydana getiren yerleşmenin vadi tabanında başladığı,Camii Kebir'in(yapılışı: hicri 1169'da miladi 1753) bulunduğu alan etrafında gerçekleştiği anlaşılmakla beraber, bu başlangıcın kesin tarihi bilinmemektedir. (ŞENTÜRK-BALARISI, 1991,S.5).

Bu durumda, Yeşilyurt'un ilk kurulan mahallesi Molla Kasım mahallesidir. Bu mahallenin kurulmasından sonra Hamidiye ve Hıroğlu mahalleleriyle yerleşimin gelişmesi devam ettirilmiştir. Kanuni devrinde, 1560 yıllarında büyük bir köy karekteri gösteren Yeşilyurt'ta defterdeki bilgilere göre;

T.C.

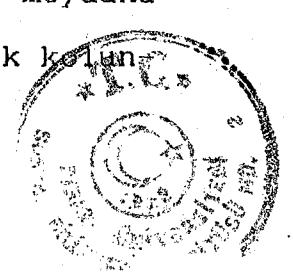
HARİTA 8

YEŞİLYURT'UN KURULUŞU VE GELİŞMESİ

116 hanenin bulunduğu, buraya bağlı Tirircik, Taftacık diye iki mezra ve İbrahim Çelebi Yurdu diye de yine bir yerleşimin bağlı olduğu anlaşılmaktadır."Çırmuhtu"adıyla bilinen Yeşilyurt'ta arıcılık,bağ ve bahçecilik, hayvancılık ve dokumacılık yapıldığ,bir de yıllık geliri 2000 akçe olarak belirlenen boyahanenin bulunduğu defterde belirtilmiştir. (YİNANÇ-ELİBÜYÜK, 1983,s.50.s.70). Nitekim Yeşilyurt halkının, hızar, doğramacılık, demircilik, kunduracılık, iplik, boyacılık ve dokumacılık gibi el sanayisiyle Osmanlı döneminde etkin olduğu bilinmektedir.(SAHHÜSEYİNOĞLU,1991,s.11).

İlk olarak vadi tabanında Camii Kebir(Hacı Mustafa Ağa Camii)'in bulunduğu yerin etrafında başlayan yerleşme, tarihi süreç içerisinde gelişmeye başlamıştır.(Harita:8) Yeşilyurt'-ta ilk belediye teşkilatı 1.1.1909 tarihinde kurulmuş,1.9.930 tarihinde Malatya'ya bağlı "İsmet Paşa" adıyla bucak merkezi olmuştur. Dahiliye Vekaleti, 1612 no'lu kanun gereğince 23.8.1930 tarih ve 5544 no'lu kararname ile belirtilen tarih-ten itibaren bucak merkezi olması kararını vermiş olup (SAHHÜSEYİNOĞLU, 1991, s. 12-13), bu idari kimliği, 1.9.1957 yılında İlçe merkezi olma konumuna kavuşmuştur. Böylece, idari kuruluşların da gelişmesi başlamış,bu da ilçe merkezine bir canlılık getirmiştir.

Aslında İlçenin, daha bucak merkezi durumunda olduğu 1940'lı yıllarda, güneyindeki köylerden, Porga köylerinden ve Adıyaman tarafından göçe sahne olduğu görülür. Bu göç alma neticesinde, Molla Kasım, Hamidiye ve Hıroğlu mahallelerine ek olarak,Gedik mahallesinin de bu göçler neticesinde meydana geldiği bilinmektedir. İşte, bu göçler ve dokumacılık kolun-

daki gelişmeler neticesinde yaşanan canlılık sonrasında İlçe merkezi konumuna gelindiği söylenebilir.

Yeşilyurt, ilçe merkezi halini aldığı 1957 yılından itibaren yakın çevresine sağlık, ekonomik ihtiyaçların karşılanması gibi sahalarda karşılık verebilecek bir düzeye ulaşmıştır.

1930'lı yılların sonuna kadar kök boyacılığı yoluyla iplik boyamasının devam ettirildiği ve el dokuma tezgahlarının yaygın olarak kullanıldığı Yeşilyurt'ta, II. Dünya Savaşının sıkıntılı yıllarında dokuma ürünlerine talebin artması neticesinde, bir sıçrama göstererek"çekme tezgahlar" kullanılmıştır. (İKİEL, 1990, s. 21).Böylece dokumacılık'taki pazarın gelişmesiyle, ilçeye ekonomik girdi artmış, gelişme canlanmıştır. Ancak, 1940'ların sonunada, fabrika üretimine ve rekabetine dayanamayan el tezgahı üretimi, pazarını kaybetti. 1954 yılından itibaren ise elektrikle çalışan motorlu dokuma tezgahlarına geçişle birlikte; geleneksel ev imalatı, teknoloji ve piyasa şartları etkisinde gelişerek, "Atölye" adı verilen yeni yerlerde toplanmaları durumunu doğurmuştur. (İKİEL,1990,s.22-23).

Dokumacılık sektöründeki bu canlanma, İlçe'ye daha bir hareketlilik kazandırmış olup, İlçe'de iplik üretiminin yapıldığı bir fabrikaya duyulan gerek sonucu 1975 'de YİFAŞ A.Ş. kurulmuştur. Burası 1983 yılında üretime başlamış, böylece de burada bir iş sahası doğmuştur.

Ticaret sahasındaki bu canlanmanın yanı sıra, İlçe'de 1970'li yıllardan itibaren, dokuma endüstrisiyle beraber, gıda, ağaç ürünleri sanayisi'de gelişmiştir. Şimdi mevcut

tesisler de 520 işçi çalışmaktadır. (İKİEL,1990,s.30).

1971 yılında, eskiden beri pazar yeri görevini yapmış olan, hamam ve arasta'nın bulunduğu alana belediye tarafından işhanı yaptırılmıştır. Bununlabirlikte, Yeşilyurt ilçe merkezi kırsal kesime hitap eden ticari fonksiyonunu kaybetmiştir. Bunda çevre köylerin gelişen ulaşım sistemi ve araçları neticesinde, doğrudan Malatya Şehir merkeziyle irtibat kurmayı tercih etmeleri etkili olmuştur.(İKİEL 1990,s.42).

Önceki bir pazar yeri, çekim merkezi konumundaki Yeşilyurt İlçe merkezi,çekim gücünü 1971'den itibaren kaybetmiştir. Üretilen sanayi ürünlerinin Malatya ve diğer illere pazarlanması, İlçenin İl merkezine yakın olması bunda etkili olmuştur.Böylece,İlçe merkezi,ilçede yaşayan halkın periyodik günlük ihtiyaçlarını karşılayan, parekende ticaretin varlığını sürdürdüğü bir yer halini almıştır. Böylece, çevre köyler için sadece ulaşım bakımından bir geçiş yeri ve bağlı köyler bakımından da bir idari merkez konumuna ulaşmıştır.

1971'lerden itibaren dışarıya hızla göç veren bir karekter gösteren, Yeşilyurt'ta İl merkezine yakın olma ve İlin bir banliyösü durumuna gelmesiyle birlikte şehirsel bir çekim merkezi olma özelliği kaybolmuştur. Bu durumu itibariyle Yeşilyurt, Malatya'nın etki sahası içinde kalmakta olup, çevresinde kendine etki sahası yaratamamaktadır.

Ancak, yaz aylarında, Yeşilyurt ve çevresinde bulunan su kaynakları, park ve çay bahçeleri, Malatya şehir merkezinde oturan halkın adeta akın ettiği bir yer durumuna gelmektedir. Bu durum, yaz aylarında İlçe'deki sosyal-ekonomik canlılığı arttırmaktadır.

Yine, 1993 yılından itibaren,Yesilyurt Kaymakamlığının koordinatörlüğünde, ilçede yetiştirilen kiraz ürününün tanıtımını yapmak üzere, "1.Kiraz Şenliği" düzenlenerek, yeni bir aktivite kazandırma amaçlanmıştır.

Özetle, Yeşilyurt ilçe kmerkezi'nin gün geçtikçe yavaş bir nüfus gelişimi hızı gesterse bile; etrafındaki 88'e varan sanayi kuruluşu ile büyüdüğü ve İl ile bütünleşmesini sürdürdüğü görülmektedir. Bu durum da İlçe merkezini, şehirin bir banliyösü haline getirmektedir.

4.3.3.2. İdari Sınırları

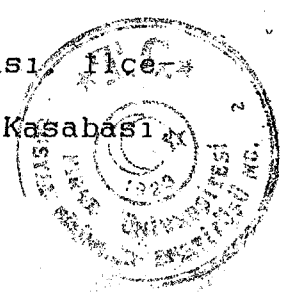
Yeşilyurt İlçesinin toprakları, kuzeyde ve doğuda Malatya merkez, güneybatıda ve batıda Doğanşehir ve Akçadağ, güneyde Adıyaman'a bağlı Çelikhan İlçeleriyle çevrilidir. 568 km² yüzölçümüne sahip İlçede, nüfus yoğunluğu km² 'ye 55 kişidir. İlçenin 17 köyü, 2 kasabası bulunmaktadır.

Ulaşım bakımından, köylerden; Yalınkaya, Atalar,Kadirusağı, Kozluk, Üçgöze, köylerinin yol geçişleri İlçe merkezi üzerinden İl'e doğru olmaktadır. Diğer köyler ilçeyle bağlantılı olmadan İl'e ulaşmaktadırlar.Kasabalarından olan Gündüzbey'in de yolu İlçe üzerinden sağlanmaktadır.

İlçenin idari sınırları içerisinde yer alan, fakat gelişmiş bir merkez durumu gösteren Yakınca ve Gündüzbey kasabalarının köy karekterinde olmadıkları görülür.

4.3.3.2.1. Gündüzbey Kasabası

İlçe'nin doğusunda yer alan Gündüzbey Kasabası, İlçeden 2 km. uzaklıktadır. Doğusunda Beydağları, Konak Kasabası

Üçgöze Köyü; batısında Taskesme, Akseki Tepesi; kuzeyinde Yesilyurt İlçesi,güneyinde Kozluk Köyü.Derme Suyu ile Subatan dagları bulunur. Kasaba, Akseki tepeleriyle, Beydağlarının eteklerini olusturan engebeli yapının çukurluğunda yer almıs derince bir vadinin yamaçlarında yerlesmistir. Vadide, Pınarbasından baslayarak ağaçsız,çıplak bir yapı gösterir. Ancak, vadideki küçük düzlüklerde kiraz basta olmak üzere bağcılık ve meyvecilik yapılır.

Derme suyu üzerindeki Gündüzbey'den baslayarak gittikçe koyulaşan ve kesintisiz bir biçimde Eski Malatya'ya (Battalgazi) dek uzanan yesil kusakta, basta kayısı olmak üzere kiraz, elma, armut, dut, ceviz, zerdali ağaçlarından olusan genis meyve bahceleri (Malatya Belediyesi 1986-1987 Çalısma Raporu. 1987,s.55). Malatya'ya yesil bir ağaç denizi görünümü kazandırmıştır.

Gündüzbey'in ortasından Derme Suyundan alınarak büyük bir kanala akıtılan su geçer. Bu su, yukarıda bahsedilen yesilliğin meydana getirilmesinde birinci derecede hayat kaynağı olmustur.Gündüzbey'e 6 km. uzaklıkta Pınarbası denilen yerde çıkan bu suyun üzerinde,1939 yılında Sümerbank Pamuklu Sanayii Müessesesi tarafından 360 KW. bir elektrik santralı kurulmustur. (Malatya İl Yıllığı, 1973, s.273).Buranın 1992'deki yıllık üretim kapasitesi 400.000 KW.dir.

Gündüzbey Kasabasının, Roma-Bizans döneminde yerlesim yasadığı söylenmekle beraber 1560 tarihli Kanuni dönemi "Malatya Tahrir Defteri " nde "Kündibeg" adıyla 42 hanelik bir kasaba olduğu ve kayıtlara göre burada buğday, arpa, pamuk yetistirildiği, meyvecilikle uğrasıldığı, koyun-keçi

T.C. ... ÜNİVERSİTESİ ... BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

beslendiği,bağcılık yapıldığı ve arıcılıkla uğrasıldığı anlasılmaktadır.(YİNANÇ-ELİBÜYÜK,1983,s.49-50).

İlk belediye teşkilatının 1948 yılında kurulduğu. Kasaba'da 1990 nüfus sayımına göre 4207'dir. Kasabanın Kanal Üstü ve Kanal Altı olmak üzere iki mahallesi vardır. Toplam 609 hanedir. Kasaba merkezinde 1 ilkokul, 1 lise (orta kısmı mevcuttur), 1 sağlık ocağı bulunur. Sağlık ocağında doktor, hemsire, ebe ve sağlık memuru bulunmaktadır. Sağlık ocağında Kozluk ve Üçgöze köylerine de sağlık hizmeti sunulmaktadır.

Kasaba merkezinde, kasabayı ikiye bölen kanalın iki tarafı boyunca,kahvehaneler, bakkal dükkanları, kasap, ayakkabıcı, kaynakçı, hızar atölyesi-marangoz gibi günlük perekende ticarete yönelik isyerleri ile atölyeler bulunur. Kanalın üst tarafında Belediye binasının yer aldığı alanda çay bahçesi yer alır. Kasabadan İlçe merkezine ve sehire ulaşım her yarım saatte bir belediye otobüsleriyle sağlanır. Kasaba halkının büyük bir çoğunluğu Malatya ve Yesilyurt'ta ticaretle uğraşmakta, fabrikalarda ve diğer devlet dairelerinde çalışmaktadırlar.Kasabanın geçim kaynakları arasında mevecilik başta gelmekte olup, az miktarda tarla tarımı da yapılır.

Kasaba merkezinde geleneksel tarzda meskenler çoğunlukta olup, genellikle çift katlıdırlar. Son yıllarda çok katlı evlerin çoğaldığı da dikkat çeker. Kasaba merkezi, köy karekterinden kurtulmus sehirsel bir karektere sahip olma yönünde bir gelişim ve büyüme gösterir.

Kasabaya yakın bir mesafede bulunan Kapılık Sahra-
linin hemen yanında düzenlenmis olan mesire yeri, yaz aylar

rında hayli insan çekmektedir. Bu da kasabaya bir canlılık kazandırmaktadır.

Özetle, Gündüzbey Kasabası, şehirsel fonksiyonlarını kazanmaya başlamış,bir yerleşme olarak değerlendirilebilir.

4.3.3.2.2. Yakınca Kasabası

Yakınca Kasabası, Yeşilyurt'un 800 m.(kuş uçuşu) kuzeyinde yer alır. İl merkezinden 8 km. uzaklıkta olan Kasaba merkezinin doğusunda Bostanbaşı Köyü, batısında Beylerderesi, kuzeyinde Şahnahan ve Topsöğüt köyleri, güneyinde Yeşilyurt ilçe merkezi yer alır. Kasabanın toprakları, Malatya merkezle içiçe girmiş durumdadır. Düzlük bir sahada yer alan Yakınca' nın ne zaman kurulduğuna dair bilgi mevcut değildir. 1560 tarihli Kanuni dönemi "Malatya TahrirDefteri"nde adı "Kileyik" olarak geçen kasabada o tarihlerde 71 hanenin bulunduğu, halkının çiftçilik, meyvecilik, arıcılık ve pamuk ekimiyle uğraştığı anlaşılmaktadır. (YINANÇ-ELİBÜYÜK,1983, s.51).

Yakınca Kasabasının, bir kervan yolu üzerinde kurulmuş olduğu, doğu yönünden gelen kervanın, burada konakladığı ve Yeşilyurt üzerinde güney yönüne; diğer bir yoldan da Sivas ve Elbistan yönüne gittiği bilinmektedir.(SENTÜRK-BALARISI,1991, s.44). Yine kaynaklara göre günümüzden 50 yıl öncesine kadar kasabada hasırcılık ve sepetçiliğin önemli bir geçim kaynağını oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Kasabada ilk belediye teşkilatı 1.6.1964 tarihinde kurulmuştur. Kasabanın Hacı Molla, Durak, Aslanusağı, Günay, Taşköprü ve Çalıgülü adlarında altı mahallesi bulunur. Mes-

kenler, bahçe içlerinde yer alır, mahalleler dağınık bir tarzda serpilmiş durumdadırlar. Kasabanın Malatya merkeziyle birleşmiş arazisi üzerinde Devlet ve Polis lojmanları da yer alır.

Kasaba konumu itibariyle geniş bir alana sahiptir. İpaş İplik Fabrikası, Kayısı Kurutma ve Pulp Fabrikası, Yem Fabrikası, Polis ve Öğretmen Lojmanları, E Tipi Cezaevi, Soför Okulu (Askeri Eğitim Alanı), Meteoroloji, Tekel Yaprak Tütün Depoları, Öz Malatyalılar Sanayi Sitesi Yakınca Kasabasının idari sınırları içerisinde yeralır.

Kasabanın içinden Derme Suyunun kanala alınmasıyla yapılmış olan, büyük bir sulama kanalı geçer. Bu kanaldan alınan suyla bahçeler sulanır. Kasabanın geçim kaynağı meyveciliğe dayanır. Kayısı, dut, ceviz, vişne, armut, yetistirilmekte olup, dut ürünlerinden pekmez, pestil yapılarak Malatya'da pazarlanmaktadır.Halkının büyük bir kısmı Malatya'da işçi olarak fabrikalarda çalışır.

Kasabanın çarşısı, belediye binasının bulunduğu meydanı çevreleyen 35 dükkanlı belediye çarşısından oluşur. Berber, Kasap, Kahvehane ,Bakkal, Hırdavatçı, Kalaycı, Tüpçü, ayakkabıcı, Fotoğrafçı, elektrikçi gibi parekende ticaretin yapıldığı iş yerleri mevcuttur. Belediyenin bitişiğinde bir de çay bahçesi bulunur.

1.780.000 m² ' lik bir sahada kurulmakta olan onbin konutluk yerleşim alanı iskana hazır hale getirildiğinde Yakınca'da hızlı bir nüfus artışı yasanacaktır.

Kasaba merkezi, ilçe Merkezine karayoluyla 2,5 km. kusuçusu mesafeyle ise 800 m.lik gibi çok yakın bir mesafede

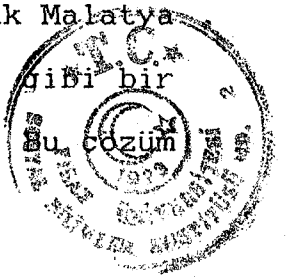
bulunmasına rağmen İlçeyle olan ilişkileri gelişmemiştir. İlişki idari yönlü bir bağımlılık içerisinde devam etmekte olup, sosyal ve ticari yönlü ilişkiler Malatya merkeziyle olmaktadır.Kasaba-şehir merkezi arasında her onbeş dakikada bir otobüs seferleri yapılır.

Malatya şehir merkezine 8 km. mesafede bulunan ve Malatya'nın etki sahası içerisinde bulunan kasabanın 1990 nüfus sayımına göre 8028 kişi nüfusu bulunmaktadır.

Araştırmalarımıza göre, nüfus miktarının yüksek olusunun nedenleri olarak, kasaba idari sınırları içerisinde yer alan şoför okulu, Cezaevi, sanayi kuruluşları gibi yerlerdeki nüfusun, kasaba nüfusu içerisinde sayılmasından kaynaklanmaktadır.

Diğer taraftan kasaba sınırları itibariyle Malatya merkezi ile kuzey ve kuzeybatı yönünde birleşmiş,hatta E tipi Cezaevi,Meteoroloji, Öz Malatyalılar Sanayi Sitesi, Devlet ve Polis Lojmanları, sanayi kuruluşları gibi birçok yerleşim yerlerine hizmetler Malatya merkezden ulaşmasına rağmen, buraları Yakınca'nın nüfusuna sayılmıştır.

Kasabanın idari sınırları içerisinde yer alan bu yerleşimlerin, sadece nüfus yönünden kasaba nüfusuna sayılmaları, buralara alt ve üst yapı hizmetlerinin aktarılması yönünde karmaşaya sebep olabilecektir kanatini taşımaktayız. öyleki bir kısmı Malatya şehir merkezinin tamamen içerisinde kalmış bu yerleşmelerin, Yakınca'dan yeterli hizmet alması mümkün olmayacağına göre, buraların idari saha olarak Malatya Merkezi içerisine alınmaları; sosyal, ekonomik v.b. gibi bir çok problemin de çözümüne yardımcı olabilecektir. Bu çözüm

önerisi dikkate alındığında, kentleşme sürecinde daha planlı bir gelişim olacağını tahmin ediyoruz..

Yakınca Kasabası, meskenleri tip ve fonksiyon bakımından; geleneksel tarzdaki mimarinin çarpıcı örneklerini sergilemesi bakımından dikkat çekici bir durum olarak karşımıza çıkar.. Evler; dar sokakların iki yanına sıralanmış, sokaktan avluya geçişi olan iki katlı ve eyvanlıdırlar. Sokakların kenarından geçirilmiş bulunan küçük su harıkları, evlerin avluları içerisinde küçük boyuttaki havuzlara girip, oradan tekrar sokaktangeçen kanallara dökülürler.Meskenler'in insaasında temelde taş ve taşın üzerine kerpiç malzeme kullanılmıştır. (Sekil:15-16)

Kasaba şehirsel fonksiyonların yerine getirilmesi bakımından, kendi kendine yeten bir durum gösterir. Kasabada 1 Sağlık Ocağı, 1 ilkokul, 1 lise(orta kısmı ile beraber) mevcuttur. Malatya şehir merkeziyle ulaşımı belediye otobüsleriyle sağlanan kasabada şehire gidiş-gelişler çok gelişmiştir. Bu da ticari ve sosyal fonksiyonların yerine getirilmesinde burasının Malatya'nın etki sahası içerisinde bulunmasına yol açmıştır.

4.3.3.3. Yeşilyurt İlçe Merkezinin İkametgah Sahaları

Yerleşmenin ilkin vadi tabanında, Hacı Yusuf Ağa Camii civarında başladığı Yeşilyurt'ta, öncede belirtildiği gibi, Molla Kasım mahallesi ile başlayan yerleşim, Hıroğlu mahallesinin meydana getirilmesiyle devam etmiş,buna Hamidiye Mahallesi eklenmiş; ardından 1940'larla birlikte İlçeye olusan göçler neticesinde en son olarak Gedik Mahallesi ortaya

çıkmıştır. Mahalle sayısında görülen artışla beraber, nüfus yoğunluğunda da değişmeler olmuştur. Buna bağlı olarak şehirsel mekan üzerinde bazı alanların nüfusu yoğun, bazı alanların ise az yoğun olarak teşekkülü görülür.

Yeşilyurt şehir yerleşmesinde nüfusun yoğunlaştığı başlıca alanlar, iş ve ticaret merkezlerine komşu alanlar olarak dikkat çeker. Fakat bu durumn, yerleşimin pek dağınıklık göstermemesi, toplu olması sebebiyle, diğer uzak sayılabilecek alanlar arasında fazla fark yaratmaz. İş ve ticaret merkezinin hemen etrafında yer alan Hıroğlu, Molla Kasım ve Hamidiye Mahallesinde hane bakımından fazla bir yoğunluk görülür. Şehirsel merkezin Malatya'ya çıkış yolu etrafında yer alan Gedik Mahallesinde ise bina yoğunluğu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan nüfus yoğunluğu azdır. Bu duruma karşılık, şehir merkezinide Malatya Caddesinin üzerinde yeralan Hükümet Binası, Askerlik Şubesi, Belediye, Lojmanlar, park vb. nin bulunduğu sahada ikametgah alanları da sınırlı bir yer kaplar.Fakat, bu sahaya komşu mahalle ve sahalarda bina ve nüfus yoğunluğu artar.

Toplu bir yerleşimin görüldüğü Yeşilyurt şehir yerleşmesinde,ikametgah alanları dairevi bir şekilde,merkezden çevreye gidildikçe yerleşme seyrekleşir. Bu seyrekleşme şehir merkezinden çıkışta yer alan Gedik Mahallesinde daha çok görülür.

Yeşilyurt şehirsel yerleşmesinde iş ve ticaret merkezlerinin Adıyaman Caddesi yoğun olmak üzere,Malatya ve Atılgan Caddesi üzerinde yoğunlaşması dikkat çeker. Merkez de meydan da birleşen caddeler düzenlilik gösterir. Ancak sokaklar

dar, çıkmaz sokak seklinde ve düzensizdir. Bu da yerlesme sahasının çukur bir sahadan, yamaçlara doğru gelişmesinden meydana gelmektedir.

Bugün Yeşilyurt yerleşmesi dört ayrı mahalleden meydana gelmektedir.(Harita:9), Mahallelerle ilgili özellikler aşağıda açıklanmıştır.

4.3.3.3.1. Molla Kasım Mahallesi

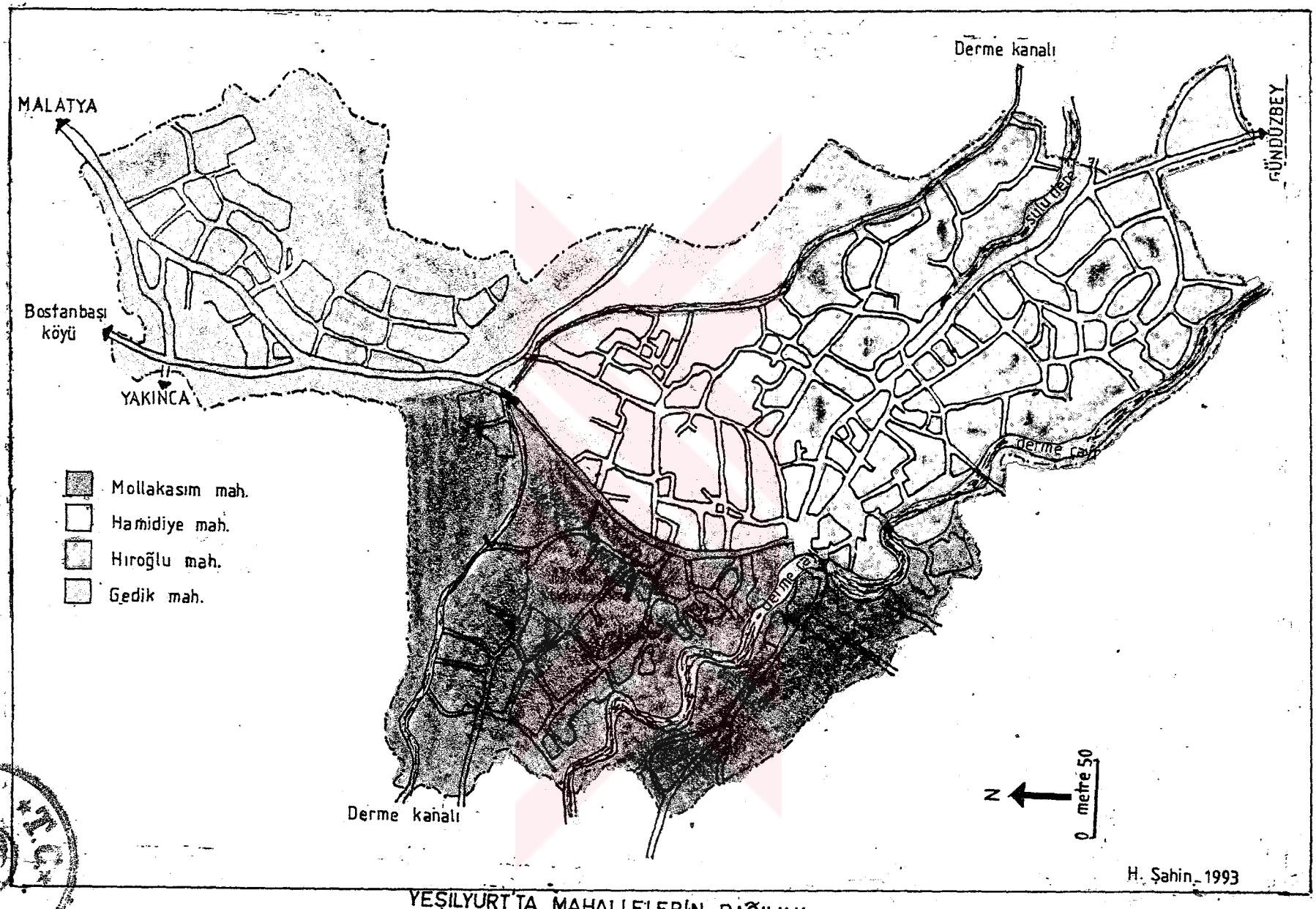
Yeşilyurt'un en eski mahallesi sayılır.Ne zaman kurulduğu bilinmemektedir. Ancak, söylentiye göre; Hamit, Kasım ve Hacı İdris adlı üç kardesin Yeşilyurt'a ilk geldiğini ve bunlardan Kasım'ın mahalleyi kurduğudur.

Molla Kasım Mahallesi, Malatya Caddesinin kuzeyinde yeralır. Mahallenin alt kenarında Derme Suyu geçmekte olup, yapılaşma Derme Suyunun üst yakasında başlar, Derme sulama kanalının geçtiği kuzey sınırında biter. Vadi tabanından yamaca yukarı çıkıldığında bahçeli evler artar. Evler, tek veya iki katlıdır.Evlerin eklentileri olarak ahır bulunur. Bu mahallede oturan halkın çoğu bir kamu ya da özel işte çalışmakta ve bahçecilikle geçimlerini sağlamaktadırlar.

Mahallede 19 dokuma Atölyesi, 2 gıda (un) endüstri tesisi, 1 hızar-doğrama Atölyesi'nin yanı sıra 1'de giyim endüstrisi tesisi mevcuttur.

Mahalle 395 hane nüfustan oluşmaktadır. Burada oturan ailelerin sosyo-ekonomik durumları iyi bir düzeydedir.Mahalle nüfusunu oluşturan kişiler hizmet, ticaret, dokumacılık, bahçecilik gibi sektörlerde görev almışlardır. Mahalle hane olarak, artı ivmeyle bir gelişim göstermemektedir. Alt yapı

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YEŞILYURT'TA MAHALLELERİN DAĞILIMI

yetersizliğinin yanı sıra sokak düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir.

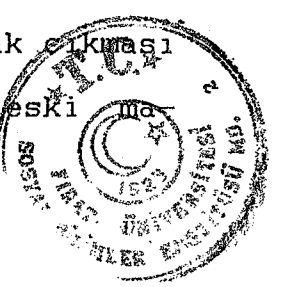
4.3.3.3.2. Hamidiye Mahallesi

Mahallenin ne zaman kurulduğu belli değildir. Ancak, ilçenin ilk yerleşmelerinden olduğu sanılmaktadır. Mahalle, Malatya Caddesinin sağ tarafı ile Atılgan Caddesinin sol tarafında kalan yamaç bir sahada yer alır. Sokakları dar ve düzensizdir. Meskenler genellikle iki katlıdır. Mahalle yaklaşık 320 haneden meydana gelir. Mahallede oturan kişilerin bazılarının evlerinin alt katında dokuma atölyeleri bulunur. Mahalle içerisinde 34 dokuma atölyesi, 3 tane de hızar-doğrama atölyesi mevcuttur.Mahalle nüfusunu oluşturan kişiler, hizmet sektörü, ticaret, ulaştırma gibi sektörlerde çalışmakla birlikte bahçecilikle de uğraşırlar. Kapladığı nüfus bakımından diğer mahalleler arasında en sonda yer alır. Hanede ortalama nüfus yoğunluğu öteki mahallelere nazaran azdır.

Hamidiye mahallesinde alt yapı sorunları vardır. Sokaklar dardır. Yapılaşma artmamaktadır.Nüfus gelişimi de buna paralel olarak yavaş olmaktadır.

4.3.3.3.3. Hıroğlu Mahallesi

Ne zaman meydana geldiği bilinmemekle beraber, yerleşme tarihi içerisinde Hamidiye Mahallesinin hemen yanıbaşında oluşturulmuş olması, adı geçen mahallenin genişlemesi sonucu ortaya yeni bir mahalle hüviyetini kazanarak çıkması biçiminde oluştuğu tahmin edilmektedir.Yeşilyurt'un eski ma-

hallelerinden biridir. Hamidiye Mahallesinin güneyinde yer alır. Mahalle sınırları Gündüzbey kasabasına doğru genişler. Mahallenin güney batı eteği boyunca Derme Suyu geçer, vadi tabanı yeşil bir görünümdedir.Üst bölümünü ise Derme kanalı bölmektedir. Etrafında bahçelikler yoğunlaşmaktadır.

Sokakları dar olmasına rağmen, diğer mahallelere nazaran düzenlidir. Evler bahçeli ve çoğu iki katlıdır. Yapılaşma Gündüzbey'e doğru ve kanalın üstünde seyreklesir. Evlerin eklentileri olarak ahır dikkati çeker.

Mahalle içerisinde lise, ilkokul gibi eğitim kurumun yer aldığı çevrenin arka sahasında dokuma atölyeleri yoğunluk kazanır.Mahalle içerisinde 25 kadar dokuma atölyesi, 1 hızar-doğrama atölyesi bulunmaktadır.

Diğer mahalleler içerisinde, hane bakımından en büyük mahalledir.Yaklaşık 450 hane nüfusu bulunur. Nüfus yoğunluğu bakımından da öteki mahallelere göre, yoğun bir nüfus yapısı gösterir. Mahalle halkı, hizmet sektörü, işçilik, ticaret ve dokumacılık sektöründe çalışmaktadır. Alt yapı bakımından yetersizdir.

4.3.3.3.4. Gedik Mahallesi

Mahalle, Yeşilyurt-Malatya yolunu takiben yamaçta yer alan mezarlığın üst yanında, Malatya asfaltı boyunca kurulmuştur. 1940'lı yıllardan itibaren Yeşilyurt'a; güneyden, Beydağları ve Karlık dağı eteklerinde bulunan köylerden ve Çelikhan'ın Porga adlı yöresinden göçler olmuştur. Bu göçler neticesinde oluşan mahalleye gelenler;kız kaçırma,kan davası, iş bulma, eğitim ve sağlık imkanlarından faydalanmanın yanı

sıra, İlçenin Malatya'ya yakın olması gibi faktörlerin etkisiyle gelmiş bulunmaktadırlar.(İKİEL,1990,s.13).

Mahallenin doğu kesmi yerleşilmeyen sahalar olarak boştur. Mahalle yerleşmesi üzerinde 2 gıda sanayii tesisi, 7 dokuma tesisi ve 2'si taşa-toprağa dayalı sanayi tesisi bulunur. Malatya şosesinin içinden geçtiği Gedik Mahallesinde 2 benzin İstasyonu yer almaktadır.Mahalle yol boyundan etrafa doğru genişlerken, bu genişleme neticesinde seyrek bir yapılaşmanın da başladığı görülür.

Gedik mahallesi ve çevresindeki tarıma elverişli olmayan taşlık arazi kireç taşlarından meydana geldiğinden dolayı, burada 1 kireç ocağı ile bir de kireç fabrikası yer alır.

Mahalle, 290 haneden meydana gelmekte olup, yapılar genellikle tek ve iki katlıdır. Evlerin büyük bir çoğunluğunun eklentisi olarak ahırlar mevcuttur. Sokaklar düzenlidir.

Mahalle halkının çoğu amelelik, işçilik yapmakta, dokumacılıkta ve hizmet sektöründe çalışmaktadır.Yeşilyurt'un Malatya yönlü olan alansal gelişmesi Gedik Mahallesiyle oluşmaktadır. Mahallenin nüfus yoğunluğu diğer mahallelere göre fazla yoğun değildir.Fakat, yapılaşma hızı yavaş da olsa devam etmektedir.

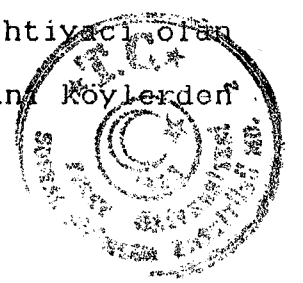

5. YESİLYURT İLÇE MERKEZİNİN GUNUMUZDEKİ FONKSİYONLARI

Yesilyurt, küçük bir sehir yerlesmesidir. Bu nedenle, genis etki sahasındaki merkez ile sürekli iliski halinde bulunmakta,buna bağlı olarak da çevresiyle etkilesime girmektedir.

Ekonomik ve sosyal kalkınma ilkeleri en önde tutulan ülkemizde, gelişen sosyal ve ekonomik sartlar çerçevesinde yeni ekonomik ve kültürel merkezlerin oluşturulması için yerlesme coğrafyası çerçevesinde sehir ve köy yerlesmelerinin değerlendirilerek fonksiyonlarının ve etki alanlarının ortaya çıkarılması gereklidir... Bölgelerin izafi olarak birbirinden ayrıldığı küçük ve orta büyüklükteki şehirleri, bölge çapındaki ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel faaliyetlerin merkezi durumuna getirmişlerdir.Böylece merkezileşmiş hizmetlerin bir yerleşmede gruplaşması kasabanın esası ve daha üst düzeyde şehrin belirleyici özelliğidir. Hiçbir şehir sadece kendi kendine yeterli bir ünite olarak yaşayamaz. (KARABORAN. 1989,s.86).

Esasen şehirlerin çevresi ile münasebetleri, GÖNEY'in belirttiği gibi, çok karışık bir husustur ve bu meseleyi iki yönlü, iki cepheli olarak mütalaa etmek gerekmektedir. Bu münasebetler, sadece şehirden onu çevreleyen sahalara doğru bazı hizmetlerin (mesela okullar, hastaneler, kültürel tesîsler tarafından yürütülen hizmetler) ve çeşitli merkezi hizmetlere ait malzeme ve personel ihtiyaçlarının gönderilmesi değildir. Bunun yanında şehirlerin ihtiyacı olan bazı şeyler de, birincisine ters istikamette, yani köylerden

şehire doğru yönelmektedir. Mesela nispeten küçük yerlerdeki sakinlerin ihtiyacı olan gıda maddeleri, yakın çevredeki kırlardan temin etmektedir. (GÖNEY,1984, s.75).

Şehir merkezleri nasıl tanımlamaya tabii tutulursa tutulsunlar, aslında donatımların toplandığı bir merkezle, bu donatımdan yararlanan insanların yaşadığı alandan başka bir sistem değildir. O halde, şehirsel merkez olarak sayılan yerleşmelerin idari, kültürel, sosyal ekonomik vb.fonksiyonlarının araştırılması oraya yönelecek hizmet ve yatırımların yönlendirilmesi ve planlanmasında yararlı sonuçlar doğuracaktır.

Coğrafya'ya düşen önemli görev ise şu olmalıdır: Şehri bir kültürel coğrafya ünitesi olarak kavramak, dağılış ve düzenini, yapısını ve fonksiyonunu bir bütün olarak görmek ve değerlendirmektir: diğer bir ifade ile şehrin morfolojik ve fonksiyonal bütünlüğünü şehrin lokasyonu, gelişimi ve çevresi ile olan ilişkiler içinde incelemektir. Söz konusu bu görüş daime ön planda gelmelidir... Bu görüş olmaksızın bir şehir etüdü yapılabilir,fakat şehir coğrafyası yapılamaz(KARABORAN, 1989,s.81).

5.1. İdari Fonksiyon

Yeşilyurt bir idari merkez konumundadır. KARABORAN'ın belirttiği gibi, bir yerin idari merkez olarak gelişmesinde en önemli elemanlardan birisi olarak süphesiz idare fonksiyonu sayılmaktadır. Yine, bu fonksiyonla ilgili tesisler yerleşme merkezlerinde toplanmışlar ve idari yönden çevre ile, bilhassa kaza sınırları dahilinde, karşılıklı

münasebetin yalnız idari sahada yapılmasına sebebiyet verirler. (KARABORAN,1989,s.89).

Şehire niteliğini veren ekonomik, sosyal ve kültürel fonksiyonların yanısıra, sınırları belirli bir sınır dahilinde kalmış olsa bile, idari fonksiyonun belirli sahaları daha fazla etkilediği de görülür.

Yeşilyurt yerleşmesi, ilkin 1.1.1909 tarihinde belediyelik olarak teşkilatlanmış; Dahiliye Vekaleti tarafından (İçişleri Bakanlığı), 1612 no'lu kararname ile Bucak merkezi haline getirilmiştir. "İsmetpaşa" adıyla bucak merkezi olan yerleşme,1.9.1957 yılında İlçe olarak teşkilatlandırılmıştır.

Bugün İlçe merkezinde, normal bir İlçede bulunması gereken genel idareye bağlı hizmet birimleri, daireler; kamu, kurum ve kuruluşları teşekkül etmiş bulunmaktadır.

Yeşilyurt İlçe merkezi; 2 kasaba, 17 köy ve 22 mezra yerleşmesine idari yönden hizmet vermektedir. Yeşilyurt yer-yerleşmesinin merkezinde toplanan çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri (Kaymakamlık, Belediye, Adliye vb.) İdari fonksiyonun uygulayıcısı olarak bunların etkin rol oynaması ile, şehrin genel çehresi zaman süreci içerisinde pozitif yönlü bir gelişme gösterebilmesi bakımından önem taşıyacaktır.

Yeşilyurt ilçe merkezinin sınırlarının, bazı bağlı birimlerde Malatya merkezle içiçe girmiş olması (Yakınca Kasabası İdari sınırları); kendi yerleşmesinin de gün geçtikçe yine Malatya merkeziyle olan mesafesinin kısalması gibi etkenler doğrultusunda bir görünüme ulaştığı gözlenir. Bu durum,İlçe merkezini Malatya'nın banliyösü halene getirmektedir.

5.2. Kültürel Fonksiyon

Şehirsel merkezlerde toplanmış bulunan idari, sosyal, ekonomik fonksiyonların yanı sıra önemli bir fonksiyon da kültürel fonsiyon olmaktadır.GÖNEY,kültürel fonksiyonun açıklamasını yaparken,kültürel fonksiyonları şehirsel merkezlerde toplanmış hizmetlerin ikinci büyük bir bölümü olarak tanımtanımlamakta ve kültürel hizmetlerin yeryüzünde bazı şehirlerin gelişmesindeki etkilerinden söz etmektedir.(GÖNEY,1984. s.199).

Yine, Prof. KARABORAN. "Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar" adlı çalışmasında, kültürel fonksiyonların çeşitliliğinden söz eder: çok defa merkezini şehirdeki politik idari organizasyonlarda bulan, şehrin dini ve kültür hayatı... Şehirlerle yayınlanan basılı yayınlar(Gazete, kitap vb.), eğitim ve öğretim hizmetleri bu çeşitliliği oluştururlar. özellikle gazeteler, şehir-çevre ilişkilerinde, şehirlerin sıralanmalarında çok ince bir ölçü teşkil ederler. (KARABORAN,1989,s.90).

O halde, bir yerleşmenin kültürel hizmetlerinin birikimi durumun da olan kültürl fonksiyonların iyice belirginleşmesi,bu fonksiyonları yerine getiren ya da yerine getirecek kuruluşların varlığıyla da ilişkili olmaktadır. Bu anlamda Yeşilyurt'ta bulunan mevcut okullar bakımından(İlkokul, Ortaokul, İmam-Hatip Lisesi, Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi) yeterli ortamın gelistiği görülür. Ayrıca, İlçe'de bir de kütüphane bulunmaktadır; bu genellikle mevcut okulların eğitim-öğretim ihtiyaçlarının desteklenmesi hizme-

tin alıcıya ulaştırılması açısından olumlu bir gelişmedir.

İlçe merkezinde, sportif faaliyetlerin güreş, futbol yönünde desteklendiği ve yürütüldüğü görülür. İlçe merkezinde bir güreş sahası ve futbol sahası bulunmaktadır.

Kültürel fonksiyonun belirginleşmesi yönünde: Sinema, tiyatro vb. gibi kültürel hizmetlerin olmayısı, bu fonksiyonun aleyhine olacak bir durumdur.

Yeşilyurt İlçe merkezinde bulunan 3 İlkokul, 1 ortaokul, 4 lise eğitim ve öğretime katkıda bulunmaktadır.Normal program olan fen ve edebiyat yönlü eğitim veren 1 lisenin yanı sıra; Anadolu Lisesi Yabancı dille, İmam-Hatip Lisesi ile Endüstri Meslek Lisesi ise mesleki eğitim vererek,eğitim-öğretime katkılar sağlamaktadırlar. Bunun yanında Halk Eğitim ve Tarım İlçe Müdürlüğünün açmış olduğu eğitici kurslarda yoğunluk gösterirler.

Yeşilyurt şehir yerleşmesinde yaşayan nüfusun eğitim durumunun da eldeki verilere göre yüksek olduğu gözlenir;

Okur-Yazar oranı : % 85

İlkokul mezunu : % 65

Ortadereceli okul mezunu %.46

Yüksek okul mezunu : % 16

(Kaynak: Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri 1990)

Kültürel fonksiyonun icrasında, yayınların da önemi büyük olmaktadır. İlçe merkezinin Malatya şehir merkezine çok yakın olması dolayısıyla günlük, Malatya'ya gidiş-gelişin kolay olması sebebiyle, gazete vb. alımı hem Malatya'dan hem de İlçe merkezinden temin edilmektedir. Halk, İlçeye ulaşan ya da Malatya'dan temin ettikleri yayınlar bakımından çoğun-

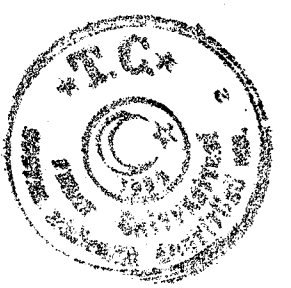
T.C. ... 1993 ... EĞİTİM FAKÜLTESİ MD.

lukla gazete okumayı tercih eder. İlçe merkezinde bulunan kütüphaneden de kitap okuma yönünde yararlanılmaktadır.

Gazete ve Dergi Adı	Satılan Adet
Milliyet	101
Hürriyet	55
Sabah	45
Meydan	8
Bugün	3
Cumhuriyet	2
Zaman	2
Milli Gazete	2
Tan	1
Foto Maç	3
Foto Spor	3
Gün	6
Gırgır	1
Aktüel	1
Nokta	1
Pleymen	5
Penthous	4

Tablo : 18

Yeşilyurt'ta Okunan Başlıca Gazete-Dergiler ve Günlük satış miktarları (1993)

5.3. Sosyal Fonksiyonlar

İdari ve kültürel fonksiyonun yanısıra, sosyal fonksiyon da bir şehire niteliğini veren unsurlar arasındadır. Şehirler, doktorları, eczaneleri, dispanserleri ve hastaneleri ile bütün çevresinde belli bir bölgenin sıhhi merkezi durumundadırlar.(KARABORAN,1989.s.90). Bu bakımdan, şehirlerde toplanmış sağlık hizmeti veren kuruluşlar, sadece merkezi değil, merkezin çevresindeki sahayı da az ya da çok etkiler. Çünkü, köylerde sosyal tesisler, eczaneler, doktor vb. mevcut değildir.

Yeşilyurt şehir yerleşmesinde, yerleşmenin sosyal fonksiyonlar yönünden dar bir sahaya hizmet sunduğunu söylemek mümkündür.Bunda da,Malatya şehir merkezinin çok yakın bir mesafede bulunması en büyük etkendir.Yeşilyurt İlçe merkezinde sağlık hizmetleri gören kuruluş ve eleman sayıları şöyledir (1993):

1 Sağlık Ocağı (3 doktor, 7 ebe, 3 hemşire, 1 sağlık memuru, 1 çevre sağlık Teknisyeni, 1 Sağlık Savaş memuru, 1 Trohom Savaş memuru).

1 Diş Doktoru

2 Eczane

Sağlık Ocağında hizmet aracı olarak 1 Jeep, 1 ambulans bulunmaktadır. İlçenin, ayrıca 2 kasabasında birer sağlık ocağı (doktor, hemşire ebe ve sağlık memuru), 7 köyünde de sağlık evi (Ebe) bulunur.

Yukarıda verilen bilgiler değerlendirildiğinde mevcut kuruluşların yeterli olduğu söylenemez.Halkın sağlıkla ilgili

sorunlarının çözümü için ilk etapta Malatya merkeze gittikleri gözönünde bulundurulursa,bu hizmetin ilkin İlçe merkezindeki sağlık kuruluşları tarafından verilebilmesinin imkanları arttırılmalıdır. Bu da, İlçedeki sağlık kuruluşlarının bina ve personel sayılarının arttırılması gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır.

1990 yılı başlarında Gedik Mahallesinde özel girişim sonucu, bir hastane yaptırılmaya başlanmıştır. Bu tesisin hizmete girmesiyle, halka sağlık hizmetlerinin daha kaliteli olarak sunulması imkanı bir ölçüde doğmuş olacaktır.

5.4. Ekonomik Fonksiyonlar

Ekonomik fonksiyon bir şehrin yerine getirdiği, en önemli fonksiyondur. Bulunduğu sahaya tesir etme bakımından. ekonomik faaliyetlerin etki durumu şehir merkezinin gelişmişlik konumunu da belirler.

Şehirlerin nüfus sahalarının genişliği, şehir dahilinde büyük nüfus kitlelerinin barınması, çevredeki irili ufaklı yerleşmelerle şehrin yakın ilişkiler kurabilmesi ve münasebetlerini devam ettirmesi, kısacası şehir halkının kazancı ve böylece şehrin hayatiyetini idame ettirebilmesi, büyük ölçüde şehrin iktisadi bakımdan arzettiği elverişli şartlara bağlıdır. (GÖNEY, 1984,s.152).

Yeşilyurt İlçe merkezi gelişme sahası sınırlı bir alanda bulunmakta olup, geniş ziraat alanlarına sahip değildir.

Günümüzde dokuma, gıda, giyim, ağaç ürünleri ve taşa toprağa dayalı endüstri dallarına ait toplam 89 endüstri

tesisi bulunmaktadır. (İKİEL,1991,s.331).

Yeşilyurt'ta ekonomik fonksiyonun Malatya'ya çok yakın olması dolayısıyla; geçmişte canlı bir ticaret hayatı bulunurken, zaman içerisinde ulaşımda meydana gelen gelişme ve el sanatlarının ortadan kalkarak endüstri tesislerinin çoğalması,burasının yakın gelecekte Malatya'nın bir sanayii banliyösü halinde teşekkülü muhtemel görülmektedir.

İlçenin Malatya'ya olan yakınlığı sebebi ile ekonomik hayat,Malatya'nın etkisi altında bulunmaktadır. Bu da İlçe'deki ticaretin fazla gelişim göstermeyeceğini belirlemektedir. Bu faktörler, Yeşilyurt'un etki sahasını daraltır bir durum sergiler. Yeşilyurt'ta ticaretin gelişmemesinin yanısıra,endüstrinin buna ters orantılı olarak gelistiği görülür.

İlçede toptan ticaretin gelişmediği, halkın periyodik günlük ihtiyaçlarının karşılandığı parekende ticaretin, şehir halkının ihtiyaçlarını karşıladığını söyleyebiliriz.

Şehir merkezindeki halkın büyük çoğunluğu, Malatya'da ve İlçede hizmet sektöründe çalışmakta olup, bir kısmı da dokumacılık sektöründe uğraş verirler. İnşaat sektörü gelişmemiştir.

Yeşilyurt'un iş ve ticaret sahası bütün klasik küçük şehirlerin özelliğini taşır.Kabaca bir ana caddeden ve birkaç küçük sokaktan meydana gelen sahada ihtisaslaşma ve gruplaşma yok gibidir. (İKİEL,1990,s.43).

Yeşilyurt'ta bir hayvan pazarı bulunmamakta, fakat mezbahane bulunmaktadır. Hacı Mustafa Ağa Camii çevresinde bulunan Arasta denilen pazar yeri, buraya Belediye İş Hanı yapılmasından sonra kalkmıştır.

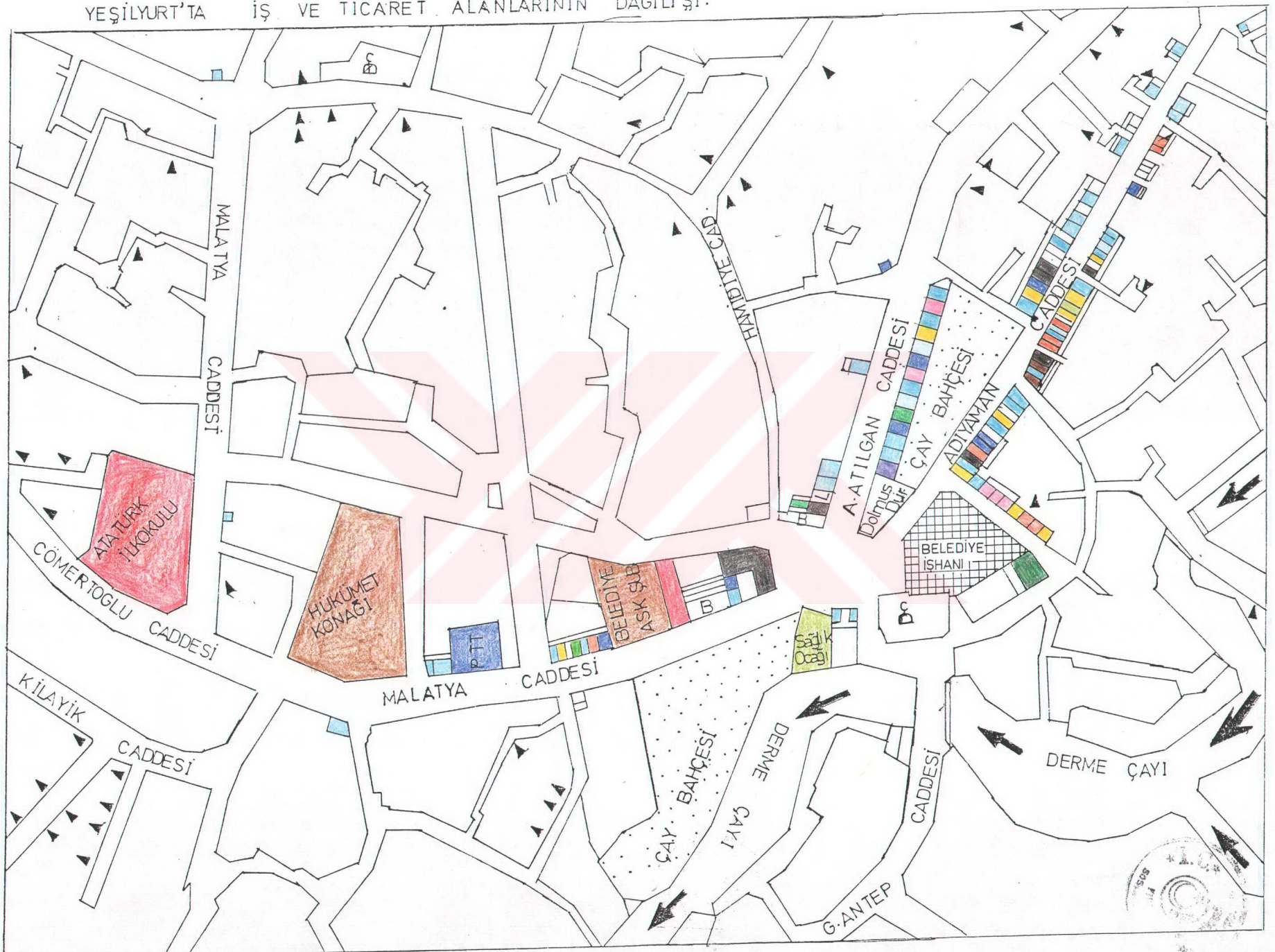
Bundan da çevre köylerin direkt olarak Malatya şehir merkeziyle gelişen ilişkileri etkili olmuş, kırsal kesime yönelik ticari fonksiyon önemini 1971'den sonra yitirmeye başlamıştır.

Yeşilyurt şehir merkezinin ticaret yönlü çekim sahasının gelişmemesinin yanı sıra,sanayii dalıyla ilgili gelişmişliğinin fazla olması (Kayısı Paketleme Tesisi, Un Fabrikası, Kuruyemiş Fabrikası, Değirmen, Giyim endüstrisi, Kireç fabrikası, Dokumacılık endüstrisi) önce de belirtildiği gibi burasının Malatya'ya çok yakın olması sebebiyle, sanayii banliyösü durumuna gelmesine yol açacaktır.

İlçe'de bankacılık hizmetleri 3 banka tarafından yürütülmektedir.Bankalar aracılığıyla ticari ve zirai kredi kullanma imkanları artmıştır. Esnaf Kefalet Kooperatifi ve Halk Bankası'ndan alınan kredi küçük tesislerdeki işletme sermayesi ve makinaların yenilenmesi gibi sorunların çözümlenmesinde pek yeterli değildir. Bu durum da küçük atölyelerde üretim yapan ve ekonomik girdiye sahip dokumacılık endüstrisinin gelişmesini etkilemektedir.

Yeşilyurt'taki ekonomik faaliytlerin yoğunluğunun ticaret sahasında değil, endüstri sahasında yoğunlaştığı söylenebilir. Bu da tesis sayısı bakımından 76 tesis (% 86,4)'le dokuma endüstrisinin başta geldiği, bunu %5.7 lik bir oran ile (5 tesis) ağaç ürünleri endüstrisi, % 4.5 'lik oran ile gıda (4 tesis), % 2.3 lük bir oran ile taşa-toprağa dayalı endüstri (2 tesis) ve %1.1 bir oran ile de giyim endüstrisinden meydana gelmektedir.

YEŞİLYURT'TA İŞ VE TİCARET ALANLARININ DAĞILIŞI.

Harita: 12

6. MERKEZİ YER OLARAK YEŞİLYURT

6.1. Merkezi Yer Kavramı ve Merkezi Yer Araştırmasının Hedefi

Bir bölgenin,herhangi bir yerleşim merkezindeki nüfusun çoklukla günlük ihtiyaçtan lüks tüketim ihtiyaçlarına kadar olan talebi her yerde tam anlamıyla memnuniyet verici şekilde karşılanamaz. Bir yerleşim yöresindeki nüfus için, en çok ve en gerekli hizmetler bir merkezi yerde olusmuş bir ekonomik merkezde sunulmaktadır. Bu merkezi yer, çevresindeki diğer yerleşim merkezlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmekte ve kendi nüfusunun ihtiyaçlarına cevap vermesine ek olarak, çevresine hizmet götürmek açısından da ayrıca önem kazanmaktadır. "Merkezi Yer" teorisini W.CHRISTALLER'dir. (....), "Kırsal çevrelerin merkezi olan" bütün yerleşmeleri "şehir" olarak tanımlayan W. CHRISTALLER, buraları "merkezi yer" olarak ifade eder. (KARABORAN,1989,s.94-95).

Yeşilyurt şehir yerleşmesi; çevresineki kırsal yerleşmeler ile ekonomik yönlü bir merkez olmaktan ziyade, idari bakımdan bir merkez olma biçiminde gelişim gösterir. Bunun yanı sıra Malatya merkeze çok yakın mesafede (9 km) bulunması ve endüstri tesislerinin çokluğu sebebiyle de bir sanayii banliyösü durumuna gelme gelişimi gösteren bir merkez olduğu da söylenebilir.

Merkez ile çevre arasındaki çeşitli bağlantılar ekonomik, sosyal, kültürel, idari ve benzeri yönden istenildiği gibi arastırılabilir (...) Çevresinin merkezi olarak şehrin sahip olduğu merkezi fonksiyonlar, değerlilik,sıklık ve tesir sahalarına göre ayrılır. Buna göre de şehrin münferit etki

T.C.

bölgelerinin bir araya toplanmasından tesir sahasının bütünlüğü ortaya çıkar. (KARABORAN,1989,s.96).

Bu tür araştırmalarda esas amaç, sözü edilen fonksiyonların nasıl şekillendiğini açıklamak, merkeziyet gücünün etki sahasını ortaya çıkarmak, yine merkezi yer olan şehirsel yerleşim bölgesinin hinterlandı dahilindeki önemini belirlemektir.

Nitekim şehirlerde "şehirsel mal ve hizmetlerin" toplanmış oluşu da oralara yakın veya uzak çevrelerin merkezi olma özelliğini kazandırmaktadır. Şehrin merkeziyet gücü her şehir yerleşmesinde hakim olan ve bir bakıma onu yaşatan, gelişmesine yön veren "temel faaliyetlere"dayanmaktadır.(..) Yerleşme merkezlerinin "merkezi yer" olarak önemlerini tesbit etmek için bu yerleşme merkezlerinin fonksiyonları, bu arada, ekonomik, sosyal, kültürel, idari fonksiyonları,sosyal tesirleri ve hatta nüfus gelişimlerinin açıkça zikredilmesi gerekmektedir. (...) Ekonomik, sosyal, kültürel, turistik, askeri vb.gibi olan bu fonksiyonlar şehrin genel manzarasının değerlendirilmesinde ülke kalkınması açısından büyük önem taşırlar.(KARABORAN,1989,s.98).

6.2. Merkezi Yer Olarak Yeşilyurt

Yeşilyurt şehir yerleşmesi; çevresindeki kırsal çevre ile bağlantıları yoğun olmayan, şehirsel bir merkezdir.Yeşilyurt merkezinin hemen yakınında bulunan Yakınca ve Gündüzbey Kasabaları'nın da İlçeyle olan bağlantıları gelişim göstermemektedir.

Yeşilyurt şehir yerleşmesi'nin endüstri tesisleri

bakımından gelişmişlik gösterdiği (88 tesis) görülür. Bu tesisler, tesis büyüklüğü bakımından farklılık gösterirler. 76 adet dokuma tesisi, 4 gıda ile ilgili tesis, 1 giyim. 5 Ağaç endüstrisi, 2 Kireç tesisi; endüstri yönlü gelişmişliği açıkça belirtmektedir. Tesislerde toplam 520 işçi çalışmaktadır. (Geniş bilgi için bkz: İKİEL,1990,s.16-36).

Yeşilyurt'un Malatya İl merkezine 9 km.mesafede bulunması, hemen hemen merkezle birleşmeye yönelmesi, burasını Malatya'nın etki sahasına sokmuştur. Böylece de Malatya'nın bir sanayii banliyösü konumuna girmesine yol açmıştır.

1971 yılına kadar, İlçe merkezinde bulunan "Arasa" denilen pazar yerinin yıkılarak "Belediye İş hanı " yapılmasına kadar olan devrede, yakın kırsal çevre için bir pazar yeri olma durumu da; köylerin ulaşım imkanlarının gelişmesi şehir merkezine olan yakınlık dolayısıyla 1971 yılından itiren önemini yitirmiştir.

Doğrudan Malatya şehir merkeziyle irtibata geçmiş olan köy ve kasabaların Yeşilyurt ile olan bağları idari bağlam da kalmıştır.

İlçe merkezinde bulunan endüstri tesislerinde üretilen malın, İl ve çevre illerde pazar bulması, pazarlama yönünde bir sorun doğurmamıştır.

Diğer taraftan,İlçe halkının büyük bir kısmının Malatya'da çalışıp, yatma yeri olarak İlçeye dönmeleri; bunun yanı sıra ek olarak da İlçe de bahçecilik tarımıyla uğraşmaları; Yeşilyurt şehir yerleşmesinin merkezi yer olarak gelişimini engellemiştir.

Yeşilyurt şehir yerleşmesi, yaz aylarında Malatya'dan

T.C.

nüfus çeker. İlçedeki soğuk su basları (mesire yerleri)'nin varlığı bu akısı sağlar. Diğer bir şey ise, Malatya'dan ilçe merkezine et almak için gelislerin cokluğu olmaktadır. Bu gibi gelis-gidisler ilçeye geçici bir canlılık kazandırır.

Geçmiste Yesilyurt'ta bağ-bahçe ziraati ve ticaretin yanı sıra el sanatları da önemli bir geçim kaynağı olusturmustur. Pamuk ipliğinden çesitli kumaş vb. dokuyan ve bunların yanında terziler, yemeniciler, kalaycılar, palancılar, nalbantlar, marangozlar, demirciler bulunmakta idi. Bu sanat erbapları Yesilyurt kadar, çevre köylere de hizmet etmisler bu da Yesilyut'a merkezi yer özelliği kazandırmıstır. (İKİEL,1990,s.17) Fakat, zamanla fabrikasyon üretimin ve teknolojik gelismenin hızlanması, bu mesleklerin kaybolmasına yol açmıstır. Yine, ulasımda olan gelisme, köylerin doğrudan Malatya'yla irtibatını sağlamıs; böylece de el sanatları bakımından kırsal sahalar için bir çekim merkezi konumunda olan Yesilyurt bu konumunu kaybetmistir.

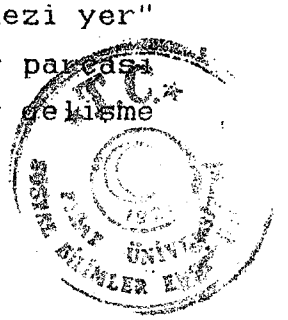
Özetle,el sanatları içerisinde dokumacılık kolu gelismis atölye ve fabrika tipi sanayii haline gelmis, bu durum Yesilyurt'un endüstri yönlü bir merkez olması konumunu gündeme getirmistir. Önceden de belirtildiği gibi ilçe'nin Malatya sehir merkezinin banliyösü durumunda bulunması, burasının kırsal çevre için merkezi bir yer olarak çekiciliğini kaybettirmistir. İlçe merkezinin Malatya ile birlesmesi tamamlandığında il bünyesinde dağıtılan hizmetler, Yesilyurt'a da aynı oranda yansıyacak olup, böylece de ilçenin"merkezi yer" bakımından konumu iyice belirsizlesecek, ilin bir parçası olmasını sağlayacaktır. Bu da bize göre sağlıklı bir gelisme olacaktır.

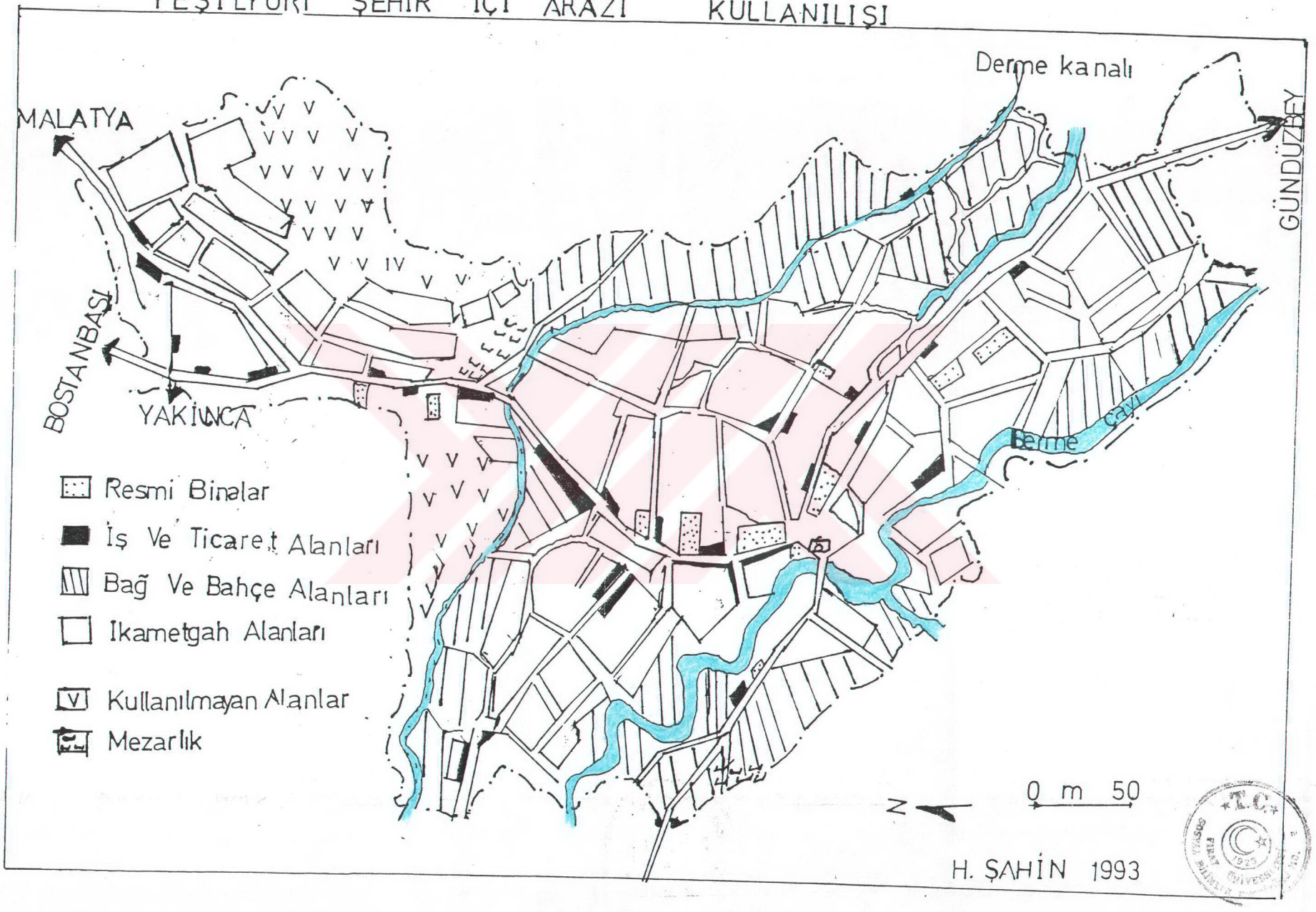
nüfus çeker. İlçedeki soğuk su başları (mesire yerleri)'nin varlığı bu akışı sağlar. Diğer bir şey ise, Malatya'dan İlçe merkezine et almak için gelişlerin çokluğu olmaktadır. Bu gibi geliş-gidişler İlçeye geçici bir canlılık kazandırır.

Geçmişte Yeşilyurt'ta bağ-bahçe ziraati ve ticaretin yanı sıra el sanatları da önemli bir geçim kaynağı oluşturmuştur. Pamuk ipliğinden çeşitli kumaş vb. dokuyan ve bunların yanında terziler, yemeniciler, kalaycılar, palancılar, nalbantlar, marangozlar, demirciler bulunmakta idi. Bu sanat erbapları Yeşilyurt kadar, çevre köylere de hizmet etmişler bu da Yeşilyut'a merkezi yer özelliği kazandırmıştır. (İKİEL,1990,s.17) Fakat, zamanla fabrikasyon üretimin ve teknolojik gelişmenin hızlanması, bu meslekların kaybolmasına yol açmıştır. Yine, ulaşımda olan gelişme, köylerin doğrudan Malatya'yla irtibatını sağlamış; böylece de el sanatları bakımından kırsal sahalar için bir çekim merkezi konumunda olan Yeşilyurt bu konumunu kaybetmiştir.

Özetle,el sanatları içerisinde dokumacılık kolu gelişmiş atölye ve fabrika tipi sanayii haline gelmiş, bu durum Yeşilyurt'un endüstri yönlü bir merkez olması konumunu gündeme getirmiştir. Önceden de belirtildiği gibi İlçe'nin Malatya şehir merkezinin banliyösü durumunda bulunması, burasının kırsal çevre için merkezi bir yer olarak çekiciliğini kaybettirmiştir. İlçe merkezinin Malatya ile birleşmesi tamamlandığında İl bünyesinde dağıtılan hizmetler, Yeşilyurt'a da aynı oranda yansıyacak olup, böylece de İlçenin"merkezi yer" bakımından konumu iyice belirsizleşecek, İlin bir parçası olmasını sağlayacaktır. Bu da bize göre sağlıklı bir gelişme olacaktır.

YEŞİLYURT ŞEHIR İÇİ ARAZİ KULLANILIŞI

6.3. Yesilyurt'un Fizyonomik ve Fonksiyonel Bölünüşü, Farklı Kullanış Sahaları

Yesilyurt sehir yerlesmesi, yerleşmis olduğu sahanın fizyonomisi bakımından çesitli bölümlere ayrılabilir. Bu ayırma ya da bölme durumu bize fonksiyon çesitlerinin nerelerde toplandığını da gösterecektir. Yesilyurt sehir yerleşmesini genelde dört alan dahalinde ele alarak inceleyebiliriz:

a) idari kurumların yoğunlaştığı saha ve bölümler

b) Merkezi iş ve ticaret sahaları

c) İkametgah sahaları

d) Endüstri tesislerinin yoğunlastığı sahalar

Bu alanlardan, ikametgah sahaları üzerinde daha önceki bölümlerde(4.3.3.3) durulmuştu. Burada, ikametgah sahaları üzerinde durulmayacaktır. Böyle bir fizyonomik bölünme sonucunda, çok çesitli fonksiyonlar kendisini göstermektedir.

Yesilyurt şehir yerleşmesinde idari kurum ve kuruluşların şehir merkezinde ve özellikle de Malatya Caddesinin sağ tarafında yoğunlaştığı görülür. Malatya Caddesi üzerinde Belediye binası, Askerlik Şubesi, Banka Şubesi, PTT binası, Hükümet Konağı yeralır. Cumhuriyet Meydanında ise Sağlık Ocağı ve Esnaf Kefalet Kooperatifi binaları bulunur. Tarım İlçe Müdürlüğü ise Şehir merkezinden uzakta olup, Gedik Mahallesinde Yesilyurt-Malatya anayolu kenarında yer almıştır.

Şehir merkezinde, İlkokulların birisi merkezde Malatya Caddesinin sol yanında, diğer ikisi de Hıroğlu ve Mollakasım

Mahallesinde yeralır. Orta dereceli okullar ise Hıroğlu Mahallesi, Hamidiye Mahallesi ve merkezde bulunmaktadır.

Yeşilyurt şehir yerleşmesindeki çok çeşitli fonksiyonlar (İdari,ticari,sosyal, kültürel) şehir yerleşmesinin merkezinde yer almıştır.(Harita:10).

Yeşilyurt şehir yerleşmesi üzerinde bulunan endüstri tesisleri ise mahalle içlerinde dağınık olarak dağılım gösterirler. Bu gelişigüzel dağılımın tam bir serbesti içinde bulunuşu, burada bir Sanayi Sitesinin bulunmayışı bunda etkili olmuştur. Endüstri tesisi bakımından 76 dokuma tesisinin bulunduğu, bunların özellikle büyük bir bölümünün Derme Kanalı ile Derme suyu arasında kalan vadi tabanında toplanmış olduğu görülür. Atölyeler, iki katlı olarak yapılmış ikametgahların birinci katında ya da yan eklentilerinde yer almışlardır.

Yeşilyurt'ta merkezi iş ve ticaret sahaları, Hacı Mustafa Ağa Camii (Cami-i Kebir) çevresi yanında bulunan Belediye İş hanı ile Adıyaman Caddesi, Malatya Caddesi ve A.Atılgan Caddesi üzerinde yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Yeşilyurt şehir yerleşmesinde, farklı kullanış sahalarından birisini oluşturan alanlar ise, en geniş alanları kaplamıştır. Konut alanlarının Malatya merkezine giden yol etrafında gelistiği gözlenir. Konutların genellikle iki katlı olduğu Yeşilyurt'ta çok katlı binalara pek rastlanmaz. Bu sebeple konut sahalarının geleneksel mimari görünüşünü sürdürdüğü, yeni yapılan konutların da çok katlı inşaa edilmemesi dikkat çekicidir. Bu da yerleşme dokusunda gözle görülür değişiklikler yaratmamaktadır. Mahallelerin hemen hepsin-

de daha önce de belirtildiği üzere, iki katlı bahçeli meskenler yeralır. Yerleşimin vadi tabanından baslayarak, yamaç araziye doğru genişlemiş olması, dolayısıyla, yerleşim sahasının genişlemesini engeller bir durumun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yapılaşmanın, Gedik Mahallesi yerleşme sahasının yanı sıra Yeşilyurt-Malatya ana yolu etrafında geliştiği gözlenir. Bu durum da Malatya'ya doğru yakınlaşmayı sağlayacak karekterdedir.

6.4. Yeşilyurt'ta Merkezi İş ve Ticaret Sahaları

Yeşilyurt şehir yerleşmesi daha önce de birçok defa belirtildiği üzere, Malatya merkezine 9 km. gibi çok yakın bir mesafede bulunması sebebiyle, Malatya'nın etki sahası içerisinde bulunmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, Malatya ile olan bağlantı kolaylığı, ulaşım kolaylığı İlçe de ticaret fonksiyonunun parekende ticaret olarak belirginleşmesine yol açmıştır.

Yeşilyurt'ta iş ve ticaret sahaları şehir merkezinde Cumhuriyet meydanındaki Hacı Mustafa Ağa Camii çevresinde yer alan Belediye İşhanı ve diğer üç cadde üzerinde yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Yeşilyurt şehir merkezinde iş ve ticaret sahalarının yoğunlaştığı yerler şunlardır:

Adıyaman Caddesi

Cumhuriyet Meydanı

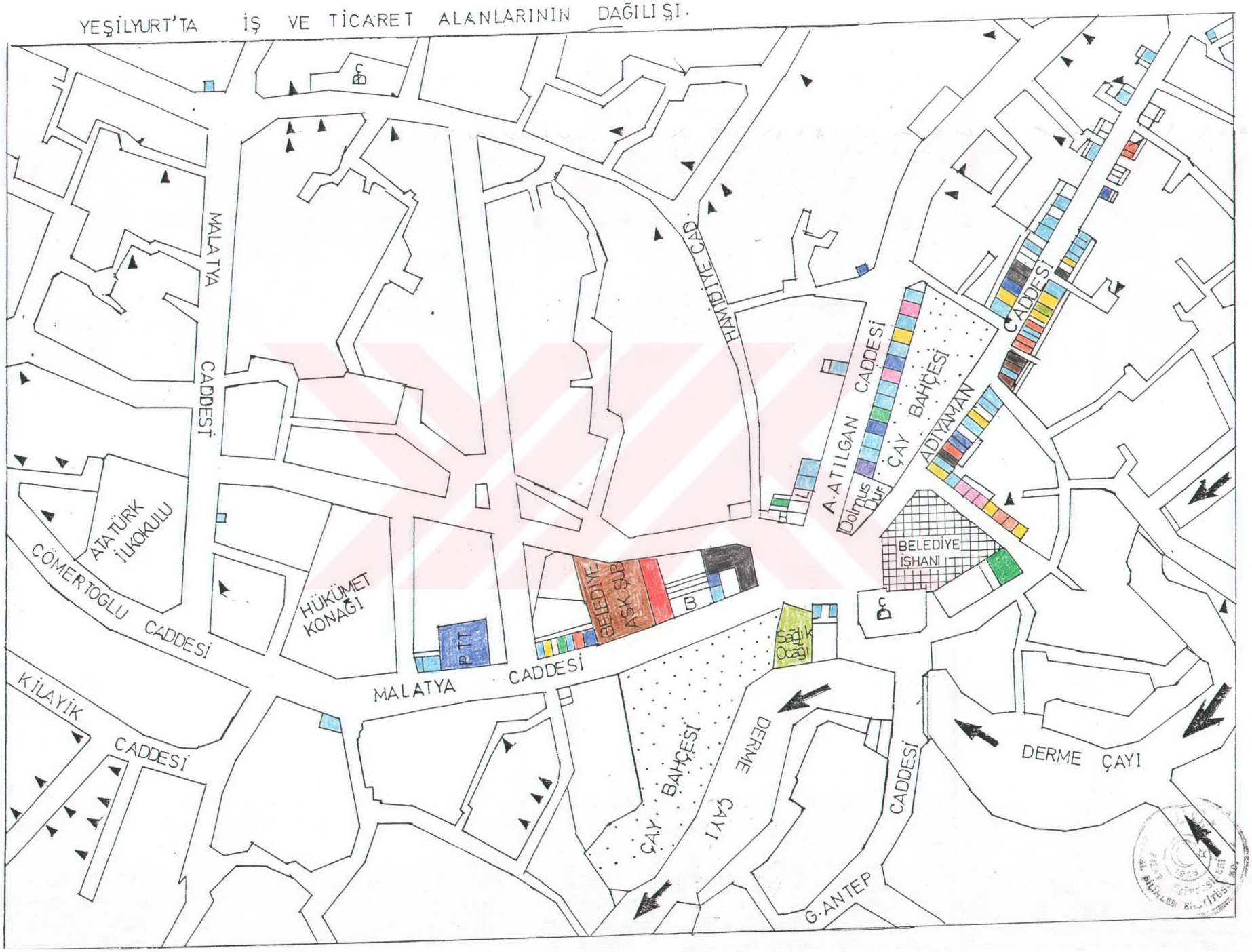
A.Atılgan Caddesi

Malatya Caddesi

Belediye İşhanı

YEŞİLYURT'TA İŞ VE TİCARET ALANLARININ DAĞILIŞI.

YESILYURT'TA IŞ VE TICARET ALANLARININ KULLANILISI

1- İdari Kurumlar (Kaymakamlık,Belediye,Emniyet)

B 2- Bankalar

3- Sağlık hizmetleri(Sağlık ocağı, Eczane,Doktor)

4- Adalet ve mali hizmetler(Noter, Arzuhalci)

5- Kültür ve halk eğitimi(Okullar, Halk kütüphanesi)

6- Din hizmetleri(Camiler)

7- Ticaret

i.Perakende Ticaret

a.Bilhassa günlük ihtiyaçlar(Bakkallar,Manavlar,Fırınlar, Kasaplar, Tekel bayi)

b.Bilhassa periyodik ihtiyaçlar(Konfeksiyoncu,Tuhafiyeci, Fotoğrafcı, Camcı, Hazır ayakkabıcı)

c.Bilhassa uzun vadeli ihtiyaçlar(Halıcı, Saatçi)

ii.Büyük Ticaret

a.Tarım ve sanat kooperatifleri(Esnaf kefalet koop. Köy kalkınma koop., Tarım kredi koop.)

b.Toptan bakkaliye ve un ticareti

c.Toprak mahsülleri ticareti(Zahireci)

8- Küçük sanayi ve imalathanelere

a.Küçük sanayi tesisleri

b.El sanatları-Küçük sanatlar

9- Hizmet tesisleri (Berberler, Kitapçılar, Gazete bayileri)

10- Park-Çay bahçesi

11- Eğlence yerleri(Kahveler)

L 12- Lokanta

T.C. Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi

Yeşilyurt'ta iş ve ticaret alanlarını meydana getiren caddelerin iki tarafında yer alan iş yerlerinde genellikle parekende ticaret hakim durumdadır. (HARİTA:12). Halkın günlük ve periyodik ihtiyaçları buralardan karşılanmaktadır. Diğer ihtiyaçlar Malatya şehir merkezinden temin edilmekte olup, bunda Yeşilyurt-Malatya arasındaki mesafenin 9 km. gibi uzaklığın az olması da etkili olmuştur. Bu yönüyle ticaret Malatya'nın etkisi altında bulunmaktadır.

Bağ ve bahçeciliğin gelişmiş olduğu Yeşilyurt'ta,buralardan üretilen üzüm, elma, armut, kiraz, vişne, kayısı, erik ve şeftali gibi meyveler doğrudan Malatya Sebze-Meyve Hali'ne götürülüp pazarlanmakta, bu da önemli ölçüde gelir sağlamaktadır.

İlçe merkezinde bulunan endüstri kuruluşları ürettikleri mamül maddeyi Malatya ve Çevre illere satmaktadırlar. Özellikle dokuma endüstrisinde üretilen çadır bezi, tentelik bez, ince bez boyalı veya ham bez olarak başta İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük iller olmak üzere Türkiye genelinde satılmakta ve ilçeye büyük gelir sağlamaktadır. Bu endüstri kuruluşlarının Yeşilyurt İlçe merkezinde ürünlerini pazarladıkları dükkanlar bulunmamaktadır.Tesislerden doğrudan pazara veya tüccara gönderilmektedir.(İKİEL, 1990.s.42-43).

Genellikle İlkbahar mevsimiyle birlikte Yeşilyurt ve çevresinde bulunan su kaynakları (Kapılık, İnekpınar vs.) park ve bahçeleri Malatya Şehir merkezinde oturan halkın mesire yeri olarak, akın akın geldikleri bir yer durumuna gelmektedir. Bu da bahar ve yaz mevsiminde ticareti daha canlı bir hale getirir seviyededir.

Yeşilyurt şehir yerleşmesinde bulunan iş ve ticaret sahası, bütün klasik küçük şehirlerin özelliğini taşır. Kabaca bir ana caddeden ve birkaç küçük sokaktan meydana gelen sahada ihtisaslaşma ve gruplaşma yok gibidir.(DENKER- TOLUN.1976, s.).

Yeşilyurt'ta yer alan merkezi iş ve ticaret sahalarının önemini tam anlamıyla ortaya koyabilmek için, bu sahalardaki cadde, meydan ve işhanlarında yeralan işyerleri ve sayıları üzerinde durmak gereğini duymaktayız.

a) Cumhuriyet Meydanı

Yeşilyurt'un merkezi bu meydandır. Cumhuriyet meydanında ayrılan caddelerin üzerinde en yoğun iş ve ticaret alanları yeralır. Alanın etrafında Belediye İşhanı, Camii, Bakkal, Kasap, Kahve, Eczane, Banka Şubesi, Esnaf Kefalet Kooperatifi ve Sağlık hizmetlerinin verildiği Sağlık Ocağı bulunmaktadır. İş yerleri bir veya iki katlıdır. Daha çok günlük parekende periyodik ihtiyaçları karşılamaya yönelik bir fonksiyonel görünüş hakimdir.

Belediye işhanının bulunduğu Hacı Mustafa Ağa Camii çevresi ve Cumhuriyet meydanının bulunduğu yer "Aşağı Çarşı" olarak adlandırılır.

Eskiden beri camii çevresi pazar yeri olarak görev yapmış olup, bugünkü Belediye işhanı'nın bulunduğu yerde, eski bir hamam ve Arasta denilen pazar yeri bulunurdu. 1971 yılında Hamam ve Arasta'nın bulunduğu alan yıktırılarak yerine Belediye tarafından işhanı yaptırılmıştır. Böylece çevre köylerle olan pazar bağlantısı ortadan kalkmıştır. Bunda köylerin gelişen ulaşım sistemi ve araçların neticesinde

doğrudan doğruya Malatya ile iliski kurmayı tercih etmeleri etkili olmuştur.

Cumhuriyet alanındaki işyeri ve diğer alanların türleri ve sayıları aşağıdaki gibi tesbit edilmiştir:

İşyerinin Türü	Sayısı
Bakkal	1
Kasap	1
Kahve	1
Eczane	1
Banka	1
Esnaf Kefalet Kooperatifi	1

b) A.Atılgan Caddesi

Yeşilyurt'ta iş ve ticaret sahası bütün klasik küçük şehirlerin özelliğini taşımaktadır. Kabaca bir ana caddeden ve birkaç küçük sokaktan meydana gelen sahada ihtisaslaşma ve gruplaşma yok gibidir.(B.DENKER'den aktaran İKİEL,1990,s.43).

Yeşilyurt'ta dükkanlar üst tarafı konut olarak kullanılan meskenlerin alt katında yer alır.Bakkallar sadece bakkaliye malzemesi değil,aynı zamanda sebze ve meyve de satarlar.

Malatya ve Adıyaman Caddesinde dükkanların üst katları konut olarak kullanılırken, A.Atılgan Caddesinde bu durum değişir. önceleri Çay-Bahçesi parkın bulunduğu alandaki binalar 1981 yılında yıkılıp, yerine belediye tarafından Çaybahçesi-park yapılmıştır. Bu arada Adıyaman ve Atılgan caddesi arasındaki eğim farkı değerlendirilerek, Atılgan caddesinde kalan kısıma bir dizi dükkanlar yapılmıştır.

Atılgan Caddesinin hemen girişinde, dolmuş durağı bulunmakta olup,burada günün her saatinde yoğun bir trafik

gözlemlenir. Caddenin sağ yanında bulunan dükkanların üzerindeki sahada bulunan Çaybahçesi-park ise, halkın dinlenme ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

Cadde üzerinde yer alan işyerlerinde bir toptan bakkaliye bulunmasına karşılık,diğerleri parekende günlük tüketimle ilgili bir dizi ihtiyaçların karşılanmasını sağlamaktadır. İşyerlerinin dışında, caddenin sağ tarafında iki siyasi parti ve bir kooperatif bürosu da yer alır.

İŞYERİNİN TÜRÜ	SAYISI
Toptan Bakkaliye	1
Kasap	3
Manav	1
Bakkal	5
Zahireci	2
Kaynakçı	1
Kahve	1
Lokanta	1
Fırın	1
Berber	1

c) Adıyaman Caddesi

İş ve ticaret sahasının yoğun olduğu saha Adıyaman Caddesindedir. Cadde eski geleneksel mimari dokusunu korumakta olup, dükkanlar birinci katta, konutlar ise ikinci katta yer alırlar. Park'tan itibaren bu caddenin üst kesimine "Yukarı Çarşı"denilmektedir.

Cadde'den Gündüzbey Kasabası ve Adıyaman'ın Çelikhan

T.C.

İlçesi yönüne trafik akışı sağlanır. İşyerleri, caddenin Cumhuriyet alanından ayrıldığı yerden itibaren yoğunluk gösterirken, caddenin üst tarafına doğru çıkılırken bu yoğunluk kaybolur ve tamamen meskenlere yerini bırakır.

Adıyaman Caddesi'nin başlangıcında sol tarafta Çay bahçesi-park, sağ tarafta ise Belediye İşhanı yer alır. İş ve ticaret sahası parekende ticarete dayanır. Cadde üzerinde bir de siyasi parti merkezi bulunur.

İŞYERİNİN TÜRÜ	SAYISI
Kasap	8
Çay ocağı	2
Camcı	1
Berber	3
Bakkal	10
Bakkaliye(Peynir-Tekel, tüp,mad.vs.)	2
Terzi	2
Fırın	2
Saatçi	1
Halı Satıcısı	1
Kavafiye	1
Konfeksiyoncu	1
Ayakkabıcı	1
Ayakkabı Tamircisi	2
TV-Radyo Tamircisi	1
Tuafiyeci	1
Elektrikçi	1
Kahve	1

T.C. 1923

d) Malatya Caddesi

Cumhuriyet Alanından Malatya yönüne çıkışı sağlayan Malatya Caddesi üzerinde kamu kurum ve kuruluşları yoğun olarak yeralır.Caddenin sol tarafında halkın dinlenme ihtiyacını karşılayan Çaybahçesi bulunur. Belediye,Askerlik Şubesi, Banka Şubesi, PTT. Hükümet Konağı bu caddenin sağ tarafında yoğun bir doku meydana getirir. Malatya'ya gidiş gelişler bu cadde üzerinden sağlandığından trafik akışı canlıdır.

Cadde üzerinde bir ilkokul ve Pratik Kız Sanat Okulu'da yeralmaktadır.

İŞYERİNİN TÜRÜ	SAYISI
Bakkal	3
Berber	1
Banka Şubesi	1
Kitapçı	1
Tuafiye	1
Elektrikçi	1
Arzuhalci	1
Kasap	2
Fırın	1

e) Belediye İşhanı

Adıyaman Caddesinin Cumhuriyet alanı ile birleştiği yerde yeralan işhanında üst katlar öğretmen evi, Kütüphane, TEK Şubesi, Spor Kulübü, Disci Muayenehanesi olarak kullanılırken, alt katlarda kahve, bakkal, fırın, eczane, terzi, radyo-TV tamircisi, tuafiyeci, ayakkabı tamircisi gibi işyer-

leri bulunmaktadır. İşhanının zemin katında bulunan sıhhi banyo ise çalıştırılmamaktadır.İşhanında yeralan bakkal gazete satışıda yapmaktadır.

Görülüyorki, Yeşilyurt şehir merkezinde iş ve ticaret alanı olarak beliren sahalarda bulunan iş yerlerinde daha çok parekende ticaret hakim durumdadır. Buralardan halkın günlük ve periyodik ihtiyaçları karşılanır. Diğer ihtiyaçlar ise 9 km. gibi çok yakın bir mesafede bulunan Malatya Şehir merkezinden temin edilmektedir. Malatya merkezinin ilçeye çok yakın olması, Yeşilurt'un ticaretinin bu yönüyle Malatya'nın etkisi altında olmasını gerektirmiştir.

Yeşilyurt'ta özellikle günlük ihtiyaçlara cevap veren 50 işyeri bulunmaktadır.Bunlar: 30 Bakkal, 5 Fırın, 11 Kasap, 1 Manav, 2 Tekel Ürünleri Bayii, 1 Sütçü'dür.

Bakkallar bakkaliye malzemesi, sebze-meyve, kırtasiye, içki vb.nin yanı sıra gazete de satarlar. Sattıkları malzemelerin büyük bir çoğunluğunu Malatya'dan sağlarlar. İki bakkal köylerden gelen yağ-çökelek, peynir vb.nin satışını yapmaktadır. Süt-Yoğurt satıcısı ise ürünleri Malatya'dan getirmektedir.

İlçede 5 ekmek fırını bulunur. Gerekli olan un, Yeşilyurt'ta bulunan un fabrikasından sağlanır. Fırınlar günlük olarak ortalama 900-1000 ekmek satmaktadır.

Yeşilyurt'ta toplam 11 adet kasap dükkanı bulunur. Kasaplar Malatya hayvan pazarından, köylülerden, besicilerden aldıkları küçük ve büyükbaş hayvanları Karaman Köprü yanında bulunan mezbahane de kesip, dükkanlarında satarlar. Günlük ortalama 50-100 kg. et satısı olmaktadır. Kasaplar, ilçe et

ihtiyacını karşıladıkları gibi, Malatya'dan ilçeye et almak için gelenlerin de ihtiyacını karşılarlar. Etler günlük kesim olduğu için, Malatyalıların beğenisini kazanmıştır.

Günlük ihtiyaçların teminine hizmet veren 1 adet manav bulunmakta olup, sebze ve meyve Malatya Halinden karşılanır.

Yeşilyurt'ta özellikle periyodik ihtiyaçlara cevap veren toplam 9 adet işyeri mevcuttur. Bu işyerleri sattıkları malları Malatya'dan getirirler. Bunlar;

1 Konfeksiyoncu, 1 Tuafiyeci, 1 Camcı, 1 Ayakkabıcı, 1 Fotoğrafçı'dan ibarettir.

İlçede özellikle uzun vadeli ihtiyaçlara hizmet eden toplam 2 işyeri mevcuttur. Bunlar 1 Halı satıcısı, 1 Saatçi'dir. Yeşilyurt'ta uzun vadeli ihtiyaçlar için olan talep, Malatya şehir merkezinden karşılanır. İlçe de bulunan bu tür işyerleri kırsal kesime hitap etmezler.

Yeşilyurt'ta 4 kooparatif bulunmaktadır. Bunlar; Esnaf Kefalet Kooparatifi, Arıcılar Kooparatifi, Tarım Kredi Kooparatifi ve Yakınca, Bostanbaşı, Kadirusağı Kalkınma Kooparatifidir.Esnaf ve Kefalet Kooparatifi, Halk Bankasından esnafa kredi sağlamaktadır. Tarım Kredi Kooparatifi ise yöredeki çiftçilerin gübre ihtiyacını,kredi yolu ile desteklemektedir. Arıcılık Kooparatifi ise üyelerine fenni kovan sağlama bakı-bakımından destek vermektedir.

Yeşilyurt şehir merkezinde Toptan bakkaliye olarak 1 adet toptan bakkaliye bulunmakta olup, halkın ihtiyacını karşılar durumdadır.

Toprak mahsulleri ticareti olarak ilçede, bu alanda halkın ihtiyacını karşılayan 3 adet zahireci bulunmaktadır.

Bunlar, halkın hububat ve tahıl ihtiyacının yanı sıra un ve kepek satışı da yaparlar. Un ve Kepek Yeşilyurt ve Malatya'-daki fabrikalardan temin edilirken, buğday Malatya, Konya ve Diyarbakır'dan, hububat ise Malatya'dan getirilerek satılmaktadır.

Yeşilyurt'ta yeme-içme tesisleri bakımından halka hizmet veren 8 adet tesis mevcuttur. İlçede 1 lokanta, 5 kahvehane, 1 çayocağı mevcuttur.

Hizmet tesisleri olarak ise toplam 10 adet işyeri mevcuttur.Bunlar; 6 erkek berberi, 1 kuaför, 2 kitapcı-kırtasiyeci, 1 gazeteci (Bakkalda satılır), 3 Park ve çaybahçesi. 2 benzin istasyonu (Gedik Mahallesinde), 2 Tüpgaz bayii (Tuafiyeci ve elektrikcide satılır). Gazete bayiinde aynı zamanda spor toto-loto bayii de bulunmaktadır.

İlçe de sağlık hizmetlerini yerine getiren 1 sağlık ocağı, 2 eczane, 1 dişdoktoru bulunur. Buraları Yeşilyurt ve cevresine hizmet vermektedir.

Yeşilyurt'ta 3 banka şubesi bulunmaktadır.Bankalar ve diğer kredi kuruluşları, köy ve şehir ilişkilerinin gelişmesinde önemli rol oynarlar. Ayrıca, bu tür kuruluşlar kırsal kesimin çeşitli kredi ve cari hesapları dolayısıyla daha fazla şehre bağlanmasına onlarla münasebet kurmalarına neden olurlar.(KARABORAN,1989,s.93) İlçe'de bulunan Ziraat Bankası, İş Bankası ve Halkbank Yeşilyurt ve kırsal kesime hizmet sunmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen işyerlerinin türü ve sayılarıyla ilgili tespitlerimiz bizi Yeşilyurt'un "küçük ölçekli bir şehir" olduğu kanaatine vardırmaktadır. Bu görüşümüzü, bir

yerleşme bölgesine "şehir" denilebilmesi için Hans CAROL'un gerekli gördüğü iş yerlerinin tür ve sayıları bakımından değerlendirmek istiyoruz. DENKER(TOLUN), "Silivri'de Gelişen Şehirsel Fonksiyonlar Hakkında"(1970) adlı makalesinde bu şehirsel kriterleri CAROL'un ölçütlerine göre sıralanmıştır. Tablo: 19'da CAROL'un ölçütleri dikkate alınmak suretiyle Yeşilyurt İlçe Merkezi değerlendirilmiştir.

H.CAROL'a Göre Bir "Şehir" de Olması Gereken Tesisler ve Sayıları	Yeşilyurt Yerleşmesindeki Tesisler ve Sayıları
İdari Fonksiyona ait bir müessese	Kaymakamlık,Adliye,Belediye
Orta eğitime muadil bir okul	Ortaokul,Lise,Meslek Lisesi
Bir dişçi	Bir dişçi
Bir veteriner	Tarım İlçe Müdürlüğünce hizmet veriliyor
Bir hastahane	Bir sağlık ocağı, hastane inşaatı sürüyor.
Bir gazeteci	Bir gazete bayii
Bir kitapçı	İki kitapçı-kırtasiyeci, Kütüphane
Bir sinema	--
Bir parti bürosu	Üç parti bürosu
Bir mahalli dernek	İki dernek
Bir fırın	Beş fırın
1-5 Konfeksiyon mağazası	Bir konfeksiyoncu, bir Tuafiyeci
Bir saatçi	Bir saatçi
Çarşı(pazar)	Çarşı(Pazar) fonksiyonunu üstlenmiş işyerleri

Tablo : 19
Tablo:19 H.CAROL'un "Şehir" Kriterleri Açısından Yeşilyurt Yerleşmesinin Değerlendirilmesi

Yukarıdaki tabloda bir şehir için gerekli merkezi fonksiyonel tesislerle Yeşilyurt'takiler karşılaştırılırsa. Yeşilyurt'ta belirtilen tesislerin varlığı görülür. Ayrıca endüstriyel tesisler bakımından Malatya'nın hemen 9 km. gibi yakın bir mesafede 88 adet endüstri tesisi ile de sanayi banliyösü olma yolunda önemli adımların atıldığı anlaşılır. Bu durum Yeşilyurt hem bir şehirsel merkez, hem de Malatya Şehir merkezinin banliyösü durumunu gösteren bir yerleşim yeri olarak görülebilir.

7. EKONOMIK FAALİYETLER

7.1. Tarım

7.1.1. Tarım Hayatına Genel Bakış

Yeşilyurt araştırma sahasında, İlçe merkezi dışındaki sahalarda ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. 14.071 hektar tarım arazisi bulunan araştırma sahasında, 8930 (ha) alanda kuru tarım, 2981 (ha) alanda da sulu tarım yapılmaktadır. Ekilebilir arazinin 4196 (ha)'lık bölümü ise nadasa bırakılmaktadır. Tarım İlçe Müdürlüğü İstatistiklerine göre tarım alanlarının 13.000 (ha)'lık bölümü sulanabilir arazilerden meydana gelmektedir.

Sulanan tarım arazilerinin 1620 hektarı Devlet Sulamaları, 1361 hektarı da halk sulamalarıyla olmaktadır. Sulanabilirlik oranı %22.9'dur.

Ziraate elverişli arazilerin 107 hektarını sebzelikler, 2874 hektarını meyvelikler, 1800 hektarını ise bağlar meydana getirir.

İnceleme alanında zirai faaliyetlerin tarıma fazla elverişli olmayan bir sahada cereyan ettiği dikkati çeker.Ziraat, büyük oranda doğal şartların etkisi altında bulunmaktadır. Basta toprak ve iklim unsurları olmak üzere tarımsal hayatı biçimlendiren olaylar, inceleme sahası ziraatinin genel özelliklerinin belirleyicisi olmaktadır.

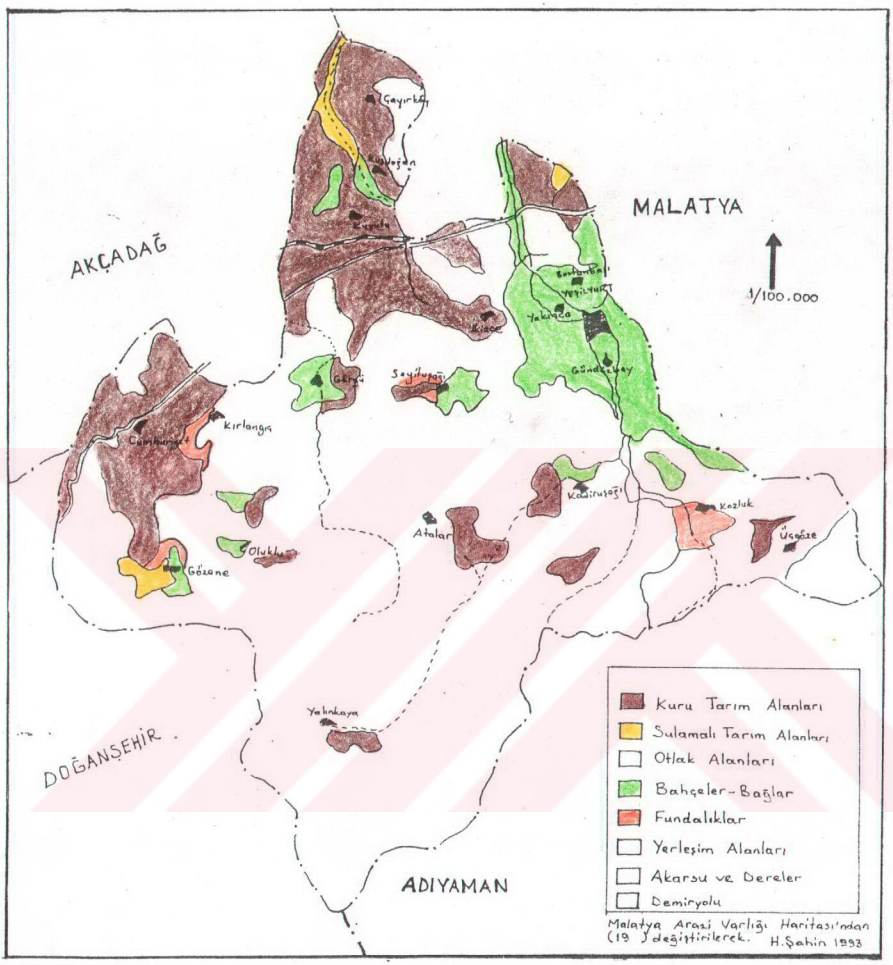
Araştırma sahasında ziraatın devamlılığını engelleyen en önemli faktör toprakların büyük bir bölümünün nadasa bırakılması olmaktadır.Neredeyse tarıma elverişli arazinin yarısının her yıl nadasa bırakılması, ziraat gelirlerini oldukça

düşürmekte,inceleme sahasının ekonomik gelişimini engellemektedir. Sulamalı ziraat yapılan sahaların darlığı da, tarımsal nitelikli arazilerin sulamaya olan ihtiyacının en önemli delili sayılabilir. Kısaca denilebilirki. araştırma sahasında zirai hayatın belirleyicisi fiziki etkenlerdir ve bu etkenler yüzünden sahanın zirai gelişmesinde olumlu bir gelişme olmamaktadır.

Yeşilyurt araştırma sahasında kuru tarım yapılan alanlarda en çok hububat (buğday, arpa) yetiştirilir. Sulamalı tarım yapılan sahalarda ise sebzecilik, tütün ekimi ve meyvecilik yapılmaktadır. Bu sahalarda ayrıca baklagiller ve yem bitkileri de yetiştirilmektedir. Araştırma sahasında üzüm bağları da 1800 hektarlık bir alanı kaplar durumdadır. Araştırma sahasına düşen yağış miktarı kışlık olarak ekilen hububatın yetişmesine yeterli gelmekte ise de yazın yetiştirilen ürünler ve kayısılıklar için sulamaya ihtiyacın fazla olduğu görülmektedir.

Araştırma sahasında tarım, imkanlar dahilinde makinalı yapılmaktadır.Ancak tarımsal arazinin sarp ve dar olduğu dağlık alanlarda makinalı tarımdan yararlanma imkanları sınırlı kalmaktadır. Bugün 2-3 köy dışında hemen her köyde traktör bulunmaktadır. Tarımda gübreleme ekonomik imkanlar dahilinde olmakla beraber,ova arazisinin geniş olduğu yerlerde, kullanım oranı yükselmektedir.

Tarımsal ziraatin yanısıra, son yıllarda kayısıcılık ekonomisine doğru hızlı bir yönlenmenin görüldüğü sahada, özellikle Derme Vadisi boyunda yer alan arazilerde başta kiraz olmak üzere, şeftali,elma, armut, dut vb. meyveciliğin

Harita: 13 Yeşilyurt Araştırma Sahasında Arazi Kullanımı

yanısıra bağcılıkta gelişmiştir.Bu bakımdan sulamanın yaygınlaşması ile birlikte kayısıcılık ziraati de gelişimini hızlandırma eğilimi taşımaktadır.

Arastırma sahasında; Gündüzbey, Yakınca Yeşilyurt ve Bostanbaşı köyünün içerisinden geçen Derme Sulama Kanalının taşıdığı su ile sulanabilen sahalarda meyveciliğin gelişmiş olması, ekonomiyi olumlu yönde etkiler bir görünüş çizer. Ayrıca Abdülharap Çayı üzerinde yapımı devam eden Çat Barajı tamamlandığında Çayırköy, Kuyulu ve Kuşdoğan köylerinin arazileri de sulanabilecek olup, bu da ekonomik hayatı canlandıracaktır. Böylece sulanabilecek sahalarda bitki deseni de değişecektir. DSİ tarafından barajın yapım çalışmaları devam ettirilmektedir. Çat barajı sulama projesinin en büyük vasıflarından birisi zirai istihsali iklim tesirlerinden kurtaracak ekonominin stabl bir hale getirilmesinde oynadığı müsbet roldür(..) Bunlara ilaveten projenin kuru ziraat şartlarından sulu ziraat şartlarına geçiş dolayısıyla ilave traktör,gübre, iyi cins tohumluk ihtiyacı gibi sebeplerle geriye doğru,artan istihsalin paketlenmesi, depolanması ve pazarlanması dolayısıyla ileriye doğru yaratacağı sekonder faydalara da burada işaret faydalı mütalaa edilmiştir. (Malatya-Çat Projesi Fizb. Etüt Raporu, XV-4)

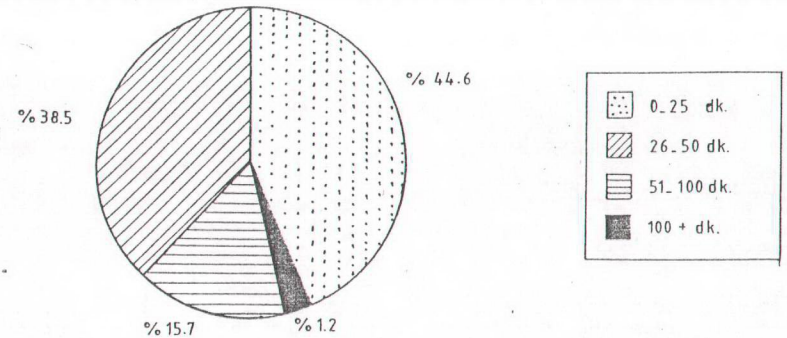
Kısaca denilebilirki, arastırma sahasında tarımsal üretimin potansiyel üretim düzeyine çıkarılabilmesi için, birim alandan elde edilen verimin arttırılması gerekmektedir. Bu da ancak sulamalı tarımla ve entansif tarım yöntemleriyle mümkün görülmektedir. Diğer yandan kayısıcılık'ta karşılaşılan erken çiçeklenmeyle birlikte don olayı sonucu ortaya

çıkan, üretim açığının kapatılması yönünde yapılacak olan teknik çalışma ve desteklemeler neticeye ulaştığın da hububat üretiminde gerileme, kayısı üretiminde büyük bir ekonomik girdi sağlanacağını zannediyoruz. Bu durumda zirai gelirin yükselmesine yol açacaktır.

7.1.2. Toprak Mülkiyeti

Araştırma sahasında toprak mülkiyeti durumu incelendiğinde toplam 2550 ailenin 2141'inin topraklı, 419'unun topraksız çiftçi ailesi olduğu ve bunların 8205 parça araziye sahip bulundukları görülebilir. Bu arazinin nüfus durumuna göre oldukça parçalanmış olduğu dikkat çeker.(Köy Envanter Etüdü,1981) Yine Tarım İlçe Müdürlüğü verilerine göre, 1320 aile ise mülkiyetleri üzerinde kayısıcılık yapmaktadır.

Araştırma sahasında toprak mülkiyeti ile ilgili özellikleri ortaya koyabilme amacıyla seçtiğimiz Kuyulu köyünün toplam 7180 dekar arazisi bulunmaktadır ve bu arazinin köy nüfusuna göre oldukça parçalanmış olduğu dikkati çekmektedir. 83 kişinin değişen miktarlarda toprak sahibi olduğu ve 15 aileninde yarıcılık yaptığı köyde, 20 ailenin hiç toprağı bulunmamaktadır. Köyde ziraat yapılan arazi 322 parçadan oluşmaktadır. Bu verilere göre ortalama parsel büyüklüğü 22.3 dekar olmaktadır ki, bu büyüklükte bir alanın tarımsal açıdan rasyonel kullanımı oldukça zordur.

Sekil:18
Kuyulu Köyü'nde Mülkiyet Büyüklüklerine Göre
Aile Sayıları(%)

Kuyulu köyünde ortalama mülkiyet büyüklüğü 49.6 dekar olarak bulunmuştur. Bu miktar arazi Doğu Anadolu Bölgesi şartlarında bir çiftçi ailesinin yıllık geçimini sağlamasına yeter miktar değildir. Ancak, çok yakın bir zamanda sulama imkanlarının artmasıyla birlikte,ziraatin intansif bir karekter kazanacağı hesap edilirse, akılcı bir uygulama neticesinde önemli gelirler sağlanabilir.

Mülkiyet büyüklüklerinin nüfusun çoğalması ile birlikte parçalanmaya uğraması, bu arazinin mülkiyet büyüklüğünün önümüzdeki 10-15 yıllık zaman dilimi içerisinde daha da küçüleceğini göstermektedir. Arastırma sahasında bu bakımdan dikkati çeken nokta, mülkiyet büyüklüğünün sulamalı tarım yapılan sahalarda parçalanma yönünde artış gösterdiğidir.

Kuyulu köyünde en büyük mülkiyet 243,en küçük mülkiyet ise 0.9 dekardan ibarettir. Köyde 18 parçanın 1 dekardan az

olması, yine 1-5 dekar arasında 44 parça arazinin bulunması bölünmüşlüğü açıkca göstermektedir.

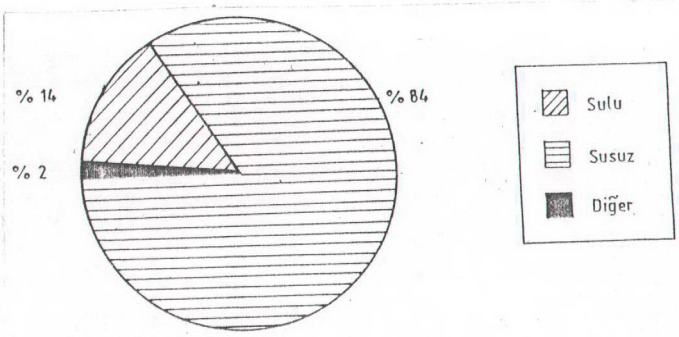
Kuyulu köyünün parçalanmışlık derecesi özellikle bahçecilik ve sulu tarımın ymapıldığı alanlarda yoğunlasır.Sulanabilir durumdaki, Elemendik gölünden gelen suyla ve kuyu sularıyla sulama imkanı bulan sahalarda parsel büyüklüğünün 0-10 dekar arasında (% 34.31) yoğunluk kazanması durumu açıklamaktadır. Arazinin parçalanma yoluyla küçülmesi, ekonomik kayıplara yolaçabilir. Çünkü küçülen arazi bir ailenin geçimini temin edeceği için, yeterince kullanılamamış olmaktadır.

Parsel Büyüklüğü	Adet	Alan(dk)	Kapladığı Alan(%)
1 dekardan az	18	6.687	0.9
1 - 5	44	332.236	4.5
5 - 10	47	335.000	4.5
10 - 20	69	996.941	13.7
20 - 30	50	1.247.418	17.3
30 - 40	23	790.675	11.0
40 - 50	27	1.220.001	16.8
50 -	33	2.251.752	31.3
TOPLAM	322	7.180.710	100.0

Tablo : 19

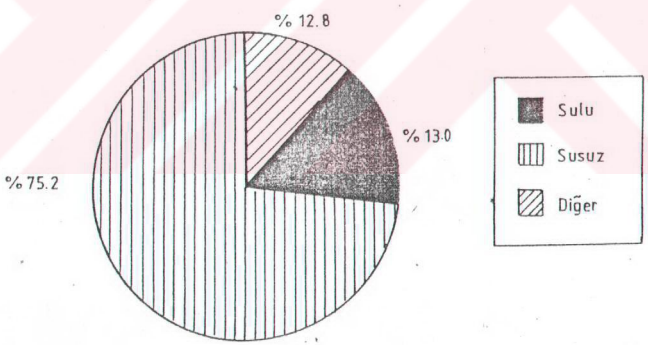
Kuyulu Köyü'nde Parsel Büyüklükleri ve Kapladıkları Alanlar(1992)

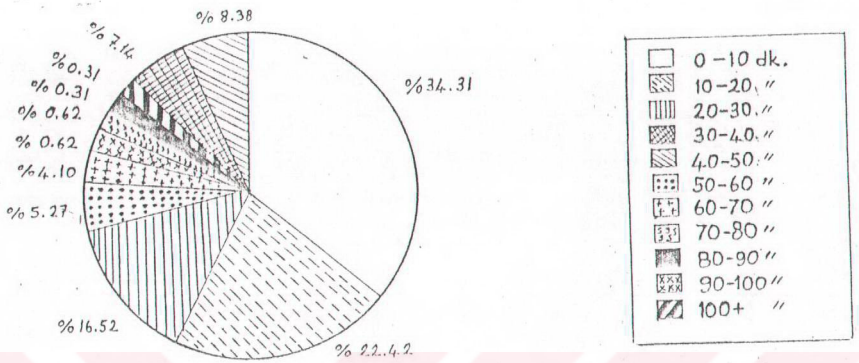
Şekil:19

Kuyulu Köyü'nde Mülkiyet Büyüklüklerinin
Alansal Dağılımı(%)

Şekil:20

Kuyulu Köyünde Arazinin Niteliğine Göre
Parsel Sayısı(%)

Şekil:21

Kuyulu Köyü Arazisinin Alansal Dağılımı

Parsel Büyüklüğü(dk)	Aile Sayısı	Aile(%)	Toplam Arazi(dk)	Arazi(%)
0 - 10	9	10.8	673.923	9.4
10 - 20	18	21.7	996.941	14.6
20 - 30	18	21.7	1.247.418	17.3
30 - 40	13	15.6	790.675	11.0
40 - 50	11	13.2	1.220.001	16.2
50 - 60	5	6.1	923.401	12.9
60 - 70	3	3.7	662.150	9.4
70 - 80	2	2.4	144.050	2.0
80 - 90	1	1.2	82.500	1.1
90 - 100	2	2.4	196.051	2.7
100 +	1	1.2	243.600	3.4
TOPLAM	83	100.0	7.180.710	100.0

Tablo:20 Kuyulu Köyü'nde Toplam Arazi Varlığının Ailelere göre Dağılımı

Ekilen Ürün	Ekiliş Sahası(dk)	Verim(kg/dk)
Buğday	3.000	120
Arpa	900	140
Nohut	200	80
Tütün	80	140
Sebze	30	-
Bağcılık	200	200
Meyve(Kayısı)	1.500	250
Cılbant	100	150
Yonca	48	-
Fig	40	150

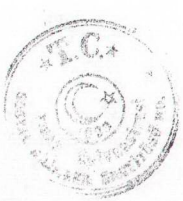
Tablo : 21 Kuyulu Köyü'nde Ekilen Ürünlerin Kapladığı Saha ve Verim Miktarları

Köy arazisi toplamı, 383.2 dekar hazine arazisi ve diğer araziyle birlikte toplam 7563.9 dekar olmaktadır.

Köy dışardan göç almaktadır.Köye rençber(yarıcı-yövmiyeci) olarak Adıyaman, Akçadağ, Görgü köyünden göç almakta ve böylece de köye gelen aileler buraya yerleşmektedir. Bu da topraksız aile sayısını arttırmaktadır. Köyde kullanılmayan mezra durumundaki arazi 1992 yılında 500'er m²'lik parseller durumuna getirilmiş ve köye sonradan yerleşenlere dağıtılmıştır.

Araştırma sahasında arazisi yetersiz kimi aileler başkalarının arazilerinde kiracılık ve ortakçılık yapmakta, hiç arazisi olmayanlar ise kiracılık, ortakçılık, yarıcılık ve rençberlik (marabalık, yövmiye ile çalışma) yaparak geçimlerini temin etmektedirler. Bunun yanı sıra arazisi olduğu halde tamamını kira ve ortakçılığa verenler ile geçimini küçük esnaflıkla sağlayanlar ve sırf işçilikle geçinen aileler de bulunmaktadır.(Tablo:22) özellikle Bostanbaşı,Yakınca, Gündüzbey, Kadıruşağı ve Yeşilyurt merkezde birçok ailenin esas geçim kaynağını memur ya da işçi olarak hizmet sektöründe çalışarak sağladığı görülür. Buralarda tarımsal faaliyet, ek geçim kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Arastırma sahasından elde edilen veriler değerlendirildiğinde, mülkiyetin dengeli bir biçimde dağılım gösterdiği söylenemez. Bu durumun; tarihten ve arazi yapısından kaynaklanan elverişli arazinin darlığından da etkilenmiş olduğu görülmektedir.

AİLENİN GEÇİM SAHASI	ADEDİ	ORANI (%)
Arazi olup tamamını işleyen aileler	813	48.6
Arazisi olup bir kısmını işleyen aileler	-	-
Arazisi olup tamamını kira ve ortakçıya vermek suretiyle geçinen aileler	147	8.8
Kiracılık ve ortakçılıkla ziraat yapan aileler	272	16.2
Arazisi olmayıp tamamen kiracılık ve ortakçılık yapan aileler	159	9.1
Arazisi yetersiz olup çiftçilikle beraber işçilik yapanlar	-	-
Arazisi olmayıp işçilikle geçinen aileler	120	7.1
Küçük esnaflıkla geçinen aileler	27	1.6
Sadece hayvancılıkla geçinen aileler	135	8.6
T O P L A M	1.673	100.0

Tablo : 22

Arastırma sahasındaki Köylü Ailelerin
Uğrastıkları İş Sahalarına Göre Bölünüşü

7.1.3. Yeşilyurt İlçesinde Arazi Kullanımı

Artan nüfusla birlikte, artan nüfusu besleyebilmek bakımından günümüzde arazinin zirai yönden kullanılmasında ziraat yapılan alanlara yapılabilecek ilaveler yanında, mevcut olanın da en iyi sekilde değerlendirilmesi ve planlanması gerekir.

Gerçekten arazinin gelişigüzel ve metodsuz olarak kullanılması veya ekonomik posibilite bakımından bir değer ifade etmiyor gibi görünen bazı sahaların bugün kendine has potansiyele sahip olması o sahada arazi kullanma metodlarının uygulanması ile rasyonel bir şekile sokulabilir. Bugün bir bütün olarak çeşitli arastırıcılarca ve bilim dallarınca ele alınan fakat bilhassa tatbiki coğrafyacıların ilgisini çeken konu arazi kullanma tarzı "landuse".dünyanın arzettiği demoğrafik değişmeler dolayısıyla yeni bir görünüm kazanmıştır. (GÖZENÇ, 1977:s.169)

Yeşilyurt arastırma sahasıyla ilgili olarak arazi kullanımının değerlendiriliceği bu bölümde, arazinin kimi özelliklerinden de sözetmek gereğini duyuyoruz.

Arastırma sahasının %73.0'nun mera arazileri olusturulmaktadır.Bu sahalarda eğim dik, çok dik veya sarp, toprak sığ veya çok sığdır.Buralarda şiddetli ve çok şiddetli erezyon hüküm sürmektedir.8717 hektar alana sahip kuru tarım arazilerinin %65.1'i düz ve hafif eğimlidir. %1.3'lük bir oran işgal eden sulu tarım arazilerinin %73.4'ü derin ve orta derin.%26.5'i ise sığ topraklıdır.4.720 hektarlık bağ-bahçe alanlarının % 28.9'u düz ve hafif.%2.4'ü orta ve %68.7'si ise dik eğimli

olup, %68.7'si sığ ve çok sığ topraklardır. (Malatya İli Arazi Varlığı Raporu,1984,s.24).

Arazilerin 2064 hektarı 1.sınıf, 1544 hektarı 2.sınıf, 4820 hektarı 3. sınıf, 3484 hektarı 4. sınıf, 5566 hektarı 6.sınıf ve 41.934 hektarlık bir sahada 7.sınıf arazidir. Şimdiki kullanım olarak, arazinin kabiliyet sınıflarına göre; 1.sınıf arazilerin 1344 hektarında nadaslı tarım, 683 hektarlık sahasında ise sulu tarım yapılmaktadır.2.sınıf arazilerin 1060 (hek) kuru tarım, 451 (hek)'da sulu tarım; 3.sınıf arazilerin 3692 (hek) kuru tarım, 1018 (hek)'da sulu tarım; 4. sınıf arazilerin ise 1105 (hek)'da nadaslı kuru tarım yapıldığı görülür. 5. sınıf arazinin haritalanmadığı Yeşilyurt'ta 6. ve 7. sınıf arazilerin 1516 (hek)'da nadaslı kuru tarım, 3110 (hek)'da ise bağcılık yapılır.(Malatya İli Arazi Varlığı 1984,s.68).

Yeşilyurt arastırma sahası arazilerinin tarımsal potansiyellerine göre sınıflandırılması ise şöyledir: 1.derece 4.805 (hek), 2. derece 3.692 (hek), 3. derece 3.110 (hek)' dır. Diğer araziler ise 48.402 hektarlık bir sahayı kaplarlar. (Malatya İli Arazi Varlığı,1984,s.86).

Yeşilyurt İlçesi toprakları erozyon bakımından değerlendirildiğinde Malatya Arazi Varlığı Raporu'ndaki tespitlere göre,topraklarınm % 70.1'i siddetli erozyondan etkilenmiştir. Şiddetli erozyon kuru tarım arazilerinin % 19.4'ünü,bağ-bahçe arazilerinin %68.7'sini etkilemiştir. Çok siddetli erozyon yalnızca meralarda ve %45.9 oranında görülmektedir. (Malatya İli Arazi Varlığı,1984,s.27).

Tarım alanları, kullanma şekillerine ve eğitim grupla-

rına göre su erezyonu bakımından adı geçen rapordaki çizelgelerde su sekilde belirlenmistir; Su erezyonu açısından kuru tarım alanı olarak kullanılan 1.sınıf arazilerin 1344(hek)'ı, 2. sınıf arazilerin 1060(hek)'ı, 1.sınıf su erezyonunun etkisi altında kalmaktadır. Yine 3. sınıf ve ı. sınıf arazilerin kuru tarım alanı olarak kullanılan 1105(hek)'ı 2.sınıf su erezyonunun etkisindedir. Sulu tarım ve bağ-bahçe alanlarının ise 1.sınıf arazi olarak 683 (hek)'ı, 2.sınıf arazinin ise 210(hek)'ı, 1.sınıf su erezyonun etkisi altında olduğu görülür. 3. sınıf arazinin ise bağ-bahçe alanı olarak 1018 (hek)'lık bir kısmı 2.sınıf su erezyonu etkisindedir.

Eğim bakımından ise: 3334(hek) düz arazinin 1.sınıf: hafif eğimli arazinin 4.343(hek)'nın 2.sınıf ve 1922 (hek)'ın 3.sınıf; orta eğimli arazinin 672(hek)'nın 2.sınıf, 1353 (hek)'nın 3.sınıf; dik ve çok dik eğimli arazinin ise 1271 (hek)'nın 2.sınıf, 25.878(hek)'nın da 3.sınıf su erezyonuna sahip olduğu belirlenmistir. (Malatya İli Arazi Raporu,1984, s.85).

Ulasılan bu sonuçlar gösteriyor ki, Yesilyurt'ta arazilerin büyük bir kısmı erezyon tehditi altındadır. Yine, arastırma sahasında tarım alanı olarak kullanılan arazilerin toplam 14.071 (hek) tarla olan kısmında 5094(hek)'lık bir kısmı ekilirken, bunun yarıya yakın bir kısmının (4196 hek) nadasa bırakıldığı dikkat çekmekte olup; tarım alanlarının 107(hek)'nı sebzelikler,2874(hek)'nı meyvelikler, 1800(hek)'ını ise bağlık alanlar meydana getirmektedir. (Malatya İl Envanteri,1985-1994).

Daha önceden de belirtildiği gibi,Çat Barajı tamamla-

nıp Derme ve Çerkez yazısı ovalarına su verildiğinde, araştırma sahasında yeralan Gündüzbey, Bostanbası Yakınca'ya su taşıyan Derme Kanalının suyu takviye edileceği gibi; Kuyulu, Çayırköy ve Kuşdoğan köylerinin arazileri 'de suya kavuşacaktır. Böylece bu sulama itibariyle; Sulamanın gerçekleştireceği ürünlerdeki çeşitlenme ve verim artışı, sahadaki tarım potansiyelinin yükselmesine sebep olacaktır.

Araştırma sahasının büyük bir bölümünde kuru tarım yöntemiyle tahıl üretilmektedir. Tahıl üretiminde en çok buğ-buğday, arpa, nohut gibi ürünlerin yer aldığı görülür.Sulamalı tarım alanları, Derme Vadisi'nin her iki tarafında ve Derme Suyunun kanalla akıtıldığı Gündüzbey,Bostanbaşı, Yakınca'da önemli yer tutar. Buralarda tahıl ekiminden ziyade meyvecilik yapılır.Meyvecilikte kayısı ve kiraz ilk sırayı alır.

Yeşilyurt'ta bağcılık yapılan alanlar ise, Gündüzbey Pınarbası,Bostanbaşı,Yakınca, Kadiruşağı, Seyituşağı, Oluklu, İkizce,Atalar köylerinde gèniş sahalar kaplamaktadır.

Tütün ekimi ise Elemendik gölünden alınan suyla Kuyulu, Kuşdoğan köylerinde yapılmakta olup, yine Derme suyundan yararlanan Bostanbası köyünde sebzecilik, patates üretimi önemli sahaları kaplamaktadır.

Sulamalı tarım yapılan sahalarda hayvanların yem ihtiyacını desteklemek bakımından fiğ veya yonca ekildiği görülür. Ekiliş sahası dardır.

Yeşilyurt'ta arazinin arızalı bir yapıya sahip olması, burada tarım arazilerinin dar kalmasına sebep olmuştur. İnceleme alanında meraların geniş yer kaplaması (43.788 hektar), arazinin 34.496 (hek)'nın taşlı. 17.493(hek)'nın kayalık bir

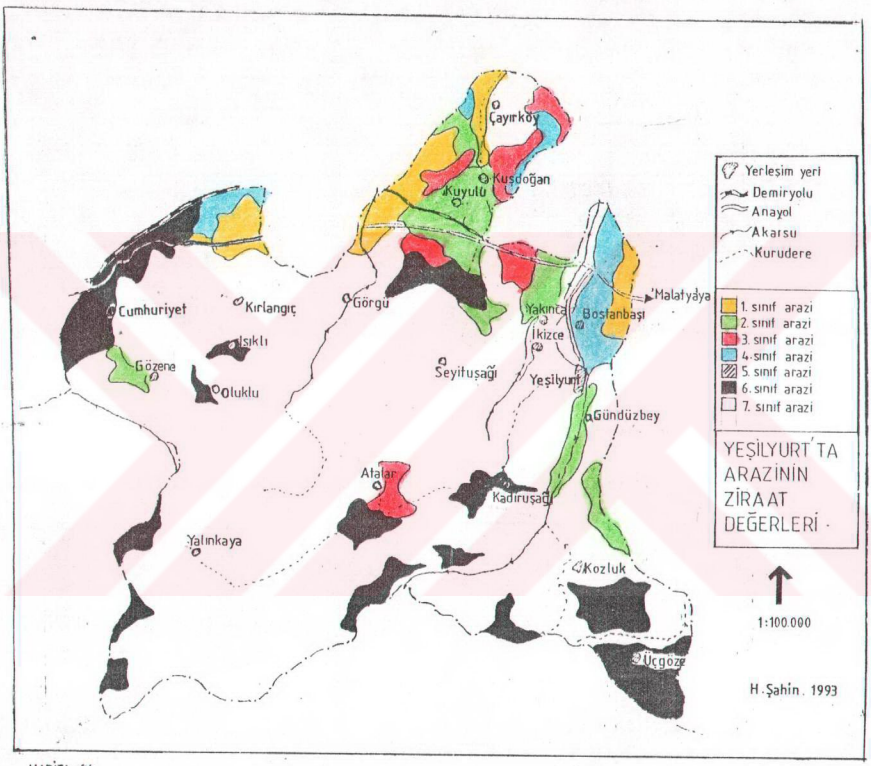
durumda olması (Malatya İli Arazi Varlığı,1984,s.86),bu görünümü açık bir biçimde açıklamaktadır. Şimdilik bu alanlardan her hangi bir amaçla yararlanılması söz konusu değildir.

Araştırma sahasında çok geniş yer tutan erezyon alanlarının (Harita:14) ıslah edilmesi,şüphesiz bu alanların ekonomi için kazanç olacağı yönünde yarar sağlayacaktır. Erozyon alanlarında teraslamaya gidilmesi,toprağı koruyucu bitkilerin yetiştirilmesi ve yöre ikliminde yetişecek uygun türde ağaçların yetiştirilmesi ilk aşamada yapılacak çalışmalar olabilir.

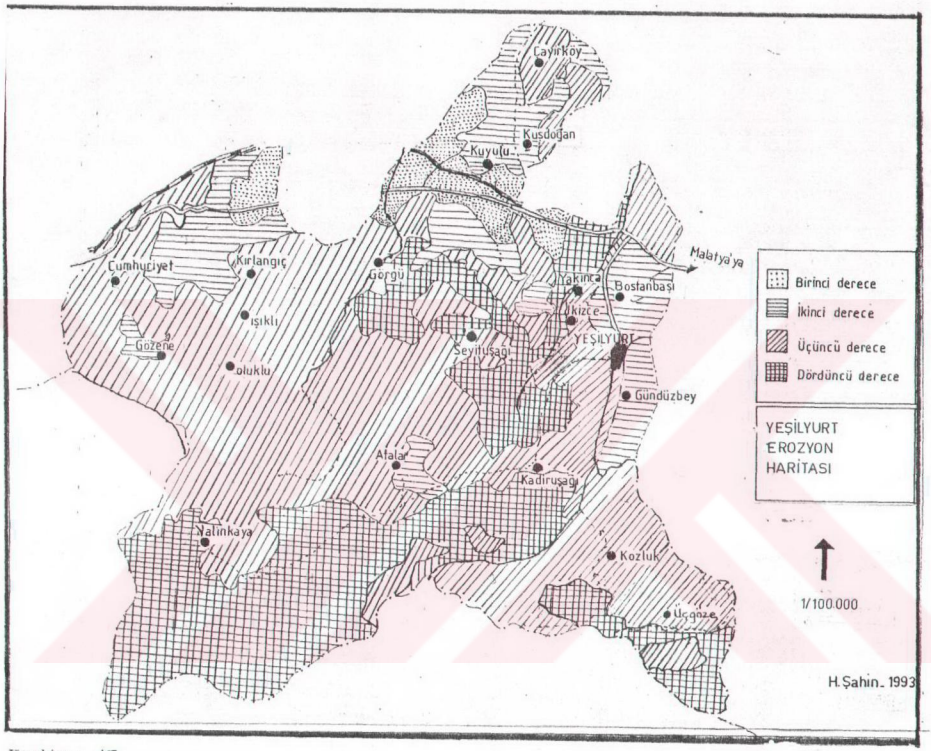
Diğer taraftan arazi üzerinde yapılan meyvecilik sahalarında,bahçelerde tek tür yerine kiraz, dut, seftali, ceviz, armut, kızılcık vb. gibi çok türün aynı bahçelerde karışık yetiştirildikleri göze çarpmaktadır. özellikle Yeşilyurt merkez, Yakınca, Gündüzbey, Bostanbaşı, Kadiruşağı köyünde bu durum ön planda bulunmaktadır. Bu da verimliliğin ekonomik yönlü düşüşüne sebep olmaktadır.Kayısı sahalarında ise tek tip behçeliklerin görülmesi,kayısının ekonomik katkı bakımından diğer meyve türlerine göre ilk sırayı aldığı şeklinde anlaşılmaktadır.

7.1.4. Başlıca Tarımsal Ürünler

Yeşilyurt araştırma sahasında, önceki bölümlerde izah edildiği gibi tarımsal hayat fiziki şartların büyük oranda etkisi altında devam etmektedir. öyleyse, inceleme sahasındaki tarımsal hayatın ana karekteristiklerini fiziki şartlar, yani iklim, toprak, relief... vs. belirlemektedir, diyebiliriz.

Çayırköy
Kuşdoğan
Kuyulu
Cumhuriyet
Kırlangıç
Görgü
Malatyaya
Yakınca
Bostanbaşı
İkizce
Işıklı
Gözene
Oluklu
Seyituşağı
Yeşilyurt
Gündüzbey
Alalar
Kadıruşağı
Yalınkaya
Kozluk
Üçgöze
Yerleşim yeri
Demiryolu
Anayol
Akarsu
Kurudere
1. sınıf arazi
2. sınıf arazi
3. sınıf arazi
4. sınıf arazi
5. sınıf arazi
6. sınıf arazi
7. sınıf arazi
YEŞİLYURT'TA ARAZİNİN ZİRAAT DEĞERLERİ
1:100.000
H. Şahin. 1993

HARİTA: 14

Çayırköy
Kuşdoğan
Kuyulu
Malatya'ya
Cumhuriyet
Kırlangıç
Görgü
Yakınca
Bostanbaşı
Ilıkızca
Işıklı
Gözene
Seyitusağı
YEŞİLYURT
oluklu
Gündüzbey
Afalar
Kadıruşağı
Yalınkaya
Kozluk
Üçgöze
Birinci derece
İkinci derece
Üçüncü derece
Dördüncü derece
YEŞİLYURT
EROZYON
HARİTASI
1/100.000
H.Şahin. 1993

Harita : 15

T.C.

Araştırma sahasındaki tarımsal faaliyetlerin istenilen düzeyde gelişmemesi herseyden evvel yaz devresinde görülen su kıtlığına ve yağışların yıl içindeki düzensizliğine bağlanabilir. Bunun yanı sıra toprak ve reliefin istenilen durumda bulunmayışı gibi sebepler de etkili olmaktadır. Yağış yetersizliği sebebiyle tarım arazisinin hemen hemen yarısının nadasa bırakılması, yeterli verimin elde edilememesine yol açar. Sulama yapılan ziraat alanlarında ise başta kayısıcılık olmak üzere, kiraz, şeftali gibi meyve türlerinin yetiştirildiği, tütün ve sebze ekiminin yapıldığı gözlemlenmektedir.

Araştırma sahasında yetiştirilen başlıca ürünler üzerinde durmak gereğini duyuyoruz:

a) Tahıllar (Buğday, Arpa)

Araştırma sahasında tarım alanlarının en büyük kısmı Tahıllar (buğday, arpa) için ayrılmaktadır ve nüfusun temel besin maddesi durumunda olan buğday üretimini ön plana çıkarmıştır. Araştırma sahasındaki ziraat arazilerinin büyük bir kısmında kuru tarım yöntemiyle tarım yapılması,buğdayın soğuk iklime dayanıklı olması, su ihtiyacının kışın ve bahar aylarındaki kar ve yağmur sularıyla karşılanabilmesi gibi sebepler, buğday üretiminin yaygın bir sahada yetiştirilmesini sağlamıştır. Özellikle, protein tüketimi sınırlı olan sahada, beslenmede karbonhidratlı besin maddelerinin ağırlık taşıması, buday tarımına önem kazındırmıştır.

Araştırma sahasında buğday ekim alanları Kuyulu, Kusdoğan, Çayırköy, Görgü Gözene,Cumhuriyet köylerinde özellikle buğday tarımı yapılmaktadır. Diğer köylerde de ekilen buğday kendi tüketimlerini karşılamaktadır. Buğday tarımında nadas

uygulanır. Toplam 3250 hektarlık alanda ekilen buğdayın büyük bir kısmıyla ekstansif şartlarda yetiştirilmesi, üretim miktarlarının düşük kalmasına sebep olmaktadır.Sulanan sahalarda özellikle kayısı, kiraz, şeftali vb.türdeki meyve ağaçlarının yetiştirilmesi ve tütün ekiminin yapılması dolayısıyla,buğday susuz ve kıraç alanlara ekilmektedir.Normal şartlarda kimyevi gübre ile desteklenmiş 1 hektar araziden 1200 kg.kadar buğday alınmaktadır. 1992 yılı itibariyle İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine göre Araştırma sahasında 5100 ton buğday üretimi gerçekleşmiştir.

Yeşilyurt araştırma sahasında tahıl ürünleri arasında buğdaydan sonra en çok yer kaplayan ürün arpadır. Toplam 700 hektarlık ekiliş alanı olan arpa verim bakımından buğdaydan daha yüksek bir değer gösterir (hektara 1400 kg).Arpanın hayvan yemi olarak kullanım sahası olması nedeniyle, özellikle hayvancılıkla geçimini sağlayan Atalar,Gözene, Oluklu, Üçgöze gibi köylerde fazla miktarlarda ekildiği görülür.

Yine, arpanın ekilme sebeplerinden birisi de yöreye düşen bahar yağışlarının erken kesilmesi; arpanın su ihtiyacının buğdaya nazaran daha erken yetişmesi dolayısıyla ekim sahalarının genişlemesine neden olmaktadır.Araştırma sahasında 1992 yılı itibariyle 1100 ton arpa üretilmiştir.

Araştırma sahasının büyük bir bölümünde buğday ve arpa güzden ekilmekte olup, özellikle dağlık araziye sahip köylerde ise arpanın yazlık ürün olarak ekildiği görülmektedir. Ekim mevsimi olarak,ekim ayının sonlarına doğru ekilen buğday ve arpa, kışı kar örtüsü altında geçirdikten sonra, haziran ayı sonuna doğru sararmakta ve Temmuz ayı başlarında da hasat

edilmektedir. Kışlık olarak ekilen ürün ise Mart sonlarında ekilmekte ve yaklaşık 3-3,5 ay sonra hasatı yapılmaktadır.

b) Nohut-Mercimek

Araştırma sahasında buğday ve arpanın yanı sıra önemli miktarda nohut ve mercimek ekimi de yapılmaktadır. Sahada 950(ha)'lık bir sahada nohut, 47(ha)'lık sahada ise mercimek ekilir.

Nohut,inceleme alanında susuz tarım arazilerinde özellikle kıraç arazilere ekilir. Buday, arpa hasatından sonra sürülen arazilere (nadasa bırakılmayıp, münavebe yoluyla), bahar'ın gelmesiyle birlikte Mart ayının sonlarında nohut ekilir. 1 dekarlık araziden yaklaşık 133 kg. nohut elde edilmektedir. 1992 yılı itibariyle 9500 dekarlık sahada 1240 ton nohut alınmıştır.

470 dekarlık ekiliş sahası olan mercimekden de 1 dekarlık araziden yaklaşık 106 kg. mercimek elde edilmektedir. 1992 yılı itibariyle gerçekleşen üretim 50 ton civarındadır.

Araştırma sahasında en çok nohut ve mercimek ekimi yapılan sahalar; Atalar, Bostanbaşı, Çayırköy, Görgü, Gözene, Kuşdoğan, Kuyulu, İkizce, Işıklı, Kırlangıç köylerinde yeralmaktadır.

c) Sebzeler

Yeşilyurt araştırma sahasında sebzecilik, Bostanbaşı köyü dışında kalan yerler için ekonomik bir faaliyet olarak büyük bir değer taşımaz. Bostanbaşı Köyünde belirginleşen sebze üretimine, Kuşdoğan, Kuyulu kölerinde ve Yakınca Kasabasında diğer köylere göre daha fazla tesadüf edilir.

Araştırma sahasında 179 hektarlık bir sahada sebze ye-

tiştirilmektedir.

Encok yetistirilen sebze türleri Domates, Biber,Soğan, Salatalık, Taze Fasulye, Patlıcan'dır. Bunların yanı sıra Sarmısak, Havuç, Kavun, Karpuz ve Patates'de yetistirilir. (Tablo:23).

ÜRÜN	EKİLİŞ(HEK)	ÜRETİM(TON)
Kuru Soğan	12	192
Sarmısak	2	8
Kavun	3	84
Karpuz	6	180
Domates	42	300
Patlıcan	17	136
Hıyar(Salatalık)	20	300
Biber	35	420
Taze Fasulye	20	210
Havuç	6	60
Yesil Soğan	16	215

Tablo : 23

Araştırma Sahasında Sebze Üretimi (1992)

Yetistirilen sebzelerin bir kısmı ailelerin kendi iç tüketimine ayrılırken, diğer kısmı Malatya'ya götürülerek pazarlanır. özellikle Bostanbası köyünde yetistirilen sebzelerden önemli gelir elde edilmektedir.

Araştırma sahasında sulanacak sahaların çoğaldığı oranda sebze ekim alanlarının da; son 10 yılda kayısı ekim sahalarının genislemesine paralel olmasa bile,ona yakın bir oran-

da genişleyebileceğini söylemek mümkündür. Böylece, kayısıcılığın yanı sıra sebzecilik de kimi köyler için gelir getiren bir faaliyet durumuna da geçebilir, kanaatindeyiz.

EKİLEN ÜRÜN CİNSİ	KAPLADIĞI SAHA (ha)
Buğday (Kuru)	3.200
Arpa "	700
Nohut "	950
Mercimek "	47
Fasulye (Sulu)	28
Tütün "	25
Patates "	20
Sebze "	179
Meyve "	2.851
Fig "	8
Yonca "	40
Nadas Arazi	4.196
TOPLAM	12.244

Tablo : 24

Araştırma Sahasında Yetiştirilen Ürünler ve Ekiliş Sahaları

FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÜRÜNÜN CİNSİ(TÜRÜ)	EKİLİŞ SAHASI(dk)
Tahıllar	39.900
Baklagiller (Nohut, Mercimek vb.)	10.050
Endüstri Bitkileri (Tütün)	250
Yumru Bitkiler (Patates,Havuç)	340
Sebzeler	1.070
Yem bitkileri (Yonca,Fig)	400

Tablo: 25

Arastırma Sahasında Ekilen Ürün Cinsi ve Ekiliş Sahaları

d) Tütün

Arastırma sahasında tütün ekim alanları Kuyulu, Kusdoğan,Çayırköy ve Bostanbası köylerinde yer almaktadır. Toplam 250 dekarlık ekiliş sahası bulunan tütün 1992 yılı itibariyle 35 ton ürün elde edilmiştir.

Tütün ekiliş sahası olarak 100 dekarla en geniş saha Kuyulu köyünde yeralır. Tütün fidesi: evlerin arka taraflarında bulunan "peğ" yada"çevirme" denilen yerlere Mart ayının ayının sonlarında tohum ekimi yapılmasıyla elde edilir.Burada yetiştirilen fideler,Mayıs ayının sonlarına doğru, tütün için hazırlanan tarlalara dikilir. Tütünler ilk dikimdenm 3-4 gün sonra sulanır. Bir kaç sudan sonra, sulama aralığı 15 günde bir olur.

Tütüne çiftlik gübresi olrak dekara 1 ton atılır. Suni gübre ise ekim yapılmadan önce çiftin altına 1 dekara 10-15 kg. DAP (Diamanyumfosfat) atılır. Cift sürülüp dikim yapıla-

cak "karıklar" hazırlandıktan sonra ise, buraların icerisine 1 dekara 10 kg. nitrat gübresi ile hayvan gübresi atılır.

Üç suyun ardından çapalaması (kehan yapılması) yapılarak otları alınır.Bundan sonra ise tütüne bir sulama verilerek, ardından "derin çapalama"sı yapılır.

Ağustos ayının sonunda,ilkin tütünün "Miskiye" denilen alt yaprakları kırılır. Bunun ardından tütünün başı kırılarak atılır. 1 hafta sonra ise kanatların arasında süren "Piçik" adı verilen sürgünler de kırılarak atılır. Tütün olgunlaştıkan sonra kalan kanatlara "Anaç" denilir.Bunlar kırılıp iplere dizilir, ağaçtan yapılmış yerden 1-1.5 m. yükseklikteki iskelelerde kurutulur. Kurutulan yapraklardan oluşan "hevenk"ler yapılır. Hevenkler, evlerin çatısında ya da bu iş için apılmış meskenlerde çivilere asılır. Kış geldiğinde havanın rutubetiyle yumuşayan hevenkler sınıflara ayrılarak destelenir, buna "Fitik" derler. Fitikler "kürsü" haline getirildikten sonra Malatya Tekel Tütün Fabrikasına satılır.

Arastırma sahasında en çok tütün ekim sahasının yer aldığı Kuyulu köyüne 1992 itibariyle 650 milyon TL civarında bir ekonomik girdi sağlanmaktadır.Köyün Çat Barajı'nın sulama alanında bulunması; sulamaya geçilmesiyle birlikte ekim sahasının genişlemesine yol açacağından tarımsal gelişimini de arttıracaktır. Ayrıca tütün ekimi yapılan Kuşdoğan ve Çayırköy'ün de bu sulamadan yararlanacak olması,buraları da olumlu yönde etkileyecektir.

e) Meyvecilik-Bağcılık

Arastırma sahasında 3490 hektarlık geniş bir sahada meyvecilik yapılmaktadır. Bağcılık faaliyetleri ise 1800 hek.'a

tarlık sahayı kaplayan bir alanda yürütülmektedir.

Meyveciliği kayısıcılık ve diğer türler olarak ele almak gerekmektedir. Çünkü araştırma sahasında son 10-15 yıldır kayısıcılık ekonomisine doğru hızlı bir yönelme izlenmiştir.Kayısıcılık,en çok Kusdoğan,Kuyulu,İkizce, Cumhuriyet, Kırlangıç, Görgü ve Gözene köylerinde yapılmaktadır.

Araştırma sahasında meyve veren yaşta 98500, meyve vermeyen yaşta 411.000 adet olmak üzere toplam 509.500 adet kayısı ağacı bulunmaktadır. 1992 yılı kuru kayısı üretimi ise yaklaşık 4925 ton olarak gerçekleşmiştir. (Tablo: 26)

ÜRÜN	MEYVE VEREN YAŞTA AĞAÇ SAYISI	MEYVE VERMEYEN YAŞTA AĞAÇ SAYISI	ÜRETİM (TON)
Armut	20.900	5.500	334
Ayva	9.750	800	97
Erik	4.050	1.450	69
Kayısı	98.500	411.000	4.925
Kiraz	19.650	17.200	1.122
Kızılcık	3.500	1.150	33
Şeftali	11.300	3.400	147
Vişne	5.300	1.750	85
Zerdali	5.200	9.800	52
Antep Fıstı	4.100	9.000	8
Ceviz	5.060	1.600	138
Badem	1.900	1.400	27
Dut	6.200	1.200	217
Üzüm	18.000	-	3.600
TOPLAM	223.410	465.250	10.854

Tablo : 26 /Yeşilyurt Arastırma Sahasında Yetiştirilen Meyve Türleri Ağaç Sayısı ve Verim Durumları (1992)

Tarım İl Müdürlüğü 1990 yılı istatistiklerine göre 1320 aile kayısıcılık yapmakta olup, bu sayısal olarak 5180 çiftçiyi kapsamaktadır. Kayısı ekim sahalarının % 60'ını Hacı Haliloğlu çeşiti kaplarken, diğer türlerin oranı % 40 olmaktadır. (Tarım kİl Müdürlüğü 1990 Çalışma Raporu, s.188) .

Araştırma sahasında Hacıhaliloğlu kayısı çeşitinin yanı sıra Çataloğlu, Çöloğlu, Hacıkız, Şekerpare, Hasanbey ve diğer türler de yetiştirilir. (Malatya Kayısı İşletme Değerlendirme İmkanları Araştırması, 1988,s.44-46).

Araştırma sahasında kayısının hasat zamanları ve süreleri şöyle olmaktadır.(Tablo:27)

KAYISI TÜRÜ	ZAMAN	SÜRE
Hacihaliloğlu	Haziran-4 Temmuz	1 Hafta
Hasanbey	Haziran-4 Temmuz	1 Hafta
Çöloğlu	1 - 2 Temmuz	1 Hafta
Şekerpare	4 Haziran	1 Hafta
Muhtelif türler	2-3-4 Haziran	1 Hafta

Tablo : 27
Araştırma Sahasında Kayısı Hasat Zamanı ve Süreleri

Yeşilyurt'ta yetiştirilen kayısılardan elde edilen ürün,yaş ve kurutulmuş olarak pazarlanır. Araştırma sahasında genellikle kayısı "kurutmalık" kolarak pazarlanmakta olup, kurutmalık kayısı "kükürtleme"ye (islim)tabii tutulmak tadır. Kayısıcılık ekonomisinin varlığını sürdürdüğü köylerde,kayısı kurutma için kerpiç veya yığma tuğladan yapılmış yüzü ve dış tarafı çamur ya da çimento ile sıvanmış "islim damı", sürdü-

rülen ekonomik faaliyetin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ağaçların silkelenmesi yoluyla toplanan kayısılar ağaçtan yapılma meyve kasalarına dizilir, kükürtleme odasında (islim damı) üst üste 5-6 sıralı olarak yerleştirilir. Odanın bir köşesinde soba(tüp gazlı, odun sobası vb.)bulunur, bunun üzerine yerleştirilmiş bulunan 25-30 kcm. çapında, 10-15 cm. derinliğindeki kalın sactan yapılmış kaba, 1 ton yaş kayısı için 2 kg kükürt konulur.Kayısılar türlerine göre kükürt odasında bekletilirler. Örneğin Hacıhaliloğlu çeşiti 8 saat, Hasanbey çeşiti 8 saat kükürtleme odasında bekletilir. Ham kayısılar daha fazla beklemeye tabii tutulur. (Kayısıda Hasat ve Kükürtleme Broşürü,1992).

Kükürtleme yapılırken, odanın kapısı hava almayacak biçimde kapatılır. Kükürtleme ocağı oda dışından yakılır. Kükürt oranının %0 2'yi geçmemesine dikkat etmek gerekir. Su anda üreticilerimizin uyguladığı kükürtleme yöntemi iptidai olup istenilen ölçüde kaliteli bir mahsul elde edilmemektedir. (Kayısı Yetiştiriciliği, 1991,s.22).

Kükürtleme odasından çıkarılan kayısılar bez üzerine serilerek kurutulur, sonra ise çekirdekleri çıkartılarak "patik" denilen hale getirilir. Daha sonra pazarlanır.

Kayısılar kurutmalık olarak hazırlanırken; kükürtleme yapılmasının amacı kayısının işlenme, kurutulma ve saklanmaları sırasında tabii renkleri korunarak renk değişimleri önlemektir.Bunun yanısıra meyvede kurtlanma, küflenme ve ekşime de önlenmiş olur.

Malatya'ya önemli bir ekonomik potansiyel sağlayan

T.C. İnönü Üniversitesi

kayısı,İl genelinde 33.994 hektar alandaki bir sahayı kaplar. Bu, 5.091.630 ağaca tekabül eder.1993 yılı itibariyle rekolte 39.475 ton/yıl olup, bunun % 95'i ihraç edilerek, % 5'de iç piyasada tüketilmektedir. Malatya'da 1992 yılı itibariyle 16.344 ton kuru kaysı ihraç edilmiştir. (KOLUKISA,1993,s.3). Yeşilyurt İlçesinde ise 1993 yılı kayısı rekoltesi 630 ton yaş, 150 ton kuru kayısı olarak belirlenmiştir.

Araştırma sahasında önemli bir yer tutan kayısıcılık üretiminin yanı sıra, önemli miktarda kiraz, şeftali, Armut, Erik yetiştirilmekte, bunları Kızılcık, zerdali, Ceviz, dut, badem izlemektedir. Yeşilyurt arastırma sahasında kayısı dışında, yetiştirilen meyvelerin kapladığı saha 817 hektarlık bir sahayı kaplamaktadır.

Özellikle Yesilyurt merkez, Yakınca ve Gündüzbey'de kiraz yetiştiriciliğinden önemli gelir elde edilir.Yesilyurt'ta kirazcılığı teşvik amacıyla 1993 yılında Yeşilyurt Kaymakamlığı ve Belediyesi tarafından 1.Kiraz Şenliği gerçekleştirilmiştir. Kiraz'ın yanı sıra Derme Suyu kenarında yer alan ve bu suyun ulastığı Gündüzbey, Yeşilyurt, Yakınca ve diğer taraftan Kadiruşağı ve Bostanbası'nda şeftali, elma, armut, vişne, dut, badem gibi ürünler diğer köylere göre daha fazla miktarda yetiştirilmektedir. Dut'tan pestil, pekmez gibi yan ürünlerde yapılarak Malatya ve İlçe merkezinde pazarlanma yönüne gidilir.

Araştırma sahasının geçim kaynakları arasında bulunan bağcılık, 1800 hektarlık bir saha üzerinde faaliyet göstermektedir. Bu sahadan yılda yaklaşık olarak 36 ton üzüm elde edilmekte olup, bunun büyük çoğunluğu yaş olarak satılırken,

bir kısmı kurutularak, pestil, üzüm sucuğu, tarhana yapılarak tüketilmekte ve pazarlanmaktadır.Bağcılık alanları Yeşilyurt, Gündüzbey, Kadirusağı, Yakınca, Cumhuriyet, Kuyulu, İkizce ve özellikle de Seyitusağı köyünde ileri seviyededir.

Araştırıcıların verdiği bilgilere göre önceleri önemli bir geçim kaynağı olan üzümcülük, bağlarda dalbastı ve turfanda kiraz yetiştirmek için buralara ekilen mahlap ağacına aşı vurarak kiraz bahçesi elde etme çalışmalarının beklenen seviyeye çıkarılamaması dolayısıyla, üzüm bağlarının bakımsızlığa terk edilmesine yol açmıştır. Yine, yörede bulunan genç neslin fabrikalarda ve dokuma atölyelerinde çalışarak geçim sahalarını değiştirmeleri, bağcılığı olumsuz yönde etkilemiştir.(ŞENTÜRK-BALARISI,1991,s.61-62)

Araştırma sahasında Tahannebi üzümü başta olmak üzere, Kureyşi, Şam beyaz mikeri, Atmalı, Hacıkıran, Fazlıkerem, öküzgözü, Alhatun parmağı, Top siyah, Tilki boğan ve Kurşun cinsi üzümler yetiştirilir. (Malatya Belediyesi 1986-1987 Çalışma Raporu,s.57)

Adı	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayısı	Üretim (Ton)	Kapladığı Saha(ha)
Armut	20.900	5.500	334	134
Ayva	9.750	800	97	Dağınık
Erik	4.050	1.450	69	26
Kayısı	98.500	411.000	4.925	857
Kiraz	19.650	17.200	1.122	204
Kızılcık	3.500	1.150	33	Dağınık
Şeftali	11.300	3.400	147	29
Vişne	5.300	1.750	85	30
Zerdali	5.200	9.800	52	50
Antep fıstığı	4.100	9.000	8	127
Ceviz	5.060	1.600	138	Dağınık
Badem	1.900	1.400	27	Dağınık
Dut	6.200	1.200	217	Dağınık
Üzüm	18.000	-	3.600	1.800

Tablo: 28

Arştırma Sahasında Yetiştirilen Meyve Türlerinin Ağaç Sayısı, Üretim ve Kapladıağı Sahalar (1992)

Araştırma sahasında en önemli gelir kaynağını oluşturmakta olan kaysıcılık'ta ise erken çiçeklenme gerçekleştiğinde,dolayısıyla da iklim şartlarından kaynaklanan don olayları neticesinde verim düşüklülğü meydana gelmekte olup, bu da verimi etkilemektedir. Kayısının uygun dönemde -25 ve -27 C° da erken pembe "Çanak yaprak görünmesi"tomur döneminde -14 C° da,pembe "taç yaprakların görünmesi"döneminde -6 ve -7 C° da, çiçek döneminde -2 ve -3 C° da, çağla döneminde ise -1 C° da

zaman zaman don olaylarından zarar görmesi(KOLUKISA,1993,s.3) önceden belirtildiği gibi üreticiyi olumsuz yönde, ekonomik girdinin düşük olması bakımından büyük çapta etkilemektedir.

7.1.5. Tarımsal Makinalaşma

Tarımsal alanlardan alınan verimin yüksek olması, arazinin genişliğine, toprağın yapısına, iklim şartlarına bağlı olduğu kadar tarımsal makinalaşmaya ve organizasyona bağlı olarak belirmektedir. Ekstansif sistemle tarım yapılan sahalardan yüksek bir verim artışı beklemek boş bir çaba sayılır. Tarımda verimliliğin arttırılması ancak,tarımsal girdi kullanımının arttırılması ve yaygın hale getitirilmesi, teknoloji düzeyinin geliştirilmesi ile temin edilebilir. Şüphesiz bu yolla yapılan tarımsal faaliyette birim alandan daha yüksek ve kaliteli verim elde edilebilir.

Yeşilyurt araştırma sahasında büyük bir sahada ekstansif tarımın yapılageldiği görülür. Bu da tarımsal faaliyetlerde verimin düşük olmasına yol açmaktadır. Sulamalı tarım yapılan sahalarda ise, makinalaşmaya yönelik organizasyonlarında varlığı'nın etkisiyle daha yüksek verim elde edilmektedir. Araştırma sahasının ova köyleri olan Kuşdoğan, Kuyulu ve Çayırköy arazileri Çat Barajından Çerkezyazısına verilecek suyla sulamaya kavuştuğunda, tarım yöntemleri de buna bağlı olarak değişecektir.

Araştırma sahasında tarımla ilgili makinalaşma durumu, Yeşilyurt Tarım İlçe Müdürlüğü'nün tespitlerine göre şöyle bulunmuştur.(Tablo:29)

MAKİNA ADI	SAYISI
Traktör	92
Remork	54
Karasaban	10
Hayvan Pulluğu	10
Traktör Pulluğu	59
Ark Pulluğu	8
Kültivatör	45
Diskli Tırmık	2
Mibzer	2
Orak Makinası	6
Harman Makinası	6
Döven	10
Sırt Pulverizatörü	110
Motorlu Pulverizatör	52
Atomizör	10
Santrfüj Pompa	32
Motopomp	35
Derin Kuyu Pompa	15
Su Tankeri	13
Sellektör	3

Tablo : 29

Arastırma Sahasındaki Tarım Alet ve Makinalarının Durumu

Arastırma sahasında tarımsal araçlardaki gelişmeye paralel olarak, diğer modern girdilerin kullanımında önemli artışlar olmamış, bu yüzden de üretim belirli bir seviyeyi

aşma basarısını gösterememistir. Tarım makinaları içerisinde en fazla sayıya sahip olarak kayısı, kiraz vb. nin ilaçlamasında kullanılan pulverizatör sayısının fazlalığı dikkati çekmektedir. Bu da meyveciliğin ön plana çıkmakta olduğunu gösterir bir durumdur. Tarımsal araç olarak çok gerekli olan Traktör ise ikinci sırayı almaktadır.

Sahada ekilebilir tarım alanlarının 14.071(Ha) olduğu düşünüldüğünde yaklaşık olarak 152.9 Hektarlık alana 1 traktörün düştüğü hesap edilebilir. İlaçlama'da kullanılan pulverizatör de aynı şekilde düşünüldüğünde araştırma sahasında bulunan 2851 (Ha) alandaki meyve ağaçlarının oluşturduğu her 17.5 hektarlık alana 1 pulverizatör düştüğü görülebilir. 1981 yılı verilerine göre Türkiye'de 1 Traktör'e düşen işlenen alan miktarı 570 dekardır.(YURT ANS.,Cilt:11,s.8382).Bu durum da araştırma sahasında 1520 dekara 1 traktör düşer ki, bu da ülke ortalamasından çok düşük olmaktadır.

Diğer tarımsal araçların varlığıyla birlikte traktör sayısının da azlığı,araştırma sahası tarımsal organizasyonunda yetarsiz kalmaktadır. Makinalaşma'ya yönelik düşüncenin gerçekleştirilmesin de makinalaşmanın traktör, pulluk, remörk ve kultivatör ile sınırlı kalması olayı'nın araştırma sahasında "makinalaşma" olarak algılanması, tarımsal verimliliği istenilen düzeye çıkaramamaktadır.

Araştırma sahasında hayvancılıkla uğraşan köyler de (Üçgöze, Yalınkaya, Seyituşağı, Kozluk) hiç traktör bulunmamaktadır. Fakat, tarım arazilerinin geniş olduğu Cumhuriyet Köyünde,Kuyulu, Gözene,Kuşdoğan ve Çayırköy'de traktör sayısı diğer köylere göre çoktur. Araştırma sahasında, eğimli yamaç-

lar da ve özellikle bağcılık yapılan sahalarda koşum hayvanından da yararlandığı görülür.

Araştırma sahasın'da özellikle kayısı bahçelerinin sulanmasında kuyulardan faydalandığı görülmüş olup, bu sebeple motopomp ve santrfüj pompaların yanı sıra derin kuyu pompalarından da yararlanılmaktadır. Bu duruma Kuyulu köyü başta olmak üzere, Kuşdoğan, Çayırköy, Görgü, Gözene, Cumhuriyet köylerinde sıkça rastanmaktadır.

Sahamızda tahıl ürünlerinin hasadında (buğday, arpa) tarım arazilerinin engebeli ve dar alanlar oluşturduğu köyler de biçme işi orakla ve orak makinası ile yapılmaktadır.Kuyulu, Cumhuriyet, Kuşdoğan, Çayırköy, Görgü, Gözene gibi arazisi geniş olan köylerde ise orak makinasının yanı sıra dışardan kiralanan Biçer-döver ile hasat yapılmaktadır. Biçerdöverler ile hasat çok kısa bir zamanda tamamlanmaktadır. Böylece insan gücünden de asgari seviyede yararlanılmış olunur.

Orak makinası ve orakla biçme yapılan sahalarda"Batoz" makinası kullanılarak, tane ile saman ayrılmakta, bu da hem çalışma süresini arttırmakta hem de fazla insan gücüne ihtiyaç duyulmasını gerektirmektedir.

7.1.6. Sulama-Gübreleme ve İlaçlama

Yeşilyurt araştırma sahasında tarımsal arazinin sulaması sorunları mevcuttur. Şu andaki sulanan sahalar; Derme suyundan kanallara aktarılan suyla Gündüzbey, Yakınca, Yeşilyurt merkez, Bostanbaşı ile sınırlı kalmaktadır. Diğer sulanabilen arazinin ise Kuyulu, Kuşdoğan, Çayırköy, Görgü köy-

lerinde Elemendik gölünden yararlanmak suretiyle az da olsa gerçekleştirildiğini görebiliyoruz.

Araştırma sahasında küçük pınar ve derelerin suyundan yararlanmanın yanı sıra kuyular açmak yoluyla yeraltı sularından da yararlanılmaktadır. Bu da yeterli sulanabilirliği sağlayamamaktadır.

DSİ tarafından yürütülen Çat Barajı projesi tamamlandığında yılda 85.44 milyon metreküp su Beyler deresine derive edilecek olup, böylece sulama mevsiminde kuruyan derenin su ihtiyacı da karşılanmış olacaktır.Bu projenin araştırma sahasındaki etkileri şöyle olacaktır.

a) Çerkezyazısı ovasında 4769 hektar arazide tam sulama yapılacaktır.

b) 627 hektarlık bir saha kapsayan Yeşilyurt ve Hasanbey arkı mahalli sulamalarına ihtiyaçları olan sulama suyu tefrik edilebilecektir.

c) Organize sanayi bölgesinin ihtiyacı olan yılda 10 milyon metkeküp su temin edilmis olacaktır.

d) Mevcut Kapılık (Gündüzbey) santralinde 1.9 milyon Kŵh/yıl miktarında üretim artışı sağlanacaktır.

e) Yedi aylık sulama sezonu içerisinde Yakınca ve Yeşilyurt mahalli sulamasına 0.150 lt/sn. su alınabilecektir. (Malatya-Çat Projesi Fizibilite Raporu, 1977,s.XVIII-1-2)

f) İşletmede olan Derme Sulaması'nın Sulama alanı 4000 hektarlık bir saha olup, projeyle buraya kaktarılan su miktarı arttırılacaktır.(DSİ IX.Bölge Raporu 1991). Bu sahaya ek drenaj tesisleri yapılarak, yeni kanallar eklenecek ve bakiye 3235 ha.rında ise yeniden sulama sağlanacaktır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

(Malatya-Çat Pro jesi Fizibilite Etüt Raporu, 1977, s.4).

g) Derme Ovası sulama sahasındaki arazilerin projeyle tamamı sulanabilecek olup, burada ön görülen 13.222 ha.arazinin 327 hektarı Yeşilyurt ve Gündüzbey mahalli sulamalarına aittir.

h) Çerkezyazısı sulama sahası,Beyler deresi, Sultansuyu-Tohma tarafından sınırlandırılmıştır. Bu saha içerisinde Yakınca, Çayırköy, Kuyulu ve Kuşdoğan köylerinin arazileri bulunmaktadır.

Ovada 4769 hektar arazinin sulanması ön görülmüştür. Bu miktar sulanabilir arazilerin %83.8'ini teşkil etmektedir. Bu oranın düşük olmasının sebebi ise,demiryolu üzerinde kalan arazilerin topoğrafik bakımdan uygun olmayısı (Yüksek kotta olusu) ve su kifayetsizliğinden ileri gelmektedir. (Çat Proj. Fiz.Et.Raporu.1977,s.V-36-37)

Çat projesinin uygulamaya geçilmesiyle birlikte, araştırma sahasının ova köylerinde tarımsal üretim artacak, sanayii bitkilerinin üretimi ağırlık kazanabilecektir.Aynı zamanda kayısıcılığın yanı sıra diğer meyve türleri de gelistirilecektir. Bugün sahada uygulanan nadasa bırakma yöntemi,sulamayla birlikte bırakılacağından, ekstansif tarımı geliştirip enstansif tarıma geçisi de gerçekleştirmeye yönlendirebilecektir.

Araştırma sahasında görülen sulama sorununun yanında, diğer önemli bir sorun da gübreleme olmaktadır.İmkanlar ölçüsünde suni gübreden yararlanıldığında tarımsal verimin arttığı ve büyük ekonomik kazançların sağlandığı bilinmektedir. İnceleme alanında suni (kimyevi) gübre kullanım oranı düşük.

tür.Bunun yanı sıra gübre kullanılması gereken toprağın ana-analizlerinin yaptırılması gerekirken, böyle bir düşünceyle de hareket edildiği söylenemez. (Tablo:30)

Ürünün Cinsi	Çiftlik Gübresi (kg/dk)	Sun'i Gübre (kg/dk)
Hububat (buğday,arpa)	500	20-25
Tütün	1.000	25-30
Sebze-Bostan	1.000	20
Hayvan Yemleri(fig,yonca)	-	15
Meyve (Kayısı)	1.000	10

Tablo : 30

Araştırma Sahasında Kullanılan Gübre Miktarları (1992)

Hayvan yetiştiriciliği ekonomik faaliyet alanı olarak görüldüğü yerlerde, özellikle Üçgöze, Yalınkaya,Kozluk,Işıklı ve Bostanbaşı köylerinde daha fazla olmak üzere hayvan gübre-gübresinden yararlanılmaktadır. Yine tütün ekimi, sebzecilik ve kayısıcılık yapılan alanlarda kimyevi gübrenin yanında hayvan gübresi de kullanılır. Kimyevi gübre olarak DAP (Diamonmyum Fosfat), Amonyum nitrat, Üre, Kompoze, Triple Süperfosfat, Amonyum sülfat gübreleri kullanılmaktadır.

Gübre kullanımı; arazinin genişliği, arazi sahibinin ekonomik gücü ve yağış durumu ile orantılı olarak artış ya da azalış gösterir.

Kuru tarım arazilerine kimyevi gübre atımı yapılırken, bahar yağışlarının düşmeyebileceği ya da az düşeceği korku-suyla, ekinin zarar göreceği hesap edilerek gübre miktarı azalabilmekte, sulu tarım alanlarında ise artmaktadır. Ayrıca

taraftan, çiftçinin ekonomik gücü de gübre ekiminde miktarı etkiler. Orta halli bir çiftçi ekim ayında tarlasına 20-25 kg. DAP atar. Bahar başlangıcın da ise yine tarlasını yazlık gübrelerden birisiyle destekler.Eğer maddi gücü daha fazlaysa ekinine Üre gübresi atar.

Özetle, arastırma sahasında kimyevi gübre kullanım durumunu içerisinde bulunan şartlarca doğrudan etkilenmektedir. Gübre fiatlarının pahalı bulunması sorunuda gübrenin kullanım miktarını düşürmekte,bu da gübrenin yeterli kullanım düzeyine çıkmasını engellemektedir.

Genelde tütün, kayısı ve sebze sahalarında kullanılan hayvan gübresi,hububat ekim sahalarında da imkanlar ölçüsünde kullanılmaktadır. Nadasa bırakılacak araziye atılan hayvan gübresi, 2-3 yılda bir tekrar atılmaktadır. Böylece toprağa nadasla birlikte kazandırılması amaclanan su ve azot depolaması sağlanmaya çalışılır.

Sulama sorununun yüksek seviyede bulunduğu arastırma sahasında sulama ve gübreleme sorununun yanı sıra nadasa bırakılan arazinin fazla olması, burada yüksek verimin alınamayacağını imkan dahilinde göstermemektedir.

Arastırma sahasında yalnızca Bostanbaşı köyünde münavebe sisteminin bir ölçüde uygulandığı görülmektedir.Sulamalı tarımın bulunduğu köyde yazın hasatı yapılan ürünün yerine güzlük salatalık, soğan vs. nin ekildiği böylece ikili bir üretimin gerceklestirildiği de görülebilmektedir. Bu durumda verim de artmaktadır.

Arastırma sahasında sulama ve gübrelemenin yanında karşımıza çıkan bir diğer sorun ise ilaçlama olmaktadır.Özel-

likle meyve ağaçlarında birden fazla ilaçlamaya gerek duyulmaktadır. Yine ekilecek tohumun ilaçlanması, yabancı otlara karsı mücadelede de ilaç kullanımının gerekliliği, üreticinin ekonomik gücünün yetersizliği sebebiyle pek etkili olamamaktadır.

Kayısıcılık ekonomisine geçişin son 10-15 yıl içerisinde hızlı bir ivme kazandığı araştırma sahasında; kayısı normalde dört defa ilaçlamaya tabii tutulmaktadır. Birinci ilaçlama, kayısı ağaçları sonbaharda yapraklarını döker dökdökmez, ikinci ilaçlama ilkbaharda pembe tomurcuk döneminde, üçüncü ilaçlama % 1 veya 2'si açtığı zaman, dördüncü ilaçlama ise meyvelerin zeytin çekirdeği kadar olduğu zaman yapılmaktadır. (Kayısı Ağaçlarında Görülen önemli Hastalık ve Zararlılar, Broşür).

Araştırma sahasında bitkilerde ve meyve ağaçlarında görülen Kızılleke,monilya ve çil'e karşılık sürekli kontrolün yapılması gerekli olmustur. Ayrıca bağlarda görülen pas hastalığı ve külleme 'de verimi düşürmektedir. Hububat'ta ise tohumluğun ilaçlanması,yabancı ot mücadelesi önem kazanırken; nohut ve mercimekte "bozkurt" mücadelesi yapılması gerekenler arasındadır.

Özellikle hububat basta olmak üzere, meyve ağaçlarının (Kayısı, kiraz,seftali,elma) hastalıklara karsı zirai ilaçlamasının yapılmasında devlet desteği yapılmaktadır. (Tablo:31)

Tarım İlçe Müdürlüğünce 1992 yılı içerisinde destek verilen ilaçlamalar söyle seyir etmiştir.

İlaçlanan Ağaç-Ürün	Hastalık	Sayı/saha(ha)
Kayısı, Kiraz, Şeftali	Monilya	16.900 ağaç
Kayısı	Çil	11.800 ağaç
Kiraz	Kiraz Sineği	7.300 ağaç
Kayısı,Şeftali,Elma,Kiraz	Yaprak biti	4.560 ağaç
Yabancı ot kontrolü	Hububat(arpa,buğday)	300 dekar

Tablo : 31

Araştırma Sahasında Devlet Yardımıyla Yapılan Zirai İlaçlamalar(1992)

Denilebilir ki; araştırma sahasında yetiştirilen ürünlerdeki verimin yüksekliğini arttırmak, kalitesini geliştirmek,ömrünü uzatmak için zirai ilaçlamaya gerek duyulmaktadır. İlaçların pahalı olması, ilaç atımı yapılacak makina ekipmanlarının yeterli düzeyde bulunmaması, bu alanda imkanlar seviyesinde zirai mücadelenin yapıldığını göstermektedir. Bu da ekonomik kayıba yol açan önemli bir sorun olarak gözükür. Bu sorun çözümlendiğinde ekonomik büyümede aynı oranda yükselebilecektir.

Araştırma sahasında ilk sorun olarak gözüken sulama sorunu;Çat projesinin sulayabileceği alanda gerçekleştiğinde buradaki bitki deseni de çeşitlenecektir.DSİ'nin yapmış olduğu bir çalışmada Sulamayla birlikte Çerkez yazısı ovasında yetiştirilecek ürünler tabakalar nisbetiyle şöyle verilmiştir: (Malatya-Çat Projesi Fizibilite Etüt Raporu, 1977,s.VII-25)

Ürün Adı	Nisbeti(%) Tabakalar			Proje Sahası Ortalaması
	I	II	III	
Buğday	26	28	33	27.0
Arpa	6	5	6	5.9
Mısır	4	4	4	4.0
Tütün	7	7	7	7.0
Patates	3	3	2	2.9
Soğan	2	1	2	1.8
Sebze	1	5	3	1.8
Pamuk	4	4	4	4.0
Fasulye	2.8	3	2	2.8
Şeker Pancarı	13.5	13	10	13.0
Bostan	4.7	7	7	5.2
Fig	2.7	2	1	2.4
Yonca	3.5	4	5.2	3.7
Çeltik	4.4	5.0	4.8	4.5
Bağ	2.2	2	1	2.0
Ağaçlık	3.2	2	2	3.0
Meyvecilik	10	6	6	9.0
TOPLAM	100	100	100	100

Tablo : 32
Araştırma Sahasında Çat Projesi Uygulandığında Projeli Şartlarda Yetiştirilecek Nebatların Cinsleri ve Ekiliş Nisbetleri

Sahada sulanabilirlik ortamı arttığı oranda çeşitlenen bitki deseniyle birlikte de, nadasa bırakma kalkacak ve münavebe yöntemiyle ekim biçimide gelişebilecektir. Bu da yüksek gelir elde edilmesine; gelişmiş tarımsal yöntemlerinin buna paralel olarak uygulanması sonucu ulaşabilecektir.

7.1.7. Meyvecilikte İyilestirme Faaliyetleri

Arastırma sahasına önemli bir ekonomik faaileyet sahası olarak gözüken meyvecilik'de kayısıcılık ilk sırayı alırken; özellikle Yesilyurt, Gündüzbey ve Yakınca'da da Kiraz yetistiriciliği önem kazanmaktadır. Kadirusağı, Gündüzbey, Yakınca, Seyitusağı, İkizce'de ise bağcılık önemli gelir kaynakları arasında görülmektedir.

3400 hektarlık bir sahada yapılan meyvecilik faaliyetleri, tarımsal faaliyet alanının bu yönlü ivme kazandığını belirlemektedir. 1800 hektarlık sahayı kaplayan bağcılık ise iyilestirme faaliyetleri yapılması gereken bir diğer ekonomik sahayı meydana getirmektedir.

Önemli bir geçim sahası yaratan kayısıcılık faaliyetinde; dikim, budama, sulama, ilaçlama, ürünün kükürtlenmesi ve pazarlanması aşamalarında birçok sorunla karşılasılır.

Kayısıcılığın, tahil üretimi ve hayvancılığa karşı bir altarnatif olarak gelişmesinin bulunduğu arastırma sahasında; devlet aracılığıyla yeni bahçe tesisinde kredi desteğinin sağlanması; dikim, budama, gübereleme, sulama ve ilaçlama aşamalarında desteklemelerin yanı sıra, eğitim çalısmalarına da başlanılmış olması; kayısıcılığın gelistirilmesinde önemli yararlar sağlamaktadır.

1992 yılında kurulan Kayısı Birliği'de üreticiyi, destekleme çalışmalarını başlatmıştır. Büyük bir sorun olan pazarlama imkanları da bu birlik kanalıyla daha olumlu zemine kavusturulmaya çalısılmaktadır.

Kayısıcılığın yanında önemli bir sahayı kaplayan kiraz

yetiştiriciliğinin özendirilmesi çalışmaları; kayısıcılığın devlet tarafından her türlü desteklenmesine rağmen, kirazda fazla bir iyileştirme çalışmasının yapılmayışı, bu alandaki gelişmeyi geriletmiştir. Bu yıl ilk defa Yeşilyurt Kaymakamlığı tarafından organize edilen 1. Kiraz Şenliği çerçevesinde Kiraz yetştiriciliğinin sorunları da gündeme getirilmeye çalışılmıştır. Bu da bu alanda başlatılan olumlu faaliyetlerden birisi ve ilki olmaktadır.

Çat barajı projesi tamamlandığında ise, büyük miktarda kayısı bahçeleri sahasının bulunduğu Kuyulu, Kuşdoğan gibi köylerin arazileri sulamaya kavuşacak ve buralarda kayısıcılık faaliyet sahası genişleme eğilimine girebilecektir.

Sulama sahasının meyveciliğin önem kazandığı diğer tarım sahalarında da çözüme kavuşturulmasını sağlayacak çalışmaların ve çözümlerin birarada gerçekleştirilmeye çalşılması; arastırma sahasının ekonomik çehresini değiştirecek, büyük bir ekonomik girdi sağlayabilecektir.

7.2. Hayvancılık

Arastırma sahasının, tarım arazilerinin kıt olduğu, geniş meralara sahip olunan sahalarında hayvancılık ekonomisi önemli bir faaliyet sahası oluşturmuştur.Özellikle, Yalınkaya ve Üçgöze başta olmak üzere Kozluca.Gözene,Kırlangıç, Atalar, Işıklı, Kadirusağı ve İkizce'de küçükbaş hayvancılık gelişmiştir.

Büyükbaş hayvancılık ise, sahanın hemen tümünde aile ihtiyaçlarının temini bakımından ele alınabilir.

Arazi yapısı itibariyle dağlık sahanın geniş yer tut-

tuğu Yeşilyurt'ta kuzeyde ve kuzeybatıda ovada yeralan köyler dışında; özellikle Yalınkaya köyünün bulunduğu Mendol yaylasında ve Üçgöze köyünün bulunduğu sahada geçim tamamen hayvancılığa bağlı olarak gelişmiştir. Bu gelişim mera alanlarının artışına bağlı olarak faaliyet sahası meydana getirmektedir.Bütün arastırma sahasında hayvan varlığının % 73.7'sini küçükbaş, %23.1'ini büyükbaş, %3.2'sini de yük ve koşum hayvanları meydana getirmektedir.

7.2.1. Büyükbaş Hayvancılık

Arastırma sahasında bulunan hayvan varlığının % 23.1'ne tekabül eden büyükbaş hayvan olarak toplam sığır sayısı 4500'dür. Bunun 385'i kültür ırkı, 2460'ı yerli ırk, 1655'i ise melez ırk olarak ayrılır.

Büyükbaş hayvancılık; özellikle besiciliğin önemli bir düzeye ulaştığı Bostanbaşı köyünde önem kazanmıştır. Burada kış aylarında besiye çekilen dana ve tosunlar güzün satışa sunulurlar. Büyükbaş hayvancılığın ekonomik gelir sahasından çok, ailenin kendi iç tüketimini karşıladığı diğer köylerde en fazla büyükbaş hayvan varlığına Görgü, Kozluk, İkizce, Seyituşağı, Kuyulu, Gözene ve Cumhuriyet Köyünde rastlanılmaktadır.

Bu köylerin hepsinde de hayvancılık faaliyetleri ilkel yöntemlerle yürütülmekte, istenilen gelişme yaratılamamaktadır.Tarım İlçe Müdürlüğü tarafından köylerde suni tohumlama çalışmaları yapılmakta ve süt verimi yüksek ırkların geliştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Büyükbaş hayvancılık az bir oranda da(sayı bakımından)

olsa İlçe merkezi, Yakınca ve Gündüzbey Kasabasında da hemen her evde 1 inek beslenmekte ve aile içi tüketim bunlardan sağlanmaktadır.

Araştırma sahasında yerli ırk,melez ırk ve kültür ırkı inekler beslenir. İnceleme alanında yerli ırk sığırlar, et ve süt verimi düşük,ama doğal koşullara tam olrak uyum sağlayabilmiş türlerdir. Bu sebeple bunların beslenmeleri kolaydır ve bu ırklar hastalıklara dayanıklıdır. Araştırma sahasındaki büyükbaş hayvanlarda hakim olan ırk "kara sığır" denilen ırktır. Bunun yanı sıra Montofon,Simental ve Hollanda ırkı da kültür ırkı olarak beslenmektedir.Son beş yıl içerisinde suni tohumlama yöntemiyle bu türün geliştirilmesi çalışmaları hızlandırılmıştır.

Araştırma sahasında danalar ve inekler özellikle et ve süt ihtiyacı için beslenmektedir. Köylerde ticaret amacıyla da bu tür hayvanların beslendiği ve zaman zaman köye gelen tüccarlara satıldığı da görülür.Bu bakımdan, besicilik yapmak yoluyla ticari kazanç sağlama faaliyeti Bostanbaşı köyünde yoğunluk arzeder.

Araştırma sahasındaki yerli ırk ineklerden günde 4-5 kg., melez ırklardan 6-8 kg, kültür ırkı sığırlardan ise 15-16 kg süt alınabilmektedir.1990 yılı itibariyle yıllık süt üretimi toplam olarak 4875 ton civarında gerçekleşmiştir.

Araştırma sahasında 1990 yılı içerisinde kesilerek satılan hayvanlardan 216 ton et sağlanmıştır.Sahada et verimliliği yerli ırklarda ortalama 150-160 kg. civarında olurken, kültür ırkı sığırlarda bu değer 250-300 kg.'ı bulmaktadır.

Hayvan sağlığı bakımından İlçe Tarım Müdürlüğü tara-

fından yapılan çalışmalarda; 1991'de çıkan Sığır Vebası hastalığına karşı önleyici tedbirler 1992 yılında da sürdürülmüştür. 1992 yılında Işıklı köyünde görülen Çiçek hastalığına karşı önlemler alınmıştır. İlgili Müdürlükce aralıklı olarak köylerde yapılan eğitim faaliyetleri çerçevesinde aydınlatıcı bilgiler verilmektedir. Veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması çalışmalarına büyük ihtiyaç duyulan inceleme sahasında,büyükbaş hayvancılığın geliştirilmesi, etkin veterinerlik hizmetlerinin verilmesine bağıntılı olarak iyileştirilebilinecektir.

7.2.2. Küçükbaş Hayvancılık

Araştırma sahasındaki hayvan varlığının en büyük kısmını (% 73.7) küçükbaş hayvancılık meydana getirmektedir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği içerisinde koyun yetiştiriciliği ön planda yeralır. Koyunlarda yerli cins olarak "Akkaraman" ve "İvesi" ırkı bulunmaktadır. Küçükbaş hayvancılığın %8'ini ise kıl keçisi oluşturmaktadır. Kıl keçisinin yanı sıra az sayıda "malta" ırkı keçi de bulunur.

Araştırma sahasında küçükbaş hayvancılık başta Yalınkaya, Üçgöze ve Kozluk olmak üzere, Atalar, Görgü, Gözene, Kadiruşağı, Oluklu, Seyituşağı ve Cumhuriyet köylerinde önem kazanmıştır. Bu köylerin yanı sıra diğer köylerde de 50 ila 300 arasında değişen sayılarda koyun varlığı dikkat çeker. Koyunculuk yapılan sahalarda, bu tür hayvan yetiştiriciliği ticari amaçla yapılmaktadır. İnceleme alanında özellikle Yalınkaya, Üçgöze ve Kozluk köylerinin geçim sahasını tamamen hayvancılık faaliyetleri oluşturmuştur.

İlçe merkezinin güneydoğusunda yeralan Üçgöze köyü hayvancılığı yarı-sedanter bir tarzdadır. Yine, İlçenin batısında bulunan Yalınkaya köyü hayvancılığı da aynı tarz bir görünüm arzeder. Üçgöze köylüleri sonbahar'ın gelmesiyle birlikte hayvanlarını alarak, Malatya'nın merkez, Tecde, Konak ve Samanlı Köylerine gelirler ve kışı burada geçirip, baharda tekrar köylerine dönerler. Yalınkaya köyünde de aynı durum gözlenir, yayla yeri durumunda olan Mendol yaylasından (Köy yerleşim yeri) bir kısım köylü, kışın hayvanlarını Malatya'nın Elemendik civarına getirirler ve kışlağı burada yaparlar. Kış sonunda tekraren köylerinin bulunduğu Mendol yaylasına göç ederler.

Küçükbaş hayvancılıkla uğraşan diğer köylerde ise, büyük sürüsü olan aileler genellikle köylerine yakın yaylalara baharla birlikte çıkar, Ağustos sonunda köylerine dönerler. Bundaki asıl amaç,hayvanlara geniş meralarda ot bulmak olmuştur.

Araştırma sahasındaki koyunlarda süt verimi beş ay süresince günde ortalama 1 kg. yılda toplam 170-180 kg.civarında olmaktadır.

Koyunlar Mart başı itibariyle kuzularlar, 40 gün süren emzirme döneminin ardından sağılan sütten peynir yapılmak suretiyle, elde edilen ürün Malatya ve İlçe merkezinde pazarlanmaktadır.Keçilerden sağlanan keçi sütü yaz döneminde yağlı olmadığı için Ağustos-Eylül aylarında yağlılığının artması sabebiyle peynir yapılmaktadır.Kıl keçilerinin ormanlık sahanın az olması sebebiyle beslenme oranı da buna orantılı olarak az miktarda kalmasını sağlamıştır.

Bir sezon içerisinde kırkımda koyunlardan ortalama olarak 32.4 ton yapağı elde edilirken, keçiden ise 1.9 ton keçi kılı elde edilmektedir.(1990)

Araştırma sahasında önemli bir geçim kaynağı olan küçükbaş hayvancılıkta veterinerlik hizmetlerinin verilmesi bakımından Tarım İlçe Müdürlüğünce Çiçek,enfeksioz hep.Enterotoxemie ve antrax hastalığına karşı aşılama çalışmaları yürütülmektedir. (Tablo :33)

Aşı Çeşidi (Hastalık)	Hayvan Türleri	
	Sığır(adet)	Koyun-Keçi(Adet)
Çiçek	-	13.565
Şap	6.853	-
Antrax	315	1.140
Taheilleria	80	-
Veba	4.115	-
Enterotoxemie	-	14.010
TOPLAM	11.363	28.713

Tablo : 33

Araştırma Sahasındaki Büyük ve Küçükbaş Hayvan Hastalıkları ve Aşılama Çalışmaları (1992)

Araştırma sahasında bulunan geniş mera alanları ve yaylaların çokluğu küçükbaş hayvancılığın gelişmesi yönünde olumlu etkiler yaratırken; iklim koşulları neticesinde yağışın fazla düşmemesi dolayısıyla ot bulma sıkıntısını da beraberinde taşıyarak gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. İnceleme alanında bulunan Cihan, Fadıl,Kömür, Mendol, Meydan,

Ballıdere, Üçgöze, Üçpınar, Darıçukuru, Sinanlı, Uzunpınar, Elmaçayı,Eskiköy ve Eğridere yaylaları hayvanların ot ihtiyacının karşılanması bakımından küçükbaş hayvancılığı ot sağlama yönünden yararlı olmaktadır. Mevcut mera ve yaylaların aşırı otlatmaya tabii tutulması ise hayvancılıkta verim düşüklüğüne yol açan bir etken olarak görülmektedir.

7.2.3. Yük ve Koşum Hayvanları

Araştırma sahasındaki hayvan varlığının en azını (3.2) yük ve koşum hayvanları meydana getirir. Bunlar at, katır ve eşek'tir.Bu hayvanların sayısında traktörün tarım alanındaki çoğalması ve ulaşımın kolaylaşması gibi nedenlerle düşüşler olmaktadır. Hayvanlar daha çok taşımacılıkta kullanılmakla beraber,bağ alanlarının içerisini sürmekte de kullanılmaktadır. Araştırma sahasında 427 eşek, 139 at ve 55 katır bulunmaktadır.

7.2.4. Kümes Hayvanları

Araştırma sahasında, kümes hayvanlarının et, yumurta olarak elde edilen ürünlerinin ticari bir gelir kaynağı olduğu tek köy Bostanbaşı köyüdür. Diğer köylerde kümes hayvancılığı daha çok aile ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeyde olmaktadır.

Köylerde daha çok tavuk, horoz ve az miktarda hindi ve ördek gibi hayvanlar beslenmektedir. İnceleme sahasında Tarım İlçe Müdürlüğü verilerine göre 9100 tavuk, 850 hindi ve 1610 civarında da ördek ve kaz türü hayvanlar bulunmaktadır.

Kümes hayvanlarında; tavukta et verimi ortalama 2,5 kg,

yıllık ortalama yumurta verimi ise 180-190 civarında olmaktadır. 1992 yılı itibariyle araştırma sahasındaki toplam yıllık yumurta üretimi 1.116.000 adet olarak tespit edilmiştir.

7.2.5. Arıcılık

Araştırma sahası, bitki örtüsü ve ikliminin uygunluğu yönüyle arıcılığa elverişli bir yöredir.

Özellikle, Malatya arkasından İran sınırına kadar uzanan yüksek ve geniş doğu toroslar,güneydeki sıcak ve kurak bozkırların, bir dereceye kadar da Akdeniz'in ortak etkisi altındadır, çiçekler yağlı ve kokuludur, balları da ona göre ağırdır, yani daha fazla glikoz ihtiva ederler(...) Doğu Toroslarda enmeşhur ve en esiz bal çıkaran yerler, batıdan doğuya doğru,sırasıyla Malatya'nın arkasında Beydağ ve Mendol Yaylası (SARAÇOĞLU,1990,s.99)'dır.

Yörede bulunan Üçgöze ve Mendol Yaylasına yaz aylarında çok miktarda arı kovanı götürülmekte ve burada ünlü"Karlık balı " elde edilmektedir.

Araştırma sahasında arıcılık faaliyetleri sayısal bakımdan değerlendirildiğinde fenni kovan kullanımında artış, toprak kovan kullanımında ise bir azalma gözlenir; Tarım İlçe Müdürlüğü istatistiklerine göre,1989 yılında fenni kovan sayısı 450, 1990'da 1640, 1991'de 3550 ve 1992 yılı sonu itibariyle de 4500 adete yükselmiştir.

1990 itibariyle 1900 adet olan toprak kovan sayısı ise, 1991 yılında 1600'e düşmüş, 1992 yılında ise 1800 adete çıkmıştır.

Yeşilyurt'ta 1992 yılından itibaren yapılması planla-

nan "Bal Tesvik Yarışması" düzenlenmiş; yine aynı yıl içerisinde Tarım İlçe Müdürlüğünce düzenlenen eğitim çalışmalarınlarında arıcılık konusunda 200 üretici eğitilmiştir. 1992 yılında araştırma sahasında arıcılığı teşvik amacıyla "Kaynak Kullanım Destekleme Fonu "(KKDF) desteğiyle 60 proje yapılmış ve 4500 fenni kovan üreticiye dağıtılmıştır. Bu fondan,üreticiye 320 milyon TL karşılıksız kredi desteği de sağlanmıştır.

Yeşilyurt İlçe merkezinde de son beş yıl içerisinde arıcılık sahasında, olumlu gelişmelerin olduğu görülür. Tespitlerimize göre İlçe merkezinde 37 aile arıcılıkla uğraşmakta olup, toprak kovanlardan 1992 yılı itibariyle 7550 kg., fenni kovanlardan ise 20.450 kg. bal üretimi gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sahasında, hızlı bir gelişim içerisine giren arıcılık faaliyetleri, devletin kredi ve kovan desteğiyle de yeni bir gelir sahasının meydana getirilmesinde olumlu etkiler doğuracaktır kanaatindeyiz. Teşviklerin arttırılması ile araştırma sahasında arıcılık da hızlı gelişimine devam edebilecektir.

7.3. Maden Kaynakları

Yeşilyurt, maden kaynakları bakımından fazla zenginlik göstermez. MTA tarafından yayınlanmış olan "Türkiye Maden Envanteri"nde, Yeşilyurt'un Gündüzbey Kasabası civarında bulunan görünür rezerveri 111.000 ton, muhtemel rezerveri 130.000 (bin) ton, mümkün rezerveri 188.000 (bin) ton olan, lif yüzdesi düşük, lif uzunluğu değişik durumdaki Asbest yataklarından söz edilmektedir.(Türkiye Maden Envanteri,1980, s.421)

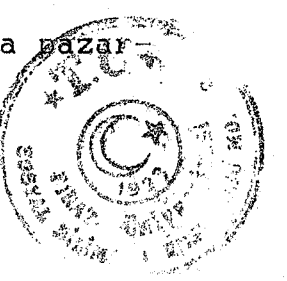
Ancak, Malatya MTA (Maden Tetkik Arama) Müdürlüğü verilerine göre, Yesilyurt ve civarında Kursun, cinko, barit, asbest, demir ve mermer yatakları mevcuttur. Diğer taraftan maden arama ön isletme ruhsatı olan, arama asamasında bulunan maden kaynakları ise; amyant (Gündüzbey Kasabası), Kadmiyum (Yesilyurt) ve mermer (Isıklı Köyü)'de bulunmaktadır.

Görgü (Cafana) Köyü'nün Kursunlu Tepe civarında kursun-çinko-barit yatakları bulunur. 1986 yılından itibaren ÇİNKUR tarafından isletilen yatağın bir bölümü de MTA'ya aittir. Yatağın çok eskiden beri isletildiği, galeride rastlanılan sırlı mum fincanları, pisirilmis topraktan yapılmıs künklerden tahmin edilmektedir. Yatak, permo-karbonifer yaslı kireçtası-sist kontağındandır. Rezerv çalısmaları devam eden yataktan yaklasık 500.000 ton cevher beklenmektedir. Sahanın ortalama tenörü,%12-29 çinko, %1.6-4.33 kursun, %68 barittir. Yalınkaya ve Görgü köylerinin güneyinde iki ayrı saha daha belirlenmistir.

Gündüzbey Kasabası yakınındaki Kapılık Santralı ile Konak Kasabası arasında asbest yatakları bulunur.Buradaki asbest yatağı, aktinolit asbest olup, lif yüzdesi düsüktür. Rezervi 550.000 civarındadır.

Yesilyurt İlçe merkezine 10 km. uzaklıkta bulunan Seyitusağı Köyü yakınlarında yol üzerinde, permo-karbonifer sistler içinde rezervi düsük, %39 demir, %7 fosfat madeni ise ekonomik bulunmadığı sebebiyle isletilmemektedir.

İlçe'nin Gözene Köyü civarında da birçok mermer ocağı mevcuttur. Bu ocaklardan üretilen mozaik Malatya'da pazar-

lanmaktadır. Işıklı Köyü civarında ise 1985 yılında yapılan incelemelere göre iyi kalitede mermer yataklarına rastlanılmıştır.

Yeşilyurt'un Gedik mahallesi civarında bulunan kireç yataklarından ise kireç üretimi iki ocakta sürdürülmektedir. (BALARISI-ŞENTÜRK,1991,s.153-154). Üretilen kirec Malatya'da satışa sunulmaktadır.

7.4. Endüstri ve El Sanatları

Arastırma sahasında, önceki bölümlerde de değinildiği gibi hakim ekonomik faaliyet sahası, kırsal sahada tarım ve hayvancılığa yönelik olarak belirginlesmistir. Ancak, İlçe merkezinde ekonomik gelişmenin yönü endüstri tesisleri ağırlıklı olmakdır.

İlçe merkezinin Malatya'ya 9 km.gibi yakın bir mesafede bulunması, bağlı köylerin direkt olarak İl merkeziyle temasta olmaları neticesinde ticaret gelişim gösterememistir. Bununla beraber İlçe merkezinde bulunan endüstri tesislerinin ileride meydana getirebilecği sanayii kompleksi düsünüldüğünde, İlçenin Malatya'nın bir sanayii banliyösü durumuna geleceği sonucu ortaya çıkacaktır.

Arastırma sahasında C.İKİEL'in yapmış olduğu çalışmaya göre (İKİEL,1990), İlçede en büyük faaliyet sahasını dokuma endüstrisi göstermekte olup, bu dalda 76 tesis bulunmakta ve buralarda 333 işçi çalışmaktadır. Dokumacılık endüstrisinde faaliyet gösteren tesisler 4 kategoride toplanır;

1. Dokuma atölyeleri; bunlar pamuk ipliğini kullanarak

tezgahlarda bez(çadır bezi,tentelik bez) üretimi yapmaktadır.

2. İplik büküm atölyeleri; dokuma atölyeleri için gerekli olan 2 veya 3 kat bükülmüş ipliği hazırlamaktadırlar.

3. Boya-apre atölyeleri;dokunmuş olan ham bezin boyanması ve aprelenmesi, buralarda yapılmaktadır.

4. İplik fabrikası;

Bu sahada mevcut tezgahların günlük ortalama kapasiteleri 100 metre olup, toplam olarak günlük 20.000 metrelik bir üretim kapasitesi vardır. Büküm atölyelerinin günlük kapasitesi ise 6-7 ton arasındadır. Boya-apre tesisleri de ihtiyacı karşılar durumdadır.

Dokuma endüstrisinde çalışan 333 işçinin,diğer endüstri tesisleri içindeki payı % 64'dür. Mevcut tesislerin 75'i 25 ve daha az işçi çalıştıran tesisler olup, sadece 1 tesis 25'ten fazla işçi çalıştırmaktadır. Burası da İplik Fabrikası olarak faaliyet gösterir. Dokuma dalındaki tesislerin 28'i kendi sermayesi ile çalışirken, 48 tesis fason üretim yapmaktadır.

Dokuma tesislerinden hepsi özel sektöre aittir. Tesissislerin 46'sı konutların zemin katında, cadde veya sokağa çıkışı olan bölümde 20'side müstakil binalarda faaliyet göstermektedir.

Dokumada kullanılan ipliğin az bir kısmı İlçedeki İplik fabrikasından ve daha çok da Gaziantep,K.Maras, Malatya ve Adana'dan sağlanmaktadır. Üretilen bez, boyanmış olarak veya ham bez (beyaz) olarak başta İstanbul, Ankara,İzmir gibi şehirler olmak üzere Türkiye genelinde pazarlanmaktadır.

İlçe merkezinde gıda endüstrisine ait olarak 4 tesis

bulunur. Bu tesislerde 40 işçi çalımakta olup, buralar 4 grupta ele alınabilir;

1.Kayısı paketleme tesisi; kuru kayısı yıkama, paketleme, ambalajlama islemleri yapılan tesis ihracata yönelik olarak çalışır. Tesis günlük 17.5 ton kapasiteye sahiptir. Kuru kayısı Malatya'dan sağlanmakta, islendikten sonra karayoluyla İzmir'e gönderilip ihraç edilmektedir.

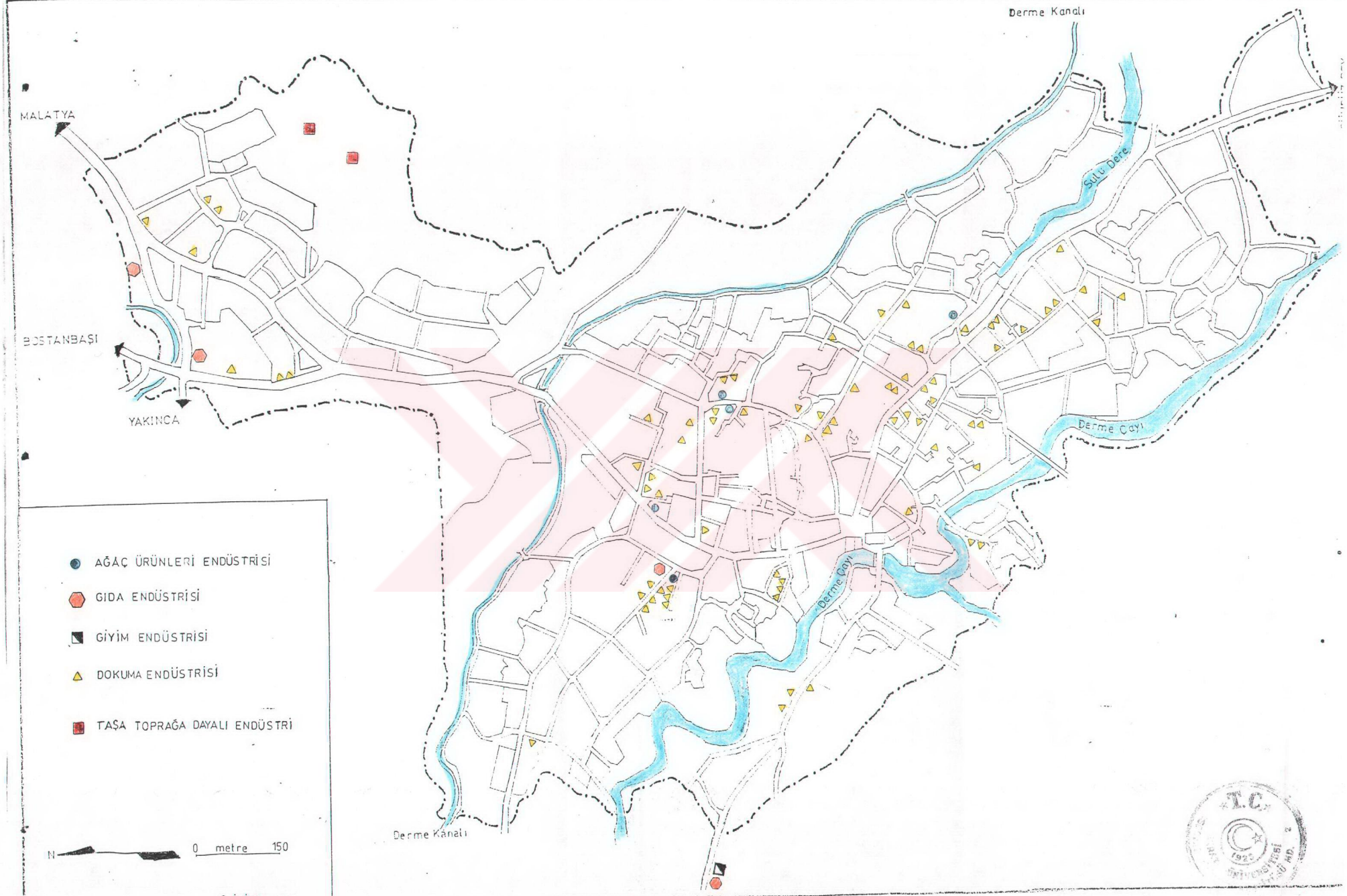
2. Un Fabrikası; un ve kepek imalatı yapılan fabrikada yıllık 17390 ton/yıl 79/81 Ran.Un ve 4348 tün/yıl kepek üretim kapasitesi bulunur. Gerekli buğday Diyarbakır ve Adana'dan sağlanır, üretilen mamül madde Malatya'da pazarlanır.

3. Kuruyemiş fabrikası;bu dalda çalışan 1 tesis bulunmaktadır. Burada muhtelif cins kuruyemiş imalatı yapılmaktadır. 12 cins kuruyemiş imalatı yapılmaktadır. 12 işçi çalışan fabrika yıllık 1766 ton/yıl kapasiteye sahiptir.Üretilen mamül madde Malatya ve çevre illerde pazarlanmakta olup, nakliyede karayolu kullanılmaktadır.

4. Değirmen; İlçede bulunan 1 tesiste un ve bulgur imalatı yapılmaktadır.

İlçe merkezinde giyim endüstrisine ait 1 tesis bulunmakta olup, çeşitli kamu kuruluşları ve halktan 1472 üyenin ortak olduğu bir anonim şirkettir. Tesiste üretim fason olarak yapılmaktadır. Tesisin yıllık kapasitesi 11 000 000 adet/yıl'dır. Muhtelif cins konfeksiyon üretimi yapan tesis tam kapasiteyle çalışmamaktadır.

İlçe merkezinde ağaç ürünlerinin değerlendirilmesine yönelik olarak çalışan 5 tesiste 7 kişi çalışmaktadır. Ağaç doğrama üretilen bu hızar atölyelerinde gerekli ağaç Yeşil

Harita 16 YEŞİLYURT İLÇE MERKEZİNDE ENDÜSTRİ TESİSLERİNİN DAĞILIŞI

yurt ve Malatya sanayii bölgesinde kerestecilerden temin edilmekte, üretilen mamüller Yesilyurt ve çevresinde satılmaktadır.

Taşa-toprağa dayalı endüstri dalı içerisinde ise 2 tesis faaliyet göstermektedir. Bu tesisler özel sektöre ait olup, 1 tesis kireç ocağı, diğeri kireç fabrikasıdır. 70 işçi çalışan tesislerde, kireç fabrikasının yıllık üretim kapasitesi 16.800 ton/yıl toz kireçtir.

Ocaklarda fırınlarda kullanılan toz taş kömürü ve kok kömürü İskenderun'dan getirilmekte olup,üretilen kireç Malatya ve çevre illere satılmaktadır.

Yesilyurt merkezinde asıl faaliyet alanı, endüstri yönünde belirginleşmiştir. İlçe merkezinde ticaretin görünümü ise parekende ticaretin hakim olduğu görünümdür. Ticaret'te tamamen Malatya'nın etkisi altındadır. Gelecekte potansiyel yapı itibariyle ve büyük merkeze yakınlık nedeniyle burasının bir sanayii banliyösü olarak teşekkül etmesi muhtemeldir. Fakat,yerleşim merkezinin tepelik bir arazide, vadi içerisinde bulunmasından dolayı inkişaf alanı sınırlıdır.(İKİEL,1990, s.33-51).

7.5. Ulaşım ve Haberleşme

Araştırma alanı Doğu Anadolu Bölgesinin batısında, Malatya şehir merkezinin 9 km. güneyinde bulunmaktadır.

Yesilyurt şehir merkezi ile kırsal yerleşmeler arasında ulaşımla ilgili bir sorun bulunmamaktadır. İlçe merkezi Malatya'ya 9 km.lik asfalt bir yolla bağlıdır.Köylerin İlçeyle olan bağlantıları asfalt ya da stabilize yollarla olmaktadır.

İlçenin şehirle olan bağlantısında her an araç bulma imkanı mevcuttur. Köylerin ise Malatya merkez ile günlük bağlantılarını sağlayan minibüsleri mevcuttur.

Özellikle yaz aylarında su kaynakları çevresinde bulunan mesire yerlerine Malatya'dan yoğun bir insan akışı olmaktadır. Bu da İlçenin yaz mevsimindeki trafik yoğunluğunu arttırır.

Yeşilyurt şehir merkezinden geçmesi planlanmış olan Malatya-Adıyaman yolunun yapılmasıyla birlikte, İlçede trafik akışı bakımından bir canlılık meydana gelebilecektir.

Yeşilyurt şehir merkezinde Anadolu tipi 2499 hat kapasiteli otomatik bir santralle haberleşme sağlanmaktadır.İlçenin 17 köyünde PTT acenteliği bulunmakta olup, Yakınca ve Gündüzbey kasabalarında da 2 PTT şubesi mevcuttur.

İlçenin Cumhuriyet Köyünde Anadolu tipi 521 hat kapasiteli, Görgü köyünde ise Dicle tipi 306 hat kapasiteli otomatik telefon bulunmakta olup, Kuyulu köyü ve Kuşdoğan köyünde 250 hat kapasiteli otomotik telefon mevcuttur. Bu santrallerden yurt içi ve yurt dışı görüşmeler çok rahatlıkla sağlanabilmektedir.

Radyo ve TV yayınları da rahatlıkla dinlenip izlenebildiği araştırma yöresinde ulaştırmayla ilgili önemli bir sorunun olmadığı görülmektedir.

7.6. Turizm

Yeşilyurt araştırma sahası turizm faaliyetleri bakımından önem taşıyan bir merkez sayılabilir. ilçe ve çevresinde bulunan, özellikle Gündüzbey Kapılık, İnekpınarı vb. su

T.C.

kaynaklarının bulunduğu sahalar yaz aylarında yoğun insan trafiğine sahne olur.

Su kaynaklarının etrafının dinlenme ve rekraresyon alanı olarak düzenlenmesiyle birlikte, İlçeye turizm bakımından ekonomik girdilerin olabileceği düşünülmelidir.

Yine, Adıyaman yolunun yakın bir tarihte buradan geçeceği hesap edildiğinde konaklama tesislerinin yapılması gerçekleştirildiğinde İlçeye bu bakımdan ekonomik girdi de sağlanabilecktir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sahamız olan Yeşilyurt; Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde, bir başka deyişle Malatya İli sınırları içerisinde yeralan 568 km² 'lik bir saha kaplayan yerleşmedir. Yeşilyurt İlçesi, Malatya merkezine 9 km. gibi kısa bir mesafede olup, hemen hemen Malatya ile birleşmekte ve burasının bir sanayi banliyösü olma durumuna adaydır.

1560 tarihli Kanuni dönemi Tahrir Defteri'nde "Çırmuhtı" adıyla anılan Yeşilyurt; daha sonraları "İsmetpaşa" diye söylenmiş, 1918 yılında belediyelik olmuş, 1957 yılında da "Yeşilyurt" adıyla İlçe merkezi halini almıştır.

Malatya Ovası ile Beydağları arasındaki engebeli arazide, arızalı bir yapı üzerinde topoğrafik görünümünü kazanmış olan Yeşilyurt'un 2 kasabası (Gündüzbey ve Yakınca), 17 köyü bulunmaktadır.

Araştırma alanında, kışları sert ve sürekli, yazları sıcak ve yağışları az, karasal bir iklim tipi karekteristikleri genel olarak görülüyorsa da Akdeniz iklimi özelliklerini de yer yer görmekteyiz. Araştırma sahasında yüksek sıcaklık derecesinin 25.0 C° ve daha yukarı çıktığı yaz günleri sayısı ortalama olarak 132.5 gündür.Yüksek sıcaklığın 0.1 C° ve daha aşağı olduğu kış günleri ortalaması 16.5 gündür.Kasım'da başlayan kış günleri Mart ortalarında son bulmaktadır. Araştırma sahasında yaz mevsiminin uzun sürmesi tarımsal etkinlikler için olumlu bir ortam hazırlar. Yalnız, yağış miktarlarının aynı mevsim içerisinde yeterli olmaması sıcaklık elemanının

olumlu etkisini sonuca taşımaz. Çünkü ürünlerin yetişmesinde sıcaklık kadar suya da ihtiyaç duyulmaktadır.

Yeşilyurt araştırma sahasında, sahanın toprak, iklim,topografya ve drenaj şartlarının tarım yapmaya elverişli olmadığı görülmüştür. Sahada, tarımsal faaliyetlerin Kuşdoğan,Kuyulu, Çayırköy, Görgü, Cumhuriyet gibi Ova köyleri ile Gözene ve Bostanbaşı'nda ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Diğer köylerde arazinin arızalı yapısı ve dolayısıyla da ekime elverişli toprakların kıtlığı neticesinde,tarımsal faaliyetlerden ziyade hayvancılık ekonomisinin geçim sahasını oluşturduğu belirlenmiştir. Yine son 10 yıl içerisinde, kayısıcılık yeni bir geçim sahası olmuş, ancak ilkbaharda erken çiçeklenmeyle beraber, 1-2 gün süreli don olayının görülmesi kayısı ürününün verimliliğini etkiler bir durumu da beraberinde getirmiştir.

Yeşilyurt araştırma sahasında, tarımsal faaliyetlerin istenilen düzeyde gelişmemesi herşeyden evvel yaz devresinde görülen su kıtlığına ve yağışların yıl içindeki düzensizliğine bağlanabilir. Bunun yanı sıra, daha öncede belirtildiği üzere toprak ve reliefin istenilen durumda bulunmayışı da etkili olmaktadır.

Yağış yetersizliği nedeniyle tarım arazisinin hemen hemen yarısının nadasa bırakılması, yeterli verimin alınamamasına yol açar.

Araştırma sahasında, Çat Barajı'nın tamamlanıp, buradan Derme Kanalı'na, Kuyulu, Çayırköy ve Kuşdoğan'a verilecek sulama suyu ile birlikte, tarımsal faaliyetin geniş bir sahayı kapladığı ova köylerinde, tarımda su problemini çözüm-

leyecek, buralardaki bitki paterniyle birlikte nüfusun ekonomik seviyesi de bir hayli gelişecektir. Bugün sözü edilen sahada uygulanan nadasa bırakma yöntemi, sulamayla birlikte bırakılacağından eksantif tarım geliştirilip, enstansif tarıma geçişi de gerçekleştirmeye yönlendirebilecektir. Ancak, ekonomik bakımdan en yüksek düzeyde gelir elde etmek, planlı bir üretim, ürün artısının değerlendirilebilmesi için uygun pazar koşullarının bulunması ile sağlanabilir. Son yıllarda hızlı bir gelişim içine giren kayısıcılık ve bunun yanısıra kiraz ürününün pazar olanaklarının planlı ve programlı bir biçimde geliştirilmesi gerekmektedir. Yine, Arıcılık bakımından,uygun bir doğal ortama sahip bulunan Yeşilyurt'ta Tarım İlçe Müdürlüğünün destekleme çalışmaları arttırılabilir. Ne varki bu kurumun, bugünkü koşullarda eleman sıkıntısı çekmekte olduğu gözlemlenmektedir. Bu açıdan en kısa zamanda zirai sahanın çeşitli dallarında uzmanlaşmış elemanların Araştırma sahasında önemli bir faaliyet alanı oluşturan kayısıcılık, kiraz vb. de ve hayvancılık faaliyetlerine yönelik çalışmaların hızlandırılması kanaatini taşımaktayız.

Yeşilyurt'un yakın bir tarihte sulamalı tarıma açılacak olan Ova köylerinde, (Kuyulu, Kuşdoğan, Çayırköy) sulamalı tarıma geçilmesi ile beraber bazı olumsuzluklarda doğabilir.Keza, bilinçsiz bir sulama sonucunda kimi arazilerde aşırı tuz birikmesi sonucunda toprak dengesi bozulma eğilimine girebilir.Bu da ekonomik girdilerde kayıplara yol açabilecektir. Konuyla ilgili yetkili kurum ve kuruluşların çiftçileri bu konuda aydınlatmaları gerekmektedir. Diğer taraftan, erozyon ve su baskını tehdidi altında bulunan arazilerde terasla-

ma ve ağaçlandırma çalışmalarının yanında,özellikle Gündüzbey Kasabası çevresi başta gelmek üzere set ve bentler yapılmalıdır.

Yeşilyurt'un kuzeyinde yeralan ova köyleri dışındaki yerleşmelerde, hayvancılık faaliyetlerinin zirai faaliyetlerden daha yoğun olarak ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Özellikle Yalınkaya, Üçgöze, Gözene, Atalar, Işıklı, Kadiruşağı, Seyituşağı, Oluklu gibi geniş meralara sahip olan, tarımsal faaliyetleri kısıtlı köylerde; bu otlakların genişliğine bağlı olarak hayvan varlığı da artmakta, fakat hayvancılık ekstansif şartlarda yapılmaktadır. Otlak alanlarının ıslah edilmesi ve koruyucu veterinerlik hizmetlerinin arttırılmasıyla beraber, küçükbaş hayvancılığa yönelik bu ekonomik faaliyet alanı da geliştirilebilecektir. Sebzeciliğin yanı sıra, kümes ve besi hayvancılığının yaygın bir faaliyet alanı oluşturduğu Bostanbaşı Köyünde uygun projeler geliştirilip kredi desteği sağlandığında ekonomik gelir de artabilecektir.

Önceki yıllarda bağcılık bakımından ileri bir seviyede olan Yeşilyurt merkez, Gündüzbey ve Yakınca Kasabası, Seyituşağı, İkizce, Kadiruşağı gibi yerleşmelerde, son yıllarda bu faaliyet sahasında duraklamalar gözlemlenmiştir. Bunda iş gücünün dokumacılık sektöründe iş bulmalarının yanı sıra zirai iyileştirme çalışmalarının buralara yeterince götürülememiş olmasınında etkileri bulunur. Aynı durum, Derme Vadisi boyunca geniş sahalar oluşturan kirazcılık faaliyet sahası için de söz konusudur. Tarım İlçe Müdürlüğünün iyileştirme çalışmalarını bu yönde de geliştirmesini öneriyoruz.

Bugün araştırma sahasında toplam 31.349 nüfus bulun-

makta, bu nüfusun %29.2'si(1984) Yesilyurt İlçe merkezinde, %39.02'si(12.235) iki kasaba merkezinde, %31.7'si(9930) de kır nüfusunu oluşturmaktadır. Araştırma sahasındaki en büyük yerleşme Yeşilyurt İlçe merkezidir. İlk yerleşmenin meydana geldiği tarih bilinmemesine rağmen, Derme Suyunun vadi tabanında, Cami-i Kebir'in bulunduğu sahada Bizans döneminde kurulmuş olduğu sanılmaktadır(OĞUZ,1983,s.41). Osmanlı döneminde ise 116 haneli bir Türk köyü durumunda olduğu; burada dokumacılık faaliyetinin sürdürüldüğü kayıtlardan anlaşılmaktadır. O tarihlerde "Çırmuhtı" adıyla anılan İlçe merkezi (ELİBÜYÜK-YINANÇ,1983,s.50), 1918 yılında Belediyelik olmuş, 1957 yılında da Yeşilyurt adıyla İlçe merkezi olmuştur.

İlçe merkezine yüksekçe bir tepeden bakıldığında yeşil bir vadi görünümü ile karşılaşılır. İlçe merkezinin Malatya merkezine 9 km. mesafede bulunması, dolayısıyla da Malatya'ya günübirlik gidip-gelme imkanının yüksek olması sebebiyle, şehirsel fonksiyonlarını kazanmış olmasına rağmen çevresi için bir çekim merkezi oluşturamamıştır. Merkezde el sanatları(Dokumacılık) sektörü dalında 76 tesis; gıda sanayisi dalında 4 tesis, giyim endüstrisi dalında 1, ağaç endüstrisi dalında 5 tesis, taşa-toprağa dayalı olarak da 2 tesisin bulunması; burasının günübirlik parekende ticarete imkan verebilecek bir görünümde kalmasına yol açmış olup; endüstrinin geliştiği bir yerleşme haline gelmesini sağlamıştır. Açıklamaya çalıştığımız bu faktörlerin yanı sıra, İlçenin idari, sosyal, kültürel fonksiyonlar bakımından; çevresinde idari fonksiyonu yönüyle belirginleştiği, fakat kırsal kesimin ulaşım kolaylıkları dolayısıyla diğer sosyal, kültürel ve ticari ilişkilerinin Ma-

latya ile olması yönüyle de belirginleşmenin olmadığı gözlenmiştir. Bu faktörlerin etkisiyle İlçe, nüfus çekim merkezi olma özelliğini yerine getirememiştir. Ancak 1940'lara kadar el sanatlarına yönelik ihtiyaçların çevreye ulaştırılması bakımından etkin bir rolü üstlenen Yeşilyurt,bu sektördeki teknolojik gelişmelere ayak uydurulamaması, zamanla fabrikasyon üretimin ve bu mamüllerin tüketiminin yaygınlaşması dolayısıyla, bir yönetim ve çekim merkezi olma özelliğini kaybetmiştir. Yeşilyurt'un 1951 yılında elektrik enerjisine kavuşması endüstri tesislerinin kurulmasına sebep olmuş, bu gelişmede daha önceden sahip bulunulan kültürel birikim, hammadde, sermaye birikimi,uygun ulaşım şartları, şehrin yakınında ucuz arazi bulma gibi faktörlerinde etkili olduğu görülmüştür.

1950 yılından itibaren İlçe merkezine iş bulma, kan davası,kız kaçırma gibi ekonomik ve sosyal şartların etkisiyle Adıyaman köylerinden, güneyden Porga yöresinden göçler olmuştur.Bu göçler neticesinde Gedik mahallesi meydana getirilmiştir. Şehirde bulunan nüfus en yüksek artış ivmesine 1965 yılında %15.2 gibi bir oranla ulaşmış; bu ivme 1970-1980 yılları arasında negatif bir yön kazanmıştır. Bunda o yıllardaki Ülke genelinde yaşanan toplumsal olayların etkisi olmuş,İlçeden İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi illere göç yaşanmıştır. İlçe nüfusunun 1980'den sonra tekrar artı ivme kazandığı ve artış hızının 1990'da %19.4'e ulaştığı görülmüştür. Bu inişli-çıkışlı nüfus gelişimi, nüfusun ilçe merkezinde hızlı bir yükselme grafiği göstermemesini sağlamıştır.

İlçe merkezinde tarım alanlarının azlığı, iş gücünün Malatya merkezde kamu sektörü, ticaret, ulaşım gibi sektörlerde

çalışması gibi faktörler de İlçenin nüfuslanmasını önlemistir Bununla beraber önceden de belirtildiği gibi kırsal merkezler için, bir çekim merkezi özelliğini olusturamayan Yesilyurt şehirsel fonksiyonlara sahip bulunmasına rağmen, kırsal kesim için çekici olmamıştır.Bundan da kırdan şehire yönelen göçte, durulmadan geçilen bir kademede bulunması, yani Malatya merkeze çok yakın olması da etkili olmaktadır.

Yesilyurt İlçe merkezinin yanı sıra, şehirsel fonksiyonların bir kısmını bünyesinde geliştirmiş olan Gündüzbey ve Yakınca Kasabası'nın da İlçe merkeziyle idari bağımlılık dışında sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri gelişmemiştir. Özellikle idari sınırlar bakımından kuzey yönünde Malatya merkeziyle içiçe karışmış olan Yakınca Kasabası'nın birçok yerleşim birimine alt ve üst yapı hizmetlerinin ulastırılmasında yetersizlikler olmaktadır. Bu bakımdan Kasabanın İdari sınırlarının yeniden tesbitinde yarar olacaktır kanaatindeyiz. (Devlet ve Polis Lojmanları, Öz Malatyalılar Sanayi Sitesi, Meteoroloji vs. Malatya merkezi yönünde kalmıştır.)

Gündüzbey Kasabası'nın idari sınırları içinde yer alan Kapılık Santrali civarındaki sahada mesire yerlerinin düzenlenmesi ile beraber, burasının turizm potnsiyelinin değerlendirilmesi açısından önemli gelişmeler sağlanabilir. Diğer taraftan Yesilyurt çevresindeki mesire yerleri de değerlendirilebilir. Keza, yaz aylarında buralara Malatya'dan hızlı bir insan akısı yaşanmaktadır. Bu da önemli bir ekonomik girdi olusturabilir.

Yesilyurt şehir merkezinde sunulan çeşitli hizmetler gelişim çizgisinin altında kalmaktadır. İlçe merkezinde alt

yapı hizmetlerinin noksanlığı önemli bir problemdir. Eğitim hizmetleri bakımından gelişmiş bir durum gösteren İlçede Lise, Endüstri Meslek Lisesi, İmam-Hatip Lisesi ve Anadolu Lisesi bulunmakta olup, Halk Eğitim Merkezi ve Tarım İlçe Müdürlüğünce de halıcılık, konserve yapımı, arıcılık, meyvecilik, trikotaj vs. konularında yaygın eğitim verilmektedir. Kırsal kesimde son bir-kaç yıldır halıcılık kurslarını bitirenlerin sayısı artmış olup, bu sahada aile ekonomisine yeni bir ekonomik girdi sağlanmaya başlanmıştır. Bu açıdan araç-gereç ve kredi desteği ile bu faaliyet sahasının daha da önem kazanacağı kanaatindeyiz.

Sağlık hizmetlerinin sunulması bakımından, kırsal kesimde sağlık evi ebelerince bu hizmetin sunulduğu, koruyucu hekimlik çalışmalarının ise eleman azlığı sebebiyle yeterince ulaştırılamadığı anlaşılmıştır. Her ne kadar iletişim araçlarının yaygınlık kazanmış olması ve Televizyon'un bilinçlenmeye katkılarının bulunması gözönüne alınsa bile,bunun tam sağlıklı olduğu söylenemez. İlçede yapımı devam eden hastane tamamlandığında, şimdi Sağlık Ocağı'nın üstlendiği rollerin büyük bir kısmı burası tarafından karşılanacaktır. Bu da önemli bir gelişmedir. Diğer taraftan Malatya merkezine kısa mesafede bulunma ve günübirlik gidip-gelme imkanının yüksek olması sağlıkla ilgili problemlerin çözümünün Malatya yönlü olduğunu da göstermektedir.

Yeşilyurt İlçe merkezinde 1 halk kütüphanesi'nin bulunması, halkın okuma ihtiyacının ve öğrencilerin dersleriyle ilgili başvuru ihtiyaçlarının karşılanması yönüyle olumlu bir çizgi göstermektedir.

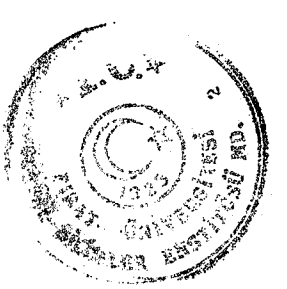
Sonuç olarak; gelecekte potansiyel yapı itibariyle ve büyük merkeze yakınlık nedeniyle buranın (Yeşilyurt İlçe Merkezi) bir sanayi banliyösü olarak teşekküllü kuvvetle muhtemel görülmektedir. Fakat, yerleşim sahasının tepelik bir arazide, vadi içerisinde bulunmasından dolayı inkişaf alanı sınırlıdır. Diğer yandan İlçe merkezinin yerleşim sahasının kurulu bulunduğu yeşil vadinin bir rekreasyon alanı özelliği taşıması ve bunun da planlamalarda göz ardı edilmemesi ileride oluşabilecek çevre sorunlarını önleyebilecektir.

İş ve ticaret sahasının daha çok Cumhuriyet meydanı, Atılgan Caddesi ve Adıyaman Caddesi üzerinde yoğunlaştığı görülen Yeşilyurt'ta, Malatya'ya yakınlığı nedeniyle ticari hayat burasının etkisi altındadır ve ticaretin daha fazla gelişeceği düşünülemez.

Bugün için endüstri tesislerinin büyük çoğunluğunun merkezde konutlar ile iç içe bulunması; gürültü, alan ihtiyacı gibi sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bunların çözümü için de bir küçük sanayi sitesine ve büyük ölçekli tesisler için ise vadi dışında yer temini gerekmektedir. Malatya'ya yakınlığı sebebiyle endüstrinin daha da gelişeceği hesap edilirse, yakın bir gelecekte Malatya'nın bir sanayi banliyösü muhtemel görülen Yeşilyurt'ta ekonomik ve sosyal gelişim/değişim gözönünde bulundurularak planlama yapıldığında bu kıstaslar dikkate alınmalıdır.

Diğer taraftan Araştırma sahasının tamamı gözönüne alındığında, hayvancılık faaliyetleri sahasında ve kayısıcılık, Kirazcılık, bağcılık, arıcılık gibi faaliyet sahalarında var olan potansiyelin planlı bir biçimde geliştirilmesi, bu

potansiyelin rasyonel kullanımı sonucunda araştırma alanında her bakımdan yeni aşamalar kaydedebilir ve gelişmeler sağlanabilir. Bu bakımdan Yeşilyurt, her zaman yeni uygulama ve projelere uygun bir saha olarak dikkati çekmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

AKKAYAN, T.1972,"Türkiye'de İller Arası Göçler" Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Der.,İst. Ünv. Ed. Fak. Yay. Sayı:1 (Güz 1971),İstanbul.

ARTAŞ, A. 1978, Malatya İli ve Çevresinde Bulunan Kasabaların Jeolojik Raporu,Malatya.

ATALAY, İ. 1981, Türkiye Jeomorfolojisine Giriş, Güven Matb. Erzurum.

ATALAY, İ.1983, Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş, Ege Ünv. Ed.Fak. Yay.No:19 İzmir.

BALARISI, S. ŞENTÜRK, A. 1993, Malatya İli,Yeni Malatya Ofset Tesisleri, Malatya.

BAŞBAY, C. 1987, "Malatya'da Culfacılık ve El Dokumacılığı", Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu (Tebligler),İnönü Ünv.Yay.,Osmanlı Matb., İstanbul.

DENKER, TOLUN,B. 1970,"Silivri'de Gelişen Şehirsel Fonksiyonlar hakkında", İst.Ünv.Coğ.Ens.Der.Cilt:9,S. 17, İstanbul.

DENKER, TOLUN, B.1976,Şehir Arazi Kullanılışı,İst.Ünv.Ed.Fak. Yay.No:2054,İstanbul.

DOĞANAY, H.1985, Türkiye Beşeri Coğrafyası, (Nüfus ve Yerleşme), Atatürk Ünv. Fen-Ed.Fak.Yay.No:97 Coğ. Böl.No:17 (Teksir), Erzurum.

DPT,1990, VII.Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994,DPT.Yay.No: 2174, Ankara.

DPT, 1993,VI.5 Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), 1993 Yılı Programı Destek Çalışmaları,Ekonomik ve Sosyal Sektördeki Gelişmeler,DPT Yayını,Ankara.

DSİ IX. Bölge Müdürlüğü 1992 Yılı Program-Bütçe Toplantısı Takdim Raporu, Bayındırlık ve İskan Bak. DSİ Gen.Müd.Yay.1991,Elazığ.

ELİBÜYÜK,M.,YİNANÇ,R. 1983,Kanuni Devri Malatya Tahrir Defteri (1560) Gazi Ünv.Yay.No:31, Gazi Eğt. Fak. Yay.No: 1, Ankara.

ERİNÇ, S.1973, "İnsan ve Ortam",İst.Ünv.Coğ. Ens.Der.Cilt:10, Sayı:18-19, İstanbul.

EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ, 1969, Cilt: 3-4 (Türkçeleştiren: Z.Danışman),Danışman Yay.İstanbul.

GÖKÇE, B. 1976, Gecekondu Gençliği (Ankara-1971) Hacettepe Ünv.Yay., C-15, Ayyıldız Matb., Ankara.

GÖNEY,S.1984, Şehir Coğrafyası-1, İst.Ünv.Ed.Fak.Yay.No:2274, Coğ.Ens.Yay. No:91, İstanbul.

GÖZENÇ,S.1977, "Arazinin Kullanılması ve Değerlendirilmesinin Coğrafi Yönden Tetkiki,İst.Ünv. Coğ.Ens.Der. Sayı: 20-21, İstanbul.

İKİEL.C.1990, Yeşilyurt'ta (Malatya) Elsanatları Endüstrileşme ve Ticaret, Fırat Ünv. Sosyal Bilimler Ens.Coğrafya Anabilimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

İKİEL,C.1991, "Malatya-Yeşilyurt'ta Endüstri", Fırat Ünv.Dergisi (Sosyal Bilimler) Cilt:5 Sayı:1,Elazığ.

KARABORAN,H.H.1982, "Bölge Planlaması Açısından Şehir ve Türkiye Coğrafyasında Gösterdiği Değişiklikler" Fırat Ünv.Ed.Fak.Der.Cilt:1, Sayı:2,Elazığ.

KARABORAN, H.H. 1984, Nüfus Coğrafyası Ders Notları (Teksir), Fırat Ünv.Fen-Ed.Fak., Elazığ.

KARABORAN,H.H.1987, "Folklor Açısından Doğu Anadolu Bölgesinde Araştırmalarının önemi", Türk Dünyası Aras.Der.,Sayı:49,İstanbul.

KARABORAN, H.H. 1987a, "İslahiye ve Hassa'da Şehirsel Fonksiyonlar Açısından Nüfusun Gelişmesi-Dağılısı ve Şehirleşme Hareketleri", Fırat Ünv. Der. (Sosyal Bilimler), Cilt:1, Sayı: 1, Elazığ.

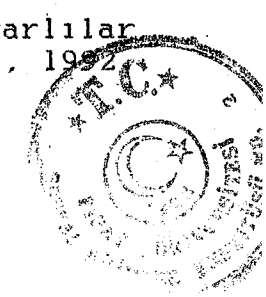
KARABORAN,H.H.1987b, "Bölge Planlaması ve Coğrafya Bakımından Doğu Anadolu Bölgesinde Köy Araştırmalarının önemi", VIII.Milli Türkoloji Kongresi, (Tebliğ) 14-18 Eylül 1987, İstanbul.

KARABORAN, H.H. 1989,"Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar", Fırat Ünv.Dergisi (Sosyal Bilimler), Cilt:3, Sayı:1, Elazığ.

KARABORAN,H.Hilmi 1992, Şehir Coğrafyası Araştırma Metodları, Yüksek Lisans Ders Notları,Fırat Ünv.Fen-Ed. Fakültesi, Elazığ.

KARABORAN,H.H.1992, Şehir Coğrafyası Araştırma Metodları,Yüksek Lisans Ders Notları, Fırat Ünv. Fen-Ed. Fak.Coğrafya Anabilim Dalı, Elazığ.

Kayısı Ağaçlarında Görülen önemli Hastalık ve Zararlılar (Broşür), Malatya Valiliği Yayınları, 1992, Malatya.

Kayısıda Hasat ve Kükürtleme (Broşür),Malatya Valiliği Yayınları, 1992, Malatya.

Kayısı Yetiştiriciliği 1991, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Malatya İl Müd.Yay. T.C.Ziraat Bankası Matb. Ankara.

Kayısı Yetiştiriciliği (Broşür), Malatya Valiliği Yayınları, 1992, Malatya.

KOLUKISA,A.1993, "Malatya'da Kayısı Varlığı",Mişmiş Gazetesi, 17-31 Temmuz 1993, Malatya.

Malatya Belediyesi 1986-1987 Çalışma Raporu,Malatya Belediyesi, Seçil Ofset,

Malatya 1973 İl Yıllığı, Pars Matb., Ankara.

Malatya-Çat Projesi Fizibilite Etüt Raporu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, DSİ Genel Müd.Yay.,DSİ Basım ve Foto-Film İşlt.Müd.Matb. Ankara.

Malatya İli Arazi Varlığı Raporu, 1984, Tarım Orman ve Köyişleri Bak. Topraksu Gen.Müd. Yay. Genel Yayın no : 759, Ankara

Malatya Köy Envanter Etüdü 1981, T.C.Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Topraksu Gen.Müd.Yay.No:44,Ankara

Malatya İlinin Köy Bazında Alt Yapı Durumunu Gösteren 1991 Yılı Sonu İtibariyle envanter Cetveli,(1990 Genel Nüfus Sayımı, İdari Bönüsüne Göre), İl Planlama Müdürlüğü, Malatya.

Malatya İl Envanteri (1985-1994),Malatya Valiliği İl Planlama Müdürlüğü, Malatya.

Malatya Kayısı İşletme ve Değerlendirme İmkanları Arastırması DPT Müsteşarlık Arastırma Grubu Başkanlığı Yay., 1988, Ankara.

MTA, 1980, Türkiye Maden Envanteri (İllere Göre),MTA Yayınları No:179, Ankara.

OĞUZ,M.1985, Malatya Tarihi, Günlük Ticaret Gazetesi Tesisleri, İstanbul.

ÖNALL,M., ŞAHİNCİ,A.,GÖZÜBOL, M.Ali 1989 Yeşilyurt-Çelikhan (Malatya-Adıyaman) Dolayının Hidrojeolojik İncelenmesi, TMMOB Jeoloji Müh.Der. Sayı:29. Ankara.

ÖRSKAYA, İ. 1991, Kovancılar Ovasında (Elazığ) Nüfus Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler, Fırat Ünv. Sosyal Bil. Ens. Coğrafya Anabilimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

ÖZGÜNÇ.N. 1984,Beşeri Coğrafyada Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri, İstanbul Ünv.Ed.Fak.Yay., No: 2511, İstanbul.

ÖZTAN,G.1977,Malatya İklimi, T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Devlet Meteoroloji İşleri Gen.Md. Yayını, Ankara.

SARAÇOĞLU, H.1989, Doğu Anadolu Bölgesi, M.E.B. Yay. öğretmen Kitapları Dizisi: 176, İstanbul.

SARAÇOĞLU,H.1990, Bitki örtüsü, Akarsular ve Göller, M.E.B. Yay. 2. bsk., İstanbul.

SARAN,N. 1984, Köylerimiz, İst.Ünv. Ed. Fak. Yay.No: 3222,Ed. fak.Basımevi, İstanbul.

ŞAHHÜSEYİNOĞLU, H.N. 1991, Malatya Balıyan Aşireti,Er-tu Matbaası, İstanbul.

ŞENTÜRK, A. 1984, Malatya, Aksa Yay. No:4, Hibaş Basım Tesisleri, Konya.

ŞENTÜRK, A., BALARISI,S. 1991,Yeşilyurt,Özmert Matb.,Malatya.

TANOĞLU, A. 1943, "Malatya Dolaylarında Coğrafi Geziler",Türk Coğrafya Der., Yıl: 2, Sayı: V-VII, Ankara.

TANOĞLU, A. 1964, "Coğrafya Nedir?", İst.Ünv. Coğrafya Der., Cilt: 7, Sayı: 14, İstanbul.

TANOĞLU, A. 1969, Nüfus ve Yerleşme, İst. Ünv. Coğ. Ens. Yay. No: 45, İstanbul.

Tarım Orman ve Köy İşl.Bak.Malatya İl Müdürlüğü 1990 Yılı Çalışma Raporu, Mimar Basımevi, Malatya.

TEMİZ,H.1990, "Malatya'nın Yeşilyurt İlçesindeki Geleneksel Evlerin Plan Tipleri ve Onarım Yöntemleri" Malatya'nın Sesi Der. Yıl:1990, Sayı 20-21, İstanbul.

TİMUR, S. 1972, Türkiye'de Aile Yapısı, Hacettepe Ünv.Yay.No: D-15, Ankara.

TUNÇDİLEK, N. 1967, Türkiye İskan Coğrafyası Kır İskanı, İst. Ünv.Ed. Fak. Yay. No: 1283, Coğ.Ens. Yay:49. İstanbul.

TUNÇDİLEK, N. 1978, Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları, İst. Ünv. Yay. No: 2364, Coğ. Ens.Yay.No:96, Ed.Fak.Matb., İstanbul.

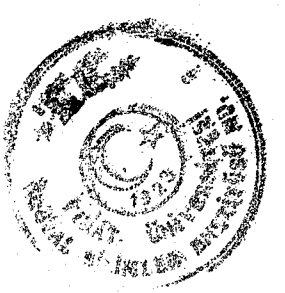
TUNÇDİLEK, N. 1986, Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi, İst. Ünv. No: 3367, Deniz Bil. ve Coğ. Ens. Yay. No:4, İstanbul.

TUMERTEKİN,E. 1972, "Türkiye'de Kademeli Göçler", Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Der:, İst. Ünv. Ed.Fak. Yay. Sayı: 1 (Güz 1971), İstanbul.

TUMERTEKİN, E. 1982, Ekonomik coğrafya, İst. ünv. Coğ. Ens. Yay. No :22, İstanbul.

TÜRKDOĞAN, D. 1977, Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları, Dede Korkut Yay. 2. bsk., İstanbul.

YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1982, Anadolu Yay. Cilt: 7-8-11.

HARİTALAR LİSTESİ

1. Yeşilyurt'un Lokasyon Haritası

2. Yeşilyurt ve Yakın Çevresinin Topoğrafya Haritası

3. Yeşilyurt İdari Haritası

4. Yeşilyurt Toprak Haritası

5. Araştırma Sahasında Köy ve Kasabaların Nüfus miktarlarına Göre Gruplanması (1990)

6. Yeşilyurt'ta Köy ve Kasabaların Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (1990)

7. Yeşilyurt Araştırma Sahasında Kır Nüfusunun Dağılışı (1990)

8. Yeşilyurt'un Kuruluşu ve Gelişmesi

9. Yeşilyurt'ta Mahallelerin Dağılışı

10. Yeşilyurt İlçe Merkezinde Genel Fonksiyon Alanları

11. Yeşilyurt Şehir İçi Arazi Kullanımı

12. Yeşilyurt'ta İş ve Ticaret Alanlarının Dağılışı

13. Araştırma Sahasında Arazi Kullanımı

14. Yeşilyurt'ta Arazinin Ziraat Değerleri

15. Yeşilyurt Erozyon Haritası

16. Yeşilyurt İlçe Merkezinde Endüstri Tesislerinin Dağılışı

ŞEKİLLER LİSTESİ

1. Yeşilyurt ve Çevresinin Kuzey-Güney Yönünde Alınmış Jeolojik Kesiti

2. Araştırma Sahasındaki Son Altmış Yıllık (1930-1990) Sıcaklık Ortalamalarının Yıl İçindeki Dağılışı

3. Araştırma Sahasındaki Son altmış Yıllık (1930-1990) Rasat Dönemindeki Yıllık Ortalama, En Yüksek ve En Düşük Sıcaklığın Dağılışı

4. Araştırma Sahasındaki Son Altmış Yıllık (1930-1990) Rasat Dönemindeki Donlu Günlerin Aylara Göre Dağılışı

5. Araştırma Sahasında Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı

6. Araştırma Sahasında Kır Nüfusunun Gidişi

7. Araştırma Sahasındaki Köy ve Kasabaların Toplam Nüfusları (1990)

8. Yeşilyurt'ta Kadın, Erkek ve Toplam Nüfusun 1935-1990 Yılları Arasındaki Gelişimi

9. Araştırma Sahası Kır ve Şehir Nüfusunun Birbirine Oranı(1990)

10.Araştırma Sahasının Nüfus Pramidi (1990)

11. Araştırma Sahasında Görülen Tek Katlı, Avlulu Bir Mesken Planı (Kuyulu Köyü)

12. Yeşilyurt Merkezde Geleneksel Mimariyi Yansıtan Bir Ev Planı

13. İki Katlı Meskenlerde Alt Kat Planı

14. Kır Yerleşmesinde İki Katlı Meskenlerde Sık Rastlanan Bir üst Kat Planı

15. Yakınca Kasabasında İki Katlı Meskenlerde Alt Kat Planı

16. İkinci Kat Planı (Yakınca Kasabası)

17. Kaysıcılıkla Uğrasılan Kır Yerleşmesinde İslim Damı

18. Kuyulu Köyünde Mülkiyet Büyüklüklerine Göre Aile Sayıları (%)

19. Kuyulu Köyünde Mülkiyet Büyüklüklerinin Alansal Dağılımı (%)

20. Kuyulu Köyünde Arazinin Niteliğine Göre Parsel Sayısı (%)

21. Kuyulu Köyü Arazisinin Alansal Dağılımı (%)

TABLOLAR LİSTESİ

1. Aktüel Basınç Tablosu

2. Son altmış Yıllık Sıcaklık Ortalamalarının (1936-1990) Yıl içindeki Dağılımı

3. Malatya'nın Hakim Rüzgar Yönü (Esme Sayıları Toplamına Göre)

4. Yeşilyurt Kasaba ve Köylerinde Kadın-Erkek ve Toplam Nüfusun Yıllara Göre Gidişi

5. Sayım Devrelerine Göre Kırsal Nüfus Artış Miktarları ve Oranları

6. Yeşilyurt'ta Nüfusun 1935-1990 Yılları Arasındaki Gelişmesi

7. Malatya İlçe Merkezlerinde Nüfusun Gelişimi(1980-1990)

8. Malatya'da Seçilmiş İlçeler İçin Kentsel Nüfus Gelişme İndeksi (1950=100)

9. Araştırma Sahası Nüfusunun Geniş Aralıklı Gruplandırılması (1990)

10. Araştırma Sahası Nüfusunun Dar Aralıklı Gruplandırılması(1990)

11. Yurt Dışında Çalışan İşçi Sayısının Köy ve Kasabalara Dağılımı (1992)

12. Araştırma Sahası Köy ve Kasabalarında 1980-1990 Arasındaki Nüfusun Gelişimi

13. Arastırma Alanındaki Köy ve Kasabaların Nüfus Miktarları, Hane Sayıları ve Ortalama Hane Büyüklükleri

14. Yeşilyurt ve Köylerindeki Nüfusun Eğitim öğretim Durumlarıyla İlgili Veriler(1992)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

15. Yesilyurt Köy ve Kasabalarının En önemli Geçim Kaynaklarına Göre Gruplanması

16. Köy ve Kasabaların Fiziki Konumlarına Göre Sınıflandırılması

17. Yesilyurt İlçe Merkezinde iktisaden Faal Nüfusun Dağılışı (1992)

18. Yesilyurt'ta Okunan Başlıca Gazete-Dergiler ve Günlük Satış Miktarları (1993)

19. Kuyulu Köyünde Parsel Büyüklükleri ve Kapladıkları Alanlar(1992)

20. Kuyulu Köyünde Toplam Arazi Varlığının Ailelere Göre Dağılımı

21.Kuyulu Köyünde Ekilen Ürünlerin Kapladığı Saha ve Verim Miktarları

22. Araştırma Sahasındaki Köylü Ailelerin Uğraştıkları İş Sahalarına Göre Bölünüşü

23. Araştırma Sahasında Sebze Üretimi (1992)

24. Araştırma Sahasında Yetiştirilen Ürünler ve Ekiliş Sahaları

25. Araştırma Sahasında Ekilen Ürün Cinsi ve Ekiliş Sahaları

26. Yesilyurt Araştırma sahasında Yetiştirilen Meyve Türleri, Ağaç Sayısı ve Verim Durumları (1992)

27. Araştırma Sahasında Kayısı Hasat Zamanı ve Süreleri

28. Araştırma Sahasında Yetiştirilen Meyve Türlerinin Ağaç Sayısı, Üretim ve Kapladığı Sahalar (1992)

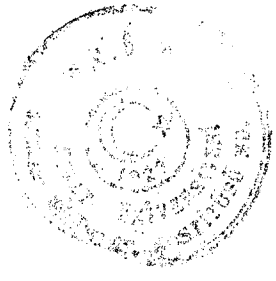
29. Araştırma Sahasındaki Tarım Alet ve Makinalarının Durumu

30. Araştırma Sahasında Kullanılan Gübre Miktarları (1992)

31. Araştırma Sahasında Devlet Yardımıyla Yapılan Zirai İlaçlamalar (1992)

32. Araştırma Sahasında Çat Projesi Uygulandığında Projeli Şartlarda Yetiştirilecek Nebatların Cinsleri ve Ekiliş Nisbetleri

33. Araştırma Sahasındaki Büyük ve Küçükbaş Hayvan Hastalıkları ve Aşılama Çalışmaları (1992)

RAPORLAR-İSTATİSTİKLER

1. Yesilyurt İlçesi (Malatya) Tapu ve Kadastro Müdürlüğü Kayıtları

2. Yesilyurt (Malatya) İlçe Tarım Müdürlüğü Brifing Dosyası (1992)

3. Yesilyurt (Malatya) İlçe Tarım Müdürlüğü Çalışma Raporu (1992)

4. Yesilyurt (Malatya) Milli Egitim Müdürlüğü İstatistikleri (1990-1992)

5. Yesilyurt (Malatya) Sağlık Ocağı İstatistikleri (1992-1993)

6. Yesilyurt (Malatya) Sağlık Ocağı ETF (Ev Halkı Hane Tespit Fişi) Formları (1992)

7. Yesilyurt İlçesi(Malatya) 1981 Köy Envanteri Karneleri, Köy Hiz.Gen.Md.Arsivi., Ankara.

8. Devlet Meteoroloji İsleri Genel Müdürlüğü, Malatya Meteoroloji İstasyonu kayıtları.

9. Devlet İst. Ens.(DİE),1935-1990 Dönemi Nüfus İstatistikleri

10. Köy Bilgi Formları, (Yesilyurt Kaymakamlığı, 1990)

11. Gündüzbey, Yakınca, Karakavak, Karapınar, Tecde Sağlık Ocağı ETF Formları(1992)

12. PTT Telefon Müdürlüğü Kayıtları (Malatya)

13. MTA Müdürlüğü Kayıtları (Malatya)

UYGULANAN ANKET ÖRNEĞİ (KARABORAN,1990'dan)

BU SORU CETVELİ SEHİR-ÇEVRE İLİŞKİLERİ VE MERKEZİ YERİN TAYİNİNİN ARAŞTIRILMASI İÇİNDİR.

1. Bu soru cetvelini dolduran şahsın adı ve soyadı,mesleği?
2. Kazanızın ismi nedir?
3. Kazanızın-kasabanızın nüfusu ne kadardır?
4. A. Kazanızda-kasabanızda ekonomik yönden değeri olan pazarlar kuruluyor mu? (Haftalık pazar,Hayvan pazarı vs.)

   B. Eğer kurulmuyorsa pazar için nereye gidiliyor?
5. A. Kazanızda-kasabanızda tarımsal üretimlerin toplandığı kooperatifler var mıdır?

   B. Şayet yok ise kazınız kasabanız dışındaki kooperatiflerle işbirliği yapıyor musunuz?
6. Bölgenizin en önemli üretimi nedir ve satılmak için nereye götürülür?

   A..... nereye?

   B..... nereye?

   C..... nereye?

   D..... nereye?
7. Kasaba ve şehrinizde motor ve oto tamirhaneleri var mıdır? Şayet yok ise tamir için nereye gidiyorsunuz?
8. Aşağıda yazılı alışverişler için nereye gidilir? (Hangi şehre)

   A. Mutfak eşyası ve bunun gibiler

   B. Elbise, kumaş, manto, palto vesaire

   C. Mobilya, halı, mutfak gazı

   D. Traktörler

18. Kazanız haricinde kazanıza en yakın postane nerededir?

19. Yakın bölgenizde kasabanızdan en sık trafik akımı nereyedir?

20. Kasabanızda-kazanızda hangi banka ve para biriktirme müesseseleri ve kasaları vardır?

21. Kazanızda elbise, fotoğraf makinası,elektro aletleri, kitabevi, mobilya mağazaları var mıdır? Yoksa ihtiyaç için hangi şehre gidilir?

22. Kasaba ve kazanızın öğrencileri aşağıdaki okullar için nereye gidiyorlar?

    A. Ortaokul

    B. Lise

    C. Ziraat okulu

    D. İmam hatip okulu

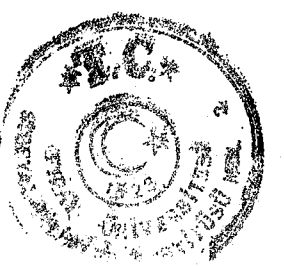
    E. Meslek okulları için?

23. Kasaba ve kaza halkı hastalık halinde hangi şehir hastanelerini ziyaret ederler?

    A. Özel Klinik için nereye gidilir?

    B. Kasaba haricinde hangi hastanelere gidilir?

24. Kazanızda, kasaba ve kaza ile ilgili neşriyat var mıdır? Varsa isimleri ve yazarları? Yayın tarihi?

9. Kasabanızda, kazanızda kaç tane doktor vardır?

   A. Pratisyen doktor

   B. Diş tabibi

   C. Mütehassıs doktor

   D. Veteriner doktor

10. Şayet yukarıdakiler yoksa doktor için hangi şehre gidiyorsunuz?

11. Aşağıda yazılı ihtiyaçlar için nereye gidiyorsunuz?

   A. Eczane

   B. Pratisyen doktor

   C. Diş tabibi

   D. Hastane

   E. Tıbbi gözlük ihtiyacı için?

12. Kasabanızda-kazanızda muntazam kültür toplantıları yapılıyor mu?

   A. Konferans

   B. Konser

   C. Tiyatro

13. Böyle toplantılar yapılmıyorsa ihtiyaç için nereye, hangi şehre gidiliyor?

14. Kazanızda sinema var mıdır?

15. Yoksa sinema için nereye, hangi şehre gidiyorsunuz?

16. Kazanızda en yakın, nerede aşağıdaki okullar vardır?

   A. İlkokul

   B. Ortaokul

   C. Lise

   D. Meslek okulu

17. Kazanızda bölgede neşredilen günlük gazetelerden hangisi en çok okunur?

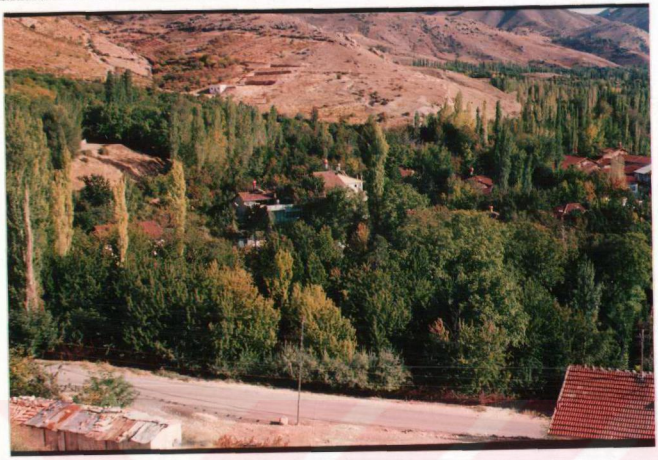

Foto: 1 Yeşilyurt İlçesinden Bir Görünüş

Foto: 2 Yeşilyurt Gedik Mahallesinden Bir Görünüş

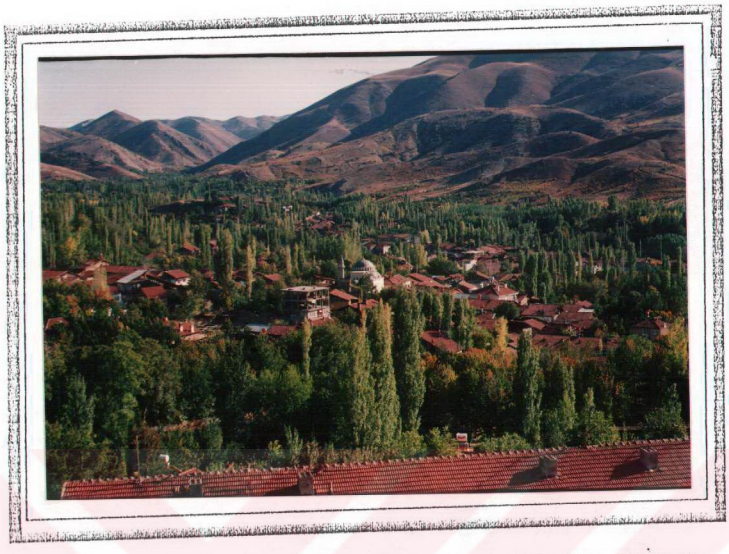

Foto: 3 Yeşilyurt Hamidiye Mahallesinden Bir Görünüş

Foto: 4 Yeşilyurt Adıyaman Caddesinde Geleneksel Meskenler
(Üst Kat İkâmetgah, Alt Kat Dükkan)

Foto: 5 Cumhuriyet Meydanından Malatya Caddesinin Görünüşü

Foto: 6 Belediye Çarşısı(Yeşilyurt)

Foto: 7 Cumhuriyet Meydanı ve Hacı Yusuf Ağa Camii

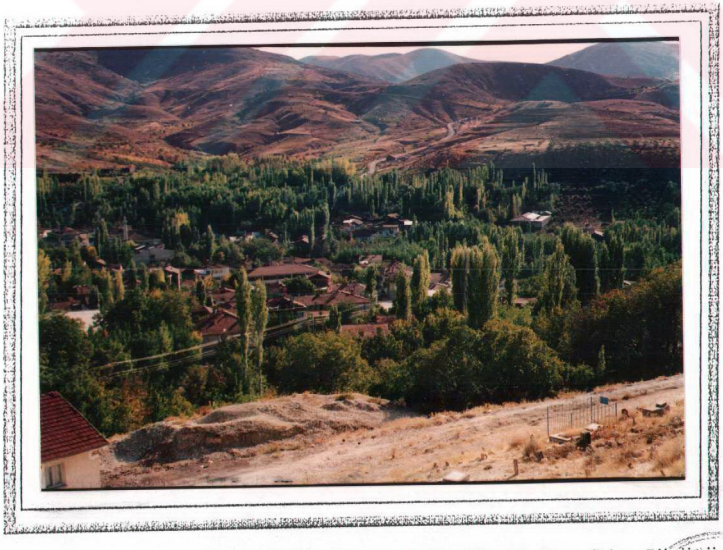

Foto: 8 Yeşilyurt Molla Kasım Mahallesinden Bir Görünüş

Foto: 9 A.Atılgan Caddesi (Yeşilyurt)

Foto: 10 Egemenlik Parkı (Yeşilyurt)

Foto: 11 Yeşilyurt Aile Çay Bahçesi

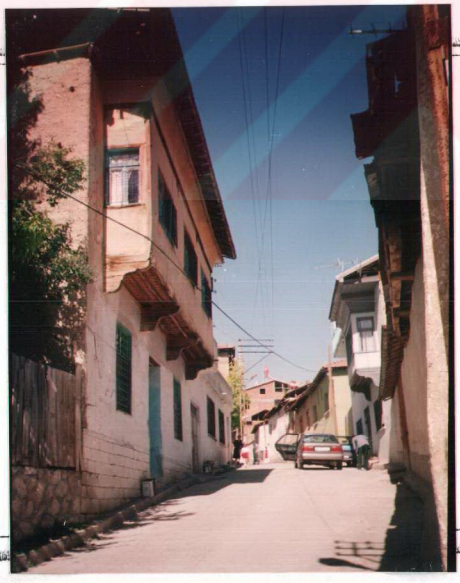

Foto: 12 Yeşilyurt'ta Sokak Düzeni

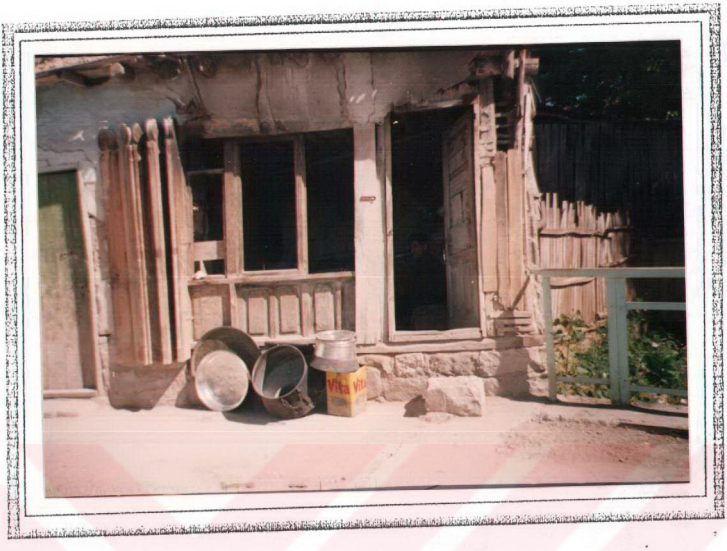

Foto: 13 Kalaycı Dükkanı (Yeşilyurt)

Foto: 14 Derme Kanalı (Yakınca Kasabası)

Foto: 15 Yakınca Kasabasında Bir Sokak

Foto: 16 Kuşdoğan Köyünden Bir Görünüş

Foto: 17 Kuşdoğan Köyünde Sokak Düzeni

Foto: 18 Kuyulu Köyünde Bir Sokak

Foto: 19 Ova Köylerinde Bir Kır Meskeni ve Önünde Havşa (Kuyulu Köyü)

Foto: 20 Kır Yerleşmelerinde Düz Damlı Meskenlerin Üzerinin "Loğ taşı" İle Sıkıştırılması

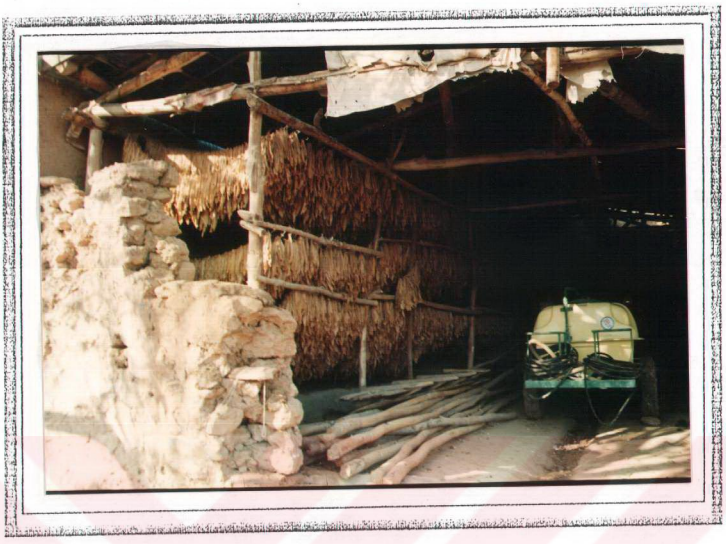

Foto: 21 Tütün Ekiminin Yapıldığı Kır Yerleşmelerinde Tütünün Kurutulması (Kuşdoğan Köyü)

Foto: 22 Beylerderesi Vadisinden Bir Görünüş (Yakınca Kasabası)

Foto: 23 Kır Yerleşmelerinde Meskenin Yakınlarında Yeralan Gübrelik

Foto: 24 Kır Yerleşmelerinde Sık Rastlanan Düz Damlı Mesken ve Eklentileri (Garaj ve Ahır)

Foto: 25 Tütün Tarlası İçerisinde Yapılmış Mesken
(Çayır Köy Yolu)

Foto: 26 Tarım Araçlarından Traktör ve Sulama Tankeri

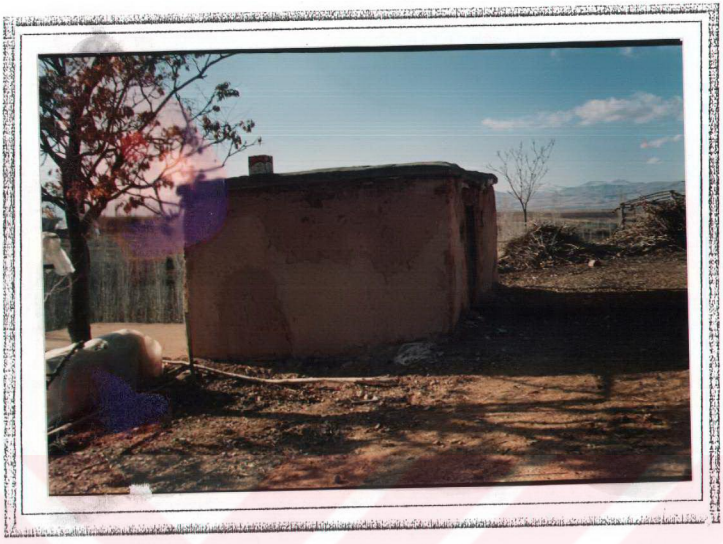

Foto: 27 Kayısıyı Kükürtlemede Kullanılan İslim Damı
(Kuşdoğan Köyü)

Foto: 28 Kayısı Fidanının Dikime Hazırlanışı

Foto: Kır Yerleşmelerinde Tuvalet Meskenin Yakınlarında Bulunur (Kuyulu Köyü)

Foto: 30 Kuyulu Köyünden Bir Görünüş

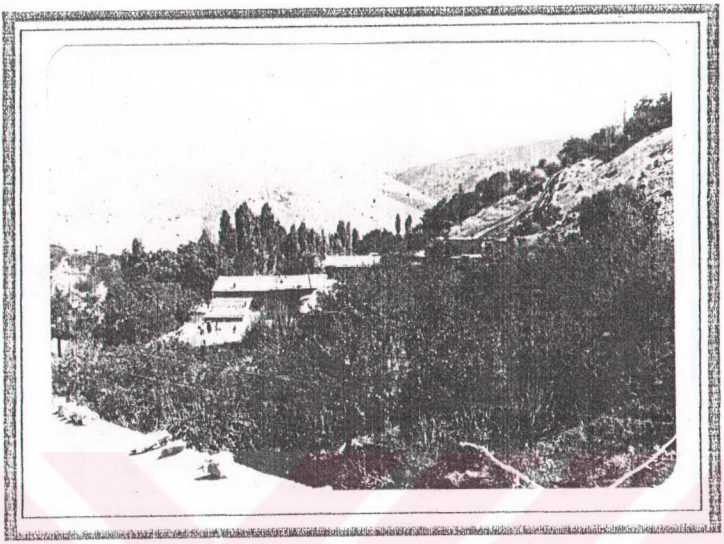

Foto: 31 Seyituşağı Köyünden Bir Görünüş

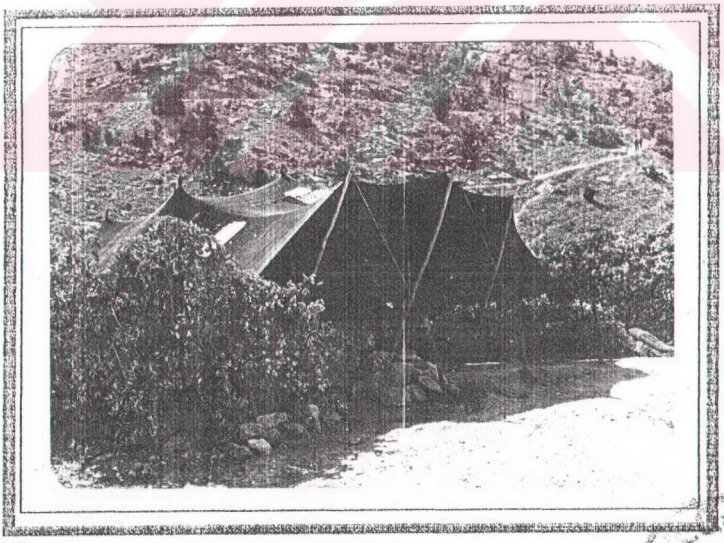

Foto:32 Seyituşağı Köyünde Yayla Çadırı(Gon)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ